

KADRI GÜRSEL DAĞDAKİLER

KADRI GÜRSEL

DAĞDAKİLER

BAGOK'TAN GABAR'A 26 GÜN

metis | siyahbeyaz

Kadri Gürsel

Dağdakiler

Bagok'tan Gabar'a 26 Gün

1961'de İstanbul'da doğdu. 1986'dan beri gazeteci. *Yeni Gündem*, *Nokta* ve *Artı Haber* dergileriyle, *Cumhuriyet*, *Güneş* ve *Milliyet* gazetelerinde muhabirlik, editörlük ve yazı işleri müdürlüğü gibi görevlerde bulundu. 1993-97 yılları arasında Agence France-Presse'in İstanbul muhabirliğini yaptı. 1999'dan beri *Milliyet* gazetesinin Dış Haberler Müdürü.

Metis Yayınları
İpek Sokak 5, 34433 Beyoğlu, İstanbul
e-posta: info@metiskitap.com
www.metiskitap.com
Yayınevi Sertifika No: 10726

Metis Siyahbeyaz
DAĞDAKİLER
Bagok'tan Gabar'a 26 Gün
Kadri Gürsel

© Kadri Gürsel, 1996
© Metis Yayınları, 1996, 2011

İlk Basım: Haziran 1996
Yedinci Basım: Nisan 2015

Kapak Tasarımı: Emine Bora

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.
Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaacılık Ltd.
Fatih Sanayi Sitesi No. 12/197 Topkapı, İstanbul
Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-342-116-4

KADRI GÜRSEL

DAĞDAKİLER

BAGOK'TAN GABAR'A 26 GÜN

16 Yıl Sonra Hâlâ Dağdakiler

Dağdakiler ilk kez 16 yıl önce, 1996'da yayımlandı. Bu kitapta, meslektaşım Fatih Sarıbaş ile birlikte 31 Mart 1995'te PKK'lılar tarafından Cizre-Nusaybin yolu üzerinde kaçırıldıktan sonra Bagok'tan Gabar'a uzanan 26 günün aynasında, dağda olanlar var.

Fiilin iki manasında da dağda olanları kastediyorum. Birincisi, "olan biten" manasında... Kaçırılan gazetecilerle onları alıkoyan PKK'lılar ve hadisenin üçüncü tarafında yer alan asker arasındaki olaylar.

"Dağda olan"ın ikincisi de insanın varoluşsalılığı anlamındaki "olmak"la ilgili. "Dağda olanlar" yani bu sırada dağa çıkmış bulunanlar, gazetecileri kaçırarak olayı yaratan dağdakiler. Silahlı Kürt isyancıları ve onların durumu...

Bu elinizde tuttuğunuz, *Dağdakiler*'in altıncı baskısı.

Bir yayıncı, baskısı tükenmiş bir kitabı neden yeniden basmak ihtiyacını hisseder?

Cevap sorunun içinde mi? "Baskısı tükendiği için" mi?

Yetmiyor. "Baskısı tükenmiş her kitap yeniden basılır" diye bir kaide yok. Bir kitap ancak yaşıyorsa yayınevi onu yeniden basar. Kitabı yaşatmak için ise az çok istikrarlı bir okur ilgisi gerekir. Kitap "azar azar" da olsa "gitmelidir"; yani satılıyor olmalıdır. *Dağdakiler* de böyle demek ki. Yayımlandığı tarihten yıllar sonra bile olsa azar azar gitmeye devam eden bir kitap.

Metis Yayınları bana *Dağdakiler*'in yeni baskısını yapmak istediklerini söyleyince yazarı olarak kıvanç duydum tabii ki, çünkü

"*Dağdakiler*'in yaşadığı" müjdesiydi bu. Ve neden hâlâ yaşadığını anlamaya çalışmak için kitabı 16 yıl sonra bir kez daha okudum.

Kitabın geride bıraktığı 16 yıla bir yıl daha ekleyin; çünkü *Dağdakiler*'de anlatılan olay 1995 tarihli.

1995'ten 2012'ye geçmiş 17 yıldan sonra bu kitabın, onu ilk kez okuyacaklar açısından anlamları üzerinde kendimce şöyle düşündüm:

Kitap yaşıyor ama kitapta anlattığım "dağdakiler" in bir kısmı artık yaşamıyor. Onların da dillerinden düşürmediği "savaşın gerçekliği" denen durum, sadece kod adlarını bildiğim ve yazdığım bu insanların önemli bir kısmının öldürülmüş ya da yaralanmış, sakat kalmış veya hastalıktan kurtulamamış olduğunu düşünmeme yol açıyor. Bunlar olmadıysa sağ olarak ele geçirildiler, uzun yıllar hapistede kaldılar ve halen hapisteler. Muhtemelen bazıları da örgütten kaçtı ve itirafçı oldu.

Bazılarına da hiçbir şey olmadı.

Akıbeti hakkında bilgi sahibi olduğum tek kişi, ben ve Fatih'i Cizre-Nusaybin yolu üzerinden kaçıran grupta yer alan "Roketçi Roğeş" 1996'da yakalanmış. Nusaybin İlçe Emniyet Müdürlüğü'nden aradılar, teşhis için gelmemi istediler, gitmedim. O sırada gerçek adını da söylemişlerdi, şimdi hatırlamıyorum.

Yine aynı savaş gerçekliğinin acımasız mantığı, çok sayıda asker, korucu ve köylünün de bu kitapta kod adı geçenler tarafından, serbest bırakılmamızı izleyen aylar ve yıllarda öldürülmüş, yaralanmış ve sakat bırakılmış olabileceğini düşünmemizi emrediyor.

Bugün ise eşyanın tabiatı gereği şurası kesin: Kitaptaki dağdakilerden hiçbiri artık o dağlarda değil.

Dağdakiler bir biçimde yerlerini kendilerinden sonra gelenlere bıraktı. Kitaptaki dağdakiler de kendilerinden önceki dağdakilerden boşalan yeri doldurmuşlardı.

Dağda olmak durumu açısından neredeyse 30 yıldır değişmeden süren de işte bu...

Nesiller gelip geçiyor.

Bu kitabı yazmama neden olan olayın başımızdan geçtiği yıl doğan Kürt çocuklarının bazıları şimdi dağda... Biz dağdayken

karşılaştıklarımız da muhtemelen PKK'nın kurulduğu yıllarda doğmuşlardı.

Bu kitabın yaşıyor olmasının bir nedeni bu işte. Kitapta anlatılan durumun, mevcudiyetini hâlâ sürdürüyor olması... Çocuk denecek yaşta Kürtlerin bugün de, bu kitapta anlatılan nedenlerden ötürü dağa çıkmaları...

O günlerde Bagok, Cehennem Deresi ve Gabar'dakilerin peşinden giderek dağa çıktıkları ve orada tutundukları en büyük ideal "devlet"ti... Bugün de uğruna ölmeyi ve öldürmeyi göze aldıkları ülkü aynı. Siyasi planda nasıl ifade edilirse edilsin, ister otonomi, ister "demokratik özerklik", bunlar sadece müzakere konuları... Meselelerinin esası, özü, "devlet ideali"dir.

Ödemeye razı oldukları maksimum bedel, yani hayatları karşılığında azamisini istemeye devam ediyorlar.

Kürt sorununun bir sonucu olan siyasal şiddetle birkaç nesildir yüz yüzeyiz. Birkaç nesildir dağdakilerle karşı karşıya yaşıyoruz. Bu hakikat baki kalırken, zaman geçiyor, çağ değişiyor.

Mesela yeni nesilden bir okur, tanımadığı, kullanmadığı ve belki de hiç görmediği ilkel cihazlardan bahsedildiğini okuyacak bu kitapta. Çağrı cihazı, telsiz telefon ya da "cep bilgisayarı". Geçmiş zamanın iletişim ve bilgi teknolojileri...

"Cep bilgisayarı" derken neyi kastettiğimi ben bile unutmuşum. Biraz zorlayınca hatırladım: Fihrist ve ajanda fonksiyonlarına haiz, klavyeli ve lityum kristal ekranlı, azamisi 128 kb hafıza kapasiteli, bugünkü akıllı cep telefonlarının boyutlarında aletlerdi. Orijinal adı "organizer"dı.

Gabar'da "Karker" maaşımı soruyor; "50 milyon" diye cevap veriyorum. "50 milyon" neyin karşılığıdır? Bugün hiçbir şey ifade etmiyor benim için.

Uzun sözün kısası, bu detayları 17 yılda nasıl çağ değiştirdiğimizi anlatmak için aktarıyorum.

Bölgenin topografyası bile değişmek üzere... Cehennem Deresi, o vahşi ve büyüleyici doğa parçası, yakında Ilısu Barajı'nın suları altında kalacak.

Dağdakiler, Kürt sorunu hakkında kafa yoranlara düşünce gı-

dası sunmuş bir metin olabilmişse, bu özelliğini genç okurlar açısından bugün de sürdürmesi kitabın yazarı için bir kıvanç kaynağıdır belki ama nihayetinde yazar da bu sorunlu ülkenin insanı olduğuna göre aynı zamanda iç sızlatıcıdır...

Kadri Gürsel
Ocak 2012

DAĞDAKİLER

1.

Çelik Harekâtı'nın on ikinci günüydü. 31 Mart Cuma, 1995... Öğleden sonra dört sularında etrafı sarp dağlarla çevrili bir boğazın dibinde kıvrıla kıvrıla giden asfalt yolda ilerliyorduk. Biz, Fatih ve ben, şoförümüz Cengiz'in kullandığı Diyarbakır plakalı taksinin içindeydik. En önde bir tank, onun ardında bir zırhlı personel taşıyıcı, içinde silahlarını dağlara çevirmiş askerler, arada bizim Diyarbakır plakalı sarı taksi ve ardımızda bir zırhlı araç daha, öylece gidiyorduk.

Bu tanklar, bu askerler bizi PKK'ya karşı korumak içindi... Kendimi hiçbir zaman aynı anda bu kadar güvende ve o nispette tehlikede hissetmemiştim.

Yola çıkmadan önce karargâhında görüştüğümüz zırhlı tugay komutanı general bize, "Halen buradalar, hiçbir şey şu tepenin ardından gelmeyeceklerini garanti etmez," demişti. Topların namlularını generalin işaret ettiği o tepelere dönüktü: "Sığınaklarda, mağaralarda hâlâ varlar"

Kuzey Irak'taydık. Zaho'nun 20-30 kilometre doğusunda, "Çelik Harekâtı'nın icra edildiği bir bölgede. Boğazın derinliklerinde, PKK mayınlarının temizlendiği en uç noktaya doğru yol alıyorduk. Dağların yamaçlarında ara sıra patlamalar oluyor, dumanlar yükseliyordu. Etrafta çatışma yoktu; ya gelişigüzel bombalıyorlar, ya da PKK'nın barınabileceği mağaraları imha ediyorlardı. Bunun dışında duyulan tek ses koca motorların homurtusu ve palet gıcirtısıydı.

Yılankavi bir rampadan tırmandık, tank ilerleyerek durdu, namlusunu kuzeydeki tepelere çevirdi. Zırhlı araçlardaki askerlerin bir kısmı inerek yolun her iki tarafında mevzilendiler. Bakışlar hep tepelere dönük. "Gelin," diye işaret etti yüzbaşı, yürümeye başladık. Yüzbaşı gayet rahat yürüyordu. Ben ise onun bastığı yerlere basarak ilerlemeye gayret ediyordum, malum ya, mayınlar. Sonra "İşte gel-

dik," dedi, aşığıyı işaret etti. Orada uzanmış yatıyordu. Üzerine yüzlerce sinek üşüşmüştü. İlerde iki tane daha vardı.

Güvenliğimiz için tahsis edilen bütün bu tanklar, zırhlılar, hep biz o gün bulunan, PKK'lılara ait üç cesedi görelim ve görüntüleyelim diyeydi. "Örgüt içi hesaplaşma" imiş...

Tugay komutanı cesetlerden bahsedip, "Görmek isterseniz götürürüz," deyince, "Gidelim," demiştik. Zamanımız azalmıştı, gün batınadan Habur'dan giriş yapıp Diyarbakır'a dönmek arzusundaydık ve Fatih'in fotoğrafa, benim ise yazacağım röportaj için canlı izlenimlere ihtiyacım vardı.

Cansız bedenlerden, canlı izlenimler... Ölüm, savaşın en kestirme tasviriydi.

Cengiz, arabadan inip yanımıza geldi ve "Ben de bakacağım," dedi. Merak etmişti.

Yakından bakmak için yaklaştım ve dehşet içinde kaldım. Üçünün de kulakları kökünden kesilmişti. Birinin gözleri oyulmuştu. Kurşunlamadan önce mi yapmışlardı acaba? Çevrede kesik kulak bulamadıklarını söylüyordu askerler. Demek ki, bu işi yapanlar kulakları da beraberlerinde götürmüşlerdi. Ölülerin üzerinde PKK'lıların giydiği şalvar ve yeleklerden, ve Mekap marka ayakkabılardan vardı.

Birinin suratının tam ortasında, burnunun olması gerektiği yerde koca bir delik açılmıştı. Sinekler girip çıkıyordu içine. Tanınmaz haldeydi. Çok yakından ateş etmişlerdi.

Ne tür bir ihanette bulunmuşlardı, hangi kuralı çiğnemişlerdi acaba böyle öldürülmek için? "Feci bir son," diye mırıldandı yüzbaşı.

Zırhlı tugay komutanı PKK'nın lojistik altyapısına Çelik Harekâtı ile ağır bir darbe indirildiğini söylemişti bize. "İki yıldan önce eski haline getiremezler," diyordu. Üç gün önce çuvallar dolusu mayın ele geçirmişlerdi. Alman, İtalyan ve Fransız yapısı ateşlemeli fünyeler, Rus yapısı roket mermileri... Komutana göre, silahı, cephanesi ve yiyeceği elinden alındı mı, "PKK'nın işi biter"di. Dinlenen telsiz görüşmelerinden edindikleri izlenime göre PKK harekâtı nedeniyle büyük bir moral bozukluğu içindeydi.

Zırhlı tugayın karargâhı Zaho'nun doğusunda yol üzerinde kurulmuştu. Çadırlar, sahra topları, havanlar, haberleşme sistemleri... Her yerde intizam göze çarpıyordu. Ortalık sakin, asker rahattı. San ki savaşta değil de, tatbikatta imişler gibi...

Evleha bölgesinde harekâtın ilk günü çatışma çıkmış. Bunun dışında PKK ile ciddi bir temastan söz etmedi general bize. Sürekli arama tarama yapıyorlarmış arazide. "Amacımız burada teröristleri teker teker avlamak değil ki, altyapılarını dağıtmak ve bunu da gayet güzel yapıyoruz. Zaten karşımıza çıkmaya cesaret edemezler. Keşke çıksalar. Türk Silahlı Kuvvetleri karşısında asla dayanamazlar. Sürekli kaçıyor ve gizleniyorlar," diyordu general.

Sekiz-on kilometre güneyde, sarp Hayırlı Dağları'na kadar yemyeşil bir ova uzanıyordu. Suriye-Irak ve Türkiye sınırlarının kesiştiği bölgede başlayan Hayırlı Dağları, Zaho ve Duhok arasında örülmüş bir duvar gibiydi. Asker bu dağlara "hayırsız" adını takmıştı. PKK'yı barındırdığı için... Kuzeyde ise Irak'a girme yapan Cudi platosu. Karlı zirveleri ve derin vadileri ile Cudi de PKK'nın doğal barınaklarından biriydi ve aynı zamanda Kuzey Irak'tan Türkiye topraklarına geçiş yollarının başında geliyordu.

Generali, tank paletlerinin altını üstüne getirdiği arazide gıcır gıcır kalabilmiş postalları, üzerinde jilet gibi ütülü harekât giysileri ve itinalı taranmış saçları ile görenler onun düşman kovalamak için araziye çıktığına zor inanırlardı. Arazide kurulu bir masa üzerinde çaylarımızı yudumlarken, "Köklü bir çözüm sağlanmadıkça buradan çıkmamak lazım," diyordu. Köklü çözümden kastettiği "siyasi çözüm"dü, askeri değil. Kuzey Irak'ta PKK, "askeri olarak bitmez"di. Artık, uluslararası ya da yerel düzeyde, mesela KDP veya KYB ile mutlaka ortak bir önlem alınmalıydı PKK'ya karşı. Anladığım kadarıyla Kuzey Irak'ta uzun süre kalma eğilimi o günlerde Türk ordusunun üst kademelerinde güçlüydü. Hatta o kadar ki, notlarımda komutanın "Birkaç köyde Türkçe okul açacağız" şeklindeki sözleri var. Öğretmen getirecek, okulu açacak, Iraklı Kürt çocuklarına Türkçe eğitim verecek... Bu işleri yola koymak için bile uzun zaman orada kalmak gerekir. Köylerin isimlerini de vermişti: Zaho yakınlarındaki Banik Zori ve Manin. "Maksadımız kendimizi daha iyi tanıtmak. PKK 90'lardan beri burada, aramızdaki farkı görsünler..."

Sohbetin sonuna doğru konu yabancı basına geldi. Önceki gün bir uluslararası haber ajansının Türkiye'de ikâmet eden bir yabancı bayan muhabirini kabul etmişti. "Biz her türlü soruyu cevaplandırdık ama kimbilir ne yazar hakkımızda," diyerek güvensizliğini açık ortaya koydu. Bu sözlerin bir ucu da bize dokunuyordu aslında. "Yalan yanlış şeyler yazmayın," demek istiyordu bize. "Endişelen-

meyin," dedim, "biz yabancı ajanslara çalışıyoruz ama Türk'üz ve vicdanlıyız"

Devletin yabancı basına duyduğu antipati ve güvensizlik Çelik Harekâtı sırasında Amerikan ve Avrupa basını ve televizyonlarında yayınlanan olumsuz yorum ve Türk makamlarını rahatsız eden haberler nedeniyle had safhaya çıkmıştı. Ben de generalin hakkımızdaki endişesini gidermek için, uluslararası basın için çalışıyor olmanın sözde ayıbını, Türklüğümü vurgulayarak kapatmaya çalıştım.

Evet, bizler yabancı basına çalışıyoruz ama Türk'üz. Bu ülkenin insanlarıyız. Fakat bu gerçeği yeri geldiğinde tersinden de okuyabiliriz: "Türk'üz ama yabancı basına çalışıyoruz." Nitekim, yeri geldi ve böyle yaptım.

Duhok'un 80 kilometre güneybatısında çoğunluğunu 1994 yazında Şırnak ve Uludere bölgelerinden Kuzey Irak'a geçen Kürt köylülerinin oluşturduğu "Atruş" mülteci kampı vardı. Kamp, Birleşmiş Milletler gözetiminde ama denetim PKK'daydı. 31 Mart sabahı Fatih ve ben kampın girişindeydik. İçeri girebilmek için kamp komitesinden izin almak gerekiyordu. Komiteden gelenlere, falanca ve filanca ajansların muhabirleriyiz diye kendimizi tanıttık, doğru düzgün Türkçe konuşuyorduk ama bize yönelttikleri ilk soru "Türk müsünüz?" oldu. Türk basınına değil, uluslararası basına çalıştığımızı söylememize rağmen Türk olmamız onları daha fazla ilgilendiriyordu.

Türk basınına kampa sokmama kararı almışlardı. Türk gazeteslerinin kendileri aleyhinde yalan ve uydurma haberler yayınladığını öne sürüyorlardı. İyi niyet göstermişler, kampı Türk gazetecilerine açmışlar ama onlar dönüşte bildiklerini okumuşlardı. "Bundan böyle," diyordu komite sözcüsü Salih Hoca, "gelsinler, uzaktan fotoğraf çekip altına da istediklerini yazsınlar, nasıl olsa sonuç değişmiyor"

Oysa biz ta Diyarbakır'dan onca yolu gelmiştik, mutlaka içeri girmeli ve bu röportajı yapmalıydık. Eli boş dönmemiz söz konusu olamazdı. "Türk'üz ama yabancı basına çalışıyoruz," dedim. Bu sefer de Türklüğümün sözde sakıncasını, uluslararası basın mensubu olmamı vurgulayarak gidermeye çalışmıştım.

Biz, ciddi uluslararası haber ajansları olarak, ağır rekabet şartları altında dünyanın dört bir tarafında müşterimiz olan gazete, radyo ve televizyonlara karşı sorumluluklarımız olduğunu, bu yüzden yalan ve çarpıtılmış haber yazmanın gazetecilik ilkelerine aykırılığı bir yana, öncelikle ajanslarımızın ticari çıkarlarını zedeleyeceğini söy-

leyerek, onları rahatlatmaya çalıştık. Zaten bizler birer muhabirdik, yazdığımız haberler önce Ankara bürolarımızda, sonra da Paris ve Londra'daki merkezlerimizde titiz redaksiyon süzgeçlerinden geçiyor, yanlışlığı veya yanlışlığı konusunda bir şüphe oluyorsa, araştırılmadan servise sokulmuyordu.

Türk makamları yabancı basına güvenmiyorlardı, PKK'lılar ise Türk basınına... Ben ise ne tam olarak birine, ne de ötekine aittim... Bu gerçek bir kimlik sorunuuydu... Ve bu kimlik sorunuyla bu kadar çarpıcı biçimde ilk defa Kuzey Irak'ta yüzyüze gelmişim. Yabancı basın mensubu oluşum güvensizlik yaratırsa bunu Türklüğümle aşıyordum, tersi durumda da malum işte... Kimdim ben allahaşkına? İki buçuk yıldır Fransa Basın Ajansı için çalışıyordum, kendimi hiç böyle acayip hissetmemiştim.

Ordu, Kıbrıs'tan bu yana en büyük sınır ötesi harekâtını yapıyor. Hedef, Türkiye'nin toprak bütünlüğüne yönelik en büyük tehdit. Milli duygular şahlanmış. Basın ve televizyon harekâtı var gücüyle destekliyor. Diğer yandan, daha harekât başlar başlamaz özellikle Avrupa'da Türkiye aleyhinde bir hava esmeye başlamış, silah ambargoları, protestolar birbirini izliyor. Avrupa basınının yayınları Türkiye'ye karşı bir kampanya açıldığı izlenimini veriyor ve ben Fransa Basın Ajansı için Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Çelik Harekâtı'nı izlemekle görevli olarak Kuzey Irak'a geçiyorum.

Güç bir ikilem, daha Diyarbakır'da beynini kemiriyordu: gazetecilik yapmak veya yapmamak... Diyarbakır-Habur yolunda hep bunu düşündüm. Şöyle ki, Kuzey Irak'ta dolaşırken karşıma uluslararası planda Ankara'nın başını ağrıtabilecek bir haber çıkarsa, mesela Türk uçakları PKK ile ilgisi olmayan sivilleri bombalamış, şu kadar kişi ölmüş falan... Olayın doğruluğunu yerinde araştırır, tanıklarla konuşur teyit edersen, şüphen kalmaz. Başlı başına bir haber. Uluslararası kamuoyunu doğrudan ilgilendirir. Bizim işimiz de bütün dünyaya haber iletmek değil mi? Bu haberi yazar mıyım, yazmaz mıyım? Görmezlikten gelip yazmasam, gazetecilik yapmamış, mesleğime ihanet etmiş olurum. Yazsam, mesleğime karşı vicdanım rahat olur ama Ankara'da veya başka yerlerde Türkiye'ye karşı açılan kampanyanın bir aktörü olarak algılanırım. Birilerinin gözünde vatanı ihanet etmiş olurum. Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık.

Gazetecilik ilkelerini çiğnemek ve yanlış anlaşılacak arasında kesin bir tercih yapmak zorunda kalsam, canımı sıkamak pahasına

yanlış anlaşılmayı seçerdim. Zaten bunu bildiğimden, Habur'dan çıkış yaparken ayaklarım geri geri gidiyordu. Orası yabancı gazetecilere ve Türk basınına kalsın istedim. Her şey yerli yerinde olurdu, benim de canım, sevdiğim ve saygı duyduğum mesleğimi yapmaktan ötürü sıkılmazdı. Ama tercih yapmak için artık çok geçti. Tercih, belki harekâtı izlememek olabilirdi. Kuzey Irak'a hiç geçmemek...

Diyarbakır'a ayak bastığım ilk gün, pazar günüydü, meslektaşlarımdan Habur sınır kapısının yabancı basına kapatıldığını duydum. Yabancı basındaki haber ve yorumlardan fena halde rahatsız olan askerlerin aldığı bir karardı sanırım.

Habur sınır kapısının anahtarı askerin elindeydi. Sivil otorite fiiliyatta sadece gümrük işleri ile uğraşıyordu. Çıkıştaki sonuncu kontrol noktasında, Türkiye ve Irak'ı Dicle üzerinde birbirine bağlayan köprüdeki noktada, asker görev yapıyordu ve bütün kâğıtlarınız, işlemlerinizi tamam olsa bile son söz onlarını.

Kapının yabancı basına kapatılması resmiyet kazanmış bir karar değildi. Belki geçerim umuduyla ertesi gün sabah erkenden Habur'a doğru yola çıktım ama nafiye, dört saatlik yolculuğun ardından daha sınır kapısına varmadan asker tarafından geri çevrildim. Benden, harekâta kumanda eden Hasan Kundakçı Paşa'nın Silopi girişindeki karargâhından geçiş için telsiz emri çıkarılamaz istendi. Silopi'ye döndüm, başvurdum, bu sefer de kendilerinin geçiş izni vermeye yetkili olmadıklarını ve izin için Diyarbakır'da basın sözcüsü Albay Doğu Silahçioğlu'na başvurmam gerektiğini söylediler. Yapacak bir şey yoktu, gerisin geri Diyarbakır'a dönmekten başka. Silahçioğlu Albay ise görüştüğümüzde sınırdan geçiş izni vermek gibi bir yetkiye sahip olmadığını söyledi. "Habur'da yetki sivillerin elinde, asker sadece güvenlikten sorumlu, geçiş izni verip vermemeye yetkisi yok," diyordu. Elimiz boş, top gibi oradan oraya şutlanıyorduk. Karşımızda açık açık "Bu yasağı ben koydum," diyen biri yoktu.

Yabancı basın mensupları olarak Ankara'daki bürolarımızı durumdan haberdar ettik, onlar da bu adı konmamış yasağın kalkması için Dışişleri Bakanlığı nezdinde girişimlerde bulundular. Girişimler etkisini göstermiş olacak ki, salı akşamı Diyarbakır'daki Demir Otel'de basın mensuplarının hatırını sormaya gelen Silahçioğlu Albay bu sefer Habur'un, gün batımından itibaren yerli yabancı bütün basına kapatıldığını söyledi. Eşitlikçi tutum dediğin böyle olurdu işte! Bize artık Demir Otel'in lobisinde pinekleyip sınırdan haber bek-

lemek kalıyordu.

Lobide zaman öldürürken meslektaşlarımızdan yetkililerin yabancı basın mensupları hakkındaki şikâyetlerini dinliyorduk. Tek tek isim veriyorlarmış. Ankara ve İstanbul'da yaşayan, Kuzey Irak'a Türkiye'den giriş yapan ve daha sonra can sıkıcı haber yazan yabancı muhabirler... Türk ordusu tarafından köylerin bombalandığı, yağmalandığı, sivillerin öldürüldüğü gibi haberler... Tabii, bunları dinledikçe üzerimdeki manevi baskı daha da artıyordu.

Derken çarşamba günü Ankara'daki büromuza Başbakanlık Basın-Yayın'dan bir faks geldi. Faksa göre Türkiye'de ikâmet eden ve akredite olan yabancı basın mensupları için Habur'dan geçişlerde hiçbir kısıtlama söz konusu değildi. Bu antetli faks mesajı resmi bir belge niteliğindeydi. Ertesi gün, konvoy oluşturarak Habur'a gitmeye ve sınırdan toplu geçiş yapmaya karar verdik. Hem elimizde belge vardı, hem de kalabalık olacağımızdan sınırdaki görevliler üzerinde varlığımızla baskı kurabilirdik.

Diyarbakır'dan gün ışımadan yola koyulduk. Beş araçlık konvoyda Reuters, WTN, ATV, Kanal 6, İstanbul'dan iki Finlandiyalı ve iki Hollandalı, dört yabancı gazeteci vardı. Habur'a geldiğimizde köprünün başındaki askeri kontrol noktasından yine geri çevrildik. Elimizdeki faks mesajını gösterdiğimizde bize verilen cevap şuydu: "Biz Başbakanlık Basın-Yayın'dan değil üstlerimizden emir alırsız ve henüz basına sınırı açın diye bir emir bize ulaşmadı." Ben, "Eh tamam buraya kadarmış," dedim, "işte, bırakmıyorlar" Hatta, için için seviniyordum sınırın geçit vermemesinden. Üzerimize düşen her şeyi yapmıştık. Geri dönerken kendimi suçlu hissetmem için bir neden yoktu. Ama, olaylar beklediğim gibi gelişmedi, geri dönemedim, maalesef sınırı geçmek zorunda kaldım. Meğer Türk Dışişleri Bakanlığı'nın Zaho'da kurduğu irtibat merkezinde görevli üst düzeyde bir diplomat bir rastlantı sonucu o sırada Habur'da imiş ve yabancı gazetecilerin ısrarlı ricalarını kıramayıp askeri makamlar nezdinde girişimlerde bulunmuş. Etkili olmuş ki, tam Ankara'ya sınırın kapalı olduğunu haber verecekken, Habur'un bizlere açıldığı haberi geldi. Ben de istemeye istemeye Kuzey Irak'a geçtim. Reuters'in elemanları, Fatih hariç geri çağrıldığı için, tam çıkış yaparken Kuzey Irak'ta birlikte dolaşmaya karar verdik. Böylesi hem daha ekonomikti hem de güvenlik açısından daha yerindeydi.

Habur'dan geçtikten sonra herkes kendi yoluna gitti, Fatih ve ben Duhok'a direksiyon kırdık. Atruş mülteci kampına gidebilmek için

KDP'li validen izin almak gerekiyordu.

Daha sonra öğrendim ki, konvoyumuzdaki yabancı gazetecilerden ikisinin video kasetlerine, yaklaşık bir hafta sonraki dönüşlerinde Diyarbakır Havaalanı'nda el konmuş ve İstanbul'da ikâmet eden bu meslektaşlarımız bir süre polis merkezinde tutulduktan sonra aynı gün ilk uçakla İstanbul'a yollanmışlar. Helsinki'den, Fin Televizyonu'ndan (Finnish Broadcasting Company), yapılan açıklamaya göre kasetlerde Nisan başında Çelik Harekâtı sırasında öldürülen 7 Kuzey Iraklı Kürt çobana ait görüntüler varmış.

Ben Güneydoğu'ya az gitmedim. Pek çok kentini dolaştım bu bölgenin. Hiçbir yerde, bir Türk gazetecisinin karşısında açık ve net bir ifadeyle "Ben bağımsızlık istiyorum," diyen bir Kürt'e rastlamadım. Bölgede pek çok Kürt münevveriyle de görüştüm, sıradan insanlarla da... Kürt kimliğinin tanınması, Kürtçe eğitim ve televizyondan başlıyordu talepleri, otonomi ve federasyona kadar gidiyor, ama orada kalıyordu. Daha ötesi bağımsızlıktı, Türkiye'nin güneydoğusunun Türkiye'den ayrılarak burada bağımsız bir devlet kurulmasıydı. PKK'ya yakınlığı aşikâr insanların bile bağımsızlık lafını ağza aldığını hatırlamıyorum. Özel sohbetler dahil... Anadolu'nun bütünü üzerinde Türkler'le bir arada yaşamaya devam etmek mi istiyorlardı? Neden olmasın?... Bağımsız Kürdistan davasını gerçekleştirmesi hemen hemen imkânsız ve astarı yüzünden pahalı bir proje olarak mı görüyorlardı? Belki... Yoksa, bağımsızlığın gerçekleştirilmesine inanıyor, bunu istiyor, ama sözleri yayınlandığı takdirde başlarına iş açılır diye mi korkuyorlardı? Olabilir... Bağımsızlık lafı PKK belgelerinde vardı, muhtemelen içe dönük sohbetlerde vardı, ama dışa karşı bir tabuydu sanki, ağza alınmıyordu.

Oysa Atruş'taki Kürt manzarası çok farklıydı. Orada ne Türk askeri vardı ne de Terörle Mücadele Yasası'nın hükmü geçerliydi. Türkiye uzaktaydı ve Atruş kampındaki, PKK'ya yakınlıkları ayan beyan belli olan Kürtler diledikleri gibi konuşuyorlardı.

Uludereli'ydi, 40 yaşında, rençber. 1994'ün 20 Ağustos'unda ailesiyle gizlice sınırı geçerek Zaho'ya gelmiş, ev tutarak yerleşmişler. Türk askeri birliklerinin Zaho'ya girmesinden sonra gizlenmişler ve ardından Birleşmiş Milletler gözetiminde oluşturulan bir konvoyla kampa gelmişler. İşte söyledikleri: "Bizim toprağımızda hiç Türk askeri kalmasın. Türk askerleri dönmezse biz de dönmeyiz. Bağımsız Kürdistan olmazsa dönmeyiz. Biz kardeşiz diyorlar ama biz inanmıyoruz, ayrılmak istiyoruz."

Bir başkası, Şımak'ın Alkemer (Derşan) köyünden Nefise. 1994'ün Ramazan ayında Zaho'ya göçmüşler. Nefise 19 yaşında, 2 ve 3 yaşlarında iki de çocuğu var. Kocası PKK'ya yataklıktan Diyarbakır Cezaevi'nde. "Düşman, diyor Nefise Türk askerlerinden bahsederken: "düşman Zaho'ya girince kaçtık." Nefise bağımsızlık istiyor: "Biz onların denetiminde yaşamak istemiyoruz, topraklarımızdan çekilsinler."

Atruş kampı yeşil bir vadide kurulmuş yüzlerce çadırdan oluşuyordu. Mart'ın 31'inde çoğunluğu çocuk ve kadın, yaklaşık 13 bin kişi barınıyordu bu çadırlarda. Reviri, çadırdan camisi ve okulu vardı. Hayvanlarını yanlarında getirebilen şanslı bir azınlık dışında, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin verdiği erzak ile geçinmek zorundaydılar. BM yardımını miktar ve çeşit olarak yetersiz buluyorlardı. Su yetersizdi, temizlik maddeleri yetersizdi. Elektrik yoktu. Arada bir Kürt kontrolündeki bölgede faaliyet gösteren İngiliz ve İskandinav insani yardım kuruluşlarının erzak ve çadır yardımı yaptığı oluyordu.

Okul çağında üç bin altı yüz öğrenci vardı o sıralar. Bir derslik gördüm, öğretmenle sohbet ettim. Esas olarak latin harfleriyle Kürt dili öğretiyorlardı. Diğer dersler de Kürtçe'ydi. Peki yabancı dil olarak ne öğretiliyordu acaba? İngilizce falan? Hayır, Türkçe... İlkokul üçten sonra haftada iki saat. UNICEF'ten defter, Kurdish Live Aid adlı bir NGO'dan (Non Governmental Organisation-Hükümet Dışı Örgüt) Kürtçe alfabe gelmişti. Duhok Valiliği'nin de yardımları oluyordu. Bu UNICEF defterleri öğleden sonra gittiğimiz zırhlı tugay karargâhında tekrar karşımıza çıktı. PKK'nın bir sığınağında bulmuşlar. Not ve rapor yazmakta kullanıyorlarmış.

Kürtçe okuyup yazmayı yeni söken bir çocuğun okul defterine baktım. Mesela A harfini tanıtmak için "Azadi" (özgürlük) kelimesi öğretilmişti. B harfinin karşısında "Biji serok Apo" yazıyordu. Yani, "Yaşasın Başkan Apo" K, "Kürdistan", P, "Partiya Karkeren Kürdistan" diye gösterilmişti. Defterin birinci sayfasında kocaman bir PKK amblemi vardı: sarı zemin üzerinde yeşil halkalı kırmızı yıldız.

Öğretmenin yakasında ERNK rozeti gözüme çarptı. "Eniya Rızgariya Netewayi Kürdistan." Türkçesi, "Kürdistan Halk Kurtuluş Cephesi" PKK'nın cephe örgütlenmesi, hemen bütün silahsız faaliyetleri yürüten bir çatı örgütü. Öğretmen 18 yaşındaydı ve pek çoğu gibi Uludere'dendi. Kampta toplam 15 öğretmen varmış. "Halkın içinden gelen okumuş insanlar," diyordu onlar için.

Kamptaki insanlar artık manen ve ruhen Türkiye'den kopmuşlardı. Türkiye ve Türkler onlar için çok uzakta kalmış, bir sürü olumsuz çağrışımla yüklü kavramlardı. Askerden çok baskı gördüklerini, aşağılandıklarını, dövüldüklerini söylüyorlardı. Bazıları korucu olmaları için yapılan baskılara dayanamadıkları için köylerini terk etmişti, bazıları ise köyleri güvenlik güçleri tarafından boşaltıldığı için. Peki, köyleri boşaltılan veya bir şekilde göç etmek zorunda kalanların büyük çoğunluğu gibi neden Adana'ya, Mersin'e, İzmir'e veya Diyarbakır'a gitmemişlerdi? Bu kentlerde hayatlarını yola koyana kadar çekecekleri sıkıntılar Atruş'taki sefaletin yanında solda sıfır kalırdı. Üstelik Atruş kampı açılmadan önce PKK'nın üslendiği Haftanın'de aylarca arazide yaşamışlardı. Sınırlı gıda yardımından başka yardım görmemişlerdi BM'den. Gerçi, durumlarını "zevkli sefalet" diye ironize ediyorlar, "Burada geçirdiğimiz bir günü, orada (Türkiye'de) geçirdiğimiz bir yıla değiştirmeyiz," diyorlardı ama hiç de kolay değildi hayatları.

Dikkati çeken başka bir nokta, göçün hemen hemen aynı zaman dilimi içinde ve aynı bölgeden olmasıydı. 1994'ün Nisan'ı ve takip eden aylarda çoğunlukla Hakkari'nin Uludere bölgesindeki köylerden. Nasıl olmuştu da çok sayıda köyden on bini aşkın insan göçmen kuş misali bir anda aynı bölgeye akın etmişti? Örgütlü bir hareket olduğu belliydi. Atruş'takiler PKK'nın taban edindiği insanlardı. Örgütün sözünü dinleyen, sadık bir taban... Kadın ve çocukların çoğunlukta olması da şunu açıklıyordu: Nefise örneğinde olduğu gibi bu ailelerde kocalar, babalar, kardeşler ya içerdeydi, ya dağdaydı veya ölmüşlerdi...

Bir yoruma göre, Kuzey Irak'ta taban oluşturmak isteyen PKK tarafından bu bölgeye kaydırılmışlardı. PKK, böylece hem yerel Kürt örgütlerine karşı belli bir kitle desteğiyle ağırlık koyacak, hem de uluslararası kamuoyunun dikkatini Türkiye'nin güneydoğusundaki köy boşaltmalara çekecekti.

PKK'nın niyeti ne olursa olsun, Türkiye'ye karşı düşmanlık hisleri besleyen on üç bin insan vardı Atruş'ta. Nefret dolu, öfkeli...

2.

31 Mart Cuma akşamı Cizre'yi geçmiş, tarihi İpek Yolu'nda Nusaybin'e doğru ilerliyorduk. Yol, Suriye sınırının hemen yanından geçiyordu. Kilometreler boyunca... Türk tarafında dikenli teller, sonra mayın tarlaları, sınır devriyesi yolu, gözetleme kuleleri ve ışıklar ve yine dikenli teller. Suriye tarafında gözle görülür bir önlem yoktu.

Silopi'den başlayarak Nusaybin'e kadar bu yol iyi korunuyordu. Veya biz böyle bir izlenim edinmiştik. Bölge, Habur'a yakınlığı dolayısıyla Çelik Harekâtı'nın lojistik merkezlerinden biriydi.

Harekâta komuta eden Kundakçı Paşa'nın karargâhı Silopi'deydi. Silopi sokakları asker kaynıyordu o günlerde. Çelik Harekâtı'na katılan birlikler bölgeye İpek Yolu'ndan geçerek intikal etmişlerdi. Bölgeyi Diyarbakır'a bağlayan bu yolun stratejik önemi büyüktü. Beş ila on kilometrede bir karakol veya askeri kontrol noktası vardı. İfade bir durup kimlik göstermek gerekiyordu. PKK'nın bu yolda eylem yapabileceğini pek aklımıza getirmiyorduk.

Fatih, akşam Diyarbakır'a dönmekte ısrarlıydı. Ben ise geceyi Zaho'da geçirip ertesi gün KDP yetkilileri ve Zaholular'la görüşmeler yapmak istiyordum. Harekâtın bir de KDP boyutu vardı çünkü. Nasıl karşılaşmışlardı bu harekâtı? KDP peşmergelerinin Türk ordusuyla PKK'ya karşı işbirliği yaptıkları şeklindeki duyumlar doğru muydu? Harekât halkın günlük yaşamını nasıl etkilemişti? Bu çerçevede bir röportaj konusu vardı kafamda ama sonra vazgeçtim. Hem Fatih'i gece Zaho'da kalmaya ikna edememiştim, hem de elimdeki malzeme zaten dolgun ve zengindi. Daha zengin olsa fena olmazdı ama iki gün zarfında iyi iş kotarmıştık, bu kadarı yeter diye düşündüm. Anca beraber kanca beraber deyip gün batımından önce Türkiye'ye giriş yaptık.

İşimizi bitirmiş olmanın rehaveti çökmüştü üzerimize. Bir hayli

yorgunduk. Kirliydik. Ter, toz içindeydik. Bir an önce Demir Otel'e dönüp güzelce bir duş almak, sonra da sıkı bir uyku çekmek istiyordum.

Yolda, yazacağım röportajların başlıkları ve giriş cümleleri kafamda biçimlenmeye başladı. Atruş kampı için şöyle bir şey olabildi mesela: "Kuzey Irak'taki Türkiyeli Kürt sığınmacılar: Bağımsız Kürdistan olmadan dönmeyiz." Tatlı bir gerginlik daha bilgisayarın başına oturmadan zihnimi kaplamıştı. Büro şefim Herve Couturier'ye ilk röportajı cumartesi günü saat on birden önce Ankara'daki AFP bürosuna geçme sözü vermiştim, erken kalkıp çalışmak gerekiyordu. Sonra, en geç hafta başı İstanbul'a dönecektim. Bu sıkıcı görevin sonuna gelmiştim artık. Evimi de çok özlemiştim.

İçim rahattı. Kuzey Irak'ta Türkiye aleyhine haber üretmekle suçlanmak pahasına gazetecilik yapmam gerekmemişti. Biz oradayken, haberleştirildiği takdirde beni türlü ithamlarla yüz yüze bırakan bir bilgi gelmedi kulağımıza. Eh, vicdanım da rahattı, vartayı atlatmıştım.

Bu düşünceler içinde yola dalmış giderken Turgutlu Jandarma Karakolu'nda durdurulduk. Bölgeye giriş çıkış yapan gazetecilerin kimliklerinin tespit edildiği bir karakoldu burası. İlerideki kontrol noktalarına telsizle adınız bildirilir ve yola devam için onay beklenirken bir süre misafir edilirdiniz. Bu geçişlerimde Turgutlu'nun astsubaylarıyla hoş sohbetler ettiğimi hatırlıyorum. Bu kez, astsubay yerine bir er aldı kimliklerimizi, el feneriyle şöyle bir baktı ve "Aman dikkatli kullanın," dedi, geri verirken.

"Hayrola bir şey mi var?" diye sorduk.

"Yok, yok," dedi başını sallayarak. Ama, yüzünde tedirgin bir ifade vardı. Erdeki tuhaflığa bir anlam veremedik ve yolumuza devam ettik.

Güneş batılı yaklaşık bir saat olmuştu. Karakolun yakınlarındaki köyü geçtik. Cengiz hızlı kulanıyordu. Bir ara bir kamyonu tehlikeli biçimde yaklaştı. Yarı şaka yarı ciddi, "Bana bak," dedim, "kamyonun altından tek sağ çıkan belki sen olursun ama o zaman bizden parayı alamazsın, dikkatli sür"

Uzakta, Suriye tarafında bir rafinerinin alevler saçan bacası görünüyordu. Güneydeki düzlükte Suriye köylerinin ışıkları seçilir olmuştu. Kuzey, karanlıktı.

Ağırlaşıverdim birden. Yorgunluktan göz kapaklarım kapanıyor, başımı dik tutmakta zorlanıyordum. Biraz kestireyim diye başımı

arkaya yasladım. Sohbetlerimiz de tükenmişti bir süredir.

Tam uykuya dalacağım, Cengiz'in ani freniyle silkindim. Karşımızda birbirine geçmiş gibi duran araçlar vardı. Gelişigüzel durmuşlar... Hemen hepsi kamyon... Sinyal lambaları yanıyor, fakat farlar sönmük... Bir tanesi yola enlemesine duruyordu. Yol tamamen kapanmıştı...

"Kaza olmuş galiba," dedim.

En yakınımızdaki kamyona yirmi metre kala, araçların arasından ellerinde tüfekler, çığlıklar atan iki kadın fırladı. Daha ne olduğunu anlamadan burnumuzun dibinde bitiverdiler ve tüfeklerini üzerimize çevirdiler.

PKK'lıydı bunlar... O ana kadar fotoğraflarda gördüğüm kadın gerillalar... Çok heyecanlıydılar. Kesik kesik tiz perdeden Kürtçe bağırıp çağırıyorlardı. Bizden bir şeyler yapmamızı ister gibi bir halleri vardı ama ne dediklerini anlayamıyorduk.

Sadece bir sorunun cevabını arıyordum: bu silahlı genç kadınlar ne yapmamızı istiyorlardı? Arabadan inmemizi mi? Kimliklerimizi göstermemizi mi? "Eller yukarı" falan mı diyorlardı? Başka bir şey düşünemiyordum. Hareketsiz, öyle kalakalmıştım.

Yaşadığım saniyelerin ötesi hakkında kafam bomboştu. Silahlar üzerimize çevrili olduğu halde öldürülmek düşüncesi hiç aklımdan geçmedi. Onlar böyle bağırıp çağırmayıp bize düşünecek zaman bırakmalar belki ölüm aklıma gelirdi... "Ne tür bir belanın içine yuvarlandık acaba?" diye sormadım kendime...

Bir trenin aniden raydan çıkması gibi... Gecenin ortasında elektriklerin kesilmesi gibi... Kendimi emniyette hissederken birden bire güvendiğim, sahip olduğum her şeyi yitirmiştim. O an bir hiçten başka bir şey değildim. Karanlıktan peydahlanan bu iki kadın dünyamı ele geçirmişlerdi ve ben artık bu dünyada güçsüz, savunmasızdım.

Türkçe konuşan bir erkeğin sesi saniyeler süren alacakaranlığı dağıttı:

"Türk müsünüz?"

"Evet, Türk'üz, gazeteciyiz," diye cevap verdik.

"Farları söndürün, dışarı çıkın."

Öyle yaptık. Temkinli hareketlerle otomobilden dışarı çıktık. Görünürde beş-altı PKK'lı vardı. O iki kadın dışında hepsi erkekti ve tabii silahlıydılar.

Biri yüzümüze el feneri tutarak sordu: "Kimlik?"

Uzattık.

"Hangi gazeteden?"

"Yabancı basın. Ben Fransa Basın Ajansı'ndanım, arkadaşım Reuters'den," diye cevap verdim.

"Biz PeKeKe gerillalarıyız. Şu anki eylemimizin amacı faşist TeCe güçlerini üzerimize çekmek ve onları darbelemektir," dedi yüzüme fener tutanı.

Ferahlar gibi oldum. En azından başımıza gelenin ne olduğu belliydi artık. PKK yol kesmiş kimlik kontrolü yapıyordu, biz de ağa takılmıştık işte.

O sırada başkaları da Fatih'le ilgileniyor, ona da benzer soruları soruyorlardı. Suratlarını tam olarak seçemiyordum. Benimle ilgilenenin uzun ve ince bıyıkları vardı. Kendisi de uzun boylu ve ince yapıydı.

Kendi aralarında konuşuyorlardı. "Gazeteci Tırk" falan diyorlardı. "Tırk" olsa olsa "Türk" demektir diye düşündüm.

Hangi amaçla bölgede bulunduğumuzu ve nereden geldiğimizi sordu bıyıklı olanı. Kuzey Irak'tan gelip Diyarbakır'a gittiğimizi söyledim. Onları belki yumuşatır ve hakkımızda olumlu şeyler düşünmelerini sağlar diye Atruş kampını ziyaret ettiğimizi ekledim. Bir Türk birliğine de uğradığımızı açıklamak enayilik olurdu.

Bize karşı tavırları sert ve düşmanca değildi. Hatta, eylemin bütün o gerginliğine rağmen bir nezaket bile vardı davranışlarında.

Biraz ileride, yolun kenarındaki yüksekçe bir noktaya yirmiden fazla insanı toplamışlardı. Grup halinde çömelmiş duruyorlardı. Hareketsiz, konuşmadan... Yolu kesilen araçların şoför ve yolcuları idiler. Fatih'le beni onlardan en az yirmi metre uzağa ve geriye oturttular. Başımıza da roketatarlı bir kadın diktiler. Roketatarı sağ omuzuna almıştı, eli tetikteydi, bakışlarını yola dikmişti. Cengiz'i diğer şoförlerin olduğu yere götürdüler.

Bir-iki dakika çömelmiş vaziyette beklediğimizi anımsıyorum. Fatih'le aramızda hiç konuşmadık. Başımızda bekleyen kadın militanı tedirgin etmemek için... Sonra, bir süre onu süzdüm. Boyu ne kadar da kısaydı öyle. Küçük bir suratı vardı. Açık kumral saçlarını başının arkasına toplamıştı. Omuzlarına haki renk bir şal atmıştı. Altında cepken, kütüklük. Şalvar giymişti. Bizimle hiç konuşmadı. Bakınadı bile...

İyimserliğimi korumak istedim. Belki bırakırlar yolumuza devam ederiz, diye geçirdim aklımdan.

Bizi aracımızın yanına çağırıldılar. Kalktık gittik. El feneri yardımıyla arama yapıyorlardı aracın içinde.

O sırada uzun boylu ve telsizli olanı yanımıza geldi ve hakkımızda verdikleri kararı açıkladı: "Sizi alıkoyacağız, o yönde talimat aldık, bizimle gelmeniz gerekiyor." Ekledi: "Bütün eşyalarınızı toplayın, arabada bir şey kalmasın."

Gidiyorduk. Kaçınıyorlardı bizi. Ne zaman ve nasıl noktalanacağı belli olmayan bir macera başlıyordu.

PKK tarafından kaçırılan gazeteci ve turistlerin haberini çok yapmıştım önceleri. Hatta 1993 yazında kaçırılan dört Fransız turisti PKK'dan teslim almak amacıyla Güneydoğu'ya giden, gazeteci İsmet İmset'in maceralı girişimlerini AFP için izlemiştim. Şimdi ise haber olacak olan bizlerdik.

O an benim için en yerinde davranışın hiçbir şeye itiraz etmeden, sükûnet içinde söylenenleri yapmak olduğunun farkındaydım. Takside neyimiz var neyimiz yok topladık. Dizüstü bilgisayarımı aldım, Fatih de fotoğraf makinelerinin olduğu çantayı. Kumanyamızın bulunduğu torbayı bırakmıştık ki, içinde ne olduğunu sordular ve sonra "Onu da alın yanınıza," dediler. İki kutu ton balığı, iki kutu fasulye pilaki ve iki kutu da peynir vardı torbada. Almamızı istediklerine göre belli bir süre tutmayı amaçlıyorlar bizi diye geçirdim içimden.

İçlerinden biri şoförlere Kürtçe propaganda konuşması yapmaya başladı. Bildik sözcükler kulağımıza takılıyordu: "Faşist TeCe", "Kontra", "PeKeKe" vesaire...

"Üzerinizde silah var mı?" diye sordular. Silah bizde ne gezer? Ama usul gereği üst araması yaptılar.

Sonra, kendileriyle birlikte yürümemizi istediler. Uzun boylu ince bıyıklı yanımıza gelerek mütebessim bir yüzle, "Birkaç gün de Mardin gerillasının misafiri olun. Ne zorluklar çektiğimizi görün," dedi. Büyük ihtimalle grubun komutanıydı. Telsiz taşıyan bir o vardı içlerinde.

Diz boyu otların arasından karanlığın içine doğru hızlı adımlarla yürümeye başladık. Hızımız onlara az gelmiş olacak ki, kadınlar devamlı, "acele, acele," deyip duruyordu. Arkama şöyle bir göz attım, şoförler araçlarına koşuşuyorlardı. Kontak anahtarları çevrildi, farlar yandı ve hepsi birbiri ardına gazlayıp her iki yönde gözden kayboldular. Yol bomboştu artık.

Bütün bunlar sekiz-on dakika sürmüştü.

Yanımızda altı PKK'lı, düzlük arazide koşar adım yürüyorduk.

İleride çok yakındaymış gibi duran bir dağ silueti vardı. Yıldızlı gecenin ufkunu kapatan bir kara perde gibi iki boyutluydu. Derinlik yitip gitmişti gecede. Suriye güneydeyse, o zaman biz kuzeye gidiyorduk. Dakikalar ilerledikçe yoldan geçen araçların sesleri kayboldu, ışıkları kaldı.

Bir anda, bir boyuttan ötekine atlamıştık. O araçların ışıkları az önce ait olduğumuz boyutun hızla silikleşen hayaliydi. Şimdi karanlıktaydık. Bilinmeyenlerle dolu, tehditkâr bir boyutta.

Yürüyüş tempomuzdan memnun değillerdi.

"Arkadaş, adınız neydi sizin?" diye seslendiler Fatih'e.

"Fatih arkadaş, sizler hiç yürümüyorsunuz."

"Gayret edin, düzlükten çıkalım tamamdır. Düzlük gerilla için imhadır."

"Acele, acele."

Hızımız artsın diye çantalarımızı alarak taşımaya başladılar.

Birden, güçlü bir ışık huzmesi bir uçtan ötekine yalayıp geçti araziyi. Bir daha, bir daha...

"Çömelin, çömelin," diye kısık sesle uyardılar bizi.

Ardından bir makinalı tüfek rasgele taradı araziyi. Yüreğim hopladı. Kurşunlar havada ışıklı bir iz bırakarak kayboldular. Beş-on saniye sonra bir kez daha aynı biçimde ateş açıldı. Projektörler araziye taramaya devam ediyordu. Bunlar büyük ihtimalle Turgutlu Karakolu'ndan olay yerine gelen zırhlı araçlardı. Sanırım iki taneydiler. Yolda durmaksızın hareket ediyorlardı. Işıklarından anlıyordum.

Ama, çoktan menzil dışına çıkmıştık. Çok uzaklarda, Turgutlu Karakolu'nun ışıkları görünüyordu.

Yine ateş edildi. Ama bizi vuramazlardı, korkacak bir şey yoktu. Sıcak takip yapmalarına da ihtimal vermiyordum açıkçası. "Ne tuhaf," diye geçti aklımdan, "daha yirmi dakika öncesine kadar aynı ve geçirimsiz dünyalarda yaşayan biz ve onlar şimdi kader birliği etmek zorundayız"

Komutanları kısa bir telsiz konuşması yaptı ve sonra bize dönerek, "Arkadaşlar panzerleri vurmuş," dedi.

Bir on dakika daha yürüdükten sonra çukurluk bir yere geldik ve durduk. Sigara molası vermişlerdi. "Kamufleli için, dediler: Hepsi aynı anda bir kaya parçası bulup oturdu. Elleri palaskalarına asılı tü-tün tabakalarına gitti. Tabakalar gümüşü renkler saçarak karanlıkta harelendiler. Cigara kâğıtları sol elin üç parmağı arasına ustaca yer-

leştirildi, sağ el ile bir tutam tütün kâğıda yayıldı. Sonra tütün kâğıdın içinde her iki elle şöyle bir yuvarlandı ve kâğıt rulo yapıldı. Kâğıdın bir kenarı dil ucuyla hafifçe ıslatıldı ve sonra dişlendi. Kâğıt sarıldı ve parmakla azar azar bastırılarak yapıştırıldı. Cigaralar içime hazırды.

Fatih'e ve bana birer tane uzattılar. Ben teşekkür ederek içmediğimi söyledim. Fatih aldı.

"Buraların tütünüdür. Biz bunu seviyoruz."

Çakmak sadece bir kez yandı. Bütün cigaralar, cigara ateşiyle yakıldılar.

Fatih birkaç nefes çekti. "Çok güzelmiş," dedi.

İçlerinden biri bize matarasını uzattı. Kana kana içtik. Suyun tadı hiç de fena değildi. Bir başkası "Ekmek ye," diyerek cebinden çıkarıp bir parça ekmek verdi. Sac ekmeğiydi bu. Bir lokma tattım. Doğrusu ya, tadı çok yavandı. Ayıp olmasın diye çiğnedim, boğazımdan zorlukla geçti. Kalanını cebime koydum. Onlar sarma cigaralarını tütürüyorlardı, avuçlarının içinde saklayarak.

Birden uzakta karaltılar peydah oldu. Ağustos böceğini andıran bir ses çıkararak işaret yolladılar gölgelere. Aynı şekilde cevap geldi. Bunlar başka bir PKK'lı grubuydu. Yaklaştılar, geldiler, selamlaştılar, oturdular ve onlar da başladı cigara sarmaya. Aynı tören tekrarlandı.

Kürtçe sohbet ediyorlardı. Arada "tarama", "geri çekilmek", "panzer", "karakol", "pusu" gibi aşına sözcükler yakalıyordum. Biri "ciyuuv", "gar gar gar gar gar" diye sesler çıkarıp elleriyle tüfekte ateş ediyormuş gibi hareketler yaparak keyifli keyifli bir şeyler anlatıyordu. Eylemin gerginliğini üzerlerinden atmışlardı.

Gök o kadar berraktı ki, Samanyolu bile seçilebiliyordu. Bizi kaçıranların yüzleri ve elleri ise kapkara görünüyordu. Zenci gibiydiler... Fosforlu ışıklar saçarak parlayan göz akları ve tırnaklar gölge oyunu karakterlerine benzetiyordu onları. Hepsi aynı şekilde giyinmişti. Sırt çantası, boyuna dolanan şal, yelek ve gömlek, beli çepçevre sıkan enli ve kalın bir kuşak üzerinde palaska ve kütüklükler, şalvar ve ayakta yün çorap üzerine giyilmiş gıslaved lastik ayakkabı... Şu köylülerin giydiği ucuz, siyah lastikten iskarpın süsü verilmiş ayakkabılar. Silahlarına dikkat ettim, çoğunda kalaşnikov vardı. İki makinalı tüfek ve iki roketatar çarptı gözüme. Palaskalarında el bombaları sallanıyordu.

Komutan ayağa kalktı, dört-beş kişiyi yanına çağırdı, onlara bizi

göstererek Kürtçe bir şeyler söyledi ve diğerlerine kalkmaları için işaret etti.

"Gün doğmadan mutlaka noktaya varmalıyız. Siz iyi yürümüyorsunuz. Siz olmasanız biz iki saatte noktaya yetişiriz. Biz önden gideceğiz, siz bu arkadaşlarla gelirsiniz."

Onlar, on kişi kadar, hızlı adımlarla önümüzden geçerek dakika dolmadan karanlıkta yitip gittiler. Silah, cephane ve sırtlarındaki ağırlığa rağmen karanlıkta ne kadar düzgün, ne kadar hızlı yürüyorlardı. Hiç tökezlemeden... Tëmpolarını sanki görünmeyen bir metronom ayarlıyordu.

Yürüyüşe geçtik. Hep kuzeye doğru gidiyorduk. Hep ilerliyorduk ama karşımızda, şöyle elimizi atsak tutuverecekmişiz gibi duran o dağa bir türlü varamıyorduk. Biz ilerledikçe o, bizden uzaklaşıyordu.

Kaçınılalı iki saat olmuştu. Sırtında roketatar taşıyan biri bana eşlik etmeye başladı. Nereli olduğumu, hangi gazetede çalıştığımı, "güney Kürdistan"a niye gittiğimi sordu. Sohbet etmek istiyordu anlaşılan. Dağdaki adı "Rogëş"miş. Çok genç görünüyordu. On sekiz yaşındaymış. İki yıldır "Parti saflarında savaşıyor"muş.

Bir soru sordu, şaşaladım:

"Savaşın gerçekliğini nasıl buluyorsun?"

Şimdi bu soruya ne cevap verilir? "Kötü buluyorum," dedim ben de...

Verdiğim cevap onu pek sarmamış olacak ki, sustu. Sadece bir süre... Sonra, konuşmaya başladı. "PeKeKe yalnız Kürt halkının kurtuluşu için savaşıyor, tüm Ortadoğu halkları için savaşıyor. PeKeKe bir insanlık hareketidir," dedi. Ve belirgin Kürt aksanıyla devam etti: "TeCe bize karşı her şeyi denemiştir, ama bizi bitirememiştir. Bagok'ta göreceksin, on üç yaşında gerilla vardır. Yetmişlik bir dede bile vardır, bizimle eylemlere katılıyor. TC'nin tek üstünlüğü tekniktir ha... O da olmasa toprağımızdan çoktan çekilecek. Zaten ekonomisi batmıştır. Bir Kobra kaç kalkan biliyorsun? Bu savaşı ne kadar sürdürür?"

"Vallahi Vietnam'dır," dedi. "Vietnam..."

"Amerika'nın Vietnam'da geliştirdiği taktiklerin aynısını TeCe yapıyor. Köy yakmalar, ekin yakmalar, bu kadar katliam... Ama fayda etmeyecek. O kadar köy boşaltılmıştır. Bagok'a yetişelim size onları gösteririz... Bize terörist diyorlar, asıl terörist TeCe'dir. TeCe çok barbardır ha..."

Ben, meyas, ara sıra "Hım", "Evet" diye tepki veriyordum. Rokeş'i dinliyordum, dinlemek zorundaydım. Dağlarda, inandığı bir dava adına vuruyor, öldürüyordu. Ama her an ölebilirdi de. Bu şekilde varolmaktan gurur duyduğu belliydi. Şimdi, karşısında bu dağlarda ender rastlanan türden biri vardı: İstanbullu bir gazeteci. Eh, konuşacaktı tabii.

Yürüyorduk, o bir taraftan devam ediyordu konuşmaya: "PeKe-Ke ordulaşmıştır. Kürdistan'ın her yerinde elli bin gerilla vardır. Hepsi de gönüllüdür. TeCe'nin askerleri gibi gün saymıyoruz. Biz sonuna kadar savaşırsınız. Onlar düşünsün."

Yol kesme eyleminden bahsetti. Roketçi Rokeş'in görevi bölgeye intikal eden zırhlı araçları vurmakmış. Bir "panzer"e ateş etmiş... "Çok hızlı gidiyordu, az gitse kesinlikle imha ederdim," dedi. Roket gelince zırhlı araçlardan karşı ateş açılmış. Her iki taraftan da zayıat yoktu anlaşılan.

Rokeş sonra sözü bize getirdi. Kaçınılmamız, o "yakalanma" di-yordu buna, "savaşın gerçekliği"ymiş. "Kürdistan"a gelerek "savaşın bir parçası" haline gelmişiz. Bu durumda "yakalanmamız"ı "savaşın gerçekliği içinde" değerlendirmemiz gerekiyormuş.

Yürümekte zorlanıyordum. Kuzey Irak'ta zaten sıkılmış limona dönmüştük, rahat bir yatak ve uyku düşlerken başımıza bir de bu gece yürüyüşü çıkmıştı. Karanlıkta nereye bastığını görmeden yürümek zordu. Sık sık tökezliyordum. Saatler ilerledikçe yorgunluk dayanılmaz bir hal aldı. Kalbim küt küt atıyordu. İki saat kuzeye yürümüştük, sonra batıya dönüp bir iki saat daha... Şimdi saat sabahın üçüydü ve yaklaşık bir saattir tekrar kuzeye doğru yol alıyorduk. Düzlük çoktan geride kalmıştı, artık kayalık bir vadiden dağa tırmanıyorduk, dikenlere, ağaç dallarına takıla takıla... Ama o dağ hep aynı yerde duruyordu. Bizden hep uzak... Bir serap gibiydi... Bizi peşinden sürükleyen...

Durduk, bir mola daha verdik. Onlar da yorulmuşlardı. Yere sırt üstü uzandılar ve sigara sardılar.

Ben de sırtüstü uzandım. "Sakın uyuma," diye uyardı beni Rokeş. "Uyursan ağırlaşırsın, zor yürürsün biliyorsun?" Su istedim. Matarasını uzattı, "Az iç, sonra zorluk çekersin," dedi.

Rokeş Türk basınından şikâyetçiydi. "Doğruları hiç yazmıyorlar. O kadar asker öldürüyoruz, hiç yoktur ha. Hep gizliyorlar. Savaşın gerçek boyutunu Türk halkı bilmesin... Hepsi kirli savaşın basınıdır."

Bagok dağının tepesine vardığımızda tan yeri ağarıyordu. Tam sekiz saat yürümüştük. Bizi "nokta" tabir ettikleri yere götürdüler. Etrafı kayalık yükseltilerle çevrili, çanak gibi, geniş bir bölgeydi. Kayalar, bodur ağaçlar ve makiyle kaplı alan gizlenmeye çok müsait bir ortam sağlıyordu onlara. Önümüzden giden gruptakiler çoktan noktaya varmış, toprağın üzerinde kıvrılıp uyumuşlardı. Kimi üzerine haki rengini artık iyi seçebildiğim o şaldan örtmüştü, kimi ise askeri yağmurluk. Sırt çantalarını yastık gibi kullanıyorlardı. Ayakkabılarını çıkarmıştı hepsi. Kat kat çorap giydiklerini gördüm. Ayaklar, o yırtık pırtık leş gibi çorapların içinde çok kötü kokuyordu. Silahlarını bir kayaya dayamışlardı.

Eylemde gördüğüm iki kadın diğer gruptan en az otuz metre uzakta birbirlerine sokulmuş uyuyordu.

Bize yüksekçe bir kayanın dibini gösterip, güneş yükselene kadar kadar burada uyumamızı istediler. Sonra, ateş yakıp çay pişireceklerdi, ısınacaktık. Fatih'le bir süre onlar gibi toprağın üzerinde kıvrılıp uyumayı denedik. Şans eseri ayağımda sağlam botlar, üzerimde kazak, atkı ve parka vardı.

Titreyerek uyandım. Topu topu yarım saat uyuyabilmişim. İleride bir hareketlenme gördüm. Nöbetçi olarak bıraktıklarıydı sanırım, çalılarının arasından çıkageldi ve yatan arkadaşlarının başına gitti.

Uyandırmaya çalışıyordu galiba. Kesik kesik, "Hevale Cudi, Hevale Cudi", "Hevale Cudi, Hevale Cudi," diyor başka bir şey demiyordu. Dürtmeden, dokunmadan. Eğilmiş, "Hevale Cudi, Hevale Cudi" diye tekrar ediyordu. "Hevale" Kürtçe "yoldaş" demekti, önceden biliyordum bunu. Dağa tırmanırken de, birbirlerine hitap ederken isimlerin başına mutlaka "hevale" ekliyorlardı. "Hevale"siz isim zikrettiklerini duymadım. Cudi nihayet uyandı. Baktım, Cudi, bizim komutanını. Sonra aynı garip uyandırma seansı diğerleri için de tekrar edildi.

Kalktık yanlarına gittik, selamlaştık. Güneş tepenin ardından meydana çıkmıştı. Biri çalı çırpı getirdi. "Gerilla ateşi gördünüz mü?" diye sordu. Daha önce hiç gerilla görmemiştim ki, ateşini göreyim.

Dallardan kalın olanlarını seçti, ikişer ikişer ortada dörtköşe bir boşluk bırakacak şekilde üstüste dizdi. Belli bir yüksekliğe erişince bu kez ortadaki boşluğu ince dal ve çalı parçaları ile doldurdu. Cebinden çıkardığı naylon poşet parçasını çakmakla tutuşturarak çalılarının üzerine damlatmaya başladı. Hemen tutuşuverdiler. Alevler

yükseldi. "Bak," dedi, "gerilla ateşidir, duman çıkmaz". Doğru söylüyordu. Böyle, dumansız ateş yakmak gerilla eğitiminin bir parçasıymış.

İsten simsiyah olmuş, yamuk yumuk bir demlik çıkardılar. Küçük bir plastik bidonda duran boz bulanık suyla içini doldurdular. Suyun üzerinde çerçöp yüzüyordu. Sonra, kalın ve uzun bir dal parçası bulup demliğin tel askısından geçirdiler ve iki kişi dalı birer ucundan kavrayarak ateşin üzerinde tutmaya başladı. Su beş dakika da kaynadı. Yeleğin cebinden ayrı ayrı poşetlere sarılı çay ve şeker çıktı. Bir avuç çay, kaynamış çamurlu suya atıldı ve beklendi. Bu sırada cigaralar sarılıyordu. Ceplerden küçük boy palaks bardaklar çıkarıldı sonra. Herkes yanında bir tane taşıyordu. Bardaklar hiç de temiz görünmüyordu ama yıkama gereğini duymadılar.

Çay kaşığı yoktu. Parmaklarını poşete daldırdılar ve nemlenmiş şekerden iri topaklar koydular bardaklarına. Sıra karıştırmaya geldi. Hemen yanlarındaki ağaçtan küçük bir dal kopardılar, işte bu da kaşıklarıydı. Bize de çay uzattıklarında aynı şekilde yaptık. Yalnız, onlar kadar çok şeker koymadık. "Biz hep böyle çok şekerli içeriz," dediler. Suyu çamur renginde olmasına rağmen çayın tadında bir tuhafılık yoktu.

Cigaralar tütürülüyor, çaylar içiliyordu, aralarında Kürtçe soh-bete dalmışlardı. Keyifli bir an yaşıyorlardı. Rogeş, bize döndü, "İki gün erzaksız kalayım savaşırm, ama çaysız, tütünsüz dayanamam," dedi. Baktım, istisnasız hepsi tiryaki. Parlak metaldan tütün tabakaları deri kılıflar içinde, ulaşılması en kolay yerde: önde el bombalarının hemen yanında.

Bu iki vazgeçilmez ihtiyaç maddesi, çay ve tütün için Tekel'e tek kuruş ödemiyorlarmış. Çay kaçak, Kuzey Irak'tan geliyor, tütün Bitlis'in o ünlü sarı, ince kıyılmış tütünü. Yerel kaynaklardan sağlanıyor.

Rogeş belli ki içlerinde en geveze olanı. Bu sefer cebinden albümünü çıkarıp bize gösterdi. Naylona sarılmış, sonra bantla birbirine tutturulmuş, akordeon gibi açılıyor. Birinde Kalaşnikov'u kabzasından kavrayıp havaya dikmiş, bir dağın önünde poz veriyor. Gabar Dağı'ymış. Bir diğesinde arkadaşıyla bir çayı geçerken, beline kadar suyun içinde zafer işareti yapmış. Beş-on PKK'lı toplu halde... Bazı fotoğraflarda insanların yüzlerine çarpı işareti çekilmiş. Nedenini sordum, "Kaçak veya itirafçı mı oldu bunlar?" diye. "Hayır," dedi, "şehit oldular". Fotoğrafların arkasına yazmış, "Şehit: Kazım, Mun-

zur, Agit" diye. Ardından cüzdanından bir asker kimliği çıkardı. Adını ve memleketini söyledi ama maalesef hatırlamıyorum. "O artık yaşamıyor," dedi. Cenazesinin üzerinden "kaldırmış". Öldürdüklerinin üzerinden böyle hatıra topladıklarını bilmiyordum.

Onları daha iyi görüyordum artık. Saçları dağınık, tozlu ve yağlı. Yüzleri güneş yanığı ve kirden karaya çalmış. Giysileri kirli, yamalı, yırtık ve eprimiş. İçlerine giydikleri gömleklerin yakaları kirden simsiyah. Belli ki uzun zamandır yıkanmamışlar.

Cigaralar bitince ekmeklerini çıkarıp yavan olarak yemeye başladılar. Bize de uzattılar. Aldık. Sonra Cudi içlerinden birine erzakımızın bulunduğu torbayı getirmelerini söyledi. Torbamız geldi, göz ucuyla kaçamak bir bakış attım, yiyeceklere kimse el sürmemişti. "Hadi siz yeyin," dedi. Fatih ve ben, "Olmaz, buyrun beraber yiye- lim," dedik. "Yok biz yemeyiz; onlar sizin," diye cevap verdiler. Baktık bütün ısrarımıza rağmen yemiyorlar, biz de onların önünde yemekten vazgeçtik, sabah kahvaltımızı birkaç lokma yavan ek- mekle yaptık.

Bu arada Cudi "Sizde cihaz var, değil mi?" diye sordu. Onlar tel- size "cihaz" diyorlardı. Biz "Hayır," dedik, "cep telefonlarımız var, ama burada çalışmaz" Cebinden cep telefonuna benzeyen bir alet çıkardı ve bize gösterdi: "Bu aşağıda çalışıyordu, her yerle konu- ştum, artık çalışmıyor, siz anlar mısınız bundan?" Mobil telefonu elindeki. Kurcaladık, aküsü boşalmıştı.

Yol kesme eylemi sırasında özel otoların birinden almış. Nazik ifadesi ile "el koymuş". Adamdan şüphelenmiş, "kontra" olabilece- ğini düşünmüş ve telefonunu almakta kendince bir sakınca görme- miş. "Kontra", yerel halktan PKK'ya karşı aktif olarak devleti des- tekleyenlere taktıkları isimdi.

Telefonu da aynı telsizlerde yaptıkları gibi pil bataryalarıyla ça- lıştırabileceğini düşünmüştü belki. Sahibinin sabah olunca hattı ko- nuşmaya kapatabileceğini bilseydi böyle yapmazdı herhalde. Ayırı- ca, adamın kontra olduğundan gerçekten şüphelendiğini sanmıyo- rum. Bence bu, telefona el koymanın bir bahanesiydi. Adamdan şüphelenselerdi onu da kaçırırlardı.

Sonra yere parkalarımızı sererek uykuya çekildik. Ben yattığım yerde iyimser düşlere dalmıştım. Mesela bizi hemen bugün yarın serbest bırakıyorlarmış ve ben Diyarbakır'a dönünce röportajlarımı daha fazla bayatlamadan yazabiliyormuşum... Henüz, onlarla geçen ilk günümüzdü. Ama ben daha çok Kuzey Irak'ta geçen iki güne aci-

yordum.

Hayat normal akışında devam etseydi, bu saatlerde ne yapıyor olurdu acaba? Büyük ihtimalle birinci röportajı yazmış ve Ankara'ya geçmiş, ikincisine başlamış olurdu.

Öğle sularıydı. Grubun bulunduğu bölgeye daha önce görmediğimiz bir PKK'lı geldi. Cudi ile kısa bir süre konuştuktan sonra bizleri yanına çağırdı. Uzakça bir yere gittik, oturduk.

"Şu ana kadar birimin güvencesi altında idiniz. Bundan böyle Parti'nin güvencesi altındasınız," dedi bize ilk olarak.

Bizi sorguya çekti. Kuzey Irak'a niye gitmiştik, orada nereleri görmüştük, vesaire, vesaire... Ben Türk birliğine gittiğimizi söylemedim. Sonra hayatımız için endişelenmememiz gerektiğini söyledi. Bizi en kısa sürede serbest bırakacaklarmış ama bunun güvenlik altında yapılması gerekiyormuş. Serbest kalınca doğrudan askerin eline geçerek bizi öldürüp suçu PKK'nın üzerine atabilirlermiş. Bu yüzden bizi uluslararası kuruluşlara, örneğin Birleşmiş Milletler'e veya Kızılhaç'a teslim edeceklermiş.

Bagok bölgesinin serbest bırakılmayı beklemek için uygun bir yer olmadığını, "düşmanla denge halinde" oldukları için bizi "güvenlikli bir bölge"ye nakledeceklerini söyledi. Bunun için dışımızı biraz sıkıp yürümemiz gerekiyormuş. İyi yürürsek ilk noktaya iki günde varabilirmişiz.

Bu arada bazı yerlere isimlerimizi sormuşlar, beni tanıyan çıkmamış. Diyarbakır'dan hangi gazetecileri tanıdığını sordu, birkaç isim verdim.

Sonra, üstümüzdeki bütün alet edevatı ve belgeleri kendisine göstermemizi istedi. O an sinirlerimin gerildiğini hatırlıyorum. Biz her şeyimizi birer birer serdik ortaya. Bilgisayar, çağrı cihazları, cep bilgisayarları, ses kayıt cihazı, cep telefonları, fotoğraf makineleri...

En çok bilgisayarla ilgilendi, ama ben programın Fransızca olduğunu söyleyince ilgisi cep telefonuna kaydı. Telefonun antenini kurcaladı, çekerken kaidesini söktü, ben hemen müdahale ettim ve ricayla elinden aldım telefonumu. Telefonun GSM kapsama alanı dışında olduğu için bu dağlarda çalışmayacağını, ayrıca görüşmeye açmak için şifre girmek gerektiğini söyledim. Şifreyi sormadı ve bırakıp fotoğraf makinesine geçti. Yeteneklerini merak ediyordu, vizöründen baktı... "Ne kadar uzağı çeker", "gece çeker mi" gibi sorular sordu.

Bilgisayarın, telefonun, fotoğraf makinalarının kaç para ettiğini

öğrenmek istedi. O an en büyük endişem bu değerli parçalara geçici bir süre için de olsa el koymalarıydı. Gasp etmeyeceklerinden emin-
dim. Serbest bırakırken geri verirlerdi mutlaka... Bize saygılı davra-
nıyorlardı, tutuklu gibi değil de, alıkonulan misafir gibi. Serbest bı-
rakacaklarından şüphem kalmamıştı. Neden aletlerimize el koyup,
dönüşte aleyhlerinde konuşmamıza elverecek davranışlarda bulun-
sunlar ki?

Sıra belgelere geldi. Bütün kimlik kartlarımı, not defterlerimi,
Fransızca haber kopyalarını birer birer çıkardım. Pasaportum hariç.
Pasaport üzerimde taşıdığım en değerli varlığımıydı, geçici bir süre
için dahi onlara vererek riske atamazdım. Baktım, Fatih de aynı şe-
kilde davranarak pasaportunu gizledi.

Sonra, bütün eşya ve belgelerimizi teker teker bir deftere not etti.
Eşyalarımız "zimetlenerek" çeşitli risklere karşı güvence altına
alınıyormuş... Her şeyimizi yeniden ceplerimize yerleştirdik. Derin
bir oh çektim...

Nedense pasaport taşımamız gerektiği aklına gelmemiş ve sor-
mamıştı. Oysa Kuzey Irak'a Habur'dan giriş çıkış yaptığımızı bili-
yordu. Pasaportsuz olur muydu hiç? Kendisi Irak'a giriş çıkışlarda
Habur'u kullanmadığı için pasaporta ihtiyaç duymuyordu; belki bu
yüzden pasaport kavramına yabancılaştığı için bize sormayı unut-
muştu.

Derken, aynı demlikleri gibi kapkara olmuş bir tava içinde bir
yemek getirdiler bize. Kavrulmuş otu bu. "Karakulak" adında yaba-
ni bir ot... Buralarda her yerde bitermiş. Sac ekmeğini banarak tadı-
na baktık, hiç fena değidi. Ispanak gibi ama ıtırılıydı. Otun yanında
ne yeriz diye düşünürken, aklımıza ton balığı konservelerimiz geldi.
Torbadan çıkardık, açtık, ona da ikram ettik. Teşekkür edip almadı.
Israr ettik direndi. Sabahki gibi olsun istemiyorduk, çünkü bu gidiş-
le gene yiyemeyecektik. Bastırdık ve adamı bizimle ton balığı ye-
meye ikna ettik. Gruptakiler bizden uzakta ekmeklerini ot yemeğine
banıyorlardı.

3.

Nisan'ın ikisi... Pazar. Sabah olmak üzere. Hafif yağmur çiseliyor. Dokuz saatlik bir gece yürüyüşünden sonra geldiğimiz yer etrafı tepeciklerle çevrili, hafif kayalık bir arazi. Burası, PKK'nın Bagok'taki "nokta"larından biri... Bizim gözümüzde ise adını, yönünü bilmediğimiz o "güvenlikli bölge" yolundaki ilk durak.

Hava buz gibi. Bulutlar güneye, Suriye'ye gidiyor. Ortalık nasıl sessiz, yeni fark ediyorum. "Sessizlik", tek başına bunu anlatmaya yetmez. "Mutlak sessizlik" demeli. Çünkü bir kuşun kanat çırpması, helikopterin gürültüsü, ya da patlayan bir silah, bu sessizliği ancak bölebilir; ama sessizlik hemen geri döner ve yeniden egemen olur. Sessizlik, evet, dağı en iyi anlatan kelime bu...

Noktaya ulaştınca, "Yetiştik," dediler, sanki nokta kaçıyor onlar kovalıyormuş gibi. "Hadi uyuyun," dediler bize. "Dinlenin, akşam olmadan yola çıkacaksınız." Onlar, silahlarını kayaya dayadılar, lastiklerini çıkardılar, şallarını başlarına çektiler ve uykuya daldılar.

Cumartesi akşamı, bizi bu yürüyüşten önce Bagok'ta çıktığımız ilk noktadan alarak yarım saatlik mesafedeki bir başka noktaya götürmüşlerdi. Yolda bomba tesirinden kararmış, darbelenmiş kayalar, roket parçaları gördük. Üç-dört gün önce asker operasyona çıkmış buralarda. Tanklar, Cobra helikopterleri gelmiş, kıyasıya çatışma olmuş. Kayıp vermeden çekilmeyi başarmışlar. Öyle anlatıyorlardı.

Kayalık bir yamacın başında, çalılıarın dibinde kuytu bir yere oturttular bizi ve yanımıza iki refakatçi verdiler, güneş batana kadar bekledik. Sonra tırmanmamızı istediler. Tepeye çıktığımızda yaklaşık on beş-yirmi PKK'lıyı tek sıra halinde dizilmiş, silahlarıyla esas duruşta beklerken bulduk. Bizden, saf başına geçmemizi istediler. Derken, karanlığın içinden biri çıkageldi. İlk bakışta fark edilen boynundaki dürbündü. Belinde bir tabanca vardı. Diğerleri hazır ol-

da iken o böyle rahat dolaştığına göre komutanları olmalıydı. Nispeten düzgün bir Türkçe ile bize hitaben bir konuşma yaptı. Son 24 saat içinde duyduğum en iyi Türkçe onunkiydi. Bıyıklıydı ve otuz yaşlarında gösteriyordu. Batıdaki kentlerden birinde yüksek okul görmüştü belki.

Usta bir konuşmacıydı. Bizi, içinde bulunduğumuz durumla barışık yaşamaya ikna etmeye çabalıyordu. Kaçırılmamızın, o bu tabiri kullanmıyor, "alıkonmak" diyordu; alıkonmamızın doğal bir durum olduğuna bizi inandırmak istiyordu. Ona göre bölgede bir savaş yaşanıyordu ve biz de gazeteci olarak bölgeye gelmekle kendimizi ister istemez bu savaşın bir parçası haline getirmiştik ve bunun sonuçlarına katlanmamız gerekiyordu... Durumumuzu kabullenir ve sorun çıkarmak yerine yardımcı olursak hem kendileri hem de biz rahat edermişiz. Gayret etmeli, dişimizi sıkmalı ve her şeyden önce iyi yürümeliymişiz. "Alışmalısınız," dedi.

"Alışmak..." Bizimle konuşan herkesin dilindeki anahtar kelimeydi.

"Yoruldunuz mu?"

"Alışsınız."

"İlk başta biz de sıkıntı çekmiştik."

"Nasıl gerilla yaşamı, zor, değil mi?"

"Alışsınız..."

Ben alışmak istemiyordum. Bizi bu hayata alıştırmaları için haftalar boyu dağlarda tutmaları gerekiyordu. Yani, "Alışsınız"ın anlamı, "En az bir ay bizimlesiniz" mi demekti? Düşünmek bile istemiyordum. Bize "Alışsınız" diyenlerden nefret etmeye başladım.

Ellerini arkada kavuşturmuş, bir Fatih'e bir bana bakarak konuşuyordu. "İlerde bir gün elbette mesleğinizin başına döneceksiniz..." diye bir cümleye başladı, içimde bir burkulma hissettim. "İlerde bir gün", sanki çok uzaktaydı. Doğrusu, azami on beş güne hazırlamıştım kendimi. Ama "ilerde bir gün" bana haftaları değil ayları çağrıştırmıştı. "İnşallah," dedim içimden, "edindiğim izlenim yanıltır" "İnşallah böyle demek istememiştir..."

"İlerde bir gün elbette mesleğinizin başına döneceksiniz. O zaman sorumluluklarınızı unutmayın. Burada gördüklerinizi çarpıtmadan anlatın. Basın savaşın gerçek boyutlarını Türk halkından gizliyor. Siz gazeteci olarak görevlerinizi yerine getirin ve halka savaş hakkındaki gerçekleri anlatın."

Bu "savaşın halktan gizlenen gerçek boyutları"ndan neyi kastet-

tiği belliydi. Son 24 saattir duyduklarım arasında köşe tutan bir temaydı, "savaşın gerçek boyutları" Onlara göre oğullarını savaşa yollayan Türk ana babalar burada cereyan edenlerden habersizdi. Türk askerlerini her gün ellişer yüzer öldürüyorlarmış ama kimse- nin bundan haberi olmuyormuş... Basın kayıpları olduğundan çok düşük göstererek gerçekleri halktan gizliyormuş... Eve cenaze geldiğinde bilmiyorlarmış ki, oğullarının ki gibi daha nice cenaze o sırada Türkiye'nin dört bir yanına dağılmaktadır. Bilseler durum değişir, bu "kirli savaş"ın durması, ve oğullarının ölmemesi için ayağa kalkarlarmış. Ankara üzerinde böyle bir kamuoyu baskısı kurulduğu takdirde, Türk hükümetinin PKK ile masaya oturmaya daha kolay ikna edileceğine inanıyorlardı. Siyasi hesapları buydu.

Konuşmasını bitirdikten sonra bize "Yolunuz açık olsun," dedi ve elimizi sıktı. Ardından saftakiler de sırayı bozmadan onun elini sıkarak teker teker önünden geçtiler. El sıkarken Kürtçe "Serkeftin!" diyorlardı. "Başarılar" demekmiş.

Veda töreni bitince yürüyüşe başladık, tek sıra halinde. Köy yollarını kullanıyorduk; nice köyün içinden geçtik. Bomboştı hepsi. Bagok'un hayalet köyleri... Sahipleri göçmüş evlerin silüetleri ara sıra görünüyordu bize. Pencereleri ışıksız tek katlı taş yapılarda hü- zün ve yalnızlık vardı. Kimbilir nasıl olmuştu? Nasıl bırakıp gitmiş- lerd i evlerini? Öykülerini dinlemek isterdim.

Yürüyüş kolunda iki katır vardı. Yorulduk ve birine bindik. Fa- tih'in terkisine oturdum. Eyer, üzengi falan yok; düşmemek için bacaklarımızı hayvanın karnına sımsıkı sarmak zorundaydık. Eh bu da, yürümek kadar olmasa bile yorucu bir işti. O inişli çıkışlı, taşlı yollarda, dengemizi korumak için rodeo yapıyorduk sanki. Bacakla- rımıza ağırlar girince katırdan indik ve varacağımız noktaya kadar yürümeyi tercih ettik.

Noktaya geldik, katırları serbest bıraktılar. Tuhafıma gitti, çevre- de fazla uzaklaşmadan otluyorlardı. Bir yere kaçtıkları yoktu. Ne- den acaba? Bu PKK'lıları sahip bellemişler demek ki, diye düşün- düm. Bir şehirli olarak katırların huyunu suyunu bilemezdim tabii... Bu katırların ki, nasıl bir bağılıktı? Kişileri mi sahip bellerlerdi, yoksa grubu mu? Bu savaş ortamında çatışmalar çıkar, insanlar ölür, gruplar dağılır, oradan oraya sürüklenirken, bu katırların başı- na neler gelirdi? Bu zavallı hayvanlar da bomba ve kurşunların al- tında ölür ve yaralanırlardı elbette. Onlar, nihayet, PKK'nın katırları idiler. Dün gece Bagok platosu boyunca sırtlarında bizleri taşımış-

lardı. Bu gece kimbilir nereye, cephan ve erzak götüreceklerdi...

Katırların PKK için vazgeçilmez hayvanlar olduğu anlaşıyordu. Bunu daha önce de duymuştum. Fatih'le bindiğimiz katırı güden PKK'lı, "Düşmanın Kobraları varsa bizim Kobralarımız da işte bu katırlar," demişti. PKK'ın silahı, cephanesi, erzağı ve her türden malzemesi gideceğı yere katır sırtında gidiyordu. Güçlü ve dayanıklı hayvanlardı bunlar. Fatih'le beni, yani takriben 150 kiloluk bir yükü dağ bayır kilometrelerce taşıdığına göre...

Bunları düşünürken toprak üzerinde uyumaya çalışıyorum. Yağmur şiddetleniyor... Çanta içindeki bilgisayarımı yastık niyetine başımın altına yerleştirdim. Korunmamız için askeri yağmurluk vermişlerdi. Bu yağmurluklara "çadır" diyorlardı.

Yağmurluk fayda etmedi. Yüzümü örtüyorum, damlalar muşambada trampet çalışıyorlar. Açıyorum, bu sefer yüzüm ıslanıyor. Öyle, rahat yaylı yataklardan kalk, otel odalarından çık gel, ertesi gün yağmur altında ıslak toprağa uzan, uyumayı dene... Olmuyor. Uyuyamıyorum.

Bakıyorum, onların yağmura falan aldındıkları yok. O haki şallarını başlarına çekmiş, bir kenara kıvrılmış tatlı tatlı uyuyorlar. Kefiye, o yün şala verdikleri ad bu, çok kullanışlı. Gerekirse atkı, yağmur yağdığı zaman şemsiye, uyurken battaniye, bazen kamuflaj malzemesi...

İçlerinden biri hemen yanımızda uzanmış uyuyordu. Toprağa serdiği kefiyesinin üzerine yatmış, arta kalan yarısıyla da belden yukarısını örtmüştü. Yağmur damlaları yüzünü ıslatıyordu. Onu seyre diyordum. Yanık tenli, kara bıyıklı ve kısa boylu. Yuvarlak suratlı. Kürt'ten çok, Türkmen'e benziyordu.

Bir süre sonra uyandı. Bana, çekikçe gözleriyle mahmur baktı. Gülümsedik birbirimize. O, yeleğini çıkardı ve yerdeki kefiyesinin üzerine özenle serdi. Sonra, "raht" dedikleri, el bombaları ve kütük-lüklerinin asılı olduğu palaska ve askılığını çıkardı, yeleğinin üzerine güzelce yerleştirdi.

Şutik... Bellerine doladıkları kuşağın adı buydu. Sentetik elyaf-tan, gözenekli dokunmuş, genellikle yeşil renkte. Eni bir karış, uzunluğu metrelerce. Şutiğin ucunu buldu ve çözmeye başladı. Çözdü, çözdü, çözdü... Üç şutiğı üst üste sarmış beline. En az on, belki on beş metre var. Şutik yerdeki eşyaların üzerini kıvrım kıvrım örttü.

Adam önümde üstünü başını çıkarıyor, ben merakla izliyorum.

Çünkü gördüklerimde bir tören havası var. Her şeyin sırası, nasıl olacağı belli. Hep böyle yapılmış.

Ve işte bitti. Gerçek endamı çıktı ortaya. Beli, genç kızları kısıp kandıracak kadar ince. Ama o daha çok bir tazıya benziyor.

Uçkurlu şalvar ve haki gömleği kalmıştı üzerinde. Uzaklaştı gitti kayaların ardına. Bütün bu işler meğer tuvalete çıkmak içinmiş.

Şalvarının önünde fermuar ya da düğme yoktu. Olsaydı, en azından işemek için bunca zahmete katlanmazlardı. Sonra düşündüm, şu tuvalete gitme törenini gerillacılık esprisiyle bir türlü bağdaştıramadım. Pratik olmak ve seri hareket etmek için onca yol bul, sonra bir işemek için bunca zahmete katlan... Günde en az dört-beş kez.... Bence çekilir şey değildi.

Çıkageldi ve şutik kuşanma tantanası yeniden başladı. Beline sararken kuşağın bacağına dolanmaması için sırayla bir sol bacağına kaldırıyor havaya, bir sağ bacağına. Kuşağın belde attığı tur başına bacaklar birerkez havalanıyor. İlkel bir dans gibi...

İşini bitirir bitirmez, güleç bir yüzle bize döndü ve damdan düşer gibi sordu: "Siz PeKeKe'yi nasıl görüyorsunuz?" Bize söylediği ilk sözler buydu işte...

Fena halde canım sıkıldı. Bekledim, önce Fatih cevap versin diye. O da galiba aynı şeyi benden bekliyordu. Tebessüm ederek, ellerimi iki yana açtım. "Kardeşim, şimdi nereden çıkardın bu mevzu-yu," der gibi... O kadar... Adam bozuntuya vermedi ama keyfi kaçmıştı besbelli. Onunla aramda negatif bir akım geçtiğini hissettim.

Örgütteki adı "Sınar"dı. "Büyük, yekpare kaya parçası" demekmiş Kürtçe'de.

Kaçınılmamızın üzerinden 48 saat bile geçmemişti ve PKK'lılar bizi daha şimdiden "Savaşın gerçekliğini nasıl görüyorsun?", "PeKeKe'ye nasıl bakıyorsun?" gibi sorularla yeterince bunaltmışlardı. Ben bu tür sorulara cevap vermek istemiyordum. Olur ya, söylediklerim yanlış anlaşılır, hakkımda olumsuz izlenimler doğar... Sonra, ayıkla pirincin taşını... Serbest bırakılmamızı bile etkileyebilirdi.

Bizi çözmeye çalışıyorlardı. Kafa yapımızı, dünyaya bakışımızı öğrenmek istiyorlardı. Kendilerine hangi gözlüklerle bakıyorduk acaba? Elbet bir gün mesleğimize dönecektik! O zaman, acaba haklarında neler söyler, neler yazardık? Şimdiden bilmek istiyorlardı. Yaşamlarına doğrudan tanık oluyorduk. Olumsuz yazmamızı istemezlerdi tabii. Zaten bu riski en aza indirmek için bizlere iyi davranmaya gayret ediyorlardı.

Bundan sonra gelecek olan "PeKeKe'ye nasıl bakıyorsun?" sorularını savuşturmak için ustaca bir cevap bulmalıydım.

Sınar, soğuk bir sesle "Şimdi dinlenin," dedi. "Öğleden sonra yola çıkacağız, güneş doğmadan noktaya yetişmemiz gerek." Yanımızdan ayrıldı, biraz ötede ateş yakmış oturan arkadaşlarına katıldı.

Çay demlemişlerdi. Bize de koca bir demlik dolusu gönderdiler. O kapkara, yamru yumru demliği yanlarında getirmişler. Manganın vazgeçilmez demirbaşığıydı sanki. Biri sırt çantasına bağlamıştı. Yürüdükçe kalaşnikovun yanında sallanan, silaha çarptıkça tıngırtılar çıkararak sessizliği bozan bir demlik... Gülünç manzaraydı. Şekeri bolca kattık, ağaç dalıyla karıştırdık. Onlar gibi...

Bir de sigara sarmışlar bizim için. Bu kez ben de dayanamayıp aldım. Yıllar olmuştu sigara içmeyeli. Ama perhiz bozulmalı, bu yerel tütün mutlaka tadılmalıydı. Yoksa resim eksik kalırdı. Rogeş ne demişti: "Erzaksız üç gün savaşırim, çaysız sigarasız duramam." Neymiş bakalım bu tütün, böyle vazgeçemedikleri?

Daha ilk nefeste kişiliğini deklare eden bir tütündü. Ağdalı, tok içimli, doyurucu... Sonlara doğru acılaşıyor. İzi damakta uzun süre kalıyor.

Sonra, egzotik bir yanı da vardı bu tütünü içmenin. Dağda, memleketin bizlere yabancılaşmış, artık bilinmeyen bir köşesinde, başka bir dünyanın insanları, kir ve güneşten kapkara olmuş elleriyle, oranın köylüleri tarafından işlenmiş tütünü, dağdaki misafire özenle hazırlıyordu. Tütünü sardıkları kâğıt bile çağırışmlarla yüklüydü. "Made in Croatia" (Hırvatistan malıdır) yazıyordu paketinin üzerinde ve besbelli sırt çantalarında Kuzey Irak'tan gelmişti. Biz, isteği-miz dışında oradaydık, özgür değildik ve tütün hapishane koğuşunda ve asker ocağında nasıl teselli verirse, bize de öyle teselli veriyordu.

Bu insanlar, bir işleri yoksa, uyumuyor, yürümüyor ve eylem yapmıyorlarsa çay ve sigara içiyorlardı. Ateş, çay ve sigara... Dağdakinin keyif üçgeni... Ah, keşke kahveleri de olsaydı!

Yağmur dinmiş, bulutlar aralanmış, güneş yüzünü göstermişti. Sırtımı bir kayaya yaslayıp bacaklarımı uzattım. Gökyüzünde daireler çizen kartalı izlerken bir uyku bastırdı ki, dalmışım.

Neden sonra sese uyandım:

"Hevale Fatih! Hevale Fatih!"

"Hevale Fatih! Hevale Fatih!"

Fatih hemen yanımda kestiriyormuş.

"Kalkın, gidiyoruz!"

Sınar'dı bu. Bizden ötedeki arkadaşlarının yanına gitmemizi istedi. Çantalarımızı aldık, kalktık gittik. Sac üzerinde ekmek pişiriyorlardı. Nereden çıkarttılsa, bir çuval un vardı orta yerde. Kenarda bir kürek duruyordu. Burada bir yerde erzak depoları olmalıydı. Sacı ve un çuvalını çıkartmak için bu küreği kullanmışlardı demek. Biri bağdaş kurmuş, yere serdiği bir çuval parçasının üzerinde hamur yoğuruyordu. Bir diğeri ise hamur açmakla meşguldü. Hamurdan avuç içi büyüklüğünde parçalar koparıyor, bunları elinde yuvarlayarak top haline getiriyor ve avuç içiyle döverek yassılaştırıyordu.

Tuhafıma gitti, pişen ekmekleri yere, toprağın üzerine atıyorlardı. Kirlenmesinden kaygı duymuyorlardı demek. Evde bile olsa, yere düşen yiyecekleri ağzına sürmeyen biz kentliler için yadırgatıcı bir davranıştı bu. "Neden yere atıyorsunuz?" diye sormadım. Ama sorsaydım, eminim bana, "Doğa temizdir, hiçbir şeyi kirlletmez," diyeceklerdi.

Hamuru açan, onları izlediğimi fark etti ve gülümsedi.

"Ekmeği nasıl yaptığınıza bakıyordum," dedim.

"Nasıl yapıyormuşuz?" diye, müstehzi bir edayla sordu.

"İyi yapıyorsunuz," dedim ben de.

Biraz ötede Sınar ve üç arkadaşı yol hazırlığı yapıyorlardı. Sırt çantalarını ve silahlarını omuzladılar. Bu arada çevredekiler ayağa kalkıp önümüzde tek sıra dizildiler. Tören mangası gibi... Sınar ve arkadaşları önlerinden teker teker ellerini sıkarak geçtiler. Sınar sonra bize dönüp, "Arkadaşlarla vedalaşın," dedi. Aynısını yaptık. Her el sıkışımnda ben "Hoşçakalın!" diyordum, bazıları "Serkeftin!" diye cevap veriyor, bazıları ise tebessüm etmekle yetiniyordu.

Sınar, yürüyüşe başlamadan önce bilgi verdi bize. Gideceğimiz nokta gerilla yürüyüşüyle on beş saat çekermiş. Üç saatlik yürüyüşten sonra korucu denetimindeki bir bölgeye girecekmışiz. Korucu köylerinin arasından geçeceğimizden son derece sessiz ve hızlı olmamız gerekiyormuş. "Korucular pusu atar," dedi.

Sonra yola koyulduk. On metre aralıklı tek sıra halinde gidiyoruz. En öndekinin adı Hogir. Arkasında Sınar, sonra ben ve yanımda Brusk. Geride Fatih ve Cemal. Hızımı düşürmesin diye bilgisayarımı Brusk taşıyor. Fatih'in çok ağır çantası da Cemal'in omuzunda.

Brusk ve Cemal bizlere refakat ediyor, adımlarını bize uyduruyorlar. Bizim adımlarımız ise Sınar ve Hogir'inkilere hiç uymuyor. Onlar keçi gibi tırmanıyorlar bayırları. Yüksek tempolarını hiç ak-

satmadan, tökezlemeden yürüyorlar. Sınar kısa ama güçlü bacaklarıyla arayı açıyor. Sonra, arkasına bakıyor, alçak ama öfkeli bir sesle "Yahu, hadi hızlı yürüyün," diyor. Bu sahne kısa aralıklarla tekrarlanıyor. Sınar'ın yavaş yavaş sinirlenmeye başladığını hissediyorum. "Siz böyle yürürseniz korucuların içinde kalacağız!" diye, neredeyse azarlıyor bizleri.

Arazi, çok zor. Daracık keçi yollarından geçiyoruz. Bir tepeye tırmanıyoruz, iniyoruz, sonra yeniden çıkıyoruz. Tepeler birbirini izliyor. Üzerimdeki parka ağırlaştıkça ağırlaşıyor. Ter içinde kalıyorum. Yoruldukça yürüyüş tempom aksıyor. Sık sık tökezliyorum. Askerdeki gibi kaytarmak istiyorum, yavaşlıyorum. Arkamdan bir ses geliyor hemen: "Hevale Kadri yürüyelim!"

Saatler geçmiş, akşam olmuştu. Artık dayanamıyordum. En kötüsü susuzluktu. Yanlarına aldıkları bir matara suyu çoktan bitirmiştik. Ağırlık yapmasın diye mi yeterli su almamışlardı yanlarına nedir? Sınar arayı yine açmış, almış başını gidiyordu. Gücümü toplayıp, koşar adım yetiştim ve "Çok yorulduk, lütfen artık bir mola verelim," dedim. İsteksizce kabul etti. Hemen oracıkta yere çöktüm. O, bir kayanın üzerine oturdu ve eli hemen tütün tabakasına gitti. Sigarasını sardı, gizleyerek yaktı, avucunun içinde tuttuğu sigaradan bir nefes çekip hırsla savurdu.

"Yahu siz bizi mahvedersiniz!" dedi öfkeyle.

Ama ben de öfkeliydim ve bu kez gizleyecek halim yoktu: "Asıl siz bizi mahvettiniz!"

"Kes lan!" diye tersledi beni.

Onu yatıştırmak için "Tamam, sakın ol, sinirlenmene gerek yok" gibi laflar etmek zorunda kaldım. Hata etmişim. Dik başlılığın lüzumu yoktu gerçekten. Kalaşnikov Sınar'ın elindeydi ve bu dağ başında kuralları koyan oydu. Biz, o kadar acizdik ki, nerede olduğumuzu bile bilmiyorduk. "Hadi gidin serbestsiniz," deselerdi bize, dağlarda kaybolur, açlık ve susuzluktan ölebilirdik.

"Ben son kurşunuma kadar çatışırım. Size ne olur bilmem. Kontrollerin eline geçerseniz sizi öldürürler," dedi sonra.

Besbelli, korkuyordu Sınar. Hem kendisi için, hem bizim için. Topu topu dört kişilerdi. Kalabalık bir korucu grubuyla karşılaşmaları halinde kayıp vermeden kurtulma şansları azdı. Kendimi onun yerine koyunca üstlendiği sorumluluğun büyüklüğünü anlıyordum. Bir çatışma anında bizi ellerinden kaçırsalar PKK'nın prestijine ağır bir darbe inmiş olurdu. Yaralansak ya da ölsek yine aynı... "Benim"

dediği dağlarda, kaçırdığı gazetecilerin güvenliğini sağlayamayan bir PKK... Sınar ve arkadaşları çatışmadan sağ kurtulsalar örgüt tarafından cezalandırılmaktan kurtulamazlardı.

Akşam yemeğimizi kayalık bir boğazda yedik. Koca bir kayanın dibinde oturduk; kumanyamızdan geriye iki kutu barbunya pilaki kalmıştı, dürüm yaptık. Uzattıkları matarada içinde limon tuzu ve tuz eritilmiş su vardı. Onlar "serum" diyordu buna. Tansiyonu düzenler ve vücut direncini arttırmış. Uzun yürüyüşlerde içerlirmiş. Tuzlu ve az şekerli limonata tadındaydı. Birkaç yudumdan fazla alamadım.

Geceyarısına doğru gökyüzü yeniden bulutlarla kaplandı. Yıldızlar bir nebze etrafı aydınlatıyordu, onlar da kayboldular. Bir keçi yolu bile yoktu yürüdüğümüz yerlerde. Bastığımız yeri görmeden, önümüzde birer karaltı halinde ilerleyen Sınar ve Hogir'i takip ediyorduk. Tökezleye tökezleye, dikenlere takıla takıla yol almaya çalışıyorduk. Biz, yani Fatih ve ben... Onlar alışkıtlar zifiri karanlıkta dağlarda yürümeye. Sınar ve Hogir ile aram on, on beş metreden fazla açılrsa, gözümden yitip gidiyorlardı.

Gece yürüyüşlerinde birbirlerini ağustos böceğinkine benzer bir ses çıkararak ikaz ediyorlardı. Duyan, durup sesin geldiği yöne bakıyordu, durumu anlamak için. Sınar ve Hogir bir kez daha gözden kaybolduğunda bu sesi taklit ederek buldum onları. Durdular. Brusk veya Cemal'den geldiğini sanmışlardı. Sesin benden çıktığını anlayınca bozulduklarını hissettim. Belki onları kandırdığımı düşünmüşlerdi. Ne de olsa bu sesli ikaz örgüte aitti ve benim kullanma hakkım yoktu! Bir-iki kez daha yutturdum ama sonra oralı bile olmadılar. Ben de durarak arkamdakilerin bana yetişmesini bekledim.

Ay ışığı yok, yıldız yok, bu adamlar zifiri karanlıkta, takip edecek daracık bir patika dahi olmadan yollarını nasıl böylesine şaşmadan buluyorlardı? Hayret ettim.

İlk damlalar düştü. Sonra yağmur sağanak halinde yağmaya başladı. Duraklar gibi oldum. "İşte şimdi mahvolduk," dedim içimden. Sınar'ın sesi hemen yetişti: "Yahu biraz acele edin!" Yürüyecektik, çaresi yok.

Yürüdük biz de. Neredeyse dokuz saattir yürüyorduk. Ne kadar yorgundum... Gücümün sınırlarını çoktan aşmıştım. Kaslarımdaki gündelik enerji çoktan tükenmişti. Yaşamsal enerjimi harcıyordum.

Yağmur yürümemizi iyice zorlaştırdı. Toprak zemin balçığa döndü. Basıyorum, tabanımda kalın bir çamur tabakasıyla kalkıyor

yerden ayağım. Halsiz düşmüş bacaklarım bir de çamurun ağırlığıyla yoruluyordu. Temizlemeye çalışıyorum. Brusk, "Bırak uğraşma, kendi kendine düşer," diyor.

Parkam yağmura doydu ve su geçirmeye başladı. Kazağım, gömleğim ve atletim omuzumdan aşağıya sırayla ıslandılar. Birden cep telefonum aklıma geldi. Bozulmasın, kırılmasın diye azami dikkat sarfediyordum. Yeleğimin en korunaklı cebine yerleştirmiştım. Islaklık henüz oraya erişmemiştı, atkımla cebin üzerini güzelce kapattım. Cep bilgisayarım, çağrı cihazım ve teybim de yeleğimin ceplerinde henüz ıslanmadan kalabilmişlerdi.

Toprak bir köy yolunu geçtik, tarlaya girdik. Sınar, "Şimdi çok dikkatli olun, sakın konuşmayın, taburun yanından geçiyoruz, tam sessizlik!" diye ikaz etti bizi. Ne kadar uzakta kestiremiyorum, eşit aralıklı bir dizi güçlü ışık görünüyor... Işıkların ardında bir bina silueti göze ilışıyor... Sanki çok büyük, kübik bir bina. Uzakta köpekler havlıyor. Korkutucu... Ya termal kameraları varsa? Bizi görüp ateş açarlarsa halimiz ne olur sonra? PKK'lı diye vurulmak işten değil.

İki tarla arasında sınır niyetine yapılmış yığna taştan bir seti aşıyordum ki, ayağım kaydı ve koca bir çalının üzerine kapaklandım. Dikenleri ellerime batmıştı. "Ah!" diye bağırdım ister istemez. Sınar öfkeden deliye döndü: "Sessiz olun demedim mi? Ne bağıırıyor-sun, MG-3'le tarattıracaksın bizi!" "Ne yapalım kardeşim, canım yandı bağırdım işte!" diye çıkıştım. O söylenmeye devam etti: "Siz olmasanız, bizim için kolay; çatışınız, ama siz varsınız."

Yola koyulduk, Fatih yanıma geldi ve uyardı beni: "Adamlara ters cevaplar verme, sonra diyalogumuz kopar, bizim için iyi olmaz," diye uyardı beni. Ben "Haklısın," demekle yetindim. Haklıydı tabii...

Brusk yanımda yürüyordu. "Yahu sizin patron çok katı," diye laf açtım.

"Bizde patron yoktur Hevale Kadri," dedi.

Pot kırdığımı fark ettim. "Patron", bu koşullarda "apolitik" hatta, çok kullandıkları sol siyasi jargonla "lumpen" çağrışım yapan bir sözcüktü.

Brusk, devam etti: "Parti önderliğinin bir sözü vardır: 'Bu dağlarda kurt olmazsan kurtlar seni yer'."

Bu Brusk, yardımsever, insancıl bir gençti. Yürüyüş, geceyarısından sonra dayanılmaz bir işkence haline geldiğinde elimden tuttu ve yürümeme yardım etti. Beni lafa tutarak oyalamaya çalıştı. Bu

arada kendi öyküsünü de anlattı. Brusk Şırmak'ın köyünden... Genç biri, yirmi yaşında. "Parti saflarına katılalı" üç yıl olmuş. Devlet köylerini terke zorlamış... Babası PKK sempatzanı diye gözaltına alınmış, işkence görmüş. Bunun üzerine ailecek Diyarbakır'daki akrabalarının yanına gitmişler. Brusk, annesi ve kardeşlerini Diyarbakır'da bırakıp, babasıyla birlikte iş bulmak umuduyla yollara düşmüş. Gelmişler İstanbul'a. Tam bir inşaatta başlayacaklar, simsar memleketlerini sormuş, Şırmaklı olduklarını öğrenince "Yok, olmaz," demiş. Bu olay üzerine Brusk'un tepesi atmış ve doğruca Adana'ya dönüp örgütle ilişki kurmuş. Daha önce de kafasından çok geçirmişmiş PKK'ya katılmayı ama işte bu son olay, bardağı taşıran damla olmuş.

Sonra iki yıl kadar Kuzey Irak'taki PKK kamplarında kalmış Brusk. Hatta ARGK komutanı Cemil Bayık'ın korumalığını yapmış uzunca bir süre. Bir yıldır Bagok'ta.

Tipik bir öykü işte... Dağdakilere sorulsa yüzlerce benzerini anlatırlar, eminim.

Brusk mimikleriyle, üslubuyla, vurgularıyla sanki, "Bütün bunlar keşke hiç olmasaydı," diyordu. Yok, bariz bir pişmanlık değil, yani "Keşke PKK'ya katılmasaydım" değil ama, "Keşke, köyümüzü boşaltmasalardı; keşke o adam bizi işe alsaydı" gibi...

Kendisini şimdi "ARGK'nın askeri" olarak görüyor... Eski hayatını anlatırken "sivildeyken" diye konuşuyordu. "Sivildeyken" kimseyi incitmemiş... Bir keresinde çok istediği halde yine de yapmamış... Bir gün bir kahvehanede haberleri seyredirken adamın biri Kürtler'e sinkaf etmiş; o an tepesi atmış, kendisini adama saldırmak için zor tutmuş.

Köylüydü. İlkokuldan sonra okumamıştı. Siyaset hakkında bütün bilgisi Kuzey Irak'taki kamplarda öğrendiğini sandığım basmakalıp laflardan ibaretti. Türkler'e ve Türkiye'ye karşı kin beslediğini sanmıyorum. Ama, PKK'ya ve liderine olan inancı güçlüydü. Yol boyunca bana PKK eylemleri hakkında inanması güç hikâyeler anlattı durdu.

Brusk henüz bir örgüt adamı olamamıştı. Yeterli vakti olsa, yani sağ kalmayı becerse dahi, kendi deyimiyle "asker" olmaktan öteye gidemezdi o... Ama Sınar öyle mi? Sınar ve Brusk neredeyse zıt karakterli idiler... Bana çok tanıdık, ama mazide kalmış birilerini hatırlattı Sınar. O sabit bakışlar, yüzdeki o sert ifade, çatık kaşlar... Az konuşan, konuştu mu siyaset dışında laf etmeyen, kendisini bir sır

olarak saklayan vasat örgüt adamı... 70'li yılların haşin devrimcisi... Ağırbaşlı, ciddi görünümlü, hatta asık suratlı... Geçmişi hakkında bildiğim tek şey üniversiteyi terk ettiği... Bir de 25 yaşında olduğunu biliyorum.

Yağmur dinmek bilmiyordu ve vakit geceyarısını çoktan geçmişti. Her iki yanı yüksek kaya duvarlarıyla çevrili dar bir boğazdan geçiyorduk. Büyük kaya parçalarıyla kaplı zeminde ilerlemek çok zordu.

Karanlıkta suratıma çarpan ağaç dalları... İkide bir ayağımı vurduğum taşlar... Pantolonuma, parkama takılan dikenler... Üstüm başım yırtık içinde... Tabanlarım, eklemлерim, kemiklerim, kaslarım isyan ediyor. Her yerim sızlıyor. Ben dallara, dikenlere ve taşlara ana avrat küfrediyorum. Yağmur altında durmak, dinlenmek çare değil, yürümek zaten işkence...

Bu acıyı hissetmemek için kendi kendime bir oyun oynamaya karar veriyorum.

Bir hafıza oyunu... Geçmişte yaşadığım olayları en ince ayrıntısına kadar hatırlayarak, adeta o olayları zihnimde tekrar yaşayıp bilincimi şimdiki zamandan uzaklaştırma oyunu...

Bedenime yabancılaşmak, bedenimi çektiği ıstırapla başbaşa bırakmak ve ondan kurtulmak istiyorum. Bedenim karanlıklar içinde bir zombi gibi yürüyecek, ruhsuz, hissiz...

Ben hafıza labirentlerinde kaybolacağım....

Mekânlar, kişiler, konuşmalar, olaylar, duygular akıp gidiyor... Ama sık sık kopan bir film gibi... Baldırıma batan diken, ayağımı tökezleten taş, takıldığım ağaç dalı beni gerçek dünyaya geri döndürüyor.

Şimdi yer dümdüz; tepsi gibi bir kayanın üzerinde yürüyoruz. Ortalık biraz aydınlanır gibi oluyor. Başımı göğe kaldırıyorum; bulutlar seyrelmiş, dolunayın huzmeleri geçit bulmuş. Bulutlar ayın önünden dantel bir şerit gibi geçiyor ve ay inanılmaz güzellikte ışık oyunları oynuyor.

Etrafımız, o vahşi boğaz, birden öyle bir güzelliğe bezendi ki, sızılarımı unuttuverdim. Ayın aksi, kayaların ıslak yüzeylerine vurup gümüşü infilaklar meydana getiriyordu. Her şey parıldamaktaydı; yapraklardan süzülen damlalar, yağmur suyu derecikleri...

Sınar "Burada su var!" dedi; yerdeki bir oyukta göllenmiş yağmur suyunu işaret ederek. Eğildi, ellerini yere dayadı, yüzükoyun

alçaldı ve ağzını suya değdirdi. İçti. Gece vakti suya inen vahşi bir hayvana benziyordu. Bir kurta...

Susuzluk benim de içimi yakmaya başlamıştı, ama onun gibi yapamadım... Su birikintisinden içecek kadar kanıksamamıştım henüz bu hayatı... O ana kadar mataralardan içtiğimiz boz bulanık, toprak kokan sular nereden geliyordu hiç sormamıştım ama, mataradan içiyorduk ya... Böyle vahşi yaratıklar gibi değil...

Bulutlar kaynaştı, ay kayboldu ve yağmur yeniden şiddetlendi. Ortalık yeniden karardı.

Hogir eliyle bir yeri işaret etti, oraya yöneldik. Bir mağaraymış. Mağaranın girişi bir istiridyenin açık duran ağzını andırıyordu. İçeri süzüldük. Kuytu bir köşede, sırtımızı duvara yaslayarak yan yana oturduk ve onlar hemen kefiyelerini başlarına çektiler. Yorulmuşlardı en sonunda işte...

Hareketsizlik bir süre sonra etkisini gösterdi, üşümeye başladım. Özellikle bacaklarım... "Arkadaşlar," diye seslendim, "fazla bir kefiye var mı?" Kimse cevap vermedi. Birkaç defa tekrarladım. Yine ses yok... Ya hepsi uyuyordu, ya da içlerinde kimse bana kefiye vermek istemiyordu ki, sanırım gerçek olan buydu. Çünkü insanın içine işleyen berbat bir soğuk vardı. Bir kefiyesi olana Kürt konukseverliğini unutturacak kadar soğuktu hava.

Yorgunluk soğuğu galebe çaldı. Dalmışım. Zangır zangır titreyerek uyandım. Saate baktım, iki saat uyumuşum o ıslak mağarada. Sonra, onlar da uyandılar ve tekrar yola koyulduk. Yağmur hep yağıyordu.

Nisan, bu bölgede yağmur mevsimiymiş. Baharın ilk haftaları böyle günlerce yağarmış bu dağlarda. "Biz alışkınız, sizin hiç şansınız yoktur," diyorlardı.

Tan yeri ağarıyordu. Sabahın ilk ışıkları önümüzü aydınlattı. Ne kadar berbat durumda da olsak, doğan bir günü karşılıyorduk. İçim bir nebze olsun ferahladı.

Hogir birden yolunu değiştirdi ve kayalara tırmanmaya başladı, peşinden diğerleri ve merak dolu olarak biz... Bir dağcı gibi kayalar-daki oyuk ve çatlaklara tutunarak güçlkle ve korkarak tırmandım. Çıktığımız yer 40-50 santim eninde ve 3-4 metre uzunluğunda doğal bir set idi. Arkamız kaya, aşağısı on, on beş metre var. Buraya neden çıkmıştık, ne kadar kalacaktık, bize bir açıklama yapmadılar. Orada hemencecik iki büküm çömeldiler, kefiyelerini kafalarına çektiler ve öylece kaldılar. Uyuyorlar mıydı? Ne yapıyorlardı? Yağ-

mura aldıkları yoktu sanki. Çömelik vaziyette kımıldayacak yer yok, ters bir harekette düşmek işten değil. Bu durumda uyunabilir mi? Belki...

Yağmurdan korunmak için ayakta durmak ve sırtı duvara yaslamak gerekiyordu. Ben de öyle yaptım. Fatih yanımda oturuyordu. Baktım, Hogir, birkaç metre ötede, heykel gibi dikiliyor. Yağmur damlaları bıyıklarından süzülüyordu. Gözcü diye dikmişler herhalde.

O vaziyette bir yarım saat kaldılar. Hiç kımıldamadılar. Benzersiz bir tabloydu. Yağmur altında, yüksek kayalıkların kenarına tüemiş insanlar. Düşecekmiş gibi duruyorlar. Üzerleri örtülü. Sadece ayak uçları görünüyor. Hemen kenarda dayalı duran üç tüfek... Yağan yağmurun sesi dışında çıt yok.

Sanki zaman bir film karesinde dondurulmuş ve içinde hareket eden sadece ben varım. Bu resim hangi zamana ait? Bunlar bir ordunun kılıç artıkları mı böyle? Yoksa dağlara sığınmış yenik asiler mi? Düşman yolu mu gözlüyor o, orada hareketsiz duran bıyıklı, kara suratlı adam? Sanki birazdan bu adamın bir işaretiyle silkinip düşmanlarının üzerine atılacaklar.

Bakıyorum, seyrediyorum onları ve nice film karesi canlanıyor gözümde. Onlara bakıp sinema salonlarını özlüyorum.

Bu acayip yer çok rahatsız ve korkutucu ama güvenliydi. Aşağıdan geçen birinin bizi görmesi hemen hemen imkânsızdı. Çalılar bizi kamufle ediyordu çünkü. Ama biz boğazın birkaç yüz metrelik bölümünü rahatlıkla görebiliyorduk.

Hogir'in burayı, o an şöyle bir bakışta keşfettiğini sanmıyorum. Tahminim, Hogir kuryeydi ve PKK'nın bu bölgedeki geçiş yollarını avucunun içi gibi biliyordu. Sığınilabilecek mağaraları, gizlenmeye müsait noktaları, kaçış yollarını, her şeyi... Burada, boğazın kayalık yamacında, böyle bir noktayı bulabilmek için, bu "düşman bölgesi" dedikleri yerde ciddi bir keşif faaliyeti yürütmüş olmaları gerekirdi.

Değilse, buralar Hogir'in doğup büyüdüğü, keçi otlattığı yerlerdi... Başka türlü nasıl böylesine ayrıntılı tanıyabilir araziyi?

Yarım saat öylece geçti. Önce Brusk uyandı, Sınar'ın kulağına eğilip "Hevale Sınar, Hevale Sınar" diye diye onu uyandırdı. Teker teker aşağıya indik ve yola düştük yeniden.

Ben başım önümde dalgın yürürken birden hemen bir adım ötede toprak sarısı, avuç içi kadar bir cisim fark ettim. Yakından baktım, ne göreyim, bir mayın. Heyecanla, "Mayın vaar!" diye bağırdım.

dım öndekilere. "Ne bağınyorsun, sessiz ol," diye çıkıştı Sınar. Yanıma geldi, gösterdiğim yerden mayını aldı, tapasını söktü. Kuzey Irak'ta, zırhlı tugay karargâhında gördüğümüz, PKK'dan ele geçirilen bir römork dolusu silahın içinde bu mayınlardan birkaç çuval vardı. Pek çok askeri sakat bırakmış, "topuk koparan" dedikleri anti-personel mayınıydı bu. "Mayınlama yok," dedi Sınar. "Mayınlama olsaydı, gizlerlerdi, bir de, bu ters duruyordu," diye sürdürdü. Ol- sun, yine de mayını fark ederek feci bir olayın önüne geçmiştim. Çünkü ters veya düz dursun fark etmez, bir mayın üzerine basıldı mı patlar. Bir adım ötemdeydi, ya önüme bakmasaydım, ya buralardan gece geçseydik...

Mayının ortasında, basılınca ateşleme mekanizmasını harekete geçiren kahverengi, irice bir düğme vardı. Eliyle bastırdı; korktum. Tabii ki patlamazdı, tapası sökülmüştü, ama ben yine de korktum. Cebine attı. "Düşürmüşler," dedi. "Sizinkiler mi?" diye sordum. Yüzüme şöyle bir baktı, cevap vermedi. Yürüdü gitti.

Peşinden bakarken, Kuzey Irak'ta bir Türk subayının anlattıkları geldi aklıma. "PKK mayın harbini öğrendi," demişti. PKK'nın döşediği mayınlar iki yıldır etkili oluyormuş. Hem verdirdiği zayıat, hem de operasyonların hızını yavaşlatması bakımından... "Bir Fransız emekli istihkam albayı var, o öğretti, Zakho'da, BM'de görevli," demişti.

Yürüdük... Ve nihayet bir mağaranın önünde durduk. Akşam olana kadar burada bekleyip sonra yolun geri kalan 6 saatlik bölümüne devam edecektik.

Büyükçe, yüksek tavanlı bir mağaraydı. Tavandaki isten burayı yürüyüşlerde konaklamak için kullandıkları belli oluyordu.

İlk işleri ateş yakmak oldu. Dallar tutuştu, içimi bir rahatlık duygusu kapladı. Yüzümüz güldü. Kendimi güvende hissettim. Islak giysilerimizi ateşe tutup kuruttuk. Ayakkabılarımızı çıkarıp yorgun ayaklarımızı dinlendirdik. Sigara sarıldı.

Çay demlemek için su lazımdı. Demlik, kayalardan sicim gibi süzülen yağmur suyunun altına konuldu.

Çay birazdan hazırды. Ateş, sigara ve çay... Kalan son kumanyamızı onlarla paylaştık... Zor saatler geride kalmıştı, keyifli bir sohbetin zamanıydı onlar için.

Kendi aralarında Kürtçe laflıyorlardı. Kullandıkları Kürtçe'deki, Türkçe ve Türkçe'den aşına olduğum Arapça ve Farsça sözcükler sayesinde hangi konuda konuştuklarını az çok anlıyordum.

"Birleşmiş Milletler", "Kızılhaç", "kamuoyu" gibi Türkçe sözcüklerden bizden bahsettiklerini anladım. Şöyle diyorlardı herhalde: "Önce kamuoyu yaratacağız sonra bunları Birleşmiş Milletler ya da Kızılhaç'a teslim edeceğiz."

Brusk, sohbete yabancı kaldığımızı görüp kendini mahcup hissetmiş olacak ki, bir ara bize döndü ve "Kusura bakmayın aramızda Kürtçe konuşmaya alışmışız," dedi. "Estağfurullah, ne önemi var," diye cevap verdim.

Sonra Sınar, cevabını alamadığı soruyu, bu kez başka bir biçimde, yine sordu: "Ee, üç gündür beraberiz, izlenimleriniz nasıl?" Doğrusu beni bu üç gün boyunca en çok etkileyen şey onların doğayla olan şaşırtıcı düzeyde uyumlu ilişkisiydi. "Doğa ile uyumunuz harika. Mesela sen dün akşam tıpkı bir hayvan gibi su içerken bunu düşündüm," deyiverdim. Sınar'ın gözlerinde bir öfke dalgası dolaştı ama susmakla yetindi, mim koydu.

Belli, "hayvan" lafına takılıp, hakaret ettiğim vehmine kapılmıştı. Ama "hayvan gibi olmak", bir gerilla için iltifat sayılabilirdi pekâlâ. Konuşmalarımızda, kendi yaşam tarzlarını, yani doğa ile iç içe olmayı, hatta giderek onun bir parçası haline gelmeyi o kadar methediyorlardı ki, "hayvanlaşmak" bunun ideal tezahürü olabilirdi. İnsan zekâsıyla hayvanın fiziksel yetenekleri bir bedende birleşirse ortaya ne müthiş bir savaşçı çıkardı kimbilir...

"Bu dağlarda kurt olmak" mesela... Sınar, askerin kokusunu 5 kilometreden almak istemez miydi? Bu hayvan benzetmesini yaparken olumsuz bir imada bulunmak istememiştim.

Isınınca gevşedim; dayanılmaz bir ağırlık çöktü... Bir köşeye uzandım. Zemin nemli ve soğuktu ama ne gam... Bir saat kadar uyumuşum...

Gün boyunca yağmur yağdı ve akşama doğru kesildi. Yeniden yola koyulduk. Fatih ishal olmuştu. Neredeyse her yarım saatte bir durup bir çalının dibine çömeliyordu. Tedarikliydim. Kuzey Irak yolculuğu için birkaç paket kâğıt mendil almıştım yanıma. Fatih şimdilik tuvalet kâğıdı sıkıntısı çekmiyordu.

Karanlık çöktü, saatler ilerledi ve ben susadım. Brusk'tan su istedim. "Su yoktur," dedi. Sınar'ın yanına gittim, o da aynı cevabı verdi. Mataralara su doldurmamışlar, ağırlık yapıyormuş. Sınar, topraktaki su birikintisini gösterdi ve "Oradan iç, biz de oradan içiyoruz," dedi. Reddettim, "Sen kayadan içtin, bu su toprakta göllenmiş, mikroplu olabilir," dedim. "Hayır temizdir, biz hep içiyoruz," diye

ısrar etti. Amacı, beni o su birikintisinden içmek zorunda bırakıp güya tükürdüğümü yalatmaktı. İnat ettim içmedim.

Geceyarısına doğru bir akarsuyun başına geldik. Dağlardan gelen yağmur sularıyla beslenmiş, gürül gürül akıyordu. Beklemenin mükafatını almış olarak, gönül rahatlığıyla kana kana içtim.

Karşı tarafa geçmemiz gerekiyormuş. İçimi bir ürperti kapladı. Su azman bir nehir gibi göründü birden.

Karanlıkta karşı kıyı güçlükle seçiliyor, uzaklığı tayin etmek güç. Bir de ayakkabı ve elbiselerimizle girip sonra ıslak vaziyette yola devam edecek olmamız çok canımı sıktı.

Su ne kadar derindi acaba? "Diz boyunu biraz geçer," dediler, tesselli buldum. Yeleğimdeki alet edevat, düşmez isem, ıslanmayacaktır demek.

En önde Hogir, bir elini Sınar'a uzattı. Sınar boşta kalan elini bana verdi; böylece el ele tutuşarak bir zincir oluşturduk ve birer birer suya girdik.

Yürümekten zonklayan, şiş ayaklarım soğuk suya girince bir serinlik yayıldı bedenime. Nasıl rahatladım birden... İçimden kendimi sulara bırakmak geldi.

"Aman," dedi Brusk, "ayağını yerden keserek yürüme, yoksa akıntı seni götürür" Birbirimizden güç alarak, yüzümüz akıntı yönüne dönük, yengeç gibi yan yan ilerledik. Akarsuyun zemini iri, yuvarlak ve kaygan taşlarla kaplıydı. Bunlar yüzünden birkaç defa sendeledim, az kalsın düşüyordum ki, Sınar ve Brusk'tan güç alarak doğruldum.

Kazasız belasız kıyıya çıkınca bir oh çektim. Ama hemen sonra, üç defa daha akarsu geçeceğimizi öğrenince keyfim kaçtı.

Yürüyoruz, önümüze su çıkıyor, el ele tutuşup geçiyoruz, tekrar yürüyoruz, yine su çıkıyor, yine geçiyoruz... Aynı suymuş bu... Yılan gibi kıvrılıyor... Kıyı boyunca yürüyüp yolu uzatmamak için, doğru bir hat çizip geçiyormuşuz suyu...

Sonuncusunda, "Tamam bitti, artık su geçmek yok," dedi Brusk. "On beş dakikalık yolumuz kaldı." Ben "sizin yürüyüşünüzle mi, bizimkiyle mi?" diye sordum.

"Sizin yürüyüşünüzle yarım saat çeker," dedi. "Son bir gayret edin, arkadaşlar bizi bekliyorlar; ateşi yakmışlardır, çay içeriz, yemek yeriz, elbiselerimizi kuruturuz." Ne umut... Ateş, çay ve yemek... Bir de uyku...

Üç gecedir dağ bayır demeden yürüyorduk. Bitmişim artık...

Her adımda biraz daha tükeniyordum. Her adım bir öncekinden daha zor geliyordu. Kendimi bir bıraksam, olduğum yerde yığılıp kalacağım. "Ah"lar, "of"lar... Tabanlarımda dayanılmaz bir sızı vardı, sanki aynı anda yüzlerce iğne batıyor.

Brusk, ne kadar zavallı bir halde olduğumu fark etmiş olacak ki, elimden tuttu ve el ele yürümeye başladık. O önde, ben arkasında, sanki peşinden sürükleniyorum. "Yahu çekip durma, geliyorum işte," diyorum. O, "Bir an önce yetişelim diye Hevale Kadri," diyor.

Bir süre sonra bu durum ağırıma gitmeye başladı. Yani, Brusk'un beni çocuk gezdirir gibi elimden tutup götürmesi... "Tamam yahu," dedim, "ben geliyorum kendi kendime". Elimi çektim.

Biraz yürüyorum, sonra soruyorum Brusk'a; "Ne kadar kaldı?" diye.

"Vallahi, on dakikalık yolumuz kalmıştır."

On dakika geçiyor yine soruyorum:

"Hani on dakikalık yolumuz kalmıştı?"

"Vallahi yetiştik, ama siz hiç yürümüyorsunuz."

Aynı soru-cevaplar tekrar ediyor. Dakikalar geçiyor ve nihayet, karanlıkların içinde hayal meyal bir ışık seçiyorum.

Bir mağaranın içinde ateş yanıyor... Yaklaştıkça mağaranın girişini daha net seçebiliyorum. Büyükçe bir ağız var... Ateş derinlerde bir yerde. Kapıda bizi bir nöbetçi karşılıyor ve "Merhaba," diyerek elimizi sıkıyor. Mağaranın içinde on metre kadar ilerledikten sonra iki büklüm yürümek zorunda kalıyoruz çünkü tavan birdenbire alçalıyor.

İşte oradalar... Büyük bir ateşin etrafında oturmuş adamlar... Biz görüncü kımıldıyorlar, yer açmak için. "Merhaba", "hoş geldiniz," diyorlar birer birer...

Mağaranın içi dumanla dolmuş. Yanan gözlerimden yaşlar boşanıyor. Soluk almak imkânsız.

Yer gösteriyorlar, oturuyorum. Bu vaziyette daha rahat soluyabiliyorum. Aşağıda duman az. Merak dolu sorular birbirini izliyor bu kez. "Hangi gazetedensiniz?", "Ne zaman yakaladılar sizi?", "Güney Kürdistan'da ne yapıyordunuz?", "Operasyonu nasıl değerlendiriyorsunuz?" gibi...

Mağara sandığımdan da büyük... Sonunu göremiyorum... Kuytu-larda yere uzanmış PKK'lılar gözüme çarpıyor. Silahlar bir kenara dayanmış, makineli tüfekler, roketatarlar, kalaşnikovlar...

Mağaranın tavanı is ve ısıdan kapkara olmuş, cam gibi parlıyor.

Yere saman serpmişler.

İnsanların yüzleri kapkara... Kapkara sakallar, dişler, gözler...

Hep aynı... Sigaralar sarılıyor, çaylar içiliyor.

Ben Sınar'a giysilerimizi ne zaman kurutacağımızı soruyorum. Tersliyor beni: "Herkes ne zaman kurutursa o zaman."

Çoraplarımı çıkarıyorum, bir de ne göreyim, tabanlarımda koca koca baloncuklar. Su toplamış tabanlarım... İğne batar gibi acıması bu yüzdenmiş meğer. Fatih'in durumu benden de kötü. Topuğu cılk yara olmuş, kıpkırmızı et görünüyor. Oksijenli su istedik, bulup buluşturup verdiler. Sınar, belki bir daha istemeyelim diye, "Bizde oksijenli su falan, kurşun yarası için kullanılır," dedi. Bu tür yaraları yaradan saymıyorlardı demek.

Çoraplarını çıkarmıştı, yürümekten şişmiş ve sudan pütür pütür kabarmış tabanlarını uzatarak suratında güleç bir ifadeyle bana gösterdi. Bunu yaparken sanki, "Bizim de ayaklarımız berbat halde ama sizin gibi ahlayıp vahlamıyoruz," demek istiyordu. Alaycı bir ifade takınarak cevabı verdim: "Canım, ne önemi var, siz alışık değil misiniz böyle şeylere?" Sinirini bozmuştum ama yine belli etmedi.

Yere serip üzerinde uyumamız için yağmurluk verdiler. Kendimize ateşin yakınında bir yer bulup uyumaya çalıştık. Taş zemin çok rahatsızdı ama öyle bitap düşmüştük ki, hemencecik dalmışız.

O mağarada yedi gece geçirdik. Gün doğmadan önce mağarayı terk edip, kısa mesafedeki çeşitli noktalara gidip günü orada geçiriyor ve sonra gün batımına yakın, geceyi geçirmek için mağaraya dönüyorduk.

Mağara bir kanyonun yamacındaydı. Yüksek ve dik yamaçlarından biri yemyeşil bitki örtüsüyle kaplı, diğeri çıplak ve kayalık, vahşi, ürkütücü bir yerdi burası. Ortasından bir akarsu geçiyordu. Çevresinde bakımsız çeltikler... Bölgeyi terk eden köylüler hasada zaman bulamamışlar, ürün kurumuş, sapsarı, boynu bükük duruyor her yerde.

Güneş yükselince kartallar gökyüzünde buluşup daireler çiziyorlardı. Sırtüstü uzanıp dakikalarca kartalların dansını seyrettiğim olurdu bazen. Ruhumu dinlendiriyordu.

Kanyonun diğer sakinleri arasında biri kır, diğeri doru iki başıboş at vardı. Su kenarında vakit geçirip, bazen birlikte dörtnala kal-kar ve kanyonun neredeyse bir baştan ötekine katederlerdi. Akşam karanlığında önümüzden birer hayalet gibi süzülüp geçerlerdi.

Günler sıkıcıydı. Çay içmek, yemek, uzanmak ve laflamak dışın-

da yapacak bir şey yoktu. Tek tesellimiz, radyoydu. Onların dış dünyaya ile tek bağlantısı buydu. Favori istasyonları BBC'nin Türkçe servisiydi. Akşam altı oldu mu, radyo mutlaka Londra'ya ayarlanır ve haberler can kulağıyla dinlenirdi. Gündüz, TRT-FM, müzik için dinlenen belki yegâne istasyondur. Bu istasyonun PKK'lı itirafçıların ağzından sıklıkla yayınladığı "teslim ol" çağrılarına rağmen...

Üzerimizden sık sık askeri helikopter geçiyordu. Çok yüksekten uçuyorlardı. Zaten dumansız ateş yaktıkları için pek aldırıyorlardı helikopterlere. Yüksekten uçan bir helikopter yerdeki insanı hareket etmediği sürece göremezmiş. Helikopterin sesi duyulur duyulmaz şöyle bir gökyüzüne bakıyor, eğer çok uzaktan geçiyorsa hiç orali olmuyor, yok, üzerimizden geçiyorsa kaybolana kadar oldukları yerde hareketsiz kalıyorlardı. Çocukken oynadığımız "tıp" oyunu gibi.

Neredeyiz diye hiç sormadık onlara. Bu gereksiz şüpheler doğururdu; zaten onlar da bulunduğumuz yerin neresi olduğunu hiçbir zaman söylemediler. Bu bölgenin Cehennem Deresi olduğunu serbest bırakıldıktan sonra öğrendik.

Hogir, geldiğimiz günün ertesi ortadan kayboldu. Sınar, Cemal ve Brusk kaldılar. Bize nezaret ediyorlardı. Mağaradaki simalar, birkaçı hariç, bir-iki gün arayla devamlı değişiyordu. Bu mağara örgütün geçiş yolu üzerinde konaklama yeri işlevi görüyor olmalıydı.

Bir akşam, güneş henüz batmış, mağaranın girişinde oyalanıyorduk. Birden, çok susadığımı fark ettim. İstedim, su yokmuş. Su kalmayınca içlerinden biri bidonu alır gider akarsudan doldururdu. Ama bu defa öyle olmadı. "Bak," dedi Sınar, "Şu kayayı görüyorsunuz; işte orada güzel bir su vardır dağdan gelir, temizdir, oradan iç" İtiraz etmedim; gittim, baktım; kayadan sızan su kurna gibi bir oyukta birikmiş. Akşam karanlığı çöktüğünden tam seçemiyorum ama yüzeyi temiz görünüyor. Avucumla içtim, tadı hiç fena değildi.

Ertesi gün, hava henüz kararmamıştı, aynı yerden tekrar su içmek istedim. Bir de ne göreyim? Bizim kurnanın dibinde böcekler, kurtlar kımıl kımıl oynuyor. İçim bir tuhaf oldu, midem bulandı.

Bana bu sudan içirmekle Sınar, aramızdaki "su savaşını" kazanmıştı. Suyun böyle kurtlu olduğunu bilmemesine imkân yoktu. Nasıl da tongaya basmıştım... Kimbilir nasıl keyiflenmişti ben o suyu içerken. Zaferinin tadını tam çıkaramasın diye suyun kurtlu olduğunun farkına vardığımı ona söylemedim.

Kanyonda geçirdiğimiz sekiz gün boyunca PKK'lılarla epeyi ko-

nuşma imkânımız oldu.

Kendilerinden bahsettiler. Bazıları ilginç, dişe dokunur şeyler söyledi. Bazıları da kaba propaganda yaptı.

Sınar ise bizimle sohbet etmekten kaçındı. Uzak durdu. Fakat, öyle tuhaf bir şey yaptı ki, doğrusu anlam vermekte zorlandım.

Mağaradan uzak, günü geçirdiğimiz noktada, ateşin etrafında birlikte oturuyoruz. Yeleğinin cebinden bir bloknot ve bazı kâğıtlar çıkarıp orta yere koydu ve bloknotu alıp dizinin üzerinde bir şeyler yazmaya başladı. Meraktan, kâğıtlara göz ucuyla baktım. Krokiyi andıran çizimler... Daha dikkatli baktım, kâğıdın ortasında bir bina krokisi, çevresine çeşitli daireler çizilmiş, yanlarına "MG-3", "uçak-savar" diye notlar düşülmüş... Her daireye yönelik bir de ok konmuş... Bir saldırı planı olduğu muhakkak... Bir askeri birliğin etrafında önce keşif yapılmış, nerede makineli tüfek mevzi si var, nerede uçaksavar var belirlenmiş, binanın özellikleri kaydedilmiş ve sonra ona göre bir eylem planı tasarlanmış... Kâğıt öyle ortada duruyor, ben bakıyorum; O, benim baktığımdan habersiz veya habersizmiş gibi yapıyor. Neden sonra, kâğıtları alıp cebine koydu.

Yarım saat geçti ki, yazmayı bitirdi. Sonra, yüksek sesle arkadaşlarına okumaya başladı.

"Bagok Birimi"nin, ARGK'nın "Mardin Eyalet Komutanlığı"na aylık faaliyet raporuymuş... İki suikast, dört yol kesme, şu kadar pus, bu kadar tarama...

Bir de, bizim kaçınılmamızı eklemiş faaliyet raporuna... İki gazeteci "almışlar"

Raporunu düzgün bir Türkçe ile yazmıştı. Kâğıdı özenle katladı, katladı ve kibrit kutusuna sığacak hale getirdi. Sonra başka bir kâğıda sardı ve bunun üzerine "Mardin Eyalet Komutanlığı" yazdı. Ardından, bunu da ambalaj bandına sardı. Rapor yerine iletmeye hazırdı artık.

Sınar'ın bu davranışları tuhafıma gitti. Anlam veremedim. Serbest bırakıldıktan sonra Türk makamları tarafından sorguya çekilmeleri kesin olan iki gazetecinin önünde, hazırladığı saldırı planlarını ortalığa dökmüş, yazdığı raporu yüksek sesle okumuştur... Böylece örgüt içinde yönetici konumda olduğunu belli etmişti. Gizlilik kurallarına düpedüz aykırı bir davranış... Oysa gizliliğe çok önem veren ciddi birine benziyordu.

Örgüt içinde sıradan bir konumda olmadığını bizlere sezdirmek idiyse amacı, bunda başarılı olmuştu.

Kanyondaki üçüncü günümüzdü, Sınar eteğindeki taşları döktü.

O gün haber almışlar, üzerimizdeki düzlüklerde asker arama-tarama yapıyormuş. Bizi, her zamankinden kuytu bir yere götürdüler, sık ağaçlarla kaplı bir bölgeye. Yukarıdan fark edilmemiz çok zor, hatta imkânsız. Buna rağmen, özellikle Sınar çok gergindi. Bize bir yer gösterdi ve zorunlu haller dışında buradan ayrılmamamızı istedi. Saatler geçti, oturmaktan, uzanmaktan, laflamaktan, çay içmekten sıkıldım. Çeşitli bahaneler uydurarak üstüste birkaç kez yerimden kalktım, dolaşım.

Yerime dönüyorum, suratında öfke, aynen şurları söyledi:

"Görülürseniz kurtulacak mısınız ki? Sizi bırakmayız. Kalan son iki fişekten birini sana, birini de kendime sıkarım."

Bu defa susmak gerekiyordu. Tebessüm etmekle yetindim.

Kendilerinden daha önce de birkaç defa duyduğum "Sizi bırakmayız" ne demekmiş, böylece öğrendim. Demek, askerle karşılaşsak sağ kurtulma şansımız çok azdı. Çatışmada umutsuz duruma düşerlerse bizi öldüreceklerdi... "Asker PKK'nın elinden gazetecileri kurtardı," dedirtmemek için... Örgütün prestiji için...

İşin hiç şakaya gelir yanı yoktu. Gittim yerime oturdum ve uzaktan görülmesin diye boynumdaki kırmızı atkıyı sakladım.

"Amaan, ne yazarsanız yazın!" dedi sonra... Serbest bırakıldıktan sonra örgütü hakkında neler yazacağımızı önemseyen, olumsuz şeyler yazmayalım diye davranışlarını sürekli kontrol altında tutan bir adamdı Sınar... Şimdi, kontrolü bir miktar elden kaçırdığının farkına varıyordu...

Sınar ve iki arkadaşı bir gün sonra gece yarısı mağaradan çıkıp gittiler ve bir daha onları görmedim.

Kanyondaki diğer günlerimiz aynı monotonlukta devam etti. Sessizliği bozan tek şey ara sıra kanyonda yankılanan silah sesleriydi. Üç-dört kilometre ötede bir korucu köyü varmış, korucular silah talimi yapıyorlarmış.

O kanyonda üç-dört gün ayaklarımızdaki yaraların iyileşmesi için bekledik. Bir o kadar da gideceğimiz bölge ile temasın kurulması için... Gabar Dağı'na gidecekmişiz. Gabar diye bir dağ... Benim için Kaf Dağı'ndan farkı yok. Ne bulunduğumuz yerin neresi olduğunu biliyorum, ne de Gabar Dağı'nı. Harita koysalar önüme göstere-mem. Ama bu Gabar Dağı gerçekten "Kaf Dağı'nın ardı" gibi bir yer... Masalsı... Öyle bir anlatıyorlar ki, kendinizi efsane dinliyor sanırsınız. O kadar güçlülermiş ki Gabar Dağı'nda, "TeCe 30-40 bin

asker olmadan ayak basamaz" mış. Orada "hareketli alay" varmış, içtimalarda 400 kişi toplanırmış, düzenli yemek çıkarmış, banyo yapabiliirmişiz, mobil telefonla ailelerimizle görüştürebilirlermiş... "Devlet gibi" lermiş Gabar'da... Gabar'ı görmek için sabırsızlanıyordum.

Gabar'a gidişimizin organize edilmesi için birkaç akşam üst üste başka PKK gruplarıyla telsiz görüşmeleri yaptılar. Ellerinde japon malı Yaesu marka küçük ve becerikli telsizler vardı. Kırk kilometre menzilli, 100 kanallı tarayıcı tipi bu aletlerle asker ve korucuların telsiz görüşmelerini dinleyebiliyorlardı. Enerji sorununu ise pillerle hallediyorlardı. Altı tane büyük boy pili ambalaj bandıyla bağlayıp batarya haline getiriyorlardı.

Ordu da PKK'nın telsiz görüşmelerini dinliyor tabii... PKK'lılar ise çare olarak rakam kodları kullanıyorlar. En çok kullandıkları ke-limelere; asker, pusu, operasyon gibi, birer rakam vermişler. Komutanların cebinde daktilo edilmiş liste halinde duruyor.

Ordu PKK telsizinden bulunduğumuz bölgeyi tespit edemesin diye bize de kod adı taktılar. Onlardan hiç duymadığım kadar alay yüklüydü: "İki demet lale."

12 Nisan sabahı müjdeyi verdiler: "Bu akşam siz gidiyorsunuz." Çok sevindik. Çünkü Gabar bizim için serbest bırakılmak demekti. Güvenlik kaygıları nedeniyle bizleri bulunduğumuz yerden serbest bırakmalarının mümkün olmadığını daha önce söylemişlerdi.

Gabar'a varmak için Dicle'yi geçmek gerekiyormuş. Sal ile geçiliyormuş Dicle... Bu haber önce bana bir anlam ifade etmedi. "İyi," dedim kendi kendime, "nasıl geçiyorlarsa biz de onlar gibi geçerez"

Akşam gün batımdan yola çıktık. Onlar dört kişiydi. Başlarında Pala vardı. Munzur, Hüseyin, Amed...

Kanyonda bir süre durakladık. Pala ve Munzur uzaklaştılar; sa-nırım keşif yapacaklardı.

Suya yakın, kuytuluk bir yerde oturmuş, dönmelerini bekliyoruz. Bu sırada suyun hemen karşı kıyısında bir tilki peydahlandı. Uzun kuyruğu sanki yere yapışık, koklaya koklaya dolanıyordu. Amed, deli dolu genç bir adamdı; tüfeğini tilkiye doğrulttu, nişan aldı. Gülererek, "İstesem buradan rahat vururum," dedi.

Tilki kayalıkların arasında kayboldu.

"Bunun eti çok güzeldir," dedi sonra Amed. "Yapma yahu," dedim şaşkınlıkla, "siz tilki mi yersiniz?"

"Tabii yeriz, bizim köyde her kış otuz-kırk tane avlardık bundan.

Eti güzeldir, postu da iyi para eder."

Hüseyin çıkıştı: "Yahu tilki köpek soyundandır, hiç köpek yenir mi?"

"Vaaa!" dedi Amed. "Bak hele" der gibi... "Vaaa!"

"Sen ye de gör!"

Pala ve Munzur geri döndüklerinde hava kararmıştı. On sekiz-yirmi yaşlarında az ve öz konuşan, güven veren biriydi Pala.

Dolunaylı gecede kanyonu takip ederek, akarsuyun Dicle nehri-ne kavuştuğu noktaya kadar altı saat süren bir yürüyüş yaptık. Orada Dicle vadisine geçmek için yüksek ve kayalık bir tepeyi tırmandık. Aynı dağcılar gibi ellerimizle tutunarak, gövdemizi çekerek... Bizi zirvede muhteşem bir manzara karşıladı. O adını hiç öğrenemediğim akarsuyun Dicle'ye katılıp, Dicle olduğu noktayı kuş bakışı görebiliyorduk. Hızla, yüzlerce metre birden göğe yükselen keskin zirvelerin arasından homurdana homurdana akıyordu Dicle. O, ezelden beri buradaydı ve kendine işte bu yatağı oymuştu. İçimde, ürperti ile karışık bir itaat duygusu uyandı. Dicle'yi hiç bu kadar güçlü ve buyurgan görmemiştim. Cizre kıyısında, Bismil'de, Diyarbakır'da gördüğüm munis Dicle, gerçek kimliğine bürünmüştü, bir kaplan gibiydi.

Dolunaya teşekkür borçluyum... O olmasa bu güzelliğin yanı başından habersiz geçip gidecektim. Dolunay dağları fosforlu bir yeşile, Dicle'yi platin rengine boyamıştı. Baştan çıkarıcı, dayanılmaz bir fotoğraf karesi...

Dünyaya vizörün gerisinden bakan Fatih, görmez mi fotoğrafı? Tabii gördü... Ön planda bir gerilla, ay ışığında parlayan silahı, fonda o eşsiz manzara... Romantik!

Fatih, kaçırılmasını protesto olarak PKK'lıların fotoğrafını çekmeme kararı almıştı. Ama, kompozisyon karşısında dayanamayıp perhizi bozdu. Hemen makinasını çıkardı, uygun filmi taktı ve işe koyuldu. Pala poz vermeye hepten razı...

Fotoğraf çekirtmeye bayılıyorlardı. Her birinin cebinde bir albüm... Islanmasın diye üzerleri şeffaf ambalaj bandı ile kaplanmış renkli fotoğraflar... Munzur çayını geçerken yapılan zafer işareti; silahını havaya kaldırmış, gülümsüyor; aynı eğitim devresinden bir grup arkadaş; Cudi'den inerken... Ellerde mutlaka silah... Kötü banyo edilmiş, kötü kâğıda basılmış fotoğraflar... Renkler solmuş, kenarları eprimiş...

Pala, bir Türk askerinin "cenazesinden kaldırdığı" G-3 tüfeği

elinde, poz veriyor şimdi... Yürür gibi yapıyor, serbest duruyor, oturuyor... Fatih, "Başını biraz kaldır!", "Hah, tamam, kımıldama!", "Kolunu serbest bırak!" gibi komutlar veriyor Pala'ya; Pala aynen uyuyor. Şimdi onlar bizim dediklerimizi yapıyorlar. Kısa bir süre için yer değiştiriyoruz. Güzel bir duygu...

Tepeden Dicle kıyısına inerken düşünüyorum... Fatih veya bir başka fotoğrafçı bu fotoğrafların aynısını 20 yıl önce Mekong Deltası'nda veya 10 yıl önce And Dağları'nda çekebilirdi... Ve objektifin karşısında bu kez bir PKK'lı yerine bir Kızıl Kmerci veya bir Aydınlık Yol gerillası olabilirdi. Dicle'de bir PKK'lıyı gösteren bu fotoğrafın altına pekala "Mekong nehrini geçen bir Kızıl Kmerci" veya "And ormanlarında dinlenen bir Aydınlık Yol gerillası" yazılabilirdi... Ne fark ederdi? Yirmi yıl önce olmuş, on yıl önce veya günümüzde, şurada veya burada...

Mekong Deltası, And Dağları ve Dicle kıyısından çok uzaktaki kentlerde, camların ardında, bürolarda ve oturma odalarında yaşayan bazı insanlarda bu fotoğraflar benzer romantik duygular uyandırır sanırım. Bu diyarlardaki insanların durumuna yabancılaşmış olanlar için başkaldırının egzotik cazibesi... Gerilla romantizmi... Bu anakronik fotoğraflardaki ortak ruh...

Gerilla romantizmi, gerillanın romantizmi değil. Çünkü Pala'nın dağdaki durumuyla romantik bir ilişkisi yoktu. Bütün zamanı fevkalade ağır yaşam koşulları ve doğayla mücadele içinde geçiyordu. O bu tepeye belki defalarca tırmanmıştı. Karda donarak, yağmurda ıslanarak, kızgın güneş altında terleyerek... Bu onun hayatı... Ve bu hayatla arasında nesnel bir ilişki var. Tütünsüz kaldığı veya soğukta titrediği zaman bundan romantik bir tat aldığını sanmıyorum.

"Gerilla", kirlenmeden kalabilmiş bir kavram, kötü çağrışımlarla yüklü değil. "Gerilla"nın imajı olumlu.

Uzaktaki insanların imgeleminde "gerilla"nın pastoral çevresi, temizliği, saflığı, doğallığı, güzelliği simgeliyor... "Gerilla" ise onlara haksızlıklarla mücadeleyi, başkaldırıcı, fedakârlığı çağrıştırıyor.

Gerilla ile romantizmin buluşmasında en büyük pay medyanın.

Medya Ernesto "Che" Guevara ile başladı. O gerçek bir romantikti ve üstelik ilahları kıskandıracak kadar yakışıklıydı. Sonu da İsa'ninkine benzedi. Bu nedenler onun medya tarafından bir imaja dönüştürülmesini kaçınılmaz kıldı. Yoksa posterleri solculukla ilişkisi olmayan genç kızların yatak odalarını süslemezdi.

O tepenin zirvesinde ay ışığında poz veren Pala, imaja yeni bir

kare ekleyecekti ama olmadı. Filmler, serbest bırakıldıktan sonra soruşturma için bir gece misafir edildiğimiz Şırnak Emniyet Müdür-lüğü'nde banyo edilince, profesyonel kalitelerinden çok şey kaybet-tiler ve bu yüzden servise konulamadılar.

Dicle kıyısında bir mağaranın içinde birkaç saat uyuduktan sonra gün doğmadan tırmandık ve sonra bütün günü yükseklerde bir nok-tada geçirdik. Akşam, sal ile Dicle'yi geçip Gabar'a yürüyecektik.

Dicle üzerindeki bütün köprüler askerin denetiminde olduğu için PKK nehri geçerken sal kullanıyormuş. Bulunduğumuz kıyı "Mar-din Eyalet Komutanlığı"nın sahasıymış, karşısı ise "Botan Eyalet Komutanlığı"nın.

Sal kamyon iç lastiğindenmiş. Dengesi çok hassas olduğundan, bir kez üzerine çıkıldı mı, asla kımıldamamak ve hele ayağa hiç kalkmamak gerekiyormuş, çünkü suya düşmek işten değilmiş. Di-yelim ki maazallah suya düştük; hayatta kalmak istiyorsak, sala sım-sıkı tutunmalı ve hiç bırakmamalıyız.

Bulunduğumuz nokta nehir seviyesinden elli-altmış metre yuka-rıda. Her iki yanımızı kapatan kayalar sayesinde görülmemiz müm-kün değil. Dar bir açıdan da olsa aşağıda Dicle'yi görüyorum. Yağ-mur mevsimi ya, yağmurun taşıdığı topraktan rengi çamura dön-müş. Dev bir çamur deryası... Dicle çıldırmış gibi... O kadar hızlı akıyor ki... Bakıyorum... Bakıyorum... İçimi bir tedirginlik kaplı-yor. Ya sal devrilirse, ya sulara kapılır gidersek?

Pala'nın gün boyu süren telsiz görüşmelerinden sonra akşam ge-çiş yapmamız kesinleşiyor...

Gün battıktan sonra aşağıya iniyor ve salcıyı beklemeye başlıyo-ruz. Yukarıda yine ay var. Gökyüzü bulutsuz, yıldızlı. Kumsalda oturmuş bekliyoruz; bir saat geçiyor, iki saat oluyor ve nihayet salcı sırtında üç tane kocaman iç lastikle çıkageliyor. Yüzme bilmeyen vatandaşların bir zamanlar rağbet ettiği "şambrel" denilen lastikler vardır... Ortasına oturu-lan, işte onlardan. Elinde bir de pompa var. Selamlaşıyoruz.

Hemen işe koyuluyor salcı. Önce havası kaçmış lastiklere hava basnakla başlıyor. Ama o da ne? Bu lastikler patlak... Pompayı her basışta tıss... Çözüm hemen bulunuyor. Önce kulak dayanarak pat-laklar bulunuyor ve sonra lastik buralardan ambalaj bandı ile çepe-çevre sarılıyor. Bu sayede lastiklerin hava kaçırmayı önleniyor ama, bakalım suya girince ne olacak?

Lastikler iyice şişirildikten sonra, bir üçgen oluşturacak şekilde birbirine sımsıkı bağlanıyor. Sonra, ortaya yine üçgeni andıran derme çatma bir tahta ızgara çıkıyor. Her an dağılacakmış izlenimini veren bu ızgara lastiklerin üzerine oturtuluyor ve bağlanıyor. İşte sal hazır!

Üç kişilik yer var salda. Öne salcı, arkada yan yana duran iki lastiğin üzerine de iki kişi. Salın yüzeyi tahminim, ikibuçuk metrekaresi geçmez.

Hiç güven vermiyor bu sal. Aynı salda olmaktan ötürü kader birliği edeceğiz ya, haddimi aşarak akıl vermeye kalkıyorum. "Yahu," diyorum Pala'ya "koskoca örgütsünüz, neden bir şişme bot temin etmiyorsunuz da böyle her seferinde hayatınızı tehlikeye atıyorsunuz?" Cevap kısa ve net:

"Şişme bot yoktur!"

İyi ama bu cevap sayılmaz ki. Şişme bot olmadığını zaten biliyoruz. Ben hızımı alamayıp devam ediyorum: "Şişme bot getirtmek zor değil ki, bir sırt çantasının içinde bile gelir."

Sonra bir başkası bu salların yöredeki balıkçılar tarafından kullanıldığını ve bu nedenle kamyon iç lastiklerini askerden gizlemeye lüzum kalmadığını söylüyor. Bu salın yöredeki adı "kelek"miş.

Sonra, keleğin eski çağlardan beri Dicle üzerindeki yegâne ulaşım aracı olduğunu öğreniyorum. Eski devirlerde kamyon iç lastiği yerine keçi tulumu kullanılmış. Şişirilen yüzlerce keçi tulumu üzerine oturtulan ahşap platformdan oluşan sal ile Diyarbakır'dan ta Bağdat'a, hatta Basra'ya mal ve insan taşınmış bir zamanlar.

Şimdi biz keleğe binip Dicle'yi geçeceğiz. Gabar'a çıktıktan sonra yeniden özgür insanlar olarak aşağıya inecek isek, işte önümüzdeki büyük engel, şu deli deli akan nehir.

Dicle'yi geçmek hiçbir zaman kolay olmamış.

Mitolojide bile yeri var bunun.

Bazı çevrelerin Kürtler'in atası saydığı Medler'in soyu, mitolojiye göre, Alpheisibioa adlı Asyalı bir periye (nympha) dayanıyor.

Hikâye şöyle:

Tanrı Dionysos, Alpheisibioa'ya tutkunmuş ve ne yapsam da ona sahip olsam diye düşünür dururmuş. Sonunda onu ağına düşürmek için bir tuzak kurmuş. Bir kaplana dönüşerek periyi kovalamaya başlamış. Peri can havliyle kaçarken önüne bir nehir çıkmış. Nehir büyük, azgın... Alpheisibioa, çaresiz, canını kurtarmak için kendisini Dionysos'a vermiş ve karşı kıyıya ancak böyle geçebilmiş. Sonra,

Alphesibioa'nın bu birleşmeden Medos adında bir oğlu olmuş. Medos'un soyundan olanlara da Medler denmiş...

Alphesibioa'nın karşısına çıkan ırınağa da "kaplan" anlamına gelen "Tigris" (Dicle) adı verilmiş.

Alphesibioa'nın Dicle'yi geçişiyle bizimkisi arasında bir neden-sonuç ilişkisi var. O geçmeseydi biz de geçmeyecektik!

Önce Fatih ve ben geçeceğiz. Kelek nehre indiriliyor. Salcının adı Rubar. On yedi-on sekiz yaşlarında bir çocuk... Önce o biniyor ve öndeki lastiğin üzerine yerleşiyor. Fatih temkinli ve ağır hareketlerle keleğin üzerine çıkıyor ve oturuyor. Sonra ben aynı şekilde salın üzerine çıkıyorum. Ama ağırlığımdan salın dengesi bozuluyor, bulunduğum taraf suyun içine batıyor. Beni geri çağırıyorlar ve daha hafif olan Munzur geçiyor yerime. Munzur, kanyondan beri bize refakat ediyor.

Ve hoop, açılıyorlar. Rubar'ın elinde küçük bir kürek var, bununla keleğe yön veriyor.

Biraz yolaldıktan sonra birden hızları artıyor; koca nehirde küçücük bir nokta haline geliyorlar. Kısa sürede akıntı yönünde gözden kayboluyorlar.

Bize beklemek düşüyor. Artık, kilometrelerce gittikten sonra karşı kıyıya çıkacaklar, sonra Rubar sal ile tekrar bulunduğumuz kıyıya gelecek... Uzun zaman alır.

Bir saat sonra Fatih ve Munzur'un karşı kıyıda yürüdüğünü görüyoruz. Seviniyorum. Beş-on dakika sonra sırtında taşıdığı sal ile Rubar geçiyor. Rubar, durmuyor, nehrin akış yönüne ters istikamette yukarıya doğru yoluna devam ediyor. Tabii, sal ile karşı kıyıdan bulunduğumuz noktaya gelebilmesi için birkaç kilometre yukarıdan açılması lazım.

Bekliyoruz. Bir saat daha geçiyor ve işte salcı Rubar nihayet kıyıya ayak basıyor. Ter içinde, soluk soluğa kalmış.

İşte şimdi sıra bizde. Pala ve Amed geri döneceklermiş. Vedalaşıyoruz. "Güvenlikli bölge"den serbest bırakılacağız ya, "Sakın askeri buralara getirme ha!" diyor Pala, şaka yollu. "Bak sonra seni tanırsın, yürüyüşünden..."

Ben biniyorum, yanıma Hüseyin oturuyor. Kannas marka Rus yapısı suikast tüfeğini, dikkatle yerleştiriyor kucağına.

Rubar, kaptan pilot edasıyla acemi yolcusuna öğüt veriyor. Ani hareketlerden kaçınacağım, kımıldamayacağım, asla paniğe kapılmayacağım. Ne olursa olsun, kelek devrilse, suya batsak bile, sımsı-

kı tutunacağım, asla bırakmayacağım.

Hazırız. İçimden dua ediyorum. Hayatımda yaptığım en güç yolculuk bu... Rubar'ın kürek darbeleriyle suya açılıyoruz. Rubar, dizleri üzerine çökmüş, sağlı solu kürek çekiyor. Birden akıntıya kapılıyoruz ve hızımız müthiş artıyor. İşte şimdi gidiyoruz. Sanki kaygan bir pistin üzerinde sürükleniyoruz. Suyu o kadar yakınız ki... Üzerine oturduğum ızgaranın altı boşluk, lastiğin tam ortası, su ile aramda bir karış bile yok. Dicle sularının serinliğini her an kışımnda hissedebilirim. Ama, ben zaten buz gibi, kaskatıyım. Korkudan...

Rubar'ın bu işin uzmanı olduğu her halinden belli. Akıntıları avucunun içi gibi biliyor. Keleği ustalıkla bizi karşı kıyıya taşıyacak uygun akıntılara sokuyor. Küreğe asılıyor Rubar, nefes nefese... Aniden yön değiştiren akıntılar, girdaplar arasında bir ralli pilotu gibi yolunu buluyor. Öyle hırsıyla asılıyor ki küreklere, neredeyse düşecek. Yarı beline kadar ıslanıyor. Hayatımız şimdi Rubar'ın mahir ellerinde.

Kaç kilometre yol aldık bilmiyorum, ama çok gittiğimiz belli. Kıyıya epeyi yaklaşmışız.

Rubar artık son hamleleri yapıyor, beş-on metre kalmış. Karşıda bir adam görüyoruz. Onlardan biri, bizi bekliyor olmalı. Yaklaşıyoruz, Rubar keleğin hızını düşürmek için kürekle sazlara hamle yapıyor ama olmuyor. Akıntı çok güçlü. Çok yakınız ancak tutunacak yer bulamıyor Rubar. Küreği kayalara sürüyor, yine başaramıyor. Öfkeli sözler çıkıyor ağızından. Kürtçe... Küfrediyor galiba... Akıntı götürüyor bizi. Uzaklaşıyoruz, kıyıdaki adam koşmaya başlıyor. Rubar bağırıyor ona. Kıyı boyunca yüzlerce metre sürükleniyoruz. Şans eseri açıklara atmıyor bizi akıntı. Yine de çok korkuyorum.

Akıntı birden yavaşlıyor. Rubar suya sarkan ağaç dallarına elleriyle tutunuyor. Ve... bu defa başarıyor keleşini durdurmayı.

Çıktığımız kıyı kayalık. Düz duvar gibi bir kaya var önümde, çıkamıyorum. Yukarıda, peşimizden kıyı boyunca gelen o adam var. "Hey, elini uzatsana," diyorum, anlamıyor. Rubar, "Türkçe anlamaz," diyor. "Güneyden." Yani Kuzey Irak Kürt'ü.

Kıyıya çıktıktan sonra Fatih ve Munzur'un bulunduğu bölgeye ulaşmak için yaklaşık 45 dakika yürüyoruz.

İşte oradalar. Fatih'le birbirimize sarılıyoruz. Sağ kurtulmayı başaran iki kazazede gibiyiz. Yaşadığımız için sevinçliyiz ikimiz de.

Toplu halde dev bir kayanın altına gidiyor ve dinleniyoruz. Birazdan yola koyulmak gerekiyor.

Kendimi bütün gece sürecek zorlu bir yürüyüşe hazırlamaya çalışırken, karşımızda bir grup PKK'lı peydahlanıyor. Yedi-sekiz kişiler. Munzur ve Hüseyin'le konuşuyorlar. Heyecanlı bir halleri var. Yorgun görünüyorlar. Birini tanıyorum. Kanyon'daki mağarada geçirdiğimiz ilk gece görmüştüm. Sırtında roket mermileri taşıyor.

Birkaç dakika geçmeden geldikleri gibi karanlığın içinde kayboluyorlar sonra.

Gabar'dan geliyorlarmış. İleride, bir saatlik yolda, bizim yürüyüş güzergâhımız üzerinde korucular tarafından pusuya düşürülmüşler. Bir arkadaşları ölmüş.

Tam bizim geçeceğimiz yerde pusu atılmış. Bizden birkaç saat önce geçtikleri için avlanan onlar olmuş. Onlar geçmeseydi, biz avlanacaktık. Düşüncesi bile korkunç.

Munzur ve Hüseyin sıcak takip ihtimaline karşı yürüyüşü bir sonraki akşama ertelediler.

Munzur, on beş dakika süren bir keşif yaptıktan sonra yamaçlarda güvenli bir yer buldu. Epeyi yukarı çıktıktan sonra karşımıza bir kaya duvarı çıktı. Çıplak elle tırmanmayı denemedim bile. Ama o çıkabilmişti. Üstelik burayı on beş dakikada bulmuştu. Hayret ettim.

Şutiğini çıkarıp bize attı, sımsıkı tutundum. O bir taraftan şutiği çekerken ben de bacaklarıma güç verip yukarıya ulaşabildim ancak.

Daracıktı, bacak uzatıp uyuyacak bir yer dahi yoktu. Bütün geceyi ve sonraki günü orada iki büklüm, soğuktan tir tir titreyerek geçirdik. Ateş yakamadık, çay içemedik. Yediğimiz tek şey, Munzur'un cebinden çıkan bir parça ekmektir. Dört kişi küçük bir bidondaki suyu paylaştık. Buna rağmen güvendeydik, bizi orada kimse bulamazdı. Doğanın insana çıkardığı engelleri lehlerine kullanmakta çok ustaydılar.

Ertesi akşam, kıyıya indik ve yürüyüşe geçtik. Güvenliğimiz için dört PKK'lı yarım saatlik mesafede önümüzden gidiyordu. Ara sıra molalarda rastlaşıyorduk. Erzak yüklü iki katırı güden ikisi kadın dört PKK'lı daha bizimle aynı güzergâhı kullanıyordu. O akşam yollar kalabalıktı.

On sekiz saat süren zor ve öldürücü bir yürüyüşten sonra 15 Nisan Cumartesi sabahı Gabar'a ulaştık. Birkaç gün içinde salıverilmeyi bekliyorduk ama nafile. Alinyazımızda bol çatışmalı ve bol yürüyüşlü on bir gün daha geçirmek varmış.

4.

Dağlarda geçirdiğim 26 gün boyunca dolaştırıldığım bölgelerde 200 civarında PKK'lı gördüm. Doğu ve Güneydoğu'daki sayılarının 5.000'den fazla olmadığını varsayarsak, 200 rakamı önemli bir oran oluşturuyor. Bu 200 kişinin hepsiyle konuşamadım tabii, ama birçokuyla uzun sohbetler yapma imkânım oldu. Bu sohbetler sırasında mümkün olduğu kadar çok soru sorarak onları kavramaya çalıştım. Kimdir, nasıl biridir vasat bir PKK'lı? Toplumsal kökeni, eğitim durumu nedir? PKK'ya neden katılmıştır? Dağdakiler ne istiyorlar? Hedeflerine varabileceklerine inanıyorlar mı? Ne bekliyorlar?

Duygu ve inanç dünyalarına nüfuz etmeye çalıştım.

Sadece soru sormadım, can kulağıyla, uzun uzun dinledim onları. Propagandadır diye asla es geçmedim. Nitekim, propaganda kabiliyetinden söylediklerinden de önemli sonuçlar çıkartınam mümkün oldu.

Bu çatışmanın ülkemizi nereye götürdüğünü ben de herkes gibi merak ediyorum. Onlar tarafından kaçırılmış olmak, külfetinin karşılığında, bana bu soruya cevap aramak için istisnai bir imkân bahşetti. Dağlarda önemli bazı ipuçları yakaladığımı sanıyorum.

Dağdaki vasat bir PKK'lı kısaca şöyle tanımlanabilir:

On sekiz ila yirmi beş yaşlarında, yoksul, eğitimsiz veya az eğitilmiş; belirli bir işi ve mesleki becerisi yok, kalabalık bir aileye mensup, köy kökenli.

İki, en fazla üç yıldır PKK'da... Yani, PKK'ya katılımların dramatik bir tırmanış gösterdiği 1992 yılında dağa çıkmış. Onu derinden etkileyen, üzen bir olayı PKK'ya katılmasının nedeni olarak gösteriyor. Örneğin köyünün yakılması veya batıda Kürt olduğu için iş bulamaması, aynı nedenle aşağılanması, ailesinin kötü muamele görmesi hep "bardağı taşıran son damla" olmuş onun için...

Pek çoğunun mazisinde varolan bir ortak nokta dikkatimi çekti.

İstanbul, İzmir ve Antalya gibi batının büyük kentlerinde bir süre yaşamış ve vasıf gerektirmeyen işlerde çalışmışlar... PKK'lı olarak değil ama... PKK'ya katılmadan önce... Konuştuğum gençlerin batı kentlerinde bulundukları dönem köy boşaltmaların başlamasından önceye rastlıyordu. Batıya evsiz barksız kaldıkları için gitmemişler. Başka nedenlerle... Ekonomik zorluklar, ya da yeni bir hayata başlama umudu... Biraz, tutunmak için...

Bu kaba tasnifin dışında kalan birçok PKK'lı vardı tabii... Ama onlar, örneğin üniversiteliler, küçük bir azınlığı oluşturuyorlardı. Yukarıda zikrettiğim ana grubun dışında kalanların öyküleri de, düşünce ve motivasyonları da, böyle ortak bir paydada toparlanamayacak kadar çeşitliydi.

Düzenli bir işi ya da mesleği olup da onu bırakarak dağa çıkmış olanlar parmakla gösterilecek kadar azdı. Örneğin Gabar Dağı'nda "bölük" dedikleri 60-70 kişilik grubun içinde bir elektrik mühendisi olduğu söyleniyordu. Kendisini kelimenin gerçek anlamında parmakla gösterdiler bana, fakat tanışıp konuşmak mümkün olmadı. Diğer bölgelerde böyle yüksek okulda edinilen mesleklerden kişilere rastlamadım. Olsaydı, eminim söylerlerdi; çünkü aralarında bu tür insanların da bulunması onlar için bir övünç vesilesiydi. Ender olsa da, bir insanın kurulu düzen ve mesleğini bırakarak dağa çıkmasını, yani büyük bir fedakârlık yapmasını, PKK'lılar verdikleri mücadelenin ne kadar haklı olduğunun delili olarak gösteriyorlardı.

Eğitimden, güvenli bir gelecek ve müreffeh bir hayattan vazgeçerek dağa çıkmış olmak örgüt içinde de itibarlı bir konum sağlıyor. Bunun küçük ama anlamlı bir örneğine Gabar'da tanık oldum. Ateş yanıyor, üzerindeki kazanda pirinç pilavı pişiyordu. Çevresinde "bölük"ün siyasi komiseri Mazlum, yemeği pişiren Rojbin adındaki bir "bayan gerilla" ve biz vardık. Sohbetin bir yerinde Mazlum, Rojbin için sesinde sevecen bir tonla, "Boğaziçi Üniversitesi'ni bırakmış gelmiş burada bize pilav pişiriyor," dedi. Rojbin, Mazlum'a belli belirsiz bir tebessümle karşılık verdi. Gözlerinde yaptığı fedakârlık için takdir edilmiş olmanın keyfini okudum.

Üniversiteyi terk ederek dağa çıkanlar ise geçtiğimiz bölgelerde bir elin parmakları kadardılar.

Ana gruba; işsiz, yoksul ve eğitimsiz çoğunluğa dönelim...

Gabar'da rastladığım Dijvar, ARGK içinde "takım komutanlığı"na kadar yükselmiş. Terfi edeceği bir sonraki rütbe "bölük komutanlığı"

Dijvar'ın doğduğu köy Bana'dan bir gece vakti geçtik. Dicle'den Gabar'a yürüyorduk. Nehir kıyısından dik bir yamaca tırmandık, düzlüğe vardık ve karşımıza Bana çıktı. Güzel bir köye benziyordu. Taş evlerin arasından akan kaynak sularından kana kana içtik. Suların yaydığı serinliğe karışan ıtır kokuları yüzüme çarptı. O yorucu tırmanıştan sonra çok iyi gelmişti.

Bana artık kimsenin köyü değil. Çünkü boş; boşaltılmış...

Dijvar 30'larında gösteren genç bir adam. Çağla yeşili gözleri, sarıya çalan kumral saçları, kavruk teni, kemikli burnu ile tipik bir yöre insanı.

İstanbul'da olduğumu söyleyince gözleri parlamış, mütebessim, "Galleria'yı bilir misin?" diye sormuştu. Meğer Dijvar Galleria inşaatında çalışmış. "Vallah her bir şeyi Avrupa'dan gelmiştir," demişti o tipik Kürt aksanıyla. Galleria'yı unutmamış.

Galleria, seksenli yıllarda dışa açılıp global tüketim normlarıyla tanışan Türkiye'de, bu trende uygun olarak yapılan ilk büyük alışveriş merkezi. Avrupa ve Amerika'daki örnekleri gibi... Uzun bir süre Türkiye'nin değişen yüzünün simgelerinden biri olarak gösterilmişti. İşte, bu Galleria'nın harcında Dijvar'ın teri var. Ama Türkiye'nin 80'li yıllarda gerçekleştirdiği atılımdan Dijvar'ın payına bir şey düşmemiş...

Türkiye'yi etkisi altına alan bir merkezkaç kuvveti Dijvar'ı Gabar Dağı'na savurmuş, diğer taraftan, o zaman türünün tek örneği Galleria iken, İstanbul, Batı'daki benzerlerine parmak ısırtan dev alışveriş merkezleri ve hipermarketlerle dolmuştu.

Bir yanıyla global ekonomi ile bütünleşmeye çalışan, Batı'ya koşan bir Türkiye, diğer tarafta eline silah alıp dağlara koşan Dijvar...

Dijvar gibileri, yani yoksul, eğitimsiz ve vasıfsız olanların çoğunu batı kentlerinde hayal kırıklığı bekliyor. Kaderlerinde işsizlik, düşük maaşlı ağır işlerde ezilmek, bekâr odalarında, gecekondu da sefil bir hayat sürmek var. Veya... Haki gibi gayri meşru yollara sapmak...

Haki Dicle'den Gabar'a yaptığımız yürüyüşte karşımıza çıktı. Dört kişilik öncü gruptandı.

Merhaba der demez güleç bir yüzle şu soruyu sordu bize:

"Bakın ben nazik konuşuyorum. Neredenim bilemediniz mi?"

"Yok; nereden bilelim?"

"İstanbul'dan.

Çapaklı bir Türkçesi vardı. "Nazik konuşuyorum" derken her-

halde kendisini arkadaşlarıyla kıyaslıyordu.

Akşam vakti Dicle kıyısında yürürken hayat hikâyesini anlattı.

Diyarbakırlı. Genç yaşta İstanbul'a gelmiş. Sokaklarda büyümüş. Okuyamamış. Ufak tefek hırsızlıklar, karakolda yenilen ilk kötekler derken, "gayri meşru âlem"e girmiş. Hap, esrar, eroin, adam vurma, hapishane...

Boynu ve kolları jilet izleriyle dolu. Aldığı uyuşturucu hapların tesiriyle kendisini doğramış çünkü.

Gülerek anlatıyordu... "Bir gün Topkapı'da polis kovalıyordu, surlara çıktım, o Türk bayrağı çekili yere... Baktım geliyorlar, bastım jileti, bastım jileti... Her yerim kan revan. 'Gelmeyin atarım kendimi' diye bağıyorum. Aşağıya yüzlerce kişi toplandı herkes bakıyor, trafik durmuş. Zor indirdi polis"

İstanbul'da PKK'lıları zaten tanıyormuş... İki yıl önce katılmış. "İki yıldır yoz kişilikten kurtulup devrimci saf kişiliği kazanma savaşı veriyorum," diyordu. Yirmi dört yaşındaydı. Dokuz yılı İstanbul'da geçmiş.

Dijvar ve Haki'nin üzerinde özellikle durdum. Bir kere, Dijvar ve Haki gibiler batının ne kadar gelişkin, geldikleri Kürt bölgelerinin ne kadar geri olduğunu kendi gözleriyle gördüler. Genellikle bundan Kürt bölgelerinin kasten ihmal edildiği sonucuna vardılar. Dahası, batıda yaşadıkları hayal kırıklıkları onları daha öfkeli ve tatminsiz yaptı. Bir de PKK'nın etkisiyle Kürtler'e karşı ayrımcılığın hızla yaygınlaştığını düşünürsek... Öfkeleri kat kat artmış, potansiyel bir PKK'lı oluvermişlerdir.

Peki, Dağdakiler ne istiyor? PKK değil, Dağdakiler...

PKK'nın ne istediğini öğrenmek için Bagok'a, Cehennem Dere-si'ne, Gabar'a gitmek gerekmiyor. PKK belgelerine, örgüt lideri Abdullah Öcalan'ın açıklamalarına bakarak PKK'nın ne istediğine dair bir fikir edinmek mümkün.

Konumuz örgütün gövdesini oluşturan insanlar. Yani, her gün dağlarda ölen ve öldüren insanlar. Dağdakiler...

Liderlik, konjonktür öyle icap ettiriyorsa isteklerinin bir bölümünden şimdilik kaydıyla vazgeçebilir, siyasi pozisyonunu değiştirebilir... Veya yeni isteklerle karşımıza çıkabilir. Bunlar, ittifaklar ve güçler dengesinin her dakika değiştiği bölgemizde normal karşılanması gereken durumlardır.

Bağımsız bir Kürt devleti kurmak isteyen PKK, federasyona razı

olabilir, o olmazsa, 5. Kongre kararlarında kategorik olarak reddettiği otonomi benzeri bir ara formüle evet diyebilir. O da olmazsa örgüt militanlarının affı, kültürel haklar ve yasallaşma karşılığında silah bırakabilir. Veya bunların hiçbiri olmaz.

Ama örgüt başkadır, insan başka... İnsan (bu bahiste dağdaki), hem kendi hayatını, hem de başkalarınınkini hiçe sayarak dağa çıkmıştır. Dağda, ölünceye kadar bir cehennem hayatı sürdürür. Ölüm her an onunladır. Bunun karşılığında ister, azamisini ister. Duygusaldır. Beyni bir örgütünki gibi çalışmaz. Örgüt gibi soğukkanlı hesaplar yapamaz. İsteklerinden öyle örgütün konjonktür, strateji, güç vesaire hesapları nedeniyle kolay kolay vazgeçmez. Örgütü vazgeçse bile...

İnsan istemekten de öte, düşler... Varılacak yerin hayalini kurar. Bir düşe tutkuyla bağlanır. "Ne istiyorlar?" sorusunu "Ne düşünüyorlar?" diye de sorabiliriz. Çünkü söz konusu "Dağdaki" olunca istemek ve düşlemek arasındaki fark belirsizleşiyor...

Dışarıdan bakıldığında örgütün mutlak hâkimi gibi görünen karizmatik liderler bile her dramatik kararın arefesinde "Tabanım buna ne der?" diye durup düşünmek zorundadırlar. Tabanın eğilimleri hesaba katılmadan verilen bir kararın uygulamada pek fazla şansı olmaz.

Liderlik politika saptarken tabandaki eğilimlerden uzağa düşerse bu defa tabanda yeni arayışlar başlar. Yeni liderler hatta yeni örgütler ortaya çıkar.

Tabanın ne istediği önemlidir, bilinmelidir.

"Dağdakiler ne istiyor/düşünüyor" sorusuna tek kelime ile cevap vermek zorunda olsam, "Devlet!" derdim. Devletleşmek istiyorlar. "Devlet", bir ülkü, bir tutku olarak ruhlarına sinmiş. Kürt devleti düşünüyorlar...

"Azamisini istiyoruz," diyorlar.

Sözcüğü seçerek kullanıyorum, "bağımsızlık istiyorlar" demekle yetinemiyorum. Elbette bağımsızlık istiyorlar ama sadece bunu vurgularsak konunun can alıcı noktasını gözden kaçırmış oluruz. Devletleşmek ülküsü, bağımsızlıktan daha derin bir mana içeriyor. Daha tarihsel ve daha milli. Bağımsızlık kazansanız bile bir türlü gerçek bir devlet olamayabilirsiniz. Dünyada böyle ülkeler yok mu? Var! Hem de yanı başımızda. Ama gerçek bir devlet olursanız, bağımsızlık zaten onun tabiatında vardır.

Devlet, PKK'lıların gözünde ideal bir durum.

Bagok'ta genç bir PKK'lı ile konuşuyordum; devleti öyle merkezi ve öyle yüksek bir yere koyuyordu ki... Gelecekte, yani Kürtler devletlerini kurunca herkes devlet için çalışacakmış, her şey devletin olacakmış, çok güçlü olacakmış Kürtler'in devleti.

Henüz ortada devlet yok ama, sözcük, PKK'nın kimi yerdeki gücünü tasvir ederken kullanılıyor. Örneğin PKK'nın Kuzey Irak'taki durumunu anlatırken, "Orada devletleştik artık," diyorlardı.

Devlete mistik manalar yüklüyorlar.

Şu can sıkıcı "PKK hakkında ne düşünüyorsun" sorularını bertaraf etmem, onların bu devletleşme tutkusunu fark ettikten sonra kolay oldu. Şöyle diyordum: "PKK Kürtler'in devletleşme iradesinin bu yüzyıldaki en şiddetli ifadesidir. Bu bir gerçek. Bunu olumlamak ya da tersini yapmak benim işim değil." Susuyorlardı.

Devlet olur da, ordusu olmaz mı?

Ordu, baştacı ettikleri bir kavramdı. Söylemlerinde önemli bir yer tutuyordu. Artık ordulaştıklarını söylüyor ve bunu tarihlerinde büyük bir aşama, bir dönüm noktası olarak sunuyorlardı.

Şu sözler dağdaki herkesin ağzındaydı: "Bir avuç insandık, şimdi bir ordu olduk", "TeCe artık bir orduyla savaşıyor", "ARGK, gerçek bir ordudur", "ARGK birlikleri"

Ordu savaş için vardır... Onlar da her fırsatta bölgede yaşananın bir savaş olduğunu ve savaştıklarını vurguluyorlardı. Bu "savaş" o denli yüceltiliyordu ki...

Onların dilindeki "savaş", hedefe varmak için kullanılan bir yöntemden çok, bir amaç, hatta kutsal bir amaç çağrışımı yapıyor... Onlar için savaş, varoluşun ulvi bir biçimi... Savaş kavramı namus ve onur ile özdeş kılınmış...

Bagok'ta bir PKK'lıdan "parti önderliği"ne atfettiği sözler duymuştum. "Parti önderliğinin bir sözü vardır," deyip, gözlerimin içine bakarak, şiir okur gibi şunları söyledi:

"Savaştıkça özgürleşirsin / Özgürleştikçe güzelleşirsin / Güzelleştikçe sevilirsin."

Savaş özgürlüğe ve güzelliğe taşıyor ve oradan sevgiye kavuşturuyor. Savaş ve sevgi... Bir arada... Tersini düşünelim: Barış ve nefret...

"Savaşırırsan" denmiyor, "savaştıkça" deniyor... Ne kadar savaşırırsa o kadar özgürleşiyor, güzelleşiyor ve sevilir. Sınır yok... Savaş mükemmele doğru sonu olmayan bir yolculuk... Bir arınma eylemi...

"Savaş"ı yüceltiyorlar ama bir de savaşın öteki yüzü var. Ahlaki ve vicdani yönden kabulü mümkün olmayan yüzü... Masumların, sivillerin ve hele kadın ve çocukların öldürülmesi örneğin... Bunların dağdakilerin lügatındaki karşılığı "savaşın gerçekliği" Burada, "gerçeklik" felsefi bir anlam kazanarak ahlaki ve vicdani "doğru"dan ayrılıyor. "Savaşın gerçekliği" somut bir duruma işaret ediyor. Doğrudan onu ayıran niteliği nesnel olması. Doğru bulmasalar da, kabul etmeseler de var... Kadınlar ve çocuklar öldürülüyor. O halde bu, "savaşın gerçekliği"dir onlara göre... Savaşın oluşu içinde kaçınılamayan durumlar. Böyle bakınca vicdani yükten de kurtulmuş oluyorlar.

Cehennem Deresi'nde genç bir PKK'lı ile sohbet ediyorduk. Ben kadın ve çocukları öldürmekten neden kaçınmadıklarını sordum. O, "Korucular bizim için hedeftir," diye karşılık verdi ve şöyle sürdürdü sözlerini: "Korucuları imha etmek için köye giriyoruz... Evlerine yöneliyoruz... Camdan içeri bombayı atıyorum. İçeride korucudan başka kadın ve çocuk varmış... Ölürlerse ölsünler... Savaşın gerçekliğidir..."

Bir ülkü olarak, en az "devlet" kadar sık duyduğum başka bir sözcük de "Kürdistan" Türkiye topraklarında hak iddia ettikleri bölgelere "kuzey", Irak'taki Kürt bölgelerine ise "güney Kürdistan" diyorlar. Bu Kürdistan sözcüğünü o kadar sık kullanıyorlar ki... Sanki ne kadar çok zikretseler bağlılıklarını o kadar çok ifade etmiş olacaklar... Bir nevi amentü.

Cehennem Deresi'nde iddik. Operasyon tehlikesi vardı; bizi kan-
yonun yamaçlarında çok yüksek bir noktaya çıkardılar. Gün henüz
doğmamıştı, daracık bir patikadan geçtik. Eni iki karış bile değil.
Bir tarafımız karanlık, diğer tarafımız düz kaya... Dönüşte bir bak-
tım ki, o karanlık olan taraf korkunç bir uçurummuş. Gidişte kimse
uyarmamıştı. Oysa bir yanlış adım atsam paramparça olurmuşum.
Soğuk terler dökerek, ağır, titrek adımlarla ilerlemeye çalışırken
önümde halime bakıp dalgasını geçen Suriye Kürtü'ne sitemkâr bir
havayla uçurumu gösterip, "Nedir bu ha?" diye sordum. Ne dese ba-
rı?

"Bu Kürdistan'dır," dedi.

"Kürdistan" kod adı olarak da kullanılıyor. Gabar'da bir "bayan gerilla"nın adı "Kürdistan"dı.

"Kürdistan" demek yerine bazen de "topraklarımız" diyorlar. "Toprağımız için savaşıyoruz" veya "TeCe topraklarımızdan çekil-

sin", gibi sözleri sık duydum.

Onların Kürdistan vizyonu, sandığımdan daha geniş bir coğrafi bölgeyi kapsıyordu. Erzurum'un bir kısmını, Gaziantep, K.Maraş, Elazığ, Erzincan ve Kars'ı da "Kürdistan"a dahil ediyorlar.

Hatta daha da öteye gidiyorlar. "Türk Solu ile ittifak yaparak Ceyhan bölgesinde de bir devrim alanı yaratabilir miyiz?" diye düşündüklerini söylemişlerdi.

Evet, azamisini istiyorlardı. Türk kamuoyunda "Kürt sorununa çözüm" başlığı altında yapılan tartışmalarda çok sık duyulan kültürel haklar, otonomi ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gibi konuların dağdakiler arasında esamesi okunmuyordu. Hatta federasyondan bile söz eden yoktu. Türkiye'de duyulduğu zaman birçok çevrenin tüylerini diken diken eden "federasyon" sözcüğünün orada taşıdığı anlam, sezinlediğim kadarıyla şu: Türkler'le yan yana yaşamının geçici olması koşuluyla razı olunabilecek bir biçimi. Nihai hedef bağımsızlık.

Konuştüğüm lise ve üzeri okullarda okumuş PKK'lıların aşkın bir Kürdistan vizyonunun olduğunu gördüm. Onlar "Birleşik Sosyalist Kürdistan" istiyorlar. "Kürdistan"ın Türkiye, Irak ve İran'daki parçaları birleşecek ve buralarda sosyalist bir rejim kurulacakmış. Onlara göre bu işi PKK yapacak.

"Birleşik Kürdistan" konusunu açmışken PKK içindeki Suriyeli Kürtler'den bahsedelim. İki yüz kişi içinde tespit edebildiğim Suriyeli Kürt sayısı sekiz idi. Yüzde dört gibi bir oran. Sadece biri komutan düzeyindeydi bunların. Gabar'da takım komutanıydı. Türkçe'yi ya hiç bilmiyorlardı ya da çok az vakıftılar. Dolayısıyla Suriyeli çoğunlukla kurduğum ilişkiyi onlarla kuramadım.

Dağdakiler PKK'nın Suriyeli Kürtler arasında ciddi bir siyasi çalışma yaptığını ve Türkiye sınırındaki Kürt köylerinde önemli bir tabana sahip olduğunu söylüyorlardı.

Cehennem Deresi'ndeydik... Suriyeli radyo dinliyordu. TRT FM'i... Kenan Doğulu'nun bir parçası çalıyordu o sıra. Hani "Sıkı sıkı sıkı sar beni" diyor ya, işte o. Suriyeli, biraz Türkçe öğrenmiş olacak, "S.ki s.ki s.ki s.ki Türkiye" diye dalgasını geçti. Güldüler. Düşmanlığını doğrudan Türkiye'ye yöneltiyordu, dağdaki Türkiye Kürtleri'nin yaptığı gibi "TeCe"ye değil...

Lise ve üzeri eğitim görmüş hemen bütün PKK'lıların sol fikirlerle açık olduğunu gördüm.

PKK kurucularından tevarüs ettikleri, 70'li yılların sol jargonunu kullanıyor hepsi de...

Bu arada, özellikle Stalin'den hayranlıkla bahsediyorlar...

Kendilerini sadece Kürtler'in değil bütün Ortadoğu halklarının, Türkler'in, Araplar'ın ve Acemler'in kurtarıcısı olarak görüyorlar. Fitolini PKK'nın ateşlediği bir "Ortadoğu Devrimi" tasvir ediyorlar...

Söylemleri enternasyonalist tonlar taşıyor. "Dar anlamda Kürtçülük peşinde değiliz, PKK Türk halkının da özgürleşmesini ister," diyorlar.

"PKK insanlık hareketidir" ağızlarında bir slogan gibi... Bunu desteklemek için kullandıkları bir argüman ise PKK'nın kurucularının... 1980'den önce Gaziantep'te öldürülen Haki Karaer'in Türk, 12 Eylül'den sonra Diyarbakır Cezaevi'nde ölen Kemal Pir'in ise Laz olması onlara göre PKK'nın enternasyonalist niteliğinin işareti.

Turizm ve Otelcilik Yüksek Okulu'ndan terk Hüseyin, daha da ileri giderek "Ben Kürtlük için bir şey istemiyorum, insanlık için istiyorum. PKK'nın sadece Kürtlük peşinde olduğunu görsem şurada bir dakika durmam," demişti bana.

ARGK'nın ezici çoğunluğunu oluşturan eğitimsiz köylülerin sosyalizmi dert edindiklerini sanmıyorum. Çünkü, lafını etmiyorlar.

PKK'nın ambleminden orak-çekicin çıkartıldığını dağdakilerden öğrendim. "Orak-çekiç çıkarıldı ama bu sosyalizmden vazgeçtik demek değil," demişti Gabar'daki siyasi komutan Mazlum. Bunun değişen dünya koşullarından kaynaklanan bir taktik adım olduğunu öne sürüyordu. Orak-çekiç ile Batı'nın liberal demokrasilerini ürkütmemek için...

Liderleri Abdullah Öcalan'ın adı, "Kürdistan", "Ordu" ve "Savaş" sözcükleri kadar sık geçmiyordu dağdakiler arasında... Öcalan'dan, genellikle ismini zikretmeden, "Parti Önderliği" diye bahsediyorlardı. Parti önderi değil de, önderliği... Öcalan tek başına bir organ, bir müessese... Kişiliğinden soyunmuş...

PKK'lılar şehirlerde ne zaman gösteri yapsalar, "Biji Serok Apo" (Yaşasın Başkan Apo) diye Öcalan'ı övücü sloganlar atar, posterlerini taşırlardı... Oysa dağda bize Öcalan'ı öven tek kişiye rastlamadım. Oysa ki, rastlamam gerekirdi diye düşünüyorum. Öcalan'ı es geçtiler. Bunun nedeni hakkında pek çok yorum yapılabilir. Ancak ben kafamda beliren soruları onlara hiç sormadım. Konumum böyle bir soru sormaya müsait değildi...

Öcalan'ı "Başkan" olarak günde bir kez "akşam içtiması"nda anıyorlardı. Gabar'da akşam gün batımadan önce komutan karşısında tek sıra halinde dizilip, esas duruşta "Başkan"a bağlılık yemini ediyorlardı. Kürtçe birkaç kelime...

Serbest bırakıldıktan sonra şu soruyla çok karşılaştım: "Başarabileceklerine inanıyorlar mı gerçekten?"

Kısa yoldan cevap vereyim: Evet, başarabileceklerine inanıyor ve kendilerine güveniyorlar. İnanmasalar ve güvenmeseler hiçbir güç onları o son derece çetin hayata mahkûm edemez.

Başarının geleceğinden emin görünüyorlardı. Sadece komutanlarda değil, yeni katılanlarda da, gözlemledim bu durumu. Yine de yanıltmış, daha doğrusu yanıltılmış olmamak için pek çok defa sordum kendime, "acaba bizleri etkilemek için mi böyle görünüyorlar" diye. Yani, karşımda oynuyorlar mıydı? Sanmıyorum. Ama böyle bir ihtimal her zaman var! Gözümü boyamış olabilirler! Konuştuğum bütün PKK'lılar, istisnasız mükemmel birer oyuncuysa, köylüsü, genci, hepsi; benimle neler konuşacakları, motivasyonları yüksekmış izlenirni vermek için önümde nasıl hareket edecekleri konusunda komutanlarından emir almış ve bunu harfiyen uygulamışlarsa, yanıltmış olabilirim!

Başarıya inanıyorlar inanmasına da, başarının ölçüsü ne?

Başarı, Türk devletini askeri yenilgiye uğratıp, "Kürdistan"dan sürüp çıkarmak ise, böyle bir zafer umut edene rastlamadım.

Şunu demelerini beklerdim: "Önce kurtarılmış bölgeler oluştura-
cağız. Sonra bunları genişleteceğiz. Düşmanımız kentlerde sıkışıp kalacak. Ardından kentleri kuşatıp, düşmanımızı yeneceğiz." İşle-
rinden hiçbirisi böylesi bir askeri-stratejik hedeften bahsetmedi.

Askeri bir zafer beklemiyorlardı. Buna inansalardı, eminim üzerine basa basa defalarca söylerlerdi. Çünkü bir şeye çok inanıyorlarsa böyle yapıyorlar.

"Sonunda kazanan biz olacağız," diyorlar. Peki ama nasıl?

Başlıca iki beklentileri vardı...

Birincisi, Türk ekonomisinin savaşın gittikçe artan mali yükünü daha fazla taşıyamayacağını düşünüyorlardı. Zaten krizde olan ekonomi bu yüzden ezilecek, iflas edecek, savaşı finanse etmek Ankara için olanaksız hale gelecekti. Ankara savaşı sona erdirmeye mecbur olacaktı...

Ekonomi çökerken bundan en büyük zararı çalışan kesimler, işçiler, köylüler, memurlar göreceği için sosyal çalkantılar patlak ve-

recekmiş. Bu senaryoda Ankara bir de rejime karşı yükselen siyasi muhalefetle uğraşmak zorunda kalıyor: grevler, işgaller, yürüyüşler...

İkinci olarak; savaşın neden olduğu enflasyon altında ezildikleri için zaten patlamaya hazır olan Türk aileleri ve asker yakınlarının, cephede ölen oğullarının, kocalarının acısıyla savaşı durdurmak için hükümete karşı harekete geçmesini bekliyorlardı. Bunlar sokağa dökülüp binlerce gencin ölmesine artık dur diyeceklermiş. Ankara kamuoyunun ağır baskısı altında kalacak ve bu, savaşın sona ermesini çabuklaştıracakmış.

"O kadar çok asker öldürüyoruz, bunların anaları, babaları neden böyle sessiz kalıyor?" diye sordular bana. Gerçekten merak ediyor, anlamaya çalışıyorlardı... Ana ve babaların bunu sorgulamasını istiyorlar.

Burada bir dipnot düşeyim. Türk basınına çok içerliyorlar. Her yıl "binlerce" Türk askeri öldürdükleri halde Türk basını bunu yazmıyormuş. Yazsa, savaşta yakınlarını yitiren ailelerin, kendilerinin gibi daha binlercesinin bu savaşta öldüğünü öğrenmesi, onların eyleme geçmesini çabuklaştırabilirmiş. "Türk basını gerçek durumu halka anlatsa savaş kısa sürede biter," diyorlardı.

Dağdakilere göre Ankara, PKK'yı askeri olarak yenilgiye uğratmanın imkânsızlığını zaman geçtikçe daha iyi anlayacak; ekonomik ve sosyal faktörlerin baskısı altında "siyasi çözüm"e razı olacak.

Peki, nedir bu "siyasi çözüm"? Türk kamuoyu bunun tarifi üzerinde anlaşıyor ama onlar için "siyasi çözüm"ün anlamı gayet açık: Ankara'nın PKK'yı Kürtler'in siyasi temsilcisi olarak tanıması ve onunla barışın şartlarını görüşmek üzere masaya oturması.

"Biz şiddeti siyasi çözümün kapısını aralamak için kullanıyoruz," demişti içlerinden biri.

Dağdakilerin hayatta kalmaya dayalı pasif bir pozisyonu var. Çabaları, Türkiye'ye maddi manevi azami zararı vererek savaşı sürdürebilmek. Dağdaki silahlı güçlerini etkin ve yaygın olarak muhafaza edebilmek... PKK bu savaş kesintisiz sürdürürse Ankara yorulacak, yorulacak ve havlu atacak. PKK ile masaya oturacak... Beklentileri bu...

PKK'nın askeri varlığını ve saldırı kabiliyetini idame ettirmesini, siyasi zaferinin de garantisi olarak görüyorlar. Türkiye pes edecekmiş... Hem de o kadar uzak bir zamanda değil. Sezinlediğim kadarıyla ne çok yakın, ne de uzak, orta-yakın vadede böyle bir sonuç al-

mayı umuyordu Dağdakiler.

PKK'lılar gözlerini Türkiye'nin nabzına, soluğuna dikmişler...

Pes etmezse ne olacak?

O zaman, er ya da geç aynı Sovyetler Birliği gibi çökecekmiş.

Bir yıpratma savaşı...

Bagok'ta, Cehennem Deresi'nde ve Gabar'da PKK'lılarla yaptığım konuşmalardan edindiğim genel izlenim işte böyle...

Bir istisna ile; Cehennem Deresi'nde karşılaştığım şu Turizm ve Otelcilik'ten terk Hüseyin'in bir görüşünü aktarmak istiyorum. O kendisini epeyi uzun süreli bir mücadeleye hazırlamış. Savaşı, Vietnam Savaşı ile kıyaslıyor. "Vietnam'da dünyanın en güçlü ordusu, Amerikan ordusu 6-7 sene direnebildi. Türk ordusu ondan da dirençli çıktı. Yüzlerce yıllık bir devlet geleneği vardır. Uzun zaman alacaktır," demişti Hüseyin.

Çoğunluk Hüseyin gibi düşünmüyordu oysa... Çok yakın zamanda Ankara'nın tutumunda dramatik değişiklikler olacakmış gibi bir beklenti içindeydiler. Örneğin Çelik Harekâtı sonrası için... Cehennem Deresi'nde de, Gabar'da da aynı şeyi duydum. Çok emin konuşuyorlardı, "Bu operasyon, son operasyondur" diye... Türk ordusu son bir ümitle bütün gücünü toplayıp, PKK'ya olabildiğince ağır bir darbe indirmek için bu harekâta girişmiş... Başarılı olur ya da olmaz... Ama hemen ardından Kürtler'e dönük bazı siyasi açılımlar mutlaka gelecekmiş. Bazı demokratik ve kültürel haklar... Ankara, taviz veriyormuş gibi görünmemek için bu harekâtı yapmış... Güçsüzlüğünü örtbas etmek için...

Şimdi, bu satırlar yazılırken tarih 30 Ağustos'tu ve dağdakilerin beklentisini haklı çıkaracak tek bir adım atılmamıştı. Üstelik Türk ordusu sınırlı mahiyette de olsa PKK'ya karşı bir harekât daha icra etmişti Kuzey Irak'ta...

Dağdakilerin başarı beklentisi iki ayak üzerinde duruyor: ekonomik ve sosyal faktörler... Güvendikleri bir üçüncü ayak yok. Hani, akla gelebilir diye yazıyorum, öyle Batı ülkelerine falan güvenmiyorlar... PKK liderliğinin hesapları ne olursa olsun, dağdakilerin Batı'ya dönük duyguları olumsuz.

Onlara göre Türkiye bu savaşta Amerika sayesinde ayakta durabiliyor. Amerika desteğini çekse Türkiye daha fazla dayanamazmış. Benzer suçlamaları Almanya için de yapıyorlar.

Amerika, PKK'yı neden desteklemiyor? Çünkü biliyormuş ki, PKK zafere ulaşırsa, Ortadoğu'da artık eskisi gibi at oynatamayacağı...

cak. Çünkü, "Kürdistan Amerikan emperyalizminin kuklası olmayacak, tam bağımsız olacak"mış.

"Kürdistan'ı Amerika'nın jandarması yapmayı kabul etseydik bu iş çoktan bitmişti," diyorlar.

Amerika deyince, dikkatimi çeken bir şey daha vardı... Savaşlarını hep Vietnam Savaşı ile kıyaslıyorlar. Sık sık gönderme yapıyorlar Vietnam Savaşı'na... Cümleleri "Aynı Vietnam'daki gibi..." diye başlıyordu...

Kafalarındaki Vietnam Savaşı'nda kendileri Vietkong ise, Türk askerine de Amerikan Coni'sini oynamak düşünüyor tabii. En çok Vietnam Savaşı'ndan etkilenmişler... Vietkong'un gerilla taktiklerinden esinlendiklerini söylerken, düşmanlarının da Amerikan ordusunun Vietnam'daki kontrgerilla taktiklerini uyguladığını iddia ediyorlar. Amerikalılar Türkler'i bu konuda eğitmiş... Köy koruculuğu, köy boşaltmalar, özel timler... Bunlar hep önce Vietnam'da denenmiş taktiklermiş...

Eh, dağdakilerin Vietnam'ında Türk askeri Amerikan askeri ol-duysa, Türk kamuoyu da Amerikan kamuoyu olmalı... Sanırım biraz da bu yüzden Türk kamuoyundan Amerikan kamuoyunun Vietnam savaşı'na tepkisinin bir benzerini göstermesini bekliyorlar. Hani, kampüsler ayaklanmış, her gün savaş karşıtı gösteriler yapılmıştı... Vietnam'dan dönen askerler çiçeklerle değil, "bebek katilleri" yazılı pankartlarla karşılanmıştı... Amerikan askerlerinin bir Vietnam köyünde çocuk kadın demeden sivilleri öldürdükleri My Lai katliamı, aylarca Amerikan kamuoyunu çalkalamıştı... İşte Türk kamuoyundan böyle bir tepki bekliyor PKK'lılar.

PKK'lılar Türkler hakkında ne gibi duygu ve düşüncelere sahipler? PKK saflarında Türk düşmanlığı var mı? Varsa ne boyutlarda? Bu soruların cevabını merak ederdim hep. En az, Türkler'in Amerika'daki imajını merak ettiğim kadar... PKK'lılardaki "Türk imajı"nın neden merak ettiğimi de belirteyim. Irkçılık var mı, yok mu diye... Basit... Düşmanlık ırk temeline oturmaya başlamışsa, ırkçılık ne kadar fazlaysa, bir arada yaşama umudu o kadar azalır da ondan... Irkçılık gerçekten böler. Irkçı düşman akıl ve mantığının sesini dinlemez. Bilinen gerçekler...

Türkler hakkında dağda iki durum gözlemledim.

Birincisi, "halkların kardeşliği" söylemi etrafında Türk halkını

"TeCe"den ayırmaya özen gösteren bir tutum... Hani, Ankara'nın teröristle halkı birbirinden ayırma gayreti var ya... Aynısı.

Şu sözleri slogan gibi sık sık tekrarlıyorlardı: "Savaşımız Türk halkına karşı değil, faşist TeCe'ye karşıdır", "Biz aynı zamanda Türk halkının özgürleşmesi için savaşıyoruz", "Halkların gerçek kardeşliği için savaşıyoruz", "Öldürdüğümüz Anadolulu gençler için çok üzülüyoruz"

Türkler'e karşı cephe almaktan kaçınan, Türk-Kürt karşıtlığı yaratmaktan sakınan bir söylem... Yabancıysa değilim. Hem PKK'ya yakınlığıyla bilinen yayın organlarının sütunlarından, hem de İstanbul'da, Ankara'da, Diyarbakır'da aynı tür insanlarla yaptığım söyleşilerden hatırlıyorum.

Bu "halkların kardeşliği", PKK'nın "resmi" söylemi sayılabilir. Bu nedenle dağdakilerin ağızından işitmek, onlar da PKK'lı olduğuna göre, şaşırtıcı değil. İşitmemek şaşırtıcı olurdu...

İkincisi, Türkler hakkındaki duygular... Pek hoş olduğunu söyleyemem. En hafifinden küçümseme ile başlıyor, nefrete, ırkçılığa kadar varıyor. Bu duyguların örgütün söylemiyle alakası yok. Tamamen kişisel; farklı biçimlerde açığa çıkıyor. Sözle, davranışla ve hatta bakışlarla...

Türk halkını küçümsüyorlar. Yalnız, ırkçı motifler içermiyor bu küçümseme. Türk halkı, "faşist" ve "sömürücü" olarak niteledikleri "TeCe"ye karşı etkili bir muhalefet sergilemediği gerekçesiyle küçümseniyor. Buna bir türlü akıl sır erdiremediklerini söylüyorlar. Bir halk, nasıl olur da böyle bir rejime yıllarca boyun eğer, ses çıkarmazmış?

Türk halkı için "koyun" yakıştırmasını yapanlara rastladım. Türk Solu için "işe yaramaz" diyenler, Türk aydınları hakkında, Kürt bölgelerinde devletin yaptığı zulme sessiz kaldıkları gerekçeyle "onursuz" sıfatını kullananlar vardı.

Aslında, bulundukları yerden bakarak, yani dağdan bakarak küçümsüyorlar Türk halkını. Dağda olmasalar Türk halkını küçümsemeye de hakları olamayacak. Türk halkından bir farkları kalmayacak da ondan. Başkaldırabilmiş olmanın onlara verdiği bir gurur burada rol oynuyor. Başkaldırabildikleri için Türkler'i geçtiklerini, onlardan bu yönleriyle üstün olduklarını düşünüyorlar.

"Düşman" sıfatının Türkiye Cumhuriyeti kadar Türkler için de kullanıldığına yalnızca bir defa tanık oldum. Bağok'taydık, genç, 17-18 yaşlarında bir PKK'lıydı. "Düşmanımız Türkler," diyordu.

Türkler'i "Kürdistan"dan sürüp atacaklarmış...

Batı illerinde bulunmuş olanlardan yukarıda aktardığım tarzda Türkler'i küçümseyici sözler işitmedim hiç. Bu küçümseme ve hatta nefret, daha çok, batı illerinde hiç yaşamamış, yörenin genç insanlarına özgü. Yani, Türk diye karşısında askeri, polisi ve memuru gören insanlar. O "düşmanımız Türkler" diyen de böyle biriydi.

Gabar'da siyasi komutan Mazlum, "Genç arkadaşlarda bazen Türk düşmanlığı oluyor," diye yakınlıkla anlatıyordu. Ele geçirdikleri askerlere kötü muamele edenler çıkıyormuş. Bunlar, engellemek isteyenlere karşı koyarken, bu askerleri kastederek, "Neden yapmayacaksınız, bunlar Türk değil mi?" gibi sözler ediyorlarmış.

Cehennem Deresi'nde yaşadığım bir durum sanırım her şeyi tek başına anlatıyor. Yine, gündüzü geçirdiğimiz noktalardan birindeyiz, iki PKK'lı çıkageldi. Genç olanı ile, 20-21'inde gösteriyordu, aramızda elektrikli bir konuşma geçti. Merhaba dedikten sonra bize kurşun sıkar gibi bir soru sordu: "Artık doğruları yazacaksınız değil mi?..." Bence PKK'lılarla geçirdiğim 26 gün boyunca karşılaştığım en kaba davranıştı bu. Sınar'ın ölüm tehdidinde bile bir zerafet vardı. Bu, kaba olmakla kalmıyordu; aynı zamanda aptalcaydı. Ben dayanamayıp, "Sen bizim yanlışları yazdığımızı nereden biliyorsun?" diye tersledim. Fatih, her zamanki gibi, onları kızdıracak davranışlardan kaçınmam için beni dürttü.

Sonra bizimki konu değiştirdi: "Haklarımızı versinler yoksa biz roketle, bikiyle alırız." "Biksi" dediği BKC, Rus yapısı makineli tüfek. Çatışmalarda en güvendikleri silah...

Ateşin etrafında soğuk bir hava esti. Kısa bir sessizlik ve ardından arkadaşına dönerek Kürtçe, "Du Tırk aciz ki ne baş, dedi. Arkadaşının yüzü kıpkırmızı oldu. Cevap vermedi.

"Du Tırk", İki Türk, "aciz ki", aciz ki, "ne baş", ne güzel... "İki Türk aciz ki ne güzel," demişti... Kürtçe'deki on günlük kulak dolgunluğum bunu anlamaya yetti. *

* Bazı okurlar arayarak bu, "Du Tırk aciz ki ne baş" cümlesinin, yorumladığım şekilde "İki Türk aciz ki ne güzel" değil, "Sen Türk'ü rahatsız ettin hoş değil" anlamına geldiğini söylediler. Bunun Kürtçe'deki doğru telaffuzu ise "Tu Tırk aciz diki ne baş e" imiş. Kendilerine teşekkür ederim. Kürtçe bilmediğim halde bu cümlelerin anlamını doğru yorumladığım kanaatine varmamın edeni bu PKK'lının da dağdaki diğer arkadaşlarının zaman zaman yaptığı gibi yarı Kürtçe, yarı Türkçe konuştuğunu sanmam olmuştur. Bu yanlış nedeniyle okurlardan özür dilerim. Mamafih, bizi taciz eden kendisi olduğu halde daha sonra arkadaşına dönüp, "Sen bu Türk'ü rahatsız ediyorsun" demesine –ki bu ikincinin bizi rahatsız edecek bir şey yaptığını hatırlamıyorum– mantıklı bir izah bulamadığımı da belirtmeliyim. (K.G.)

Türkler'den, Türk ordusuna, onların günlük lisanı ile "asker" veya "düşman" hakkında ne düşündüklerine geçmek istiyorum.

Kendilerini Türk askeri ile kıyaslarken belirgin bir üstünlük duygusu ile konuşuyorlar.

Üstünlük iddiasının başlıca iki dayanağı var.

Birincisi, kendilerinin yörenin insanı, Türk askerinin ise yöreye yabancı oluşu... "Biz buralarda doğduk büyüydük. Buranın doğasına, dağlarına ve zor koşullarına alıştık," diyorlardı.

Asker ise şehirden gelmiş; düz yolda yürümeye alışkın olduğu için dağlarda zorlanıyormuş. "Bizim on beş dakikada çıktığımız tepeye peşimizdeki asker kırk beş dakikada çıkıyor. O nefes nefese tepeye varınca, biz çoktan karşı tepede mevzilenmiş oluyoruz ve o daha soluklanmadan vuruyoruz," diye anlatıyorlardı.

Onların gözünde, doğa ile iç içe, uyumlu yaşamak, yaşayabilmek, "düşman"a üstünlük sağlayan önemli bir kabiliyet. Bir beka kabiliyeti...

Dağlara, doğaya sanki mistik anlamlar yüklüyorlar. Başlangıçta zorluk çektiklerini anlatıyorlar, ama doğa onları ideal forma sokuyormuş... Fazla kiloları varsa onlar gidiyor, güçleri eksikse güç kazanıyorlarmış. Dağlarda asla hastalanmayacaklarına inanmışlar. Ne nezle, ne romatizma, ne bronşit...

Askerin doğayla kendilerinin kurduğu türden bir ilişkiyi asla kuramayacağını iddia ediyorlardı. "Biz hep buradayız, ama asker geliyor, on beş gün bir tepede kamp kurup gidiyor."

İkinci olarak, gönüllü oluşlarını Türk askerleri karşısında bir üstünlük saydıklarını gözlemledim...

Türk askeri ile kendilerini ne zaman kıyaslasalar, ki bunu sık sık yapıyorlar, hep "biz gönüllüyüz, gün saymıyoruz," diyorlardı. Sanırım bu sayede daha dirençli, daha inançlı savaştıklarını düşünüyor ve böylece kendilerini iyi hissediyorlar. Onlara göre gönüllülük eşittir irade gücü. Türk askerinin kendilerinininki kadar yüksek bir irade gücüne sahip olmasını beklemiyorlar. "İrade" çok sık gönderme yaptıkları bir kavram. Ne zaman yürümekten yorulsam bana da "Biraz gayret et, irade ile aşamayacağın engel yoktur," diyorlardı.

Mamafih, gönüllü oldukları için Türk askerinden daha cansiperane savaştıkları iddiasını somut olaylar anlatarak destekleyen çıkmadı. Dahası celpli Türk askerinin korkak savaştığını söyleyen de yoktu... O kadar çok öykü dinledim, askerlerin cesareti ve savaşma azmi hakkında olumsuz bir ifade duyduğumu hatırlamıyorum. Tam

tersine... Bazı çatışmalarda askerler o kadar büyük cesaret örnekleri göstermişler ki, anlatan PKK'lı kendince bu durumu açıklarken, "Subaylar askerlere cesaret hâpı veriyor," demişti.

Habur sınır kapısında konuştuğumuz bir Türk subayı da "PKK'lılar hap kullanıyor," diyordu...

Ne tuhaf ki, her iki taraf da birbirini hapçılıkla suçluyor.

Türk ordusunun kendileri karşısında sahip olduğu tek üstünlük "teknik"miş... "Teknik" derken kastettikleri silah, araç-gereç, kısaca donanım...

En çok Cobra helikopterlerinden çekiniyorlar. 20 mm'lik top, makineli tüfek ve roket kullanan Cobra helikopterleri, hedef belirleyebildiği zaman etkili oluyormuş.

Dağdakiler Cobralardan sonra en çok gece görüş dürbünleri ve termal kameralardan çekiniyor. Bu tür teçhizatın kullanımı kendi gözlemlerine göre Türk ordusunda giderek yaygınlaşıyormuş.

Savaş uçaklarının sanılanın aksine kendilerine pek az zayıat verdirdiğini söylüyorlar...

Türk ordusu PKK'ya karşı mücadelesinde artık gerilla taktiklerine de başvuruyormuş. Gabar'daki siyasi komiser "Onlar da öğrendiler artık, bize karşı sızma ve baskın yapıyorlar," diyordu.

"Kurnaz", Türk ordusu için sık kullandıkları bir niteleme... "Düşman çok kurnazdır" Nasıl kurnaz? Onu anlatmıyorlar. Ama Türk ordusu hakkında böyle bir izlenimleri var.

Koruculuk sisteminden çok şikâyetçiler. Onlara "Çete" adını takmışlar. Belli ki, korucular PKK için ciddi bir sıkıntı teşkil ediyor. Korucular da yörenin insanı, en az PKK'lılar kadar araziye tanıyorlar ve güvenlik güçleri onların bu özelliklerinden çok faydalaniyor. "Korucular olmasa TeCe bu dağlarda bir şey yapamaz, diyenler vardı.

Koruculuğu reddeden köylerin göç etmek zorunda bırakıldıkları biliniyor... Kalan bütün köylerde korucu varmış. Bu durum PKK'nın köylerle ilişkisini önemli ölçüde kısıtlıyor, tabii korucular gerçekten korucu iseler... Şöyle ki, Dağdakiler korucuları kabaca ikiye ayırıyor: "Kontra" korucular ve nötr (sıfat bana ait) korucular. Onların lügatinde "kontra" devlet için çalışan Kürt demek... Dağdakiler "kontra" koruculardan hem çekiniyor hem de mümkün olduğu kadar çok zarar vermeye çalışıyorlar bunlara...

Nötr korucular ise göç etmemek için koruculuğu kerhen kabul etmiş veya PKK'nın baskı ve tehdidi ile tarafsızlaştırılmış insan-

lar... Bunlar ikili oynuyormuş. PKK'ya göz yummaları karşılığında PKK da bunlara ilişmiyormuş. Karşılıklı idare ediyorlar...

Kendi silahları arasında en çok Rus malı BKC makineli tüfeklerine güveniyorlar. Bir kişi rahatlıkla taşıyabiliyor. Menzili ve darbe tesirinin Türk ordusundaki benzeri MG-3'lerden fazla olduğunu söyledikleri Biksi, helikopterlere karşı da etkiliymiş.

Biksi onların kült silahı... Ondan karizmatik bir şahsiyetmiş gibi söz ediyorlar...

Çok güvendikleri başka bir silah da yine Rus yapısı Kannas marka dürbünlü suikast tüfeği... Onlar "n" yi "r" yapıp "Karnas" diyorlar bu silaha. Usta bir suikastçı "Karnas" ile bir insanı iki kilometreden vurabilirmiş...

Vazgeçilmez diğer bir silahları da RPG-7, omuzdan ateşlenen roketatar... Bu da Rus yapısı... PKK'daki adı "Bisving" . Binalara ve zırhlı araçlara karşı kullanıyorlar.

PKK'nın mangası en az 7-8 en fazla 15 kişiden oluşuyor. Bu silahlardan her mangada bir veya ikişer adet mutlaka mevcut.

PKK'nın temel "piyade silahı" AK-47 "Kalaşnikov" Bu Kalaşnikovlar hakkında duyduklarım ilginçti.

PKK'da yaygın olarak Doğu Alman menşeli Kalaşnikov kullanıyormuş. Bu Kalaşnikov plastik alaşımlı kabza, dipçik ve kundağından ayırt edilebiliyormuş. Gabar'da başkalarına sordum, onlar da aynı şeyi söyledi. Baktım, Gabar'dakilerin neredeyse yarısı bu cins Kalaşnikovlardan taşıyor.

Rivayete göre bu Doğu Alman Kalaşnikovları Türkiye'den gelmiş!

Federal Almanya birleşmeden sonra Doğu Alman ordusundan tevarüs ettiği Kalaşnikovlardan en az yüz binini Türkiye'ye hibe ettiği biliniyor. Türkiye'nin Barzani'nin peşmergelerine silah yardımı yaptığı haberi daha önce basında yer almıştı. Bundan sonrasını doğrulatmak mümkün değil ama ben yine de yazıyorum: Barzani'ye yapılan silah yardımı paketinde işte bu kalaşnikovlar da varmış ve daha sonra peşmergeler bunların bir kısmını PKK'ya satmışlar.

Rivayet doğruysa, Türkiye'nin Kalaşnikovları şimdi Türk askerlerine karşı kullanılıyor.

PKK'lılar Türk askerlerinden ele geçirdiği G-3 piyade tüfeklerini de kullanıyorlar. Pusu ve baskın eylemlerinde geri çekilirken fırsat bulurlarsa öldürdükleri askerlerin silahlarını da beraberlerinde götürüyorlar. Bunun adı "cenazeden kaldırmak" Dikkat ettim, her

mangada en az bir kişide G-3 vardı. G-3'lerden memnunlar... Kalibresi daha büyük olduğu için menzili kalaşnikovdan daha uzun ve darbe tesiri daha güçlü imiş.

Dağdakiler güçlerini olduğundan fazla gösteriyorlar. Kayıplarını mümkün mertebe gizlemeye ve düşük yansıtmaya çalışıyor, "düşman"a verdirdikleri kayıpları ise alabildiğine abartıyorlar.

Bu yargıya nasıl varıyorum? Dağdakileri dinledikten sonra bir de mantığımın sesini dinleyerek.

Dağdakilerin dünyasında abartılı eylem öyküleri, efsanelere dönüşerek dilden dile dolaşıyor. Bu öykülerin aktarımı gruplar ve bireyler arasındaki gündelik münasebette önemli bir yer tutuyor. Bu öyküleri anlata anlata yanılsamalardan oluşan bir dünyanın kozasını örüyorlar kendi çevrelerine ve o kozanın içinde yaşamaya başlıyorlar.

PKK'lıların abartma eğilimi en çarpıcı biçimde sayılardan konuşurlarken ortaya çıkıyor... İşte bazı rakamlar: Kürtler'in toplam nüfusu 40 milyonmuş... PKK'nın 50.000 gerillası varmış... 1984'ten bu yana öldürdükleri asker sayısı 20.000'i çoktan geçmiş...

Türk ordusu Çelik Harekâtı'nı açıklandığı gibi 35.000 asker ile değil 200.000 asker ile yapmış... Tüm kamuoyundan gizleniyor-muş... Bunu herhalde Kuzey Irak'ta PKK'nın Ankara'ya karşı ne kadar büyük bir tehdit oluşturduğunu ima etmek için ileri sürüyorlardı.

Otuz ülke PKK'yı destekliyormuş...

Çelik Harekâtı'nın ikinci haftasında PKK, vur-kaç eylemleriyle bine yakın asker öldürmüştü.

Bu sonuncusunu Cehennem Deresi'nde günde birkaç saat Türkçe, ve Kürtçe'nin Kırmanç ve Soran lehçelerinde yayın yapan PKK radyosundan da dinledim. O zaman anladım ki, bu haberler bir ölçüde PKK radyosu tarafından yayılıyor. Mesela "30 ülke bizi destekliyor" iddiasını hem Bagok'ta hem de Cehennem Deresi'nde duydum... Böyle bir haberin kulaktan kulağa yayılması saçma olduğuna göre bunu da radyodan duymuşlardı herhalde...

Böyle haberleri örgüt telsizi ile de yayıyorlar. Örneğin Garbar'dakilerden duymuştum; bir başka PKK grubuyla yaptıkları günlük haberleşme sırasında öğrenmişlerdi: Silopi yakınlarında Türk ordusunun bin kişilik bir taburu önce gün boyu kuşatmaya alınmış ve sonra geceleyin "tam imha" edilmiş. "Tam imha", hedeftekilerin büyük çoğunluğunun öldürülmesi anlamına geliyor. Bin askeri "tam imha" etmişler!

İşte telsizle, radyoyla, kulaktan kulağa devamlı olarak bu tür "haber"ler yayılıyor.

Brusk, Bagok'tan Cehennem Deresi'ne giderken dağları işaret ederek, "Buralardaki depolarımızda en az 300 MG-3 çürüyor," demişti. MG-3'ler Türk ordusunun 7,62 mm'lik standart makineli tüfeği... Bu MG-3'leri baskın, pusu gibi eylemlerde ele geçirmişler.

Her mangada bir MG-3 olduğu varsayılrsa, PKK sadece Bagok ve çevresinde 300 mangayı safdışı etmiş demektir. Üç yüz mangada en az 3000 asker vardır... PKK bütün Güneydoğu ve Doğu ile kıyaslandığında küçük bir bölge olan Bagok platosunda bu kadar askeri safdışı etmişse tüm bölgede bu hesaba göre acaba kaç asker ölmüş ya da yaralanmıştır? Herhalde on binlerle ifade etmek gerekirdi.

Katıldıkları eylemleri anlatıyorlar... Bu eylemlerde Türk askerleri ellişer yüzer ölüyormuş... Büyük eylemlerde elliden az asker öldürdüklerini duymadım.

Diğer yandan, PKK kayıpları ile ilgili resmi açıklamalara asla inanmıyorlar. Böylece, bu tür açıklamaların moral bozucu etkisinden bir ölçüde korunmuş oluyorlar. Devletin PKK kayıplarını alabildiğine şişirdiğini iddia ediyorlar. Bir keresinde, "Biz tavuk muyuz, böyle otuz otuz götürüyorlar," demişti içlerinden biri. PKK'nın kayıpları, askerin verdiği kayıpla kıyaslanamayacak kadar az imiş.

Tansu Çiller Tunceli'nin köylerine PKK'nın helikopterleri saldırı demişti ya, onlar "Bizim helikopterler değildi," diyorlar. Helikopterleri varmış ama henüz uçurmuyorlarmış! Bu "helikopterimiz vardır" lafını Cehennem Deresi'ndeki bir PKK'lıdan duydum. Grup halinde oturmuştuk, benim "Helikopterimiz vardır" lafını tebessümle karşıladığımı görünce, "Vardır!" diye o kadar ısrar etti ki inanmış gibi göründüm. Çünkü o da inanıyordu. Samimiydi. Telsizden, radyodan, komutanlarından duydukları "haber"leri sorgulamıyorlar, inanıyorlar.

Oysa ben anlattıkları karşısında gerçeklik duygumu yitirdim.

Çünkü anlattıklarının yarısı doğru olsa, Türkiye'deki manzara bugünkünden çok farklı olurdu...

Kendi kendilerine yaratıp her gün yeniden ürettikleri bu sanal dünya, onları manevi yönden ayakta tutan başlıca faktörlerden biri olsa gerek... Maneviyatı ayakta tutmak, varlığını idame ettirmenin olmazsa olmaz koşulu. Varlığın idamesi, bir başka deyişle beka, dağdakiler tarafından nihai başarının garantisi olarak görüldüğüne göre, bu sanal dünya varolduğu müddetçe başarı umudu sürecek.

5.

13 Nisan Cumartesi sabah saat sekiz suları Gabar'a tırmanmaya başladık. Dicle kıyısından yola çıkalı 15 saat olmuştu. Dağın eteklerinde kurumuş bir dere yatağını izliyorduk...

Ölesiye yorgundum... Yürüyüş boyunca ardı arkası kesilmeyen iniş çıkışlar beni bitirmişti. Bu artık son tırmanışımız diye dişimi sırtıyor, dayanmaya çabalıyordum.

Munzur yukarıdakilerle temas kurmak için telsiz anonsları yapmaya başladı: "Kazım, Kazım... Kazım, Kazım..." Defalarca tekrarladıktan sonra cevap geldi. "Durum çiya?" dedi Munzur... Türkçesi, "Durum nasıl?" Hararetle bir konuşmaydı. Bir şeyler dönüyordu galiba... "Eh tamam, tamam," dedi ve teması kesti. Bize döndü ve eliyle geldiğimiz yöndeki yükseklikleri işaret ederek "Tepelere asker çıkmış, havan varmış, yüzer metre aralıklı yürüyeceğiz, çok hızlı!" dedi.

Sanki birileri Munzur'un "Eh tamam, tamam," demesini bekliyormuş! Şiddetli bir patlama duyduk. Tepelerde yankılandı. Ses uzaktan gelmişti; çevredeki tepelere göz gezdirdim, bir hareket göremedim. Otuz saniye dolmadan aynı şiddette bir patlama daha oldu. Bunu eşit aralıklarla diğerleri izledi.

Göründüğü kadarıyla tehlike uzaktaydı. Ateş altına alınan biz değildik ama bulunduğumuz yerde açık hedef teşkil ediyorduk. İsteyen bizi karşı tepelerden keklik gibi avlayabilirdi. Hemen, önümüzdeki birkaç yüz metrelik yokuşun sonundaki dönemece ulaşıp gözden kaybolmalıydık. Toplu hedef olmamak için aramızdaki mesafeyi bir hayli açtık ve hızlı adımlarla tırmanmaya başladık. Dönemece ulaştığımızda nefes nefeseydim. Artık dere yatağının her iki tarafındaki yükseltiler bizi koruyordu.

Bir patlama oldu, "Bu bizimkilerin roketi," dedi Munzur, mütebessim... Hemen ardından bir başka patlama... O da havanmış... De-

mek çatışma çıkmıştı. Ne tuhaf ki, çok tedirgin olmam gerekirken, tam aksine rahattım. Hedefte olmamanın rahatlığı belki de... O an üzerimize ateş eden yoktu ya...

Bir saat kadar oldu, tırmanmayı sürdürdük. Havan ve roket sesleri aralıklarla duyuluyordu. Önce tok bir patlama dağın sessizliğini davula inen tokmak gibi aniden yırtıyor, ardından birkaç saniye boyunca tınlamasını sürdürüyor ve sonra tepelere çarparak parçalanıyordu. Ve sonra sessizlik yeniden hâkim oluyordu dağa.

Birçok defa denedikten sonra nihayet yeniden telsiz bağlantısı kurabildiler yukarıdaki arkadaşlarıyla. Heyecanlı heyecanlı konuştular. "Asker üç koldan sızma yapmış." Bulundukları noktayı terk edip Gabar'ın zirvesine doğru çekilmişler. Orada çatışıyorlarmış askerle.

Hüseyin, yüzünde güleç bir ifade, "Bismillah, diyerek, tüfeğinin namlusuna mermiyi sürdü. İşte Hüseyin'in bu hareketiyle durum herkes için ciddi olduğunu anladım.

Ama benim yorgunluktan canım çıkmıştı. Mola istedim, vermediler. Dilim bir karış dışarıda, ayaklarımı sürüye sürüye ilerliyordum. İkide bir "Yürüyelim Hevale Kadri," diyorlardı. Hep aynı...

Yok... Yürüyecek tek damla enerjim kalmamış. Öleceğimi hissediyorum. "Tamam," diyorum, "buraya kadar" Burada bir yerde her an düşüp ölebilirim. Kalbim şimdi duracak... Böyle bir duygu... Duraklayıp arkama, aşağılara bakıyorum. Hüseyin, "Yürüyelim, manzara seyretmeyelim," diyor. "Ben manzara seyretmiyorum ki, dinleniyorum," diye cevap veriyorum. Hüseyin çileden çıkıyor, yüzü renkten renge giriyor ama öfkesini belli etmemeye çalışıyor.

Çatışma falan umurumda değil... İsyan ediyorum artık... "İnsaf yahu!"

"İnsan insaftan daha değerlidir Hevale Kadri," diyor.

"Yahu ben öleceğim!"

Artık alttan almıyor: "Ölürsen öl! Allah rahmet eylesin!"

Ben konuyu değiştiriyorum: "Bu mu güvenli bölge dediğiniz yer! Neresi güvenli bunun!"

Buna cevap vermiyor... Suratı asılmış, "Yürüyelim Hevale Kadri," diyor... "Bu dağlarda kimse yorgunluktan ölmemiştir!"

Nafile yürüyorum... Başka ne yapabilirim? Başımda dikiliyor. Yürümeye mahkûmum... Ölürsem ölürüm...

Güneş yükseliyor, susuzluğa dayanamıyorum. Dere yatağında ne zaman bir su birikintisi görsem, dizüstü çöküp içiyorum. Susuz-

luğum biraz geçer gibi oluyor ama on dakika sonra yeniden dehşetli bir susama hissediyorum.

Bilgisayarımı ve parkamı Hüseyin taşıyor...

Yürüyoruz ve yarım saat geçmeden PKK'nın kamp yerine varıyoruz. Boş... Boşaltılmış... Ortalıkta kimse yok.

Ürkütücü bir yer... Ama çevredeki sessizlik daha da ürkütücü.

Birkaç yüz metre çapındaki bir alanda mağaralar, yığma taştan barınaklar görüyorum... Alelacele terk edilmiş... Kararmış bir demlik, taze küllerin yanında duruyor, panikten unutulmuş olmalı. Onun hemen yanında bir kaşık... Biraz ileride tabanı delik bir lastik ayakkabı teki... Rasgele atılmış piller...

Munzur ve Hüseyin çevreye gözetiyorlar, kimse var mı diye. Birileri halen çevredeyse geldiğimizi duyurmak için, vahşi, tiz çığlıklar atıyorlar. Cevap gelmiyor... Onlar çevrede dolaşırken ben de bir barınağa yöneliyorum. Merak ediyorum içini...

Kayalıkta, üç tarafı kapalı, barınmaya elverişli büyük bir doğal oyukun önünü genişçe bir giriş bırakarak taşla örmüşler, üzerinde açık kalan yerleri de naylonla kapatmışlar... Böylece yarı insan yapısı, yarı doğal bir barınak çıkmış ortaya. Dokuz-on metre karelik bir alan... İçeriye küçük bir teneke soba kurulmuş, yerde kirden simsiyah olmuş birkaç battaniye duruyor. Bir köşede boş çuvallar ve bir su bidonu göze çarpıyor.

Kamp yerinde bunun gibi birkaç tane daha barınak ve bir de doğal mağara vardı.

Ayrıca, kalın ağaç dallarını birbirine bağlayarak, iskelet halinde ayakta duran bir buçuk metre yüksekliğinde birkaç kulübecik inşa etmişler. Üzerleri naylonla kaplansa, ki sanırım öyle yapıyorlardı, görünüşleri çadırı andırırdı.

Kamp yeri geniş bir çanağın içinde. Uzak tepelerden bakıldığında burada bir PKK kampı bulunduğunu görmek mümkün olamaz. Ateş yaksalar, zaten dumanı çıkmıyor, o da fark edilmez.

Arazi çok engebeli, ağaçlık ve kayalık... Kayalar en az adam boyunda. Her biri doğal bir mevzi... Hayatımda ilk defa gördüğüm türden bodur ağaçlar kaplamış her yeri... Orman denemez, seyrek... Ama görüşü bulandırmaya yetiyor. Bu kayalar ve ağaçlar yüzünden otuz-kırk metre ötesi zor seçiliyor. Bu nedenle PKK kampını uzaktan seçmem mümkün olmadı. Farkında olmadan kamp sahasına girdikten sonradır ki, hemen ötemde bir barınak gördüm. Sonra gözlerimi çevremde dikkatlice gezdirince kampın içinde olduğumuzu şa-

şıarak anladım.

Kampta daha fazla oyalanmadan yeniden tırmanışa geçtik. Herhalde onları dağın zirvesinde arayacaktık. Attıkları tuhaf çığlıklar tepelerde yankılanıyordu. Çatışma bir süredir kesilmişti.

Ben, kalın ve sağlam bir dal buldum ve bunu baston olarak kullanmaya başladım. Güçten düşmüş bacaklarım için böylesi daha iyiydi.

Hüseyin "ölürsen öl" dedikten sonra susmuştum artık... Durumdan şikâyet etmenin hiç faydası yoktu.

Böyle suspus bir yarım saat daha yürüdükten sonra birden, "İşte yetiştik," dedi Munzur. Gözlerimi uzaklarda gezdirdim. Yüz metre kadar ileride açık bir alanda bir grup PKK'lıyı seçebildim. Hemen ağaç dalını elimden attım. Böyle dilenciler gibi yürüdüğümü görmeseler daha iyiydi.

Yaklaştık. Ateşin etrafında gayet sakin çay içiyorlardı. Üzerlerinde bir çatışma gerginliği yoktu. Yirmi kişi kadarlardı. Yarıya yakını kadındı bunların.

Merhabalaştık. Erkeklerle el sıkıştık.

Kadınlar... Kadınlar diyorum ama hepsi de buluş çağından yeni çıkmış gibiydiler. Elimizi sıkmadılar. Başlarıyla selam verdiler. Bazıları "Hoşgeldiniz," dedi. O kadar... Ancak meraklı bakışlarla bizi süzmeden de edemediler...

Ben hemen su istedim. Bidonu kafama dikip, içebildiğim kadar içtim ve oracıkta sırtüstü yere serdim kendimi. Oturup, onlarla nezaaket gereği sohbet edecek halde değildim.

İçlerinden biri, sanki ben ölmüşüm de, cenaze namazım için ezan okunuyormuş gibi, "Allahuekber, Allahuekber," diyerek dalgasını geçti. Güldüler. Ben de güldüm, yattığım yerden.

Beş-on dakika geçmedi, yeterince dinlendiğime kanaat getirmiş olacaklar ki, kalkıp onlarla birlikte çay içnemi istediler. O an canım istemiyordu ama geri çevirmek doğru olmazdı. Mecburen kalkıp ateşin çevresindeki bir kütük parçasının üzerine oturdum ve çayı yudumlamaya başladım.

Yemek de vardı. Bulgur pişirmişler. Bir tabağa tepeleme doldurup getirdiler, önümüze koydular. Fatih'le kaşıkladık.

Karnımızı doyurduktan sonra sohbe koyulduk. İçlerinde en yaşlı olanı, 45'inde gösteriyordu, saçları beyazlamıştı, İstanbul'dan bazı gazetecilerin ismini vererek tanıyıp tanımadığımı sordu. Tanıyordum... O nereden tanıyormuş sormadım.

Bir 68'liyi sordu. Birlikte uzun süre hapis yatmışlar. Onu da tanıyordum. "İstanbul'a dönünce benden selam iletin," dedi.

Adı Mazlum imiş. Gerçek adı... Diğerleri gibi kod adı kullanmıyormuş...

Tuhaf duygulara kapıldım... Gabar'ın zirvesinde, ortak tanışlarımız bulunan bir adamla karşılaşabileceğim kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi.

Çatışmadan laf açıldı. Telsizden duyduğumuz gibi, askerler bulundukları bölgeye üç koldan aynı anda sızmışlar. PKK'nın "tepecileri" ateş açınca çatışma başlamış.

PKK'lılar "tepeci" diye, bulundukları noktanın çevresindeki bölgeye hâkim zirvelerde "Biksi" ile nöbet tutanlara diyorlar. Bunların görevi bütün bölgeyi kontrol altında tutmak ve bir operasyon anında gerekirse ilk ateşi açarak askerin ilerlemesini durdurmak.

Şu an, bu gruba bağlı PKK'lılar bize 500 metre kadar uzakta mevzilenmiş bekliyorlarmış. Çünkü asker henüz bölgeden geri çekilmemiş.

Tam bunları anlatırlarken, bir patlamayla sarsıldık... Bu defa ses yakınımızdan gelmişti. Hemen sonra bir makineli tüfek tarakası duyduk. Askerin havan atışına Biksi ile cevap vermişler. Yine başlıyordu işte...

Patlamalar, makineli tüfek tarakaları birbirini izledi.

Bir çatışma var ama bize ne kadar yakın, bilmiyoruz... Tehdit altında mıyız, bilmiyoruz... Askerin niyeti ne, bilmiyoruz. Hiçbir şey görmüyoruz, sadece sesler var...

Korkmalı mıyız? Tedirgin olmalı mıyız? Ev sahiplerimize bakıyorum, onlar ne kadar sakin böyle? Ama onlara bakarak nasıl hükmedebilirim tehlikenin uzakta olduğuna? Bu çatışmalar, ölüm, onların hayat tarzı olmuş bir kere... O kadar muallak bir durum ki, şu an korkmam gerekir mi, karar veremiyorum. Elimde çay bardağı, serinkanlı, bunları düşünüyorum... Oysa ki kalbim çarpmalıydı, soğuk terler dökmeliydim. Bir anormallik var...

"Hadi," diyorlar, uzağı göstererek; "Şu kayaların arasına saklanın, havan düşerse parça tesirinden korunursunuz" "Kayaların arası", bir kayada iki kişinin zorlukla sığabileceği bir çatlak. Fatih'le ikibüklüm oturuyoruz.

Çatışma sürüyor. Gümlerler, tarakalar... Ses bir yakından, bir uzaktan geliyor. Anlıyoruz artık, yakından gelenler PKK'nın, uzak-takiler askerin...

Onlar, istifi bozmadan çay içmeye devam ediyorlar. Parça tesiri-
ne falan aldıkları yok. Bize kendilerinden daha fazla değer veri-
yorlar galiba. Belki de çay içmeyi kendilerinden daha çok seviyor-
lar. Belki de tehlike falan yok... Bizi bu kayaların arasına misafir-
perverlik olsun diye mi soktular o zaman? Bunlara bir anlam vere-
miyorum.

Bu arada bulutlar gökyüzünü kaplamış, haberim yok... Biz o ka-
dar yüksekteyiz ki, bulutlar sanki yere inmiş gibi görünüyorlar. Ha-
va yağmurcu... Gök gürültüleri havanların sesiyle yarış ediyor. Ar-
dından yükünü boşaltıyor bulutlar.

Yağmur başlar başlamaz iki taraf da ateşi kesti. Gökyüzü onları
durdurdu.

Feci bir sağanak... Bize asker yağmurluğu getirdiler hemen. Bu
sayede sırlıslık olmaktan kurtulduk. Noktadakilere kaya diplerine
sindiler. Arada bir yanımıza gelip hal hatır sorup, sigara ikram eden-
ler oldu.

Sonra, yağmur birden kesiliverdi. Birkaç dakika geçti, askerler
PKK'lılara bir havan mermisi göndererek, açılışı yaptılar.

Çatışma yeniden başlayalı yarım saat olmuştu ki, gökyüzü yeni-
den araya girdi, yağmur bir daha ateşkes ilan etti.

Bir koca gün işte böyle geçmiş, neredeyse bitecekti. Bulutlar
aralandılar, yağmur dindi, güneş batıdan yüzünü gösterdi. Ancak bu
defa çatışma yeniden başlamadı.

Biz, Mazlum'un isteği üzerine saatler geçirdiğimiz kayanın ara-
sından çıkıp yanlarına gittik. Orada öğrendik ki, asker çekilmeye
başlamış. Son atışları çekilirken PKK'lıları oyalamak için yapmış-
lar.

Akşam yemeği için hazırlık yapmaya başladılar. Ateş yakıldı,
üzerine içi su dolu bir kazan kondu. Biraz ileride birkaç kadın ek-
mek yapmak için hamur yoğuruyordu.

Çay ve sigara ikram ettiler. Söz doğal olarak çatışmadan açıldı.
Ordu, birkaç yüz askerle gelmiş. Civardaki Fındık karakolunun as-
kerleriymiş bunlar. Zayıf verdirip verdirmediklerini bilmiyorlardı.
Bir arkadaşları kayıpmış.

Çatışmaya katılan ilk grup çıkageldi. Terli, sırlıslık ve yor-
gundular. Ateşin çevresinde onlar için yer açıldı. Güler yüzle selam
verip oturdular. Aralarında kadınlar da vardı. Askerler tamamen çe-
kildikten sonra boşalttıkları mevzilerde keşif yapmışlar. Kanlı sargı
bezleri gördüklerini anlattılar.

Bazıları ateşte kefiyelerini kuruturken, bazıları da bir köşeye çö-
küp silahlarını temizlemeye başladılar.

Mazlum bizi kısık gözleriyle süzerek o aşına soruyu sordu: "Bi-
zim yaşadığımız hayata alıştınız mı?" Ben, kendi adıma "hayır," de-
dim, "henüz değil" "Alışırsınız," dedi, "daha zamanınız var". İçime
kurt düştü... Biz, Gabar'a alıkonmak için değil, bırakılmak için geti-
rildiğimizi sanıyorduk. Mazlum'a "daha zamanınız var" derken ne
kastettiğini sormayı bir an için istedim ama sonra sağduyumu dinle-
yip vazgeçtim. Sınar ile yaşadığım tatsız tecrübenin bana az zaman-
da kazandırdığı bir içgüdüydü bu. Fazla meraklı görünmeyeceksin,
can sıkıcı sorular sormayacaksın... Senden istenileni yapacak ve
beklemeyi bileceksin... Sorunun cevabını zamana bıraktım. Üstelik,
ne zaman bırakılacağımıza karar verecek olan herhalde Mazlum de-
ğildi... Bir bildiği olsa bile...

Mazlum belli ki olgun adam... Sadece yaşça değil, başça da...
Gözünü dağda açmış bir PKK'lıdan ziyade siyaseti öğrendikten son-
ra dağa gelmiş bir adama benziyor. Evet, "siyasetçi"... Bize bir siya-
setçi gibi davranıyor zaten. Ölçülü, tutarlı... Davranışlarında çığlık,
acemilik, sakarlık yok... Bizleri biliyor... Bizim gibi insanlarla önce-
ki hayatında çok haşır neşir olmuş...

Çevresindekiler ona saygıda kusur etmiyor. Birlikte oldukları
zaman o hep ortada duruyor. Diğerleri onun maiyeti gibi... Bu gru-
pun komutanı Mazlum olmalı diye düşünüyorum...

Bu genç ve cahil insanlar arasında canı sıkılmış olmalı... Bizim
geldiğimize sevindi ama belli etmiyor. Yakınlaşmak istiyor... Fakat
bunu hemen yapmayacak. Bekleyecek. Mesafeli olmaya mecbur.
Buralarda adap böyle...

Çaylar tazeleniyor. Ben tam çay bardağını uzatırken, onlar ani
bir hareketle ayağa kalkıyorlar. Gelenler var. Çay bardağı elimde
boş kalıyor.

Üç kişiler...

Biri önde, diğer ikisi onun arkasında; sağında ve solunda...

Gelip, mütebessim, ateşin önünde duruyorlar. Ayağa kalkanlar
sırayla bir-iki adım ileri çıkıp ellerini sıkıyor onların. Vücutlarını
belli belirsiz öne eğerek saygılarını ifade ediyorlar... Biz, onlar gibi
ayakta ama hareketsiz, seyrediyoruz.

Sonra, yeni gelenler yaklaşıp elimizi sıkıyorlar. Gördükleri hür-
mete bakılırsa bunlar PKK'nın bölgedeki üst düzey sorumluları ol-
malı. Teftişe mi gelmişler ne?

Başta gideni soruyor: "Korktunuz mu?" Biz, güleç yüzle "Eh, biraz," diye cevap veriyoruz.

Oturuyor... Biz de oturuyoruz.

Halimizi hatırmızı soruyor. "Hoşgeldiniz," diyor.

Hemen yemek getiriyorlar... Bulgur... Fatih'le bana içine iki kaşık saplanmış tepeleme bir tabak dolusu... Büyükçe bir tavanın içinden Mazlum ve yeni gelen üç kişi yiyor.

Bu üç kişiyi dış görünüşte diğerlerinden ayıran tek özellik taşıdıkları silahlar. Diğerleri Kalaşnikov ve G-3 taşıırken bunlar Amerikan yapısı M-16 otomatik tüfeği taşıyorlar. PKK'lılarda ilk defa M-16 görüyorum.

Bize "Korktunuz mu?" diye soranı bulguru kaşıklarken konuşuyor: "Dün bizimle 26 tane keçi vardı ama kaçtılar, olsaydı size et verirdik." Yavan bulgur yememizden mahcup sanki...

Adını henüz bilmiyordum. El sıkışırken, diğerleri gibi kendisini tanıtmamış, ismini söylememişti.

Tuhaf... Örgütün kendilerine verdiği kod adlarını dağdaki gündelik yaşamlarında zaten kullanıyorlardı. Hitap ederken, birini çağırırken, birinden bahsederken... Gizlilik çağrışımı yapan "kod adı"nın dağda gizli saklı bir yanı yoktu ki... Gerçek adlarının yerini almıştı bu kod adları... Basit bir isim değişikliği... Diyelim Mahmut diye biri, PKK'ya katılmadan önce kendi adını işinde, evinde, kahvede nasıl kullanıyor idiyse, şimdi PKK'nın kendisine verdiği kod adını, varsayalım ki Rogeş, dağda öyle kullanıyordu. Buna rağmen bir teki bile ilk karşılaşmada adını söylemedi. "Merhaba, ben Rogeş," diyen çıkmadı. Nedendir çözemedim.

Adını saatler sonra, akşam ateşin başında Mazlum'dan öğrendim. "Karker" imiş. Kürtçe'de "işçi" manasında... Kısa boylu, ince yapılı, gösterişsiz biriydi. Güneş yanığı buğday tenli, açık kumral saçlı, sarkık bıyıklı...

Karker yemeğini bitirdikten sonra yanında bekleyen çocuk denecek yaşta iki PKK'lıya bizi göstererek Kürtçe seslendi. Onlar, kendileriyle gelmemizi söylediler, kalktık gittik. Gruptan elli metre kadar uzakta, hafif çukurluk bir alanda oturduk. Bu ikisi çevreden iri odun parçaları toplayıp getirdiler ve bunlarla büyük bir ateş yaktilar; bir katırın sırtından aldıkları keçeyi, getirip üzerinde uyumamız için yere serdiler. Ateşin üzerine içi su dolu bir demlik koydular. Sonra, bir isteğimiz olup olmadığını sordular bize. Ben su istedim. Bir de, adlarını sordum. Cemal ve Kerim imiş. Cemal on beş, Kerim on altı

yaşında... İdare edecek kadar Türkçe biliyorlardı.

Cemal gitti su getirdi. Bir miktar içtim, sonra cebimden çıkardım fırça ve macun ile dişlerimi fırçaladım. Bana acayip bir şey yapıyormuşum gibi bakıyordu.

Güneş çoktan kaybolmuş, karanlık bastırmıştı. Kamp yerinde koca koca ateşler yanıyordu. Birbirine ne çok uzak, ne çok yakın... Kadınlar iki ayrı ateş etrafında toplanmışlardı. Erkeklerden en az yetmiş metre uzakta... Ara sıra attıkları kahkahaları duyuyordum.

Mazlum, Karker ve diğerleri ateşimize geldiler, çevremize oturdular. Selamlaştık.

Karker, Cemal ve Kerim'den çay istedi. Onlar servis yaparken bize dönüp sordu:

"TeCe bizi bu dağlarda bitirebilir mi?"

Birkaç saniye bizden cevap bekledi. Gelmeyince kendi sorusuna kendisi cevap verdi:

"Bitiremez..."

Devam etti: "Biz mi bitmişiz? İşte siz gözlerinizle gördünüz, nerede bitmişiz..."

Dilinde hafif bir pelteklik vardı. Bu onu gülünç değil, bilakis sempatik yapıyordu.

Çevresi üzerinde, daha ilk bakışta hissedilen güçlü bir etkisi vardı... O konuşurken, ne derse desin, herkes susuyor ve onu dinliyordu.

Sonra, bir başka konuya atladı:

"Kimmiş terörist, TeCe bize terörist diyor, neremiz terörist?"

Belli ki, bu "bitirdik, bitiriyoruz" söylemine, bir de kendilerine "terörist" denmesine fena içerliyordu... Gabar'da karşısına çıkan iki Türk gazeteciye sohbet anında ilk olarak söyledikleri bunlardı... Hesap sorar gibi konuşuyordu...

"Bizi nerede bitirecek? Biz gönüllüüz, para için yapmıyoruz."

Nereli olduğumuzu sordu. Ne zamandır gazetecilik yaptığınızı... Türkçe'yi iyi konuşamadığından yakındı.

Ardından telsizinin kanallarında dolaşmaya başladı. Bir mobil telefon görüşmesi yakaladı. Bir asker ailesiyle görüşüyordu... Her gün binlercesi yapılan sıradan bir konuşmaydı. Filanca nasıl, ben iyiyim, merak etmeyin falan... O bitti, bir başkası başladı. Evinden uzakta, sanırım iş gezisinde olan bir Kürt, evdekilerle Türkçe konuşuyordu. Sırayla, karısı olduğunu sandığım bir kadınla ve sonra küçük bir erkek çocukla konuştu. "Sana ne getireyim?" diye sordu ço-

cuğa...

"Silopi PTT'sidir ha," dedi bize gülererek... Kuzey Irak'a geçmeden önce Silopi PTT'sinden ben de görüşme yapmıştım.

Bize iyi istirahatler dileyip kalktı, gitti... Diğer ikisi de onu izlediler. Cemal ve Kerim yanımızda kaldı.

Mazlum bizimleydi. Ona bu grubun sorumluluğunu yakıştırmıştım ya, Karker, Mazlum'un üstü izlenimi verdiğine göre, Cehennem Deresi'nde duyduğum o "Gabar'daki hareketli alay"ın komutanı mıydı acaba?

"Hayır," dedi Mazlum, "Karker bu bölüğün komutanıdır. Bizde bölük düzeyinden itibaren bütün birimlerde bir askeri, bir de siyasi komutan olur. Ben siyasi komutanım, o askeri komutan..."

Komutan, askeri bir kavram... "Siyasi komutan" ne demek? Herhalde siyasi işlerde tek ve kesin yetkili kişi demektir... Siyasi işleri tıpkı bir komutan gibi emir vererek yürüten kişi... Mazlum siyasi işlerden sorumlu olduğuna göre PKK'yı temsil ediyor. Karker ise ARGK'yı.

Bu arada Gabar'da misafir edildiğimiz PKK grubunun bir "bölük" olduğunu öğreniyorum.

"Bizde bölükler resmi olarak 120 kişiden oluşur. Ama sahada her zaman bu sayıyı bulmayız. Biz 80 kişiydik, 20 kadar arkadaş başka bir birliğe takviye gitti."

"Bizde üç manga bir takım, üç takım bir bölük yapar. Burjuva ordularındaki gibi dörder dörder gitmez."

Kadınları sordum... Onların manga ve takımları erkeklerden ayrılmış... Kadınlardan bahsederken, "bayan" diyordu. Bölükte bir "bayanlar takımı" varmış, komutanı da bayanmış.

"Bayan", Gabar'da resmiyet telkin eden bir sözcük... Mesafe katıyor... Kadınların erkeklerden en az yetmiş metre uzakta uyuması gibi... Üstelik kadınlık ve kızlık gibi cinsel içerikli ayrımları siliyor. "Bayan", cinsellik yerine cinsiyet çağrıştırıyor. Nezaket ifade ediyor.

Bayanlık Gabar'da hassas bir durum... Uzakta duran... Bunu daha ilk karşılaşmada hissetmiştim.

Mazlum kendisinden de bahsetti.

Kırk altı yaşında imiş... Diyarbakırlı... Gençliğinden beri "hem solcu hem Kürtçü" On bir yılını hapiste geçirmiş. 1980'de girip 91'de çıkmacasına... Çok eziyet gördüğünü anlattı.

Vücudu yara izleriyle kaplıymış. "Afrika haritası gibidir," diyor-

du. Neden Avrupa değil de, Afrika? Mazlum bir kıta olduğu için herhalde.

Şimdilerde yirmi beş yaşında olması gereken bir oğlu varmış ama neredeyse on beş yıl olmuş görmeyeli. İzini de kaybetmiş... "Şimdi görsem tanır mıyım bilmem," dedi. "Belki o da bu dağlarda bir yerdedir."

O gece ilk defa açık havada uyuduk. Önceki gecelerimiz Cehennem Deresi'ndeki mağarada veya yürüyüşte geçmişti. Ateşin yanı başına kıvrıldık, üzerimize asker yağmurluklarını çektik. Mazlum, Kerim ve Cemal de bizimle aynı ateşin etrafında uyudular. Şükür ki altımızda keçe vardı. Gece buz gibiydi. Defalarca titreyerek uyan-dım.

Ertesi gün, pazar günüydü, kaçınılmamızdan on altı gün sonra ilk defa sakal tıraşı olup saçlarımızı yıkadık. Bu konuda Kerim ve Cemal yardımcı oldular. Ateş yaktılar, su ısıttılar.

Tıraş kremi yoktu tabii... Onun yerine kalıp sabun kullandık. Tıraş fırçaları vardı ama... Verdikleri küçük, avuç içi kadar bir aynayı bir kayanın üzerine yerleştirdim ve siperliği bulunmayan bir tıraş makinesiyle dikkatlice tıraş oldum. Ardından aynı sabunla toz topraktan keçeleşmiş saçlarımı yıkadım. Küçükük bir yaşam sevinciydi.

Başlarımızı bir kefiye ile kuruladık ve hemen ateşin başına geçtik. Üzerine bir de çay... Mazlum arada sırada yanımıza geliyor ve bizimle ilgileniyordu. Kendisi üç aydır yıkanmamış. "İstesem hergün yıkanırım, benimkisi tembellikten," dedi.

Gün boyu aralıklarla dolu ve yağmur yağdı. Yağmurlukların altında iki buklüm saatler geçirdik. Neyse ki akşama doğru kesilir gibi oldu.

Cemal ve Kerim bize iyi bakıyorlardı. Hallerinden de hiç yüksünmüyorlardı. Hani derler ya, elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak... İşte öyleydik... Muteber misafirler... Aslında kendi işimizi kendimiz görebilirdik. Nesi zordu ki, çay demlemenin, gidip su getirmenin? Ama yok, ev sahipliği yapıyorlardı bize. O kadar ki, yemeğimizi tamamen bitirmiş miyiz diye bakıp, eğer tabakta kalmışsa, "Neden yemiyorsun?" diye soruyorlardı.

Az konuşan, olduklarından çok büyükmüş gibi duran, ağırbaşlı çocuklardı. Bize karşı mesafeliydiler. Diğer taraftan Karker ve çevresindekilerin de gündelik işlerini görüyorlardı.

Mazlum'un bize gösterdiği ilgi sayesinde merakımı çeken konu-

larda soru sorma şansım olmuştı. Konuşmaya, anlatmaya istekli bir adamdı Mazlum. Cemal ve Kerim'i sordum...

Onlar gibi çocuk denecek yaşta olanlara "Şervan" derlermiş. Örgüt içinde özel bir statüsü olarmış bunların. Temel eğitimlerini tamamladıktan sonra doğrudan eyleme sürmezler, güvenli bölgelerdeki kalabalık gruplarda uzunca bir süre komutanların himayesinde yetişirlermiş. Usta-çırak ilişkisi gibi... Bu, komutanın himayesinde olma, aynı zamanda yaşça büyük çoğunluğun içinde yabancılik çekmelerini ve hatta ezilmelerini önlüyormuş.

Şervanlar komutanların yanında hem bilgilerini arttırıyor, hem de risklerden korunuyorlar.

Şervanları el üstünde tutuyorlardı.

Bu çok anlaşılabilir bir durum... Ağaç yaşken eğilir demişler... Henüz on beş, on altı yaşında, çocukluktan delikanlılığa adım atmış olan bu gençler, dağda büyüyor, çekirdekten yetiştiriliyorlar. Örgüte uyum sağlamakta, ileri yaşlarda katılanlara kıyasla daha başarılı olmalarını, örgütü daha çok sahiplenmelerini beklemek yanlış olmaz.

Şervanlar bir bakıma PKK'nın kadro devamlılığının teminatı...

Bu genç insanlar 78, 79, 80 doğumlu. Güneydoğuda dünyaya gözlerini açtıklarında şiddet ve yoksulluktan başka bir şey görmemişler. Tanık oldukları, belki de maruz kaldıkları şiddet ister istemez kültürlerinin bir parçası haline gelmiş.

Her yönden şiddetin "biz ve onlar" ayrımını keskinleştirip, nüansları silikleştirdiği bir dünya...

Dolayısıyla dağdaki şiddet ortamının yabancıları değil.

Şervanlarla komutanları arasındaki ilişki iki yönlü. Komutanlar şervanları eğitip kollarken, şervanlar da onların gündelik işlerini görüyorlar. Yemek ve çay servisi yapmak, ateşle uğraşmak gibi... Bizimle ilgilenmiyorsa mutlaka Karker'in yanında oluyorlardı. Bir nevi emir emirliği...

Komutanların da kendilerine hizmet edecek birilerine ihtiyaçları var. Çünkü PKK'da komutanlar gündelik işlerde çalışmıyorlar. Kendi işlerini görmüyorlar... Yemek pişirmiyor, su taşıyor, ekmek yapmıyorlar. O halde birilerinin komutanlar için çalışması gerek. Bu iş kıdemi az, yaşı küçük olanlara kalıyor.

Mazlum, "Komutanları koruruz, riske atmamız," dedi. Çatışmaya sokmazlar, beklenmedik bir çatışma çıkar ise bölgeden süratle uzaklaştırırlarmış... Bu ayrıcalıktan bölük komutanları ve üzerindikiler

faydalanıyormuş.

Pazar, akşam olmuştu artık; Mazlum, ben ve Fatih ateşin çevresinde oturuyorduk. Mazlum, Kerim'e Kürtçe bir şeyler söyledi, o da kalktı gitti ve küçük bir çuval ile döndü. Çuvalın içi tütün doluydu. Mazlum, çuvaldan bir tutam tütün aldı, avucunun içinde sıkıştırdı ve tabakasına yerleştirdi. Tabakasını tıka basa tütün doldurdu.

Günde kaç tabaka tütün içtiğini sordum. "İki tabaka," dedi. Bir tabaka tütünden ortalama 25 sigara sarıyormuş; eder günde elli sigara. "Böyle çok içmeye zindanda alıştım," dedi. Temiz dağ havasında sigaranın kendisine zarar vermeyeceğine inanıyordu ama sık tekrarlayan öksürük nöbetlerinde sanki ciğerleri sökölüyordu.

Mazlum, çökkün bir adamdı... Hareketleri yavaş, ağır aksaktı; eklemleri ağrıyan ihtiyarlar gibi... Sesi hırıltılıydı. Derinleşmiş yüz çizgileri zaten keskin olan hatlarını daha da keskinleştirmişti.

İki hafta önce on metreden kayaların üzerine düşmüş, omuzundan ciddi biçimde yaralanmış. İptidai bir pansuman dışında tedavi gördüğünü sanmıyorum. Yarası sürekli sızlıyormuş. Yüzünde acılı bir ifade peydahlanıyordu bazen. Belki çektiği ıstırap vuruyordu yüzüne...

Cemal yemek getirdi. Bulgur yiyecektik yine. Tavanın içindeki tepeleme bulgura dört kaşık saplanmıştı. İki tanesi bize, biri Mazlum için; dördüncüsü de Karker içinmiş... Tam o sırada çıkageldi.

Karker gelince sohbetimize ara verdik, ilgimiz ister istemez ona kaydı. Başımızla selamladık, ne diyecek diye bekliyoruz...

Suratı asıktı ama... Bize başının ucuyla belli belirsiz bir selam verdi ve sonra Mazlum'a dönerek "Cahar şehit," dedi. "Dört şehit" Sonra konuşmasını sürdürdü. Sadece isimleri anlayabildim; "Baver, Hüseyin..."

Sessizlik bastı. Mazlum, kısık sesle, önündeki ateşe bakarak, "Baver ha? Vay Baveeer, vay!" dedi. "Vay Baver!" derken, çok durgun, hatta cansızdı. Başka bir şey demedi.

Sükut bir dakika bile sürmedi, dağıldı. Çevremizdekiler eski hallerine döndüler. Zaten konuşkan ve çok neşeli değillerdi, bu zor olmadı sanırım. Arkadaşlarının ölümü görünüşte onları çok sarsmışa benzemiyordu. Belki, böyle ölüm haberlerine alışık oldukları için.

Karker hatıramızı sordu, tıraş olup saçımızı yıkamıştık ya, "Yakışıklı olmuşsunuz," dedi. Bulgurun başına davet etti bizi.

Bulgura kaşık sallarken konuşmadı. Biz de konuşmadık.

Fazla yemedi. İki adım geri çekilip bağdaş kurdu ve sigara sardı. Ben yemeye devam ettim, bir ara göz göze geldik. Gülümsedi. Aynı şekilde karşılık verdim.

Yemeği bitirdik ve gülümseyerek sordu: "Hayatımıza alıştınız mı?"

Ben, "Henüz pek alışamadık," dedim. "Alışırırsınız," diye cevap verdi. "Hepimiz zorluk çektik."

Ne de çok soruyorlardı öyle, "alıştınız mı" diye... Bir "alıştık" desek rahatlayacaklardı. Dağdaki hayata alışmamızı istiyorlardı.

Oysa, onlarla ortak olduğumuz hayat tarzı, alışmak şöyle dur-
sun, bana bıkkınlık vermeye başlamıştı artık.

Fatih'le yalnız kaldığımız zaman İstanbul'daki hayatlarımızdan özlemle söz eder olduk. Fatih yeni aldığı Volkswagen Polo otomobilini daha 40 kilometrede bırakmış, harekâtı izlemek için Diyarbakır'a koşmuş. Doyamadan ayrıldığı arabasını çok özlemiş. Ben, muz ve çikolata rüyaları görüyordum. Gabar'da meyve niyetine sadece çağla vardı. Keşfe çıkanlar toplayıp, bize de birkaç avuç dolusu getirmişlerdi. Ölçüyü fazla kaçırınca bağırsaklarımı bozdum.

Bir de kaldırımda yürümeyi ve bir odada oturmayı özlemiştim. Evet, bir odada... İyi ısıtılmış bir odada rahat bir berjer koltuğa oturup bacaklarımı uzatarak televizyon seyretmek...

Onlar gibi yaşamamız, buna alışsak bile mümkün olamazdı. Bünyemiz böyle bir hayata dayanamazdı çünkü...

Vücut direncim düşüyordu. Irak'a geçerken tedbir olarak yanıma aldığım soğuk algınlığı ilacı, C vitaminli aspirinler ve C vitamini tabletleri sayesinde hastalanmadan iyi kötü idare etmiştim. Ama neredeyse tükenmişlerdi. Sonra, bir hayli kilo verdiğimi hissediyordum. Bu koşullarda hastalanmak kaçınılmaz bir şeydi benim için.

Yaşantılarına alışmamızı istemelerinin sanırım vicdani bir tarafı vardı. Onlar gibi yaşamaktan artık sıkıntı duymaz, yüksünmez isek, vicdanları belki daha rahat olacaktı. Bizi bir nevi misafir gibi ağırlamaya gayret ettiklerine göre, kendimizi bu koşullarda en azından onlar kadar normal hissetmemizi arzuluyor olmalıydılar.

Karker, "Ben de metropolde yaşadım," dedi. "İzmir'de 87-88'de seyyar satıcılık yaptım..." "Ben de sizin gibi büyük şehirde yaşadım, ama sonra dağdaki hayata alıştım," demeye getiriyordu. Başkalarından da duymuştuk buna benzer sözleri. Artık çok alıştığımız "alıştınız mı" sorusunu takiben...

Karker bize İzmir'de geçen günlerini anlatmaya koyuldu.

Gündüzleri el arabasında sebze meyve satarmış. Akşamları da pavyon türü eğlence yerlerinin önünde kuruyemiş... "Ben çok kur-nazdım, çok para kazanırdım, günde yüzbin lira," dedi. Yüzbin lira o yıllarda günlük kazanç olarak çok büyük para... Pek çok insanın maaş olarak aldığı parayı seyyar satıcılıktan bir günde nasıl kazanı-yormuş sormadım... Abartıyordu mutlaka...

Tahminimce 6-7 senedir örgütteydi. İzmir'e gitmeden önce ço-banlık yapıyormuş... Nereli olduğunu söylemedi.

PKK'nın karizmatik "bölük komutanı" Karker'i İzmir sokakları-nı el arabasıyla "patlıcan, kabaak!" diye bağırarak arşınlarken tahay-yül ettim. Belediye zabıtaları ile köşe kapmaca oynarken, küçük te-razi hileleri yaparken...

Karşımda, boynuna astığı dürbünü, cebinden kordonu sarkan tel-sizi ve hemen yanı başındaki kayaya dayadığı M-16'sı ile bağdaş kurmuş oturan "bölük komutanı" Karker'i, "patlıcan kabaak!" diye bağırırken tahayyül etmek kolaydı. Asıl zor olan, ve bence hiç olma-mış olan, İzmirli hanımların, "Evladım ver ordan iki kilo domates," dediklerinde, "Başüstüne abla," diye terazi oynatan Karker'i (artık o zamanki adı ne ise), Gabar'da emrindeki insanları ölmeye ve öldür-meye gönderirken tahayyül etmeleri idi.

Acaba Karker, seyyar satıcılık yaparken bugünü görebilmiş miy-di? Belki...

İzmir'de hayatını kazanmak için çabalarken kafasının bir köşe-sinde "dağa çıkma" düşüncesi var mıydı hep? İzmir'de nasıl bir duy-gu ikliminde yaşamıştı ve bu dağa çıkmasında etkili olmuş muydu?

Bunları anlatmadı Karker. Ben de sormadım. Anlattıklarıyla ye-tindim. Aramızda ona böyle sorular sormama müsaade edecek tür-den geniş bir ilişki hiçbir zaman doğmadı. Buna izin vermedi.

Karker, ellerini, karnına çektiği dizlerinin önünde kavuşturmuş, ortamın tek hâkimi olduğunu bilerek, istediği gibi konu değiştiriyor-du. Gözlerini üzerimize dikip sordu:

"TeCe bizi bitirebilir mi?"

"Tansu bitirdim diyor, hani bitirmiş mi?"

Yine kendisi cevap verdi: "Bitiremez."

"Ne diyor öyle, bitirdik, bitirdik?"

"PKK'yı bitirdik, bitiriyoruz" söylemi Karker'i çok hiddetlendi-riyor anlaşılan ki, ne zaman bir araya gelsek soruyor bize, "Hani, TeCe bizi bitirmiş mi?" diye. "Bitiremez," diyor ve gözlerini üzeri-mize dikip bakıyor bize, onay bekliyor.

Bir şeyler daha söyleyecek... Düşünüyor... Ama sonra "Türkçe az biliyorum, Türkçem iyi değil," diyor. Söylemek istediklerini tam olarak ifade edemeyeceği için vazgeçiyor.

Tam o sırada, Mazlum giriyor söze: "Türkçe'yi iyi konuşamaz, siz söylediklerini anlayabiliyor musunuz?" diyor, sırtarak. Karker'i kastediyor.

Ben, "Tabii anlıyoruz," diye cevap veriyorum. Gerçekten de öyle... Karker Kürtçe düşünüyor, sonra onları kafasında Türkçe'ye çeviriyor... Tam çevirebilirse söylüyor. Doğru dürüst ifade edebileceğinden eminse konuşuyor, yoksa susuyor ve özür diliyor Türkçesi kötü olduğu için... Şimdiye kadar ne söylediyse çok kısa cümleler kurarak söyledi ama tam söyledi; çok ciddi ifade bozukluklarına rastlamadım...

Tuhaf olan Karker'in tavrı... Mazlum'a hiç tepki göstermiyor. Yüzünde en ufak bir değişiklik yok... Onu küçümsediğini ya anlamadı, ya da anlamamazlıktan geliyor.

Mazlum, Karker'in mutlak gibi görünen otoritesini, Türkçe gibi, onun zayıf olduğu bir alan söz konusu olunca sarsmaktan çekinmiyor! İlginç bir çekişmeye tanık oluyoruz!

Türkçe ile aralarındaki paradoksal ilişki dikkatimi çekti bu arada.

Mazlum Karker'i kötü Türkçe konuştuğu için ayıplıyor. Diyarbakırlı eski serseri, yeni devrimci Haki'den bahsederken de "Hani şu iyi Türkçe konuşan mı?" demişti. Türkçe'yi iyi konuşmak Haki'yi diğerlerinden ayırt ediyor. Haki, Dicle kıyısında karşımıza çıktığında Türkçe'yi "nazik" konuştuğunu söyleyerek övünmüştü.

Türkçe'yi iyi konuşmak bir meziyet oluyor; ancak aralarında hep Kürtçe konuşuyorlar. Ana dillerini konuşmayı tercih ediyorlar. Bu bence siyasi bir tercih. Yoksa, Türkçe bilmediklerinden değil.

Sadece bir defa, Cehennem Deresi'nde, Turizm ve Otelcilik'ten terk Hüseyin bir arkadaşına Türkçe seslenmişti; "Şutiğini niye bağlamıyorsun?" diye... Belki birkaç kelime daha, hepsi o kadar.

Türkçe'yi iyi konuşmak bir meziyet, ama konuşmamak da öyle!

Güneydoğu'nun kentlerinde kimse bana "Kürtçe bilmiyor musun?" diye sormadı. Bir Türk'ten Kürtçe öğrenmesini bekleyen yoktu ki... Alışılmış durum, ana dili Kürtçe olan insanların Türkler'le iletişim kurabilmek için Türkçe öğrenmeleriydi, tersi değil... Ama Gabar'daki grupla daha ilk karşılaşmamızda kadınlardan birkaçı bizi getiren Munzur'a Kürtçe sordular, "Bunlar Kürtçe biliyor mu?"

diye...

Bagok'ta da benzer bir soruyla karşılaşmıştık, şaka yollu olsa da... "Kürtçe bilmiyoruz," dediğimizde, "Aa! Niye bilmiyorsunuz? Öğrensenize!" demişlerdi.

Bir Türk'ün Kürtçe öğrenmesi, Diyarbakır'da akla dahi getirilmezken, dağdakiler pekâlâ bunu düşünebiliyorlar.

Türkçe'yi küçümseyenlere de rastladım.

Hacı, dağda karşılaştığım Suriyeli Kürtler'den biriydi. Otuzlarında, sağlam yapılı, şen bir adam. Gabar'da takım komutanı. Karker'in yanından pek ayrılmadığı için daha ilk günden konuşma imkânımız oldu. Hacı, Türkçe öğrenmeye merak sarmış ama olmamış... Dağdaki o kadar işin arasına bir de Türkçe'yi sıkıştırıramamış... Gelgelelim, derdini yarım yamalak anlatacak kadar kapmış Türkçe'yi...

Ona göre Türkçe, Arapça, Farsça ve Kürtçe'nin karışımından oluşan bir dilmiş. Biraz öğrenince bu sonuca varmış...

Diğer taraftan iş yazıya geldi mi, bunu Türkçe yapıyorlar. Örgüt içi yazışmalar Türkçe... Türkiye Kürtleri'nin Kürtçe yazmayı öğrenmemiş olmasından doğan bir zorunluluk...

Mazlum'da Karker'e karşı Türkçe vesilesi ile açığa çıkan tepki, ilgimi çekmişti. Merakımı ertesi akşam giderdim.

Neredeyse bütün gün yağmur yağınıştı. Akşama doğru kesilir gibi oldu ama bulutlar hep tepemizde dolaşıyordu. O kadar yüksekteydik ki, sanki başımızı yalayarak geçiyorlardı üzerimizden...

Çevrede yağmurdan korunmak için sadece bir doğal barınak varmış... Küçük bir mağara, noktaya on dakikalık mesafede... Geceyi orada geçirmemize karar verdiler. Tedbir olarak... Yağmur yağarsa ıslanmayalım, rahat uyuyalım diye...

Mazlum ve adını öğrenemediğim biri daha, mağaraya gittik. Ateş yaktık, çay demledik, bize sigara sardılar.

Mazlum'un yanındaki adam çay servisi yaptı. Bizimle hiç konuşmadı, konuşulanlara tepki göstermedi. Galiba Türkçe bilmiyordu. Mağaranın girişinde bir köşeye kıvrıldı, uyudu. O gece Mazlum'la saatlerce baş başa sohbet etme imkânı bulduk. Bize içini döktü.

Tok bir sesle, ağır ağır konuşuyordu. Yorgun bir adam gibi.

91'de hapisten çıktıktan sonra adı Nusaybin'de bir polisin öldürülmesine karışmış ve aranır duruma düşmüş. Türkiye'yi terk edip Suriye'ye, oradan da Lübnan'daki Bekaa Vadisi'ne geçmiş.

Bekaa'daki PKK kampında bazı önemli siyasi sorumluluklar üstlenmiş.

PKK'ya katılıp, Bekaa'da askeri ve siyasi eğitim almaya gelenler arasından Türk gizli servislerinin gönderdiği toplam 23 "ajan"ı açığa çıkardığını söyledi. Bunların içinden sadece birini kurşuna dizdirmiş, geri kalanların bir süre tutulduktan sonra itiraflarının alınıp serbest bırakılmasını sağlamış.

Aynı zamanda PKK'nın basınla ilişkilerinde görev almış. Adları PKK ile ünlenen bazı gazeteciler ile bizzat tanıştığını anlattı. O gazeteciler Bekaa'ya gelmişler, onlara PKK'nın arşivleri açılmış, çalışmalarında faydalansınlar diye.

Laf arasında, "Ben TeCe ordusunda da savaştım," dedi. 74'te asker iken Kıbrıs harekâtına katılmış.

Abdullah Öcalan ile Bekaa'da yan yana görüldüğü siyah-beyaz bir fotoğrafı cüzdanında taşıyordu...

Öcalan basındaki fotoğraflarından tanıdığım aynı Öcalan. Bu fotoğrafta daha genç görünmüyor. Ama Mazlum, başka bir Mazlum sanki... Fotoğrafta daha genç ve dinç; yüz hatları daha gergin, saçlarına şimdiki gibi ak düşmemiş. Bu fotoğrafın birkaç yıl önce çekildiğini varsaysak, kısa zamandaki bu çöküş, ne kadar belirgin böyle?

Mazlum'un yüzü ekşiyor birden, eli omuzuna gidiyor. Yarası sızlamış. Kayalıklardan düştüğünde açılan yarası...

Bir sigara sarıyor, derin bir nefes çekiyor ve başlıyor öksürmeye... Bir öksürük nöbeti bu... Ciğerleri sökölüyor...

Karşımızda acı çeken bir adam var. Mutsuz... Cezaevlerinde çürümüş, ihtiyar bir beden ile bu kadar meşakkate katlanmak zor.

Bir ara, münasebetimize güvenerek soruyoruz; "Neden geri planda, daha rahat koşullarda bir görev istemiyorsun?" diye... Sorumuz cevapsız kalıyor...

Tahminim o ki, Mazlum, artık hatası ne ise, örgüt tarafından ceza olsun diye Gabar'a gönderilmiş. Bir nevi sürgün... Ancak sağlam bünyeli genç insanların başa çıkabileceği koşullarda yaşamaya mahkûm edilmiş...

Sanırım bu yüzden öfkeli Mazlum... İçinde bulunduğu duruma müstehak olmadığını düşünüyordur belki...

Karker'in kendisinden daha fazla sayılmasına da içerliyor...

Bir keresinde "Genç arkadaşlar askeri komutanlara hep daha fazla itibar gösterirler," demişti. Doğruydum bu... Karker'in bölük üzerindeki etkisi gerçek, hissedilir bir etkiydi. Mazlum ise Karker'in yanında "bölüğün abisi" gibi kalıyordu. Yaşına başına hürmeten sözü dinlenen bir adam...

Daha tecrübeli, daha bilgili bir insan olduğu halde genç PKK'lıların gözünde Karker'den sonra gelmek onu rencide ediyordu galiba.

"Karker zır cahildir ama muazzam bir askeri dehası vardır," dedi o akşam. "Siyasi komutan", "askeri komutan" hakkında "zır cahil" diyordu işte...

Karamsardı... "Sonum ya bir kurşun olur ya da bir yerden düşer ölürüm," dedi.

6.

17 Nisan Pazartesi öğleden sonraydı... Kadınla erkekli 25-30 kadar PKK'lı, Karker'in etrafında toplandı. Herkes silah ve sırt çantasını alıp gelmişti. Makineli tüfekler ve roketatarlar gözüme ilişti. Bir harekete hazırlandıkları belli oluyordu.

Karker, çevresinde bağdaş kurmuş oturan topluluğa hitaben konuşmaya başladı. Kürtçe konuşuyordu tabii... Uzaktaydık, konuşmanın içeriğini anlayamadık. Sesinde direktif verir gibi bir hava vardı. Ayaktaydı, hemen arkasında takım komutanı Dijvar duruyordu. Bir on dakika kadar konuştu. Sonra sözü Dijvar'a bıraktı.

Dijvar'ın kısa konuşmasının ardından bütün bölük noktanın ortasındaki düzlükte toplandı. Dijvar ve diğerleri, önlerinde yan yana dizilen arkadaşlarının ellerini teker teker sıkarak geçtiler, birerli kol oluşturup batı yönüne doğru yürüyüş başlattılar. Birkaç dakika sonra gözden kaybolmuşlardı.

Sonradan öğrendik ki, "sürü kaldırmaya" gitmişler. On saatlik mesafede, bir korucubaşının sürüsüymüş. "Korucubaşı Baho"nun sürüsü... "Baho", Bahattin... Soyadının Altuğ olduğunu sonradan öğrendim... Güçlükonak'ın belediye başkanı aynı zamanda... Güçlükonak, Gabar'ın zirvesinden görünüyor. Kasaba irisi... "Sizin geldiğiniz yerler," dedi Mazlum... Dicle kıyısına yakın.

"Korucubaşı Baho" bölgenin güçlü adamıymış. Emrinde yüzden fazla korucu varmış. Sürüsünü kaldırırlarsa prestijine büyük darbe inermiş.

Mazlum, "Baho"nun sürüsünü kaçırmaya böyle bir siyasi içenk atfediyordu. "Baho" en değerli varlığı olan hayvanları elinden alınarak cezalandırılacak...

Hoş, PKK düşman olarak gördüğü korucuları her zaman hedef aldı; onların köylerini bastı, ailelerini öldürdü, evlerini yaktı, sürülerini kaçırdı. Bunu siyasetinin bir parçası haline getirdi.

Ama bu sefer onları sürü kaldırmaya sevkeden temel neden siyaset değil, maişet idi... Çünkü Gabar'dakiler hissedilir bir erzak sıkıntısı çekiyorlardı. Sadece benim gözlemim değil, kendileri de kabul ediyordu bu durumu. Sabah, öğle, akşam, tek gıdamız sac ekmeğine katık yaptığımız yağsız bulgurdu. Bir de unutmamak lazım, çaya attığımız şeker vardı. Belki, bunlar da tükenmek üzereydi.

Bölgede koruculuğu kabul etmeyen bütün köylerin boşaltıldığını söylüyorlardı. Bu durumda et yemek için tek adres Baho'ydu tabii...

Gittiler... Aradan bir gün geçti.

Ertesi geceyarısı uykumuzdan patlamalarla uyandık.

Yanımızda Mazlum vardı. Telsizini açmış, dinlemedeydi. Uzak-tan, yukarılarda bir yerden, Karker'in sesini duydum. Bağıra çağıra telsizle konuşuyordu... Sesinde heyecan vardı. Uyku sersemi, yattığım yerden doğrulup Mazlum'a sordum "Ne oluyor?" diye.

Dijvar bin baş hayvanı kaldırmış, getiriyormuş... Korucular peşlerine düşmüşler... Dijvar bunlara "pusu atmış". Gabar'a tırmanışa geçtiğimiz noktada boş bir köy vardı. Tam orada... Çatışma çıkmış. Duyduğumuz patlamalar koruculara atılan roketlerin sesleriymiş...

Çevrede, Karker'in çın çın öten sesi dışında gerginlik belirtisi göze çarpmıyordu. Telaş, panik falan... Demek emniyetteydik... Korkmak için bir neden yoktu. Kendimi rahat ve güvende hissettim. Fatih de öyleydi sanırım. Yattığımız yerden doğrulmuş etrafımızı seyreliyorduk, o kadar... Aşağıda roketler birbiri ardına patlıyordu.

PKK'lılardan biri yanımıza geldi, "Yahu," dedi, "şu yukarıdan çatışma fotoğrafı çeksenize, mermiler ne biçim uçuyor"... Fatih orali olmadı. Mazlum, "Amma meraksız gazetecilersiniz," diye lafa girdi, şaka yollu.

Karker Kürtçe emir yağdırıyordu aşağıdaki adamlarına. Mazlum'un telsizinden de duyuyorduk. Derken, telsizden Türkçe konuşan birini duyduk:

"Keçi hırsız kurmay, teslim ol da keçi çalmaktan kurtul!"

"Fındık karakolunun subayıdır bu," dedi Mazlum. Bulunduğumuz noktaya en yakın askeri birlikmiş Fındık...

Karker cevap verdi:

"Erkeksen sen gel de teslim al. Asıl sen bana teslim ol! Tamam?"

Fındık'tan cevap:

"Gel çorba içelim, soğan eklemek yiyelim..."

"

"Bak, Diyar'ın hepinize selamı var..."

Mazlum, hemen açıklıyor. Diyar, PKK'dan kaçarak Fındık'a teslim olan bir "unsur"muş.

Telsizdeki subay, genç biri; aksansız bir Türkçe'yle konuşuyor:

"Sen var ya, Kürt halkının düşmanısın. Ne istedin adamları aç bırakmakla, keçi hırsız!"

"Ben var ya, müslüman değilim; gavurum ha! Gavur, gavur var ya... Tamam?"

"Keçi hırsız, bırak bu işleri; gel çorba içelim..."

"O ihanetçi namussuzların keçilerini kebab yapacağız... Kebab yiyeceğiz, tamam?"

"Boşver bu işleri, teslim ol, gel soğan ekmek yiyelim..."

"Ulan Fındıke, bende havan var, biksi var, bisving var..."

Karker bunları söyledikten sonra Tansu Çiller hakkında ağza alınmayacak küfürler etti. "Tansu," diye söz ediyordu.

"Terbiyesizleşme keçi hırsız," diye cevap verdi telsizdeki ses...

Mazlum, yüzünde mahcup bir tebessüm, "Ağzı da çok bozuktur," dedi Karker için.

Telsizdeki ses çağrısını tekrar etti:

"Keçi hırsızı kurmay gel teslim ol!"

Karker Tansu Çiller hakkında ağır küfürler ederek cevap verdi buna.

Mazlum araya girdi; Türkçe, "Karker, boşver oyalama yapıyor," dedi. Karker küfüre devam edince bu defa Kürtçe konuştu.

Ama ne fayda, Karker hızını alamamış olacak ki, beş-on dakika daha küfür edip durdu. Telsizdeki ses ise aynı alaycı üslupla küfürlere "teslim ol" çağrılarıyla cevap verdi.

Sonra, başka bir ses araya girdi. Belirgin bir yöre aksanıyla Türkçe konuşuyordu:

"Ulan senin ne anan vardır, ne baban vardır, ne karın vardır, ne çocukların vardır!"

Sesin sahibi orta yaşı geçkin olmalıydı. Davudi ses tonuyla, ağır ağır, kelimelerin üzerine basa basa konuşmuştu. Yorgun ve kederliymiş izlenimi bıraktı bende. Kimbilir? Belki de "Korucubaşı Ba-ho" idi konuşan...

Karker çin çin öten sesiyle cevap verdi:

"Vatan içindir, ulan namussuz!"

Adamın sesi bir daha duyulmadı.

Telsiz atışmaları birden, bıçakla kesilmiş gibi sona erdi.

PKK sürüye el koyunca, korucu aileleri, kadın erkek, çoluk ço-

cuk şuursuzca peşlerine düşmüş. Sürü giderse aç kalacaklar... Bunun telaşı...

"Yazık," dedim.

Mazlum, yüzünde müstehzi bir tebessüm, beni onaylar gibi yaptı; "He ya, yazıktır," dedi.

Çatışma bir süre sonra kesildi. Ateşe odun attık ve yeniden uyuduk. Uykum çok uzaktan gelen patlamalarla bölündü. Art arda birkaç patlama oluyor ve sonra bunu uzun süren bir sessizlik takip ediyordu. Bir anlam veremedim...

Sabah Karker'in sesine uyandım. Geceyi uyanık geçirmiş, yukarıdan inmemişti galiba. Yine telsizle aşağıdakilere emir yağıdırıyordu.

Mazlum, "Adam zır cahil ama şaşılacak bir askeri dehası var... Beş kilometre öteden, oraya değil şuraya mevzilenin diye emir veriyor," dedi Karker hakkında.

Demek Dijvar ve adamları geceyi aşağıda geçirmişti. Sürüyle birlikte... Muhtemel bir operasyona karşı hazırlık yapıyorlardı.

Mazlum asker telsizi dinliyordu. Gece Karker'le atışan subayınkine benzeyen bir ses "Kargalar dün gece sekiz kişi vurmuş," dedi. "Karga", telsiz haberleşmesinde PKK'ya taktıkları ad... Vurulan sekiz kişi kargalarla çatışan korucular... Yanımızdakiler koruculara kayıp verdirdiklerini duymuşlardı ama tam sayısını bilmiyorlardı. Böylece öğrendiler. Memnun oldular.

Telsizdeki ses karşısındakine "Başınız sağolsun," dedi.

Kahvaltı niyetine bulgurumuzu yiyip çayımızı içtikten sonra Mazlum bizden, daha önce de bir gece geçirdiğimiz mağaraya gitmemizi, orada öğlene kadar bekleyip operasyon olmadığı takdirde geri gelmemizi istedi. Refakatçi olarak bir şervan verdi.

Yanımıza demlik, su, çay ve şeker alıp mağaranın yolunu tuttuk.

Mağaranın ağzı kuzeye baktığı için güneş alınıyordu. İçerisi soğuk ve nemliydi. Buna rağmen içeride beklemeye mecburduk; böyle hassas bir anda ortalıkta görünmek tehlikeli olabilirdi bizim için.

Şervan ateş yaktı, çay suyu kaynattı ve demledi. Asık suratlı bir çocuktuk. Bize karşı mesafeli duruyordu. Adı Mikail'miş; on yedi yaşındaymış. Kıdemi iki yıl...

Çaylarımızı içtik; sigara sardı, uzattı... Dağda diyalog kurabildiğim herkese sorduğum bir soruyu, yumuşamıştır zannederek ona da sordum: "Mikail, PKK'ya neden katıldın?"

Şöyle bir baktı; küçümseyici bir eda ile, "Keyiften!" dedi...

Ben bozuntuya vermeyip tebessüm ettim; Fatih'le göz göze gelip gülüştük. Beni tersleyen ne de olsa bir çocuktur. Alınganlığın lüzumu yok diye düşündüm.

Cesaretim kırılmıştı, artık Mikail'e kişisel sorular soramazdım. Ama Mikail neden sonra, belki de nezaketsizliğini tamir etmek için kendisinden bahsetmeye başladı.

İki ay önce bir çatışmada sol ayak bileğinden yaralanmış. Şarapnel isabet etmiş...

Eliyle doğuyu gösterip "Hastaneye götürmüşler, ameliyat etmişler, iyileşmişim," dedi. "Nasıl bir hastane bu?" diye sordum. "Dağdadır, doktor, hemşire hepsi vardır," dedi.

Bu hastanede on kadar yatak varmış... Mikail bir çadırdaki tedavi görmüş. Anlattıklarından çıkardığım kadarıyla Mikail'e lokal anestezi yapmışlar, serum falan da vermişler. Onunla aynı çatışmada yaralanan bir arkadaşı halen bu hastanede tedavi görmekteymiş.

Bir ara gözüm Mikail'in el bombalarına takıldı. Kurma kollarını bastırıp gövdelerine bant ile sıkıca bağlamıştı. Baktığımı görünce, "Böyle bağlarsan patlamaz," dedi. Emniyetli olsun, fününin halkası yanlışıyla çekilse bile bomba patlamasın diye bantlamış. Bir tanesini eline aldı, "Bu var ya," dedi, gözlerini üzerime dikerek; "bir mevziyi tam imha eder". El bombasını elinde tartıp, şöyle bir havaya attı, tuttu. Ardından özenle palaskasına astı.

Sonra sustu. Sırtını mağaranın duvarına yasladı, bacaklarını karnına çekti ve anında uykuya daldı. Tüfeği bir metre ötede, bir kayaya dayalı duruyordu.

Kendimi hiç de iyi hissetmiyordum. İçimde soğuk alınlığı habercisi ürpertiler, vücudumda bir kırıklık, bir titreklik... İki gece üst üste ateşin uzağında uyumuştum. Çok üşümüştüm tabii... Kursağı-mıza doğru dürüst bir şey girmediğinden vücut direncim iyice düşmüştü zaten. Kendimi öyle berbat hissediyorum ki, biri şöyle üzerime kuvvetle üflese yorgan döşek hasta olacağım... Bu soğuk ve nemli yerde biraz daha kalsam belki ona da gerek kalmayacak...

Baktım, cebimde iki tane aspirin bir tane de soğuk alınlığı ilacı kalmış. Çay bardağında eritip içtim onları. Sonra dışarı, tuvalete çıktım. Temizlik için Kuzey Irak'a giderken yanıma aldığım Çelik harekâtı ile ilgili AFP haberlerinin kâğıtlarını kullanıyordum. Onlar da azalmaya yüz tutmuştu ya... Daha çok Fatih'in işine yarıyordu bu kâğıtlar. Müzmin ishaldi çünkü... İyi ki o kâğıtları almışım yanıma. Almasaydım ne yapardık sonra? Yaprak falan kullanırdık herhalde.

Kendimize öglene kadar süre koymuştuk. Saat on ikiye kadar çatışma çıkmazsa döneceğiz. Saat on iki oldu, çatışma çıkmadı, Mıka-il'i uyandırıp döndük.

Ortalık sakindi. Mazlum'u gördük, bir ağaca yaslanmış dinleniyor. Karker görünürde yoktu. Mazlum asker telsizinden "Bırakın yesinler keçileri," dendiğini duymuş. "Öglene kadar gelmezlerse hiç gelmezler," dedi. Asker genellikle operasyona gün doğumuyla başlamış. Gün ışığından azami ölçüde yararlanmak için...

Bu arada Dijvar'ın takımı sürüyle birlikte yola çıkmış, geliyor-muş. Dört ila beş yüz baş hayvan varmış sürüde... Bin baş diye duymuştuk ama; demek biraz abartmışlar...

Bir-iki saat geçmeden Dijvar'ın adamları birer ikişer sökün etmeye başladılar. Omuzları çökmüş, mecalleri kalmamıştı. Yüzlerinden yorgunluk akıyordu hepsinin. Kolay değil tabii, gece boyunca on saat yürü, sürüyü al, geri dönüş için bir o kadar daha yürü; sonra çatışma ile geçen bir uykusuz gece daha, ardından zorlu bir tırmanış... İnsanı tüketir...

Gelenlere bulgur ve su verildi. Karnını doyuranlar yere serilip sızdılar.

Artakalanlar koyun ve keçiler ile çıkageldiler. Ortalık melemelerle şenlendi. Herkesin yüzü güldü. Sürü, kamp yerinin ortasındaki genişçe alanı kapladı. Göz kararı üç yüz baş kadar koyun ve keçi vardı, ama asla beş yüz değil.

Sürü gelince gevşeyiverdiler. Çay, sigara, sohbet... Rahtlar çıkarıldı, ayaklar uzatıldı...

Hemen bir keçi seçildi ve oracıkta boğazlandı. Hayvan boğazlanırken acı acı meledi. İş uzun sürdü; bir avcı bıçağıyla yapıyorlardı. Yeterince keskin değildi sanırım...

Hayvanı kesen, adı Cemşit idi, işini yaparken gülüyordu. Çevresindekiler de... Kasapların meslek icra edişine sadece kurban bayramlarında ve adağın yerine getirilmesinde tanık olmuş biri olarak bu durum tuhafıma gitti. Onlar koçları kurban ederken yüzlerinde donuk bir ifade olurdu. Bu işi gülererek yapan birine daha önce hiç rastlamamıştım. "Belki," diye düşündüm sonra, "böyle gülebilmesi, hayvan kesmenin onun için küçük yaştan itibaren sıradan, gündelik bir iş olmasındandır; köyünde hayvancılıkla uğraşıysa..."

Hayvanın işkembe ve bağırsaklarını bir tarafa attılar; üzerine sinekler üşüştü. Kellesi bir ağacın dibinde, postunun yanında duruyordu. İki kadın hemencecik keçinin etlerini kemiklerinden sıyıрма-

ya başladı. Akşama et yiyecektik.

Mazlum, Dijvar ve Cemal ile oturmuş çay içiyorduk.

Dijvar, suratında utangaç bir tebessüm ile sordu:

"Sen hiç domuz yemiş misin?"

Kayıtsız, "Yedim," diye cevap verdim.

Güldü. İşlemekten zevk aldığı bir günaha ortak bulmuş da seviyor gibi... Alçak sesle; "Üff, eti güzeldir ha! Burada vardır, geçen ay avlamışız bir tane," dedi.

Helikopter sesi duyduk. Önce önemsemedik; bölge üzerinden günde en az yedi-sekiz defa helikopter geçiyordu zaten. Geçip gidiyorlardı... Helikopterin sesi kilometrelerce öteden duyulduğundan PKK'lılar için gizlenmek, tedbir almak nasıl olsa kolaydı. Hem de çok yüksekte uçuyorlardı. Kamp ateşinden duman çıkmaz ve kı-mıldanmaz ise bu arazi koşullarında yerdekileri tespit edebilmeleri mümkün değilmiş. Bu yüzden bir helikopter çok yaklaşmamışsa pek aldirış eden olmuyordu.

Bazen helikopteri göremezdik bile, tepelerin ardından geçerlerdi. Helikopter bir tehdit mi değil mi, tamamen sesine kulak dikerek anlıyorlardı. Motor sesi çok yükselmedikçe mesele edilmiyordu. Ses çok fazla yükselmeden azalmaya başlamışsa kafalarını bile çevirip bakmazlardı. Bu, helikopterin çok uzağımızdan geçip gittiğinin işaretiydi. Ses giderek yükseliyorsa, haliyle bundan helikopterin bölgeye yaklaşmakta olduğu sonucu çıkar ve etraftakiler hareket etmemeleri için uyarılırlardı. Ses azalmaya başlayınca, her şey normale dönerdi.

Yine bekledik, nasıl olsa geçer gider diye... Ama olmadı. Tam tersine ses giderek yükseliyordu. Ben ufku taradım, bir şey göremedim. Oysa ki görmeliydim, yaklaşıyordu çünkü... Yaklaşıyordu ve biz onu göremiyorduk.

Baktım çevredeki PKK'lılara hâlâ orali değiller. Ama ben huylanmıştım... Dağdakilerle olan zoraki beraberliğim sırasında başıma bir bela gelmesi en büyük korkumdu. Ne PKK'lı diye vurulmak, ne de PKK'lılar tarafından vurulmak... Hiçbir biçimde ölümle yüz yüze gelmek istemiyordum...

Ses kuzeybatıdan, PKK'lıların "Tepe-i Zaman" dedikleri, bir-iki kilometre mesafedeki yüksek, heybetli tepenin ardından geliyordu. Bunu sezinlememin üzerinden on saniye geçmedi ki, bir helikopter tepenin ardından peydahlanıverdi. Dikkatle baktım... Zarif, ince uzun bir silüet... Bir Cobra'ydı bu... İliklerime kadar ürperdim.

Buralarda uçması hayra alamet değildi. Elbette, PKK'lıları avlamaya gelmişti buraya... Geceki  atışmanın bedelini almak için...

Karker o sırada yakınımdaki bir kayanın üzerindeydi. Ona dönüp "Kobra, diye bağırdım. G z göze geldik. Gözleri dehşetten iri iri açılmıştı. Bir şeyler desin diye bekledim... Böyle birkaç saniye geçti...

Sonra Cobra bulunduğumuz bölgeye doğru geniş açılı bir dönüş yapmaya başladı. Yaklaşıyordu...

Karker, "Haci!" diye bağırdı. "Haci!"

Eliyle bizleri işaret edip, Kürtçe bağırarak emir verdi Haci'ya... "Bunları hemen götür gizle" filan diyordu sanırım.

Hacı, "Gelin," dedi, "Acele, acele"

O sırada Zaman Tepesi'nin ardından ikinci bir Cobra belirdi.

"Boku yedik," dedim ben...

Hacı eliyle işaret etti, "Koş, koş..." diye bağırdı bize. Kayadan kayaya atlayarak, koşarak tırmanmaya başladık. Yukarı, kamp yerini çevreleyen kayalıklara götürüyordu bizi...

Helikopterler sanki ensemizdeydi... Rotor gürültüleri o kadar artmıştı ki... Ne kadar yaklaştılar diye dönüp birkaç saniye için arkama baktım; onları göremedim; gözümü güneş aldı... Batıdan, güneşi arkalarına alıp yaklaşıyorlardı... Sonra PKK'lıları gördüm... Sağa sola ka ışıyorlardı.

Hepimiz, mutfakta ışık açılınca can havliyle saklanacak yer arayan hamam böcekleri gibiydik.

Koşmaya devam ettim. Kalbim makineli tüfek gibi atıyordu. Hem korkudan, hem yokuş yukarı koşmaktan...

Koşuyorduk, hareket ediyorduk... O halde bizi görebilirdi. Ya görmüşse? Ya şimdi tararsa bizi...

Bir silah patladı... Yalnızca bir el...

Alıcı kuşun gazabından kaçıyorduk...

Bir kayanın altına girip, gizlenmeliydik hemen... Kertenkele gibi...

Kayalıkların tepesine varmıştık... Hacı "gel, gel" diye işaret etti, bir kayalıktaki genişçe çatlağı gösterdi. Hemen içine sıkıştık... Burada sağımız solumuz sağlam ama  zerimiz açıktaydı. Görünmek için   meldik.

Cobralar belirdi birden...

Fatih ve ben nefesimizi tuttuk... Gözlerimiz o koyu yeşil canavarlara kilitlenmişti. Tarih öncesinin testere gagalı, yarasa kanatlı

uçan yırtıcılarına benziyorlardı.

Tam üzerimizden ağır ağır geçtiler. Biri önde, diğeri arkada... Alçak irtifada uçuyorlardı... Yüz metre kadar...

Uzaklaştılar... Belli ki hedef arıyorlardı...

Tuhafıma gitti. PKK'lıları tespit edememiş olabilirlerdi ama ya sürüyü? Yüzlerce hayvanı da mı görmemişlerdi?

Yarım daire çizdiler ve geri döndüler. Şimdi onları net olarak seçebiliyordum. Roketlerini, burnundaki makineli topu... Yaklaştılar, yaklaştılar... Yeniden üzerimizden geçip gittiler. Düşük hızla uçuyorlardı. Hedef tespit edebilmek için...

Hacı, tepemizde belirdi birden. "Gelin," dedi. ıktık; bizi yirmi metre kadar ötede başka bir kayalığa koşturdu. Gösterdi, "Ha bura-ya yatın," dedi.

Burası bir kaya kütlesinin altında, ancak boylu boyunca uzanınca sığabileceğimiz, nemli, zemini yosunla kaplı bir yerdi. Bir "delik"... Her an üzerimize inip bizi ezecekmiş gibi duran kayanın altına sürüne sürüne girdik. Çok soğuktu. Ben iyice sıkıştım; Fatih daha rahattı, dirseklerine dayanarak yüzü koyun durabiliyordu.

Dar bir aralıktan gökyüzü görünüyordu. Hacı başını uzatıp baktı, "Hah, böyle iyidir!" dedi.

Cobralar yeniden göründüler. Bu defa kuzeyimizde kalan tepele- rin üzerinde uçuyorlardı. Peş peşe patlamalar duyduk. Aynı şiddette ve eşit aralıklı... Helikopterler roketlerini ateşlemiş olabilir- di. Dakika dolmadan sekiz-on patlama daha duyduk. Bunu bir makineli tf-ek tarakası izledi.

Uzandığım zemin buz gibiydi... Soğuk içime işledi. Zaten koş- turmaca sırasında epeyi terlemiştim. rpertiler dolaştı bedenimde... Titremeler başladı.

Bir an Fatih'le bakıştık. Dehşetin ifadesi, yüzünde donup kalmış- tı. Bana bakarken, gözlerindeki korku ve şaşkınlığın giderek yumu- şadığını; yerini ilgi ve dikkate bıraktığını gördüm... Donuk gzbe- bekleri hareketlendi. Eli yanından ayırmadığı malzeme çantasına gitti. Güçlükle doğrulup makinasını çıkardı ve art arda fotoğrafları- mı çekmeye başladı. Suratımda ne gördüyse artık, foto-jurnalizm i- güdüsünü ayaklandırmıştı... Onu daldığı korku tünelinden ıkarta- cak kadar güçlü bir şey görmüştü...

Bilemiyorum, belki suratımda dehşeti yakalamıştı. Benim de on- da gördüğüm dehşeti... Ve benim dehşetim, ona kendi dehşetini unutturmuştu...

Ardı ardına patlayan roketlerin sesleri dağlarda yankılandı.

Her şey susmuştu...

Sadece gökyüzü canavarlarının uğultusu ve yağdırdıkları yıldırımların gürlemesi duyuluyordu.

Bombalıyorlardı... Ama neyi? O delikte bunu bilme şansımız olamazdı. PKK'lıları tespit etmişlerse, onları bombalıyor olmalıydılar... Ama PKK'dan karşı ateş açıldığına dair bir belirti yoktu. Belki de sürüyü bombalıyorlardı.

Islak, yosunlu, buz gibi zeminden geçen soğuk, içime işledi. Zangır zangır titriyordum. Ürperti dalgalar halinde vücuduma yayılıyor ve beni teslim alıyordu. Soğuk algınlığı, grip neyse de, zatürree olmak vardı... Korkuyordum.

Dakikalar geçti...

Cobralar'ın sesi azaldı, azaldı ve bir süre sonra iyiden iyiye zayıfladı. Sonra hepten duyulmaz oldu.

Gitmişler miydi?

Belki...

Belki yeniden dönerlerdi... En iyisi Hacı'yı beklemek ve o demeden delikten çıkmamaktı...

Bekledik...

Birkaç dakika sonra Hacı tepemizde belirdi, başını uzattı ve "Gel!" dedi kısaca, "gitmişler"

Kamp yerinde herhangi bir olağanüstülük gözüme çarpmadı. Etrafta roket, bomba izi falan yoktu... Mazlum, Dijvar ve birkaç kişi daha bir ağacın altında bağdaş kurmuş oturuyorlardı. Yanlarına git-tik.

Salam verip durumu sorduk...

Mazlum eliyle kuzeydeki tepeleri işaret etti; "Kobralar oradaki boş köyü bombalamış," dedi. "Kaybımız yoktur, bizi görememişler," diye ekledi.

Her biri bir kayanın dibine sinmiş; bir çalının içine sokulmuş ol-sa helikopterler onları tespit edemeyebilirdi... Peki ya sürü? İki yüz-den fazla koyun ve keçi...

"Sürüyü de görememişler," dedi Mazlum...

Helikopterler geldiğinde sürü kamp yerinin aşağısında kalan seyrek ağaçlı bölgedeymiş. Bombardıman boyunca da orada kalmış.

"Tuhaf," diye geçirdim içimden... Koca sürü, üstelik bunlar yerinde de durmaz... Nasıl olur da görmezler? Belki de görmüş ama

sürüye ateş etmemişlerdi... Açıklanması güç bir durumdu...

Peki neden boş bir köyü bombalasınlar?

Bu sorunun da cevabını alamadım...

"Bir yaralımız vardır; kendini vurmuş," dedi Dijvar, uzakta, yerde yatan birini göstererek... Çevresinde birkaç kişi, üzerine eğilmiş, ellerinde sargı bezleri, uğraşıyorlardı...

Helikopterler geldiğinde bir el silah sesi duymuştum...

Biksi'nin namlusuna mermiyi sürdükten sonra silahı yere düşürmüş. Silah ateş almış; kurşun sol koldan girip omuzdan çıkmış...

"Gebersin," dedi Mazlum, "Gebersin, zaten cephedendir"

İrkildim... Mazlum'un ağzından çıkan lafları hiçbir ahlaki ölçüye sığdıramadım... Yerde yatan kendi yaralı adamı için uluorta, "geber-sin" diyordu... Mazlum onun kendi kendisini vurmasına mı içerlemişti? Hangi duygu Mazlum'u böyle konuşturabilirdi, anlayamadım...

Bir de adamı "cephedendir" diye küçümsemişti. Cephe dediği, ERNK... Kırsal kesimdeki faaliyetleriyle PKK'nın askeri kanadı ARGK'ya destek olan geniş tabanlı ve nispeten gevşek yapılı bir cephe örgütü. Dışarıdan bakan biri için ERNK olmuş, ARGK olmuş fark etmez tabii... İkisi de PKK... Ama Mazlum için fark ediyormuşanlaşılan...

Kuşkusuz Mazlum'un bu tutumu bir yanıyla hayli kişiseldi. Ama diğer yanıyla da sempatzana tepeden bakan, onu önemsiz ve gözden çıkarılabilirilmiş gibi gören anlayışı; memleketimizin ister sağcı, ister solcu olsun hemen tüm siyasi örgütlerinin doğasına sinmiş olan o adam harcama kültürünü hatırlattı bana.

Akşam bastırınca hava iyice soğudu. Ateşimin yükseldiğini hissettim. Arada bir vücudumu yoklayan titreme sürekli bir hal aldı. Sıtma nöbeti gibi... "Korktuğum başıma geldi işte," diye geçirdim aklımdan. Bir kütüğün üzerinde ikibüklüm oturmuştum... Üşümek için kapişonumu çektim; boynumu omuzlarıma arasına aldım... "Kobralar beni vurdu, şifayı kaptım," dedim yüksek sesle. Kayıtsız baktılar... İlgilenmediler...

Yerimden kalktım, Cemal'in yanına gittim ve kendisinden ateş yakmasını rica ettim.

Keçeyi yere serdim, uzandım, üzerime yağmurluğu çektim...

Ateşin yanında uyuyakalmışım... Cemal uyandırdı, elindeki tabakta kavrulmuş ciğer vardı. Önüme koydu ve "Hadi yemek ye!" dedi. Yattığım yerden güçlkle doğrulup bir parça aldım. O kadar

çok tuz atmışlar ki, tadı şap gibiydi... Güçlkle çğnedim. Bir parça daha alıp ekmeğe katık yaptım; sonra bıraktım... Keçi ciğeriymiş...

Fatih de benim gibi bir-iki parça aldı. Zaten her türlü yiyecekten uzak duruyordu... İshalini azdırır diye... Hint fakirleri gibi yaşıyordu. Her öğünde bir-iki lokma...

Cemal, çömelmiş bizi seyrediyordu... "Neden yemiyorsunuz?" diye sordu. "Hastayım, boğazımdan geçmiyor," dedim. Konuşmadı; tabağı aldı, kalktı gitti...

Sonra, Mazlum geldi yanımıza... Oturdu, cıgarasını sardı... Hatır sordu. "Ben pek iyi değilim; hastayım," dedim. "Hastayım," deyince keyfi kaçtı sanki...

"Kadri arkadaş, böyle yatarsan, yemek yemezsen iyi olamazsın. Kalk biraz dolaş... Hem gece başka bir noktaya yürüyeceğiz, haberi-niz olsun," dedi.

Başka bir noktaya yürümek? Dünyada olmaz... Ayakta zor duruyorum; nasıl yürürüm?

"Ben bu halde yürüyemem ki..."

Suratı asıldı: "Sizin güvenliğiniz için yürümek zorundayız. Bu nokta artık güvenli değildir. Yarın bir operasyon yapsalar... Ne olur sonra? Burada kalıp ölmek mi istersin?"

Yol uzun değilmiş, bir saat çekermiş... Onların bir saatlik yolunu biz iki saatte alıyoruz; ben hastayken dört saatte zor gideriz... Tabii yürüyebilirim... Karşı çıkmalıydım.

"Bu halde zor yürürüm o yolu."

Umursamaz bir eda ile, "Sizin moraliniz bozulmuş," diye cevap verdi. Ardından tekrarladı: "Yemek yeyin, güç toplayın... Bu dağlarda yemezsen ölersün."

Yüzünde belli belirsiz bir gülümseme, ekledi: "Başımıza kalırsınız sonra..."

Selam verip ayrıldı.

Bir bu yürüyüş eksikti... Kendimi çok, ama çok kötü hissettim. Dünyam karardı... Yürüyemezdim ki... Mümkün değil...

Belki katır sırtında giderdik... Neden olmasın? Katırlar varken hasta hasta yürütecek değiller ya... Bu düşünce beni bir nebze olsun rahatlattı. Yeniden uykuya dalmaya yetecek kadar...

Bir-iki saat kestirmişim. Çay içeyim diye uyandırdılar. Fatih'ten öğrendim; yürüyüş sabaha ertelenmiş... Gün doğmadan, saat beş sularında yola koyulacaktık...

Bu habere idamı ertelenen bir mahkûm gibi sevindim... Sabaha

kadar uyur dinlenirsem gücümü bir parça toplardım hiç olmazsa...

Sabah uyandırdıklarında kendimi biraz daha iyi hissediyordum. Ateşim pek düşmemişti ama titremeler geçmişti.

Katır sırtında gitmek istiyordum. Boşta katır olup olmadığını sordum; mümkün değilmiş, yüklemişler... Yürüyecektik işte... Öyle ya da böyle.

Başımıza bir kişi verip bizi önden yola çıkardılar. Nasıl olsa bize yetişip geçeceklerdi; çok geride kalmayalım diye böyle yaptılar sanırım. Dün kendisini vuran adam da bizimle geliyordu. Adı Azad'mış... Çok genç daha... On dokuz-yirmisinde gösteriyor... Omuzunu sarmışlar, kolunu askıya almışlar. "Geçmiş olsun," dedik; "İyi misin, ağrın sızın var mı?" "İyiyim," dedi. Daha dün kurşun yemiş bir adam, bugün yürümek zorundaysa nasıl iyi olabilirdi ki? Ama iyiymiş işte...

"Çok kan kaybettin mi?" diye sordum. "Kaybetmişim," dedi, yüzünü ekşiterek...

"Kırık kırık falan?..."

"Yoktur..."

Yapılı bir gençti. Güçlü kuvvetli birine benziyordu...

Şimdi koluna serum bağlı, hastane yatağında olması gerekirdi ama o katır sırtında bile değildi. Ona dahi katırı çok görmüşler, yürütüyorlardı... O da çaresiz, yürüyordu...

Güneş doğarken bir vadinin yamacından yokuş aşağı iniyorduk. On beş dakika geçmeden yorgunluk bastırdı. Dinlenmek istediğimi söyledim, başımızdaki kabul etti; bir taşın üzerine oturdum. Yukarıdan kafilenin yaklaştığını gördüm.

Grubun başında Dijvar vardı; geldiler, önümüzden geçip gittler. Selam bile vermediler. Sonra Hacı yanında birkaç kişiyle belirdi... Bakmadan yürüdü gitti...

"Bayan takımı"ndan bir grup göründü... Dört-beş kişi kadar... İçlerinden biri tebessüm ederek "Geçmiş olsun hevalin," dedi. "Hevalin", "hevale"nin çoğulu... Demek hem Azad'a hem de bana "geçmiş olsun," demişti.

Bizi Cehennem Deresi'nden Gabar'a getiren Hüseyin yaklaştı sonra. Göz göze geldik; gülümseyerek "Rojbaş," dedi; "İyi günler", "günaydın" anlamında...

Bölük sırayla önümüzden geçiyordu. Resmigeçit izliyorduk sanki....

Gabar'a tırmanırken takıştığım Munzur önümüzden geçerken kafasını bile çevirip bakmadı. Zaten o tartışmadan sonra küsmüştü bana; selamı sabahı kesmişti.

Katırlar, koyunlar, keçiler... Hepsi geçtiler...

Karker ve Mazlum, yanlarında birkaç kişi daha olduğu halde en sondan geliyorlardı. Karker görmezlikten geldi. Mazlum'a "merhaba," dedim... Bakışlarını kaçırıp, ağzının ucuyla karşılık verdi; soğuk...

Sonuncu PKK'lı da önümüzden geçince; yeniden yola düzeldük...

Adamlarda acayibime giden bir soğukluk, bir kayıtsızlık vardı. Özellikle bana karşı... Selamsız geçip gitmeler, göz kaçırmalar... Dün sabah böyle değillerdi ama... Neden bana karşı bir gecede böyle değişmişlerdi? Ne olmuştu? Bizimle sohbet etmekten zevk alan Karker, bize arkadaşları hakkında içini dökecek kadar yakınlaşan Mazlum, biraz önce bir selamı esirgemişlerdi.

Hiçbir zaman böyle soğuk ve tuhaf olmamışlardı. Bunun bir nedeni olmalıydı; durduk yerde böyle ani bir değişiklik...

Bizi kaçırıp alıkoyanlardan, olağan durumdaki insanlara özgü bir dostluk ve yakınlık beklemiyordum tabii... Ama beklediğimden daha yakın davranıyorlar iken böyle birden değişimleri içime kurt düşürmüştü... Düşüncelerin açıkça ifade edilemediği bir ortamda tutum ve davranışlar birçok şeye işaret ediyor olabilirdi. Onlarda ne değişmişti bilemiyorum... Ama değişiklik belki de bendeydi... Ne değişmişti bende dünden bugüne?

Sadece... Hastalanmıştım...

Evet, tek değişiklik hastalanmamdı...

Sonra Mazlum'un dün gece o hastalığımı ciddiye almayan, uyarı dozu fazla konuşması aklıma geldi. Hasta oluşuma karşı tepki içindeydi Mazlum...

Evet, evet... Bu adamlar hasta oldum diye bana böyle küs gibiydiler...

Bu sonuca varmam için akıl yürütmem gerekmişti. Çünkü benim bildiğim, insanlar hasta oldular diye dışlanmazlar... Tam tersine daha fazla alaka görürler, bir an önce iyileşsinler diye...

Sonra, hatırladım... Başka kişi ve durumlarla kendi durumum arasında ilişki kurdum...

Cehennem Deresi'nde adını unuttuğum bir PKK'lı vardı; böbreklerinden hasta... Sürünüyordu çocuk... Gece mağarada herkes uyur-

ken o ağrıdan inlerdi... Ama kısık sesle, asla başkalarını rahatsız edecek kadar yükselmezdi sesi... Kaderine terk edilmiş gibiydi. Biz hariç kimsenin onunla ilgilendiğini, hatırını sorduğunu görmedim. İlaç namına ağrı kesici vermişler; bir etkisi olmuyormuş... Yüzüne çökmüş bıkkın, acılı bir ifade ile ortalıkta dolaşırdı. Sohbetlerde yoktu... Dışlanmıştı sanki...

Biz Cehennem Deresi'nden ayrılırken mağarada yattığı yerden doğrulup, güleç bir yüzle "hadi iyisiniz" der gibi, "İstanbul'a gidiyorsunuz!" demişti.

Hüseyin'i hatırladım... Dicle kıyısından Dijvar'ın köyü Bana'ya tırmanırken söylediklerini... "Bizde ay demek ayıptır. 'Arkadaşlar ben şehit oluyorum' denir..."

Ve yanımızda kolu askıda yürüyen Azad... Onun ağzından da şikâyet sözcükleri çıkmıyor. Tökezlediğinde yarası sızlıyor muhakkak ama "Ay!" demiyor. Yüzü acıdan kasılıyor, yine de "Ay!" demiyor...

Hasta olanı, rahatsızlananı dışlıyorlar... Güçten düşenlerin aralarında yeri yok... Bu bir içgüdüye dönüşmüş... Bana karşı tutumlarının birden değişmesi kaynağını bu içgüdüden alıyordu muhakkak. Düşünseler benim onlardan biri olmadığımı, buna uygun davranacaklar ama içgüdüsel hareket ediyorlar. Bana da böbreklerinden hasta o arkadaşlarına, Azad'a nasıl yaklaşıyorlarsa, öyle yaklaşıyorlar... Aynı dürtülerle...

Her içgüdü gibi bunun da bir mantığı var...

Dağdaki hayatları güçlü olmaya, vurucu, yırtıcı olmaya göre şekillenmiş... Yırtıcı ve güçlü isen hayattasın, yoksa değilsin... Hasta olup güçten düşenlere normal olan yakınlığı gösterirlerse, insanları hastalanmaktan alıkoyamayacaklarını düşünüyor da olabilirler... Çünkü dağdakiler her türlü hastalığa davetiye çıkaran koşullarda yaşıyorlar... Bünye ne kadar dayanıklı ve dirençli olursa olsun... Zaman geçip bünye gıdasızlıktan, stresten, ağır fiziksel faaliyetten yıprandıkça hastalanma riski artıyor... Grip, soğukalgınlığı neyse de diğer hastalıkların dağda tedavi edilmesi çok zor. Her hastalananın kentlere taşınması ve oralarda gizlice tedavi edilmesi mümkün olmadığına göre... Hastalığa karşı psikolojik engeller dikerek mücadele edeceksin... Hastalığın etrafına görünmeyen duvarlar öreceksin ki, insanlar sağlıklı iken o duvarın ötesine geçtiklerinde kaybolacaklarını bilecekler... Önlemi testi kırılmadan alıyorlar, testi kırıldıktan sonra yapacak bir şey yok çünkü...

Zayıfları dışlayarak, onlara gerekli ilgiyi göstermeyerek bir defa daha cezalandırıyorlar onları... Bir defa hastalandın mı, gözden çıkarılacağını bileceksin; hasta olsan bile şikâyet etmeyeceksin, "Ay!" demeyeceksin... Yoksa herkes seni ayıplar... Dışlanırsın... Dağın felsefesi böyle...

Brusk'un Bagok-Cehennem Deresi yürüyüşünde "parti önderliği"ne atfederek söylediği sözler geliyor aklıma: "Bu dağlarda kurt olmazsan, kurtlar seni yer..."

Dört saat sonra yeni noktaya vardığımızda yerlerde sürünüyordum...

Burasının da etrafı diğer noktalar gibi yükseltilerle çevriliydi... Küçük bir vadiyi andırıyordu. Geldiğimiz yere kıyasla daha yüksekte ve daha doğudaydık. Barınacak yer yoktu burada. Yine açık havada uyuyacaktık.

Onlar çoktan yerleşmişler, bir keçi kesip pişirmişlerdi bile... Getirdiler, biraz yedim. Fatih hiç dokunmadı. Keçi eti ishal yapar diye duymuş; daha beter olmak istemiyordu. Ben hayatımda hiç keçi eti yememiştim, tadına baksam fena olmazdı; ikincisi, önceki noktada yediğim ciğer hariç ne zamandır boğazımdan et geçmemişti; faydası olur diye bir miktar aldım.

Basmışlar tuzu... Tansiyonları düşmesin diye yedikleri her şeye aşırı miktarda tuz koyuyorlar. Ayrıca et kauçuk gibiydi. Hayvan devamlı hareket halinde olduğu için kasları sertleşiyor... Keser kesmez pişiriyorlar, etin yumuşamasını beklemeden. Ondan sonra çiğne dur...

Yeni noktada keçiler ve koyunlar hayatın merkezine yerleştiler... Hepsi eline birer değnek alıp çoban oldu... O sıra tek işleri keçi ve koyunlarla uğraşmaktı. Göçebelere dönmüştük...

Hayvanları güderken çok mutlu oluyorlardı; hepsinin ağzı kulaklarına varıyordu. Çok eğlenceli, çok keyifli bir iş yapar gibi... Çocuk gibydiler... Belki bu iş onlara nostaljik bir tat veriyordu. Çocukluk yıllarını hatırlıyorlardı... Çobanlık yaptıkları, artık geride kalan eski hayatlarını.

Tuhaf çığlıklar atıyorlardı hayvanları güderken... Türkçe'de olmayan bir ses... Hiç duymadığım... Bu çığlığı Türk alfabesi ile yazamam. O halde bir "w" ödünç alıp şöyle yazmayı deneyebilirim: "Euw..." Evet, böyle bağııyorlardı işte: "Euw, euw, euw!" Güçlü ve kısa bir ses, havlama gibi... Çoban köpeğinin havlaması...

Sürüden bir keçi kaçmaya kalksa üçü dördü birden naralar atarak

hayvanın peşine düşüyor, yakalayıp getiriyorlardı.

Daha ilk gün bir yerlerden büyük boy ağzı geniş plastik bidonlar çıktı; hayvanları noktanın ortasındaki geniş çayırık alana topladılar ve sütlerini sağdılar. Ne kadar keyiflilerdi öyle...

Kadınli erkekli, birbirlerinin gözlerinin içine bakarak gülümsüyor, kahkahalar atıyorlardı. Yirmi kadarı sütü sağılmadan kaçan olmasın diye, ellerinde birer sopa hayvanların etrafını çevirmişti. Aralarında en coşkulu olanı Bana köyünden Dijvar'dı. Rojbin'le karşı karşıya geçmişler süt sağıyorlardı. Onlar sağarken birer kişi de kaçmasınlar diye hayvanları tutuyordu. Sütü sağılan hayvanları ayrı bir yerde topluyorlardı. Bu hayvanların başında da sağılmayanlarla karışmasınlar diye beş-on kişi duruyordu.

Otelcilik Yüksek Okulu'ndan terk Munzur da oyuna katılmıştı; yüzünde çocuksu bir tebessüm, elinde sopa, acemi hareketlerle keçi kovalıyordu.

Ben onların bu halini yakından görmek için zaman zaman çayırın kıyısına kadar gidiyor ve ayakta durup, ellerim cebimde seyre koyuluyordum. Onları seyrettiğimi anlasınlar diye göstere göstere yapıyordum bunu. Bakıp gülüyordum. Onları seyredip eğlendiğimi hissettirmek için... Onlar da bana bakıp gülüyorlardı. Yabancılığım onları eğlendiriyordu.

Süt içmeye başladık. Sıcak, tam yağlı, taptaze süt... Demlikte kaynatıp getiriyorlardı. Şeker katıp bardak bardak içiyorduk. Bazen sütlü çay bile demledikleri oluyordu.

Sonra, peynir yaptılar... Yanlarında şehirden getirttikleri peynir mayası varmış.

Taze peynir... İmdatımıza yetişti. Çünkü keçi eti bağırsaklarımı bozmuştu. Peynir sayesinde ilk defa karnımız tam manasıyla doymaya başladı. Güzeldi de... Peynir için onlara candan teşekkür ettik.

Sabah olunca uzağa, kamp dışına yükseklerde bir yere yayıyorlardı hayvanları. Akşama doğru sürü geri getiriliyor, kampın ortasındaki çayırda süt sağımı için toplanıyordu.

Koyunları kuzularından ayırmışlardı. Kuzular, koyunların sütü sağıldıktan sonra indiriliyordu kamp yerine. Yaklaşan kuzularının kokusunu alan koyunlar meleyerek koşmaya başlıyorlardı onların geldikleri yöne doğru. Kuzular koyunlara kavuşunca annelerini arayıp buluyor ve kalan sütü emmek için memelerine yapışıyorlardı. Her kuzu illa kendi annesinin memesinden emiyordu; meleyerek, koklayarak bulana kadar arayıp duruyorlardı annelerini...

Kamp yeri mezbahaya döndü...

Keçiler, koyunlar nerede yakalanırsa oracıkta yatırılıp kesiliyor-
du. Kampta bu işe ayrılmış bir köşe yoktu. Hayvanın postu, içkem-
besi ve işe yaramayan diğer iç organları kesimin yapıldığı yerde sa-
atlerce kalıyordu.

Özellikle keçiler sürekli etrafta dolaşıp her yeri pislediklerinden
yürürken bunlara basmamak için çok dikkat etmek gerekiyordu.

Yedikleri hayvanların kemiklerini, artıklarını, çevrelerine gelişi-
güzel atıyorlardı. Çok geçmedi, Gabar'ın bütün kara sinekleri küçük
vadimizi doldurdular. Hayvan pisliği, hayvan artıkları, hayvanlar...
Sinekler böyle bir ziyafeti kaçırmazlardı tabii... Yüzbinlerce sinek...
Vızıltıları, dinmek bilmeyen bir uğultu halini aldı. Her yeri istila et-
tiler. Yürürken adım attığım yerden sürüyle havalanıyorlardı. Üzeri-
mizde, suratlarımızda geziniyorlardı. Kovmak, başetmek ne müm-
kün? Baktım olacak gibi değil, zamanının çoğunu kamp yerini çev-
releyen yüksekliklerde geçirmeye başladım. Oralarda sinekleri cez-
bedecek fazla bir şey yoktu.

İki yüz elli baş koyun ve keçi 60 kişi için çok fazlaydı. Sürünün
bir kısmını Gabar'daki diğer gruplara dağıtmak üzere yola çıkardı-
lar. Benzer sahneler Gabar'ın muhtelif yerlerinde de yaşanacaktı ar-
tık.

Sineklerin saltanatı uzun sürmedi. Ertesi gün başlayan sağanak
yağış vadide ne sinek bıraktı ne de pislik.

Öğle saatlerinde patladı. Çok şiddetli, hani "bardaktan boşanırcasına"
derler ya, öyle işte... Israrla yağıyordu, denecek gibi değil...

Bulunduğumuz noktada sığınacak, yağmurdan korunacak tek bir
yer vardı; kiler olarak kullanılan bir küçük kaya oyuğu... Fazla ıs-
lanmayalım diye bizi buraya buyur ettiler. Kiler ancak üç kişinin
oturur vaziyette tıkış pıkış sığabileceği büyüklükte, alçak tavanlı.
Azad çoktan gelmiş, yerleşmiş... Kilerde iki çuval vardı, biri un çu-
valıydı sanırım; bunların üzerine oturduk. Benim oturduğum çuval-
da canımı acıtan sert, sivri bir şeyler vardı. Nedir bunlar diye yokla-
dım, bir de ne göreyim; bir çuval dolusu merminin üzerine oturma-
şım. Kalkacak, dışarı çıkacak ya da "bu çuvalı alın, canımı acıtı-
yor," diyecek halim yoktu; oturmaya devam ettim...

Azad hariç, şu an sahip oldukları en değerli şeyleri o küçücük
delikte yağmurdan koruyorlardı: erzak, cephane, Fatih ve ben...

Sağanak aralıksız devam ediyordu dışarıda. Dışarıyı derken,
ayaklarımızı uzattığımız yeri kastediyorum. Kiler o kadar küçüktü

ki, ayaklarımız dışarıda kalmıştı.

Vadinin ortasında derecikler oluştu. PKK'lılar dışarıda ıslanıyorlardı. Pek azında "çadır" dedikleri yağmurluklardan vardı.

Keçiler sağanağın altında birkaç saat geçirdikten sonra acı acı melemeye başladılar. Ağlıyorlardı sanki... Melemelerinde hem yalvarış hem isyan vardı. Belli ki, böylesi ıslanmaya alışık değillerdi. Güçlükönak'ta kalsalardı şimdi ağüllerında yağmurdan korunuyor olacaklardı herhalde. Tir tir titreşerek birbirlerine sokuluyorlardı zalvalıcıklar.

Ortak bir yanımız vardı bu keçilerle; PKK tarafından kaçırılmış olmak...

Bazıları sağda solda gezinip sığınacak bir yer arıyordu ki, içlerinden bir tanesi, herhalde en zeki olanı, bizim kileri keşfetti. Geldi içeri başını uzattı, neredeyse üstümüze çıkacaktı. Onu diğerleri takip etti. Olacak gibi değil, bu daracık yerde bir de keçilere yer yok. Hayvanın soluğunu suratımda hissediyordum...

Üzölerek, hayvanın suratına hafif bir tekme kondurdum. Oralı olmayınca daha güçlü vurdum. Keçi istenmediğini anlayınca dönüp çıktı. Mağaranın tam önünde çömelip sidik torbasını boşalttı. Sonra gitti, birkaç metre ötede yağmurun altında bize arkasını dönüp öylece durdu. Biz gülüştük, "Bak protesto ediyor" falan dedik...

Ondan boşalan yeri başka keçiler doldurmaya kalktı. Kafalarını uzattılar. Özellikle kafalarını yağmurdan korumak istiyorlardı. Onları da aynı şekilde kovaladım. Bu keçiler hemen mağaranın ağzında çömelip işediler. Hatta bir tanesi daha ileri gidip büyük abdestini yaptı. İşte bu sefer ciddi ciddi düşünmeye başladım, "Yahu bu keçiler beni gerçekten protesto mu ediyor?" diye... Keçiye bir tepki miydi acaba bu işemeler?

Daha sonra kovaladığım başka keçiler de defi hacet edince şaşkınlığım iyice arttı. Hiç şüphem kalmamıştı artık, bu keçiler beni protesto ediyordu böyle ayağımın dibine işeyerek. Tekmelediğim ilk keçinin bıraktığı işaretin kokusunu alan diğerlerinin burasını keçi aptesanesi sanarak onu izlemiş olabileceğini aklımdan geçirdim... Ama dikkatle baktım, sadece tekmelediklerim böyle yapıyordu. Nihayet, bunun keçilere özgü bir protesto biçimi olduğuna kesin hükümümü verdim!

Mağaranın hemen yanı başındaki köşeyi mutfak olarak kullanıyorlardı. Bölüğün aşçısı, bayanlar takımından Rojbin yağmurun altında etli bulgur pilavı pişirmekteydi. Bir süredir kileri boşaltmamı-

zı istiyordu bizden ama aldırış etmiyorduk. "Arkadaşlar ateş yakmışlar, isterseniz siz de onların yanına gidin" falan diyordu, nazik. Ateş vardı ama yağmurun da maşallahı vardı... Neden gidelim? Belki varlığımızdan canı sıkılmıştı, belki de kileri dilediğince kullanamıyordu. Ricalarını tekrarlayınca artık ayıp ettiğimizi anladık ve kalkıp gittik. Zaten keçi kovalamaktan usanmıştım.

"Eşyalarınız kalabilir," dediler. Ben bilgisayarımı bıraktım, Fatih de malzeme çantasını...

Devasa bir ateş yakmışlardı. Hayatımda gördüğüm en büyük ateş... Çevreden koca koca ağaç gövdelerini sırtlayıp getiriyor ve ateşe atıyorlardı. Ateşin çapı üç metre kadar vardı. Yalımlar birkaç adam boyuna erişiyordu. Diğer taraftan, sağanak bütün şiddetiyle sürüyordu. Korlaşmış ağaç gövdelerine düşen damlalar cızırdayıp anında buharlaşıyordu. Hiçbir yağmur bu ateşi söndüremezdi.

Güneş battı, ortalık karanlığa kesti. Ateşin çevresinde neredeyse kırk kişi vardık. Bütün erkekler.. Kadınların ateşi uzaktaydı.

Ateş etrafa cehennemi bir sıcaklık yayıyordu, ark ocağı gibi. Ateşe yüzümü dönüyordum, önüm kururken arkam ıslanıyordu. Arkamı dönüyordum, arkam kururken bu defa önüm ıslanıyordu. Kendimi döner kebabı gibi hissettim. Bu böyle saatlerce devam etti. Biz ve onlar ateşin çevresinde saatler geçirdik, konuşmadan, kımlıdmadan. Ayakta durmaktan yoruldukça taşa oturarak dinlendim. O halde bile, arada bir ters oturup sırtımı kurutmam gerekti. Ateşe rağmen yağmur, üzerimdeki yağmurluğun dikiş yerlerinden içime işledi.

Tek tesellimiz çaydı. Ama şekersiz... Çünkü şekerleri bitmişti. Ateşin etrafında asık suratlar vardı o gece... Sağanak yağmurda iliklerine kadar ıslanmaktan ve bence asıl şekersizlikten... Yağmura falan alıştıkları ama şekersiz kalmaya değil... Şeker çok önemliydi onlar için.

Yeterli bardak yoktu; roket sevk fişeklerinin plastik kaplarını bardak olarak kullandılar. Sevk fişeği kaplarından ben de şekersiz çay içmeyi denedim. Plastik kokusu çaya sinmişti. Şekersiz olduğundan sudaki çamur tadı iyice açığa çıkmıştı. İçemedim, yarısında bıraktım.

Birden kulağıma bir müzik sesi geldi. Dönüp baktım, Dijvar. Ses ondan geliyordu. Yağmurluğunun altından. Radyo mu? Kaset olmalı. Ama bozuk bir kaset. Bir adam sanki çok uzaklarda avaz avaz bağırarak bağlama çalıyor. Uzun hava olmalı. Ne dediğini, ne de çaldı-

ğını anlıyorum. Kürtçe söylüyor. Ama Türkçe söylese de anlamazdım. Çünkü kaset bozuk. Müzik tiz mi tiz, sinir bozucu bir vızıltıya dönüşmüş. Soluksuz ve tekdüze bir vızıltı. Ne sesi insan sesine, ne de bağlaması bağlamaya benziyor. İkisi, o ses ve bağlama, yakıcı bir cayırtı bulamacı meydana getirip kulaklarından içeri dökülüyorlar.

Bu bant acaba kaç bin defa çalınmıştır da bu hale gelmiştir?

Dijvar, elinde küçük teyp, ateşin başında heykel gibi duruyordu. Üzerinde kamufleli bir yağmurluk olmasına rağmen başı açıktı. Sular süzülüyordu, burnundan, çenesinden. Aldırmıyordu.

Bu bozuk kaseti nasıl dinleyebiliyordu böyle? Ses bozukmuş, kulak tırmalıyormuş, umurunda değildi...

Vakit geceyarısını geçti, yağmur dinmedi. Yorgunluktan dayanacak halim kalmamıştı artık. Göz kapaklarım düşüyordu. Dalıyor, ani silkinişlerle uyanıyordum ateşin başında. Bedenim şiddetle uyku istiyordu. Ne olursa olsun, uzanmak ve uyumak. Taşın üzerinde iki büküm uyumayı denemiştım; olmuyordu.

Ateşin yakınlarında bir yere, çamurun içine uzandım. O an bir an önce uyumak dışında hiçbir şey umurumda değildi; ne çamur, ne yağmur. Bu yağmur, ikinci Nuh Tufanı'nın habercisi bile olsa umurumda değildi; nasıl olsa yükseklerdeydik. Sular buraya kadar yükselemezdi.

Bir Güneydoğu gezisi sırasında Van'dan Tatvan'a giderken minibüste yanımda oturan Kürt köylüsünün söyledikleri geldi aklıma. Yol, Van Gölü'nün yükselen sularının altında kalmıştı; Karayolları da suların henüz erişemediği bir güzergâh üzerinde servis yolu inşa etmişti, oradan bata çıka geçtik. Köylü, "İnşallah dünyanın her yeri böyle olacak, her yer İnşallah sular altında kalacak," dedi. Kıyamet günü tez gelsin diye dua eden bir adam... Duası kabul mu olmuştu ne?

Dalıp gitmişim.

Uyandığımda saat dördü gösteriyordu ve yağmur handiyse dinmişti. Şöyle bir halime baktım; tepeden tırnağa balçığa bulanmışım. Kendimi yadırgamadım; sonra neden yadırgamadım diye düşündüm, belki de yavaş yavaş pisliğe alışıyordum...

Hesapladım aralıksız tam on altı saat yağmur altında kalmışız.

Sabah güneş doğduğunda orta yerde geceki ateşten kalma, dumanı tüten muazzam bir kül yığını vardı. Biri külleri ağaç dalıyla eşeledi, meydana çıkan közün içine önceki gün kesilen bir keçinin

kellesini yerleştirip, üzerini külle örttü. Yarı m saat sonra dumanı t-
ten kızarmış kelleyi küllerin arasından çıkarttı, bir taşla kafatasını
parçaladı, sabah kahvaltısı niyetine birkaç arkadaşıyla birlikte ye-
meye koyuldu. Bize de ikram ettiler, teşekkür edip almadık.

Sürü geldi geleli her öğün et yiyorlardı. Bir keresinde gneylile-
rin mumbar dedikleri bağırsak dolmasından bile yaptılar. Kuzu ba-
ğırsağını bulgurla doldurmuşlar... Bize de ikram ettiler tabii, ama
mümkün m; yiyemedik... Bağırsak bu... Mumbar ancak temiz bir
mutfaktan çıkarsa yenir. Mumbarın tabaktaki görünüşü de pek i
açıcı değıldi. Geri çevirirken ancak kuru bir teşekkür çıktı ağızım-
dan; oysa ki, Fatih gibi "midem bozuk" falan demeliydim.

Temel temizlik kuralları dağıda işlemiyordu tabii... Deterjan fa-
lan yok, bulaşık yıkanmıyor... nceki öğünden kalma bulaşık kap
kaçak içinde bir miktar su ısıtılıyor, sonra bir kaşık yardımıyla gözle
görünen kurumuş yemek artıkları kazınıyordu. Kullanılan su zaten
amurluydu.

Kesilen hayvanın ciğerini bize getiriyorlardı. Misafirperverlikle-
rinin bir işaretiydi bu. Ciğer, sını m hayvanın en değer verdikleri
yeriydi. Bir keresinde Mazlum, yeni kesilmiş, derisi yüzülmüş koca
bir kuzuyu getirdi, önümüze koydu; "Alın bunu yeyin," diyerek...
Biz bir kuzuya baktık, bir de birbirimize... Hani, böyle işlerle uğraş-
mak hiç istemiyorduk; kuzuyu paralayacaksın, elini bulaştıracak-
sın... Hiçbir işimizi kendimiz görmüyorduk ki, hep şervanlar halle-
diyordu. ylesine tembelliğe alışmışız... Sonunda baktılar kuzuyla
ilgilenmiyoruz, Mazlum kendi eliyle hayvanı parçaladı, kuşbaşı et-
leri kalaşnikov harbisine geçirdi, tuzladı ve kzde kızarttı. şiş keba-
bı afiyetle yedik.

"Fit etmek", sık kullandıkları yarı Türkçe, yarı Kürtçe bir söz...
"Gebertmek" manasında... "şu kadar kişi yi fit ettik" gibi lafları gün-
lük dilde sık duyuyorduk... Karınlarını doyurmak için kamp yerini
mezbahaya çevirmişlerdi ya; kendi yarattıkları bu durum için "fit
mutfak" yakıştırmasını yapmıştı içlerinden biri. Kazanları, koyun
ve keçilerin "fit" edilmesiyle kaynıyordu... İşte ondan "fit mutfak"

Biz "fit mutfak"tan fazla yemedik... Peynir ve süt ile idare ettik.
Günde üç öğün taze peynir, ekmek ve çay. ğn aralarında sıcak
süt...

Yeni kamp yerinde birkaç gün boyunca eti kh bulgur, kh pi-
rinle pişirdiler. Sonra bulgur ve pirinç tükendi. Eti yavan pişirmeye
başladılar. Sabah, ğle ve akşam kavurma yiyorlardı. Demek bu s-

rüyü kaçırmamış olsalardı, onlar da Bagok'taki arkadaşları gibi ot yemek zorunda kalacaklardı. Mutfak fit olacaktı...

Ot Bagok'taki ot; karakulak... Burada o kadar boldu ki, her köşede bitiyordu... Unları da vardı nasılsa. Karakulak kavurur ekmek banarlardı... Açlıktan ölmezlerdi; ama o kadar.

Kentteki dar gelirli vatandaşın hasret kaldığı eti günde üç öğün yedikleri halde sanki hallerinden memnun değillerdi... Sıklıkla eski güzel günlerini anıyorlardı... "Biz iki yıl önce burada devlet gibiydik, her tür yiyeceğimiz vardı," diyorlardı. Bu sözleri, Gabar'da farklı zamanlarda birkaç kişiden duydum. Demek, sohbetlerinde de birbirlerine "Biz bir zamanlar devlet gibiydik, her şeyimiz vardı," demişler...

Bizi iyi ağırlayamadıklarını düşündüklerinden midir nedir; "devlet gibiydik..." derlerken onlarda hep bir mahcubiyet sezinledim. Kendilerini böyle yokluk içinde hatırlamayalım diye belki, o eski güzel günlerini anlatıyorlardı.

Yiyecek bol ve çeşitli olunca devlet gibi olunuyor. Devlet; bolluk, bereket...

Devlet gibi oldukları zamana ait izleri serbest bırakılmazdan iki gün önce Gabar'ın iç kısımlarında gördüm.

Kaçmıştık... Yo, PKK'lılardan değil. Biz ve PKK'lılar, askerlerden... Tam bizi serbest bırakmaya niyetlendikleri bir sırada havan mermileri üzerimize yağmaya başlamıştı... Bizi alarak Gabar'ın iç bölgelerine çekildiler. Koşar adım dört saat yürüdükten sonra geldiğimiz yer PKK'nın iki yıl önce kullandığı noktalardan biriymiş; 94 yazında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Gabar'da yaptığı büyük operasyon sırasında "deşifre olmuş"

Çevrede ilk bakışta dikkati çeken şey çöplerdi... Yüzlerce teneke, konserve kutusu, şişe etrafa saçılmıştı. Eski kamp yeri bir çöplüğü andırıyordu.

"Bütün bunlar size mi ait?" diye sordum. "Bizimdir," dediler.

Yakın döneme ait çöp arkeolojisi bulgularıydı bunlar... Burada bir dönem varolmuş PKK'lıların eriştikleri yaşam düzeyi hakkında somut fikir veren bulgular...

Beyaz peynir, reçel, tahin helvası, pekmez tenekeleri. Konserve kutuları; yaprak sarma, barbunya fasulye. Zeytin tenekeleri. Ve ton balığı... Çok sayıda Dardanel Ton kutusu. Ve su şişeleri. Pet...

PKK'nın Gabar'da "devlet gibi" olduğu döneme ait kalıntılar... Şaşkınlık uyandırıcı...

Neler yiyorlarmış, neler...

"Devlet gibiydik," demişlerdi; devletin sofrasını da gördüm... Şırnak'ta.

Serbest bırakıldığımız günün akşamı, Şırnak Emniyet Müdürlüğü'nde sorgu faslı bittikten sonra zengin bir sofranın başında ağırlandık. İşte o akşam yediklerimiz: Beyaz peynir, kaşar peyniri, tahin helvası, yeşil ve siyah zeytin, barbunya pilaki, mısırlı ton balığı salatası, söğüş salatalık ve domates... Evet, Şırnak Emniyet Müdürlüğü'ndeki mönüyle, PKK'nın iki yıl önceki mönüsü arasında neredeyse fark yok...

Devlet şimdi ne yiyorsa, PKK da iki yıl önce aynısını yiyormuş... Bana "Devlet gibiydik, her türlü yiyeceğimiz vardı," diyen PKK'lılar, herhalde "devlet"i burada bir bolluk, zenginlik metaforu olarak kullanmışlardı. Devlette ne yendiğini gerçekten bilmelerine imkân yok çünkü... Ama gelin görün ki, iki mönü arasında, bu metaforu metafor olmaktan çıkartan şaşırtıcı bir benzerlik vardı.

Peki, dağdakilerin sofrası "devlet gibi" iken ne olmuştu da yabani otlarla beslenmek zorunda kalmışlardı?

Kendileri "köyler boşaltıldığı için," diyorlar...

PKK'nın taban edindiği köyler, örgütün lojistik faaliyetinde hem kaynak, hem de istasyon vazifesi görüyormuş. Bunlar boşaltılınca lojistik faaliyeti giderek zorlaşmaya, aksamaya başlamış. Eskisi kadar kolay yiyecek bulamaz olmuşlar. Örgütte gözle görülür bir gıda sıkıntısı başgöstermiş.

Sadece bir defa, evet sadece bir defa, çevredeki köylerde hazırlanmış bir yiyeceği tattım onlarla birlikteyken. Cehennem Deresi'nde; köy ekmeğiydi. Onların yaptığı sac ekmeğinden çok daha lezzetliydi. İçlerinden biri gün boyu görünmemiş, sonra akşam geldiğinde koynundan çıkardığı ekmeği bölmüş, yarısını bize vermişti. Bu ekmeğin dışında köylüler tarafından üretildiği belli olan bir yiyecekten ne tattım ne de çevremde yendiğini gördüm.

Un, makarna, bulgur, pirinç, şeker, çay, margarin... Temel gıdaları bundan ibaretti. Bunların hepsi kent ve kasabalardan sağlanacak maddeler. Köylerden elde etseler, bunların yanında az miktarda da olsa yöreye özgü yiyeceklere rastlardım.

Gıda maddeleri yöreden sağlanmıyor; uzun mesafeler boyunca katır sırtında taşınıyordu. Cehennem Deresi'nden Gabar'a giderken, böyle bulgur ve yağ yüklü iki katırı güden üç-dört PKK'lı bizimle

aynı güzergâhı kullanmıştı. Dicle kıyısındaki bir depodan aldıkları birkaç çuval erzağı bir günlük mesafedeki Gabar'a taşıdılar. Bu erzağı Gabar'ın çevresindeki köy ve kasabalardan sağlama imkânları olsa bu zahmete katlanmazlardı herhalde.

Köy boşaltmalar devletin PKK'ya karşı mücadele stratejisinde önemli değişiklikler yaptığı 1992 yılından sonra başladı. Uygulamaya sokulan yeni stratejide amaç, kırsal kesimde alan hâkimiyetini sağlamak ve bu yolla PKK üzerinde tayin edici bir askeri baskı kurarak kesin sonuç almaktır. Bunun için bölgeye büyük askeri yığınak yapıldı; PKK etkin olduğu kent ve ilçelerde pasifize edildi. Askeri birlikler ve özel timler, bir operasyondan ötekine adım attıkları kırsal bölgelere bu defa daha uzun süreli üslenmek üzere çıktılar. Böylece PKK dağlık bölgelerde rahat hareket edemeyecek hem de örgütle sıcak temas artacaktı.

Köylerin boşaltılması bu çerçevede gündeme geldi. PKK'nın etkili olduğu bölgelerde köylüye iki seçenek bırakıldı: ya korucu olmak, ya da bölgeyi terk etmek. Korucu olan köylere ilişilmedi, diğerleri sürüldüler. Binden fazla köy ve mezra boşaltıldı, bunların hatırı sayılır bir bölümü kısmen veya tamamen imha edildi.

PKK'nın faaliyet alanı olan koca bir bölge insansızlaştırıldı.

Köy boşaltma, devlet tarafından PKK'ya karşı yeni mücadele stratejisinin bir parçası olarak, planlı bir şekilde, adım adım uygulandı.

Kuzey Irak'ta konuştuğum Türk generalinin sözleri geliyor aklıma; "PKK'nın elinden yiyeceğini, cephanesini alın, PKK biter," demişti. Köyler boşaltılırken amaçlanan buydu belki: PKK'yı yiyecek-siz bırakmak... PKK'yı yöre halkından sağladığı her tür destekten mahrum kılmak.

Şu meşhur su ve balık ilişkisi... Hani gerilla sudaki balık ya; su kurutulursa o da yok olacak...

Orada su kurutulmuş...

Bu iş, PKK'yı boğmak için yapılmış... Soğuk, askeri bir mantık ile...

Köy boşaltmaların bir PKK'yı ilgilendiren sonucu var, bir de insani ve sosyo-kültürel sonuçları...

Orada bütün bir sosyo-kültürel doku kökünden kazınarak yok edilmiş. İnsanlar nesiller boyu yaşadıkları topraklardan atılmışlar.

Onlarla geçirdiğim 26 gün boyunca dağlarda PKK'lılar dışında topu topu üç insan gördüm. Üç çoban...

Cehennem Deresi'ndeydik, kanyonun yamaçlarında gündüzü geçirdiğimiz noktaların birinde... Üç-dört kilometre ötede, kanyonun karşı tarafında, zirvede, toplu iğne başı kadar bir gölgenin hareket ettiğini fark ettim. Gözlerimi kısıp dikkatle baktım. Bu bir insandı; önüne katıp güttüğü bir de sürü vardı. Adamı dakikalarca izledim, sonra o ve sürüsü gözden kayboldu. Herhalde çevredeki korucu köyündendi.

Bir de Dicle kıyısında, nehri geçmek için akşamı beklediğimiz yerde; kanyonun karşı tarafında... Keçi güden iki çocuk... Üzerlerindeki giysilerin rengini seçebiliyordum. Bağıra çağıra konuşuyorlardı aralarında. Sesleri kanyonda yankılanıyordu. Korucu köyündenmiş o çocuklar; öyle dediler.

O yörelerde hayat normal akışını sürdürseydi; geçtiğimiz yerlerde toprakta çalışan köylüler, çalı çırpı toplayan kadınlar, okuldan dönen çocuklar falan görürdük. Hiçbiri yoktu. Gitmişlerdi.

O insanların köylerini gördük. Hepsi boştu. Bazıları tahrip edilmişti. Yakılmış, çatıları çökmüş evler... Enkaz halinde. Bazılarına ise hiç dokunulmamıştı. Bırakıldığı günkü gibi sapasağlam duruyorlardı... Öyle çıkmışlar, gitmişler.

Hüzün verici manzaralardı...

Bagok, Cehennem Deresi ve Gabar'da 25 kadar boş köy saydım. Gördüğüm ya da varlığından haberdar olduğum dolu köylerin, bir başka deyişle korucu köylerinin sayısı bunun altındaydı.

Cehennem Deresi'nden Gabar'a yürüyüşümüz sırasında sabah gün ışıırken, bir köye vardık. Hilafsız, cennetten bir köşeydi burası. Bir vadinin derinliklerinde kaybolmuş, saklı bir cennet... Sakinleri cennetten kovulmuşlardı. Adı "Yarımca"ymış...

Yemyeşil; söğütler, armut, elma, zeytin, badem ağaçları... Çeltikler... Bostanlar... Yamaçlar taraçalanmış, her karış toprak değerlendirilmiş, çok emek harcanmış.

Burası tabiatın iltimas geçtiği bir yöreydi... Gürül gürül sular fışkıırıyordu kayalık yamaçlardan... Berrak, buz gibi kaynak suları, taş kanallardan geçerek köyün her köşesini dolaşıyordu. Su şarılması sonsuz bir ninni gibiydi.

Taştan yapılmış, tek katlı, toprak damlı kübik evler sırtlarını yamaca vermişler, sapasağlam ayaktaydılar. Üzerlerinde herhangi bir tahribat izi yoktu. O evlerin sahipleri geri dönseler sanki hayat kaldığı yerden devam edecekti.

Her şey çok ani olmuştu, belli... Çeltik epeyi boy atmış ama şim-

di boynu bükük, suyu çekilmiş, sararmış... Köylünün hasadı bekle-
yecek zamanı olmamış.

Devlet okul yapmış, şimdi çürüyor. Atatürk büstünün kaidesi ye-
rinde duruyor, büst yok... Belki köy boşaltılırken götürülmüştür. O
uzak vadiye elektrik getirilmiş, oysa şimdi direkler yana yatmış, tel-
ler kopuk...

Yirmi altıncı gün, serbest bırakılmak üzere üç PKK'lının nezare-
tinde Gabar'da bir vadi boyunca güneye doğru ilerliyorduk; komu-
tanları Fatih'le beni kendi köyünün içinden geçirdi. Sağlık ocağı da-
hi olan büyükçe bir köydü. Boşaltılmış ve ardından yakılmış. İstis-
nasız bütün evlerin damı çökmüştü. Harabe halindeydiler... Evlerin
içinde köylünün geride bıraktığı eşyalar göze çarpıyordu. Somyalar,
leğenler, ibrikler, tencereler, yağ tenekeleri...

"Bin kişilik köydür, Gabar'daki köylerden en az gerilla bu köy-
den çıkmıştır, 14 tanedir, korucusu da vardı, ama devlet yakmıştır,"
dedi komutanları.

Sonra yıkıntılardan birini işaret etti: "Bak bu benim evimdir,"
dedi. Ardından ötedeki başka bir evi gösterdi: "Bu da korucubaşının
evidir; korucu olmuş ama evini kurtaramamış."

Bir başkası, Gabar'daki Karageçit köyü... Büyük boy karayolları
haritalarında gösteriliyor. Karageçit köyü kâğıt üzerinde kalmış bir
köy, haritada var görünüyor ama gerçekte yok, "haritadan silinmiş"
Boşalmış ve yakılmış. Köyün en yüksek noktasında iki katlı beto-
narme, büyükçe bir karakol binası var. O da yakılmış; kapkara, bir
hayalet gibi duruyor.

Karageçit köyünün PKK'lılardan dinlediğim hikâyesi manidar.
Burası tarihte bir Ermeni köyüymüş ve orijinal adı "Sipivi-
yan"mış.1915 tehcir hareketi ve bunu izleyen çatışma dolu yıllar sı-
rasında boşalmış veya boşaltılmış. Ardından köye Kürtler yerleş-
miş. Ne kadar sonra bilmiyorum; köyün adı "Karageçit" olarak
Türkçeleştirilmiş.

Bu köy, gönüllü korucu köyüymüş. PKK için Gabar'da bir en-
gel... Örgüt bu köyü hedef almış... Birçok defa saldırmış bu köye.
En sonunda bir baskın düzenleyerek çok sayıda köylüyü öldürmüş.
Karageçit köylüleri daha fazla direnememişler ve 1994'te köylerini
bir günde boşaltıp göçmüşler. Aradan birkaç ay geçmiş, geri gelmiş-
ler, boş karakol binasını ve kendi evlerini ateşe vermişler; meyve
ağaçlarını sökerek alıp götürmüşler.

Sipiviyan ya da Karageçit, kimseye yurt olmamış.

Köyün Ermeni sahiplerinden kalma olduğu söylenen mahzenler, taraçalar... Sanırım yine onlardan kalma, taş işçiliği ile dikkat çeken eski evler... Zeytinlikler, badem ağaçları...

Bir yüzyıl dolmadan önce Ermeniler, sonra Kürtler... Sipiviyan ya da Karageçit'in bundan sonraki sakinleri kim olacak acaba? Belki de hiçkimse...

Karker hemen her gün güneş batmadan önce bölgedeki diğer PKK gruplarıyla telsiz görüşmesi yapmak için kamp yerinin yüksek bir noktasına tırmanıyordu. Bir keresinde bizim de kendisiyle gelmemizi istedi. Boş köyleri gösterecekmiş...

Beş-on dakikada tırmandık... Manzara gerçekten muhteşemdi... Bütün bölge ayaklarımızın altında...

Güneydeki uçsuz bucaksız düzlük Suriye... Batıda Güçlükönak görünüyor, birbirine sokulmuş evleriyle platonun üzerinde beyaz bir nokta gibi. Platonun ortasında bir kanyon zikzaklar çiziyor. Dicle olmalı bu... Geldiğimiz yerler... Doğuda Çıray dağları olanca heybetiyle uzanıyor. Doruklarında kar var. Güneydoğuda, çok uzaklarda Cudi gözüme çarpıyor. Yüksek, karanlık...

Kuş uçuşu bir kilometre mesafedeki "Tepe-i Zaman"ı saymaz isek, bulunduğumuz nokta bölgenin en yüksek yeri. "Tepe-i Zaman", sipsivri, muazzam bir kaya kütlesi... Bölüğün tepecileri oraya tırmanıp gün boyunca nöbet tutuyorlar.

Gözlerim ufuk çizgisinden yere kayınca etrafa atılmış çok sayıda boş meşrubat kutusu görüyorum. Şu alüminyum kutulardan... Dikkatle bakıyorum; yüzlerce var bunlardan çevrede. Pepsi Cola, Sprite, Fanta... Hatta kâğıt kutular; sütler, meyve suları... Pipetleri üzerinde duruyor. Puding kutuları bile var. Ve hatta çikolata kâğıtları... Ve boş sigara paketleri; Marlboro, Camel, Maltepe, Tekel 2000...

Karker'e soruyorum hemen, "Bunlar kimden kalma?" diye. "Askerdendir," diyor. "Geçen sene büyük operasyonda gelmişler, burada iki ay kalmışlar."

Bana bakıp tebessüm ediyor:

"Öldür öldür asker bitmez!"

"Öldür öldür asker bitmez!" PKK'lılarla geçirdiğim 26 gün boyunca duyduğum en anlamlı laflardan biri... Üstelik bu lafı PKK'nın görmüş geçirmiş bir bölük komutanı etmişse daha da anlamlı oluyor.

Ben kayadan kayaya atlayarak dolaşıyorum... Karker "Aman," diyor, "dolaşma, çök, Fındıke görmesin" "Fındıke", Karker'in be-

lalısı jandarma karakolu. "Fındıke" değil, Fındık ama Karker sonuna bir "e" ekliyor... Karakoldan dürbünle sürekli gözlerlirmiş bulunduğumuz bölgeyi... Birini gördüler mi, havanı yollarlarmış.

Karker bizi buraya neden çıkardığını hatırlıyor sonra; boş köyleri gösterecek. "Aha bak," diyor eliyle kuzeyi işaret ederek: "Şuradaki köy boşaltılmış; bir de onun yanında vardır, siz göremezsiniz; bir de aşağıda."

Birkaç kilometre ötede, iki tepenin arasına sıkışmış yirmi kadar ev görünüyor. Kastettiği bu olmalı. Kuzeyde üç köy var, bir de bizim gelirken gördüğümüzü eklersek dört eder. Gabar'da Karker'in grubunun kamp yaptığı alanlara yakın dört köy varmış, şimdi hepsi boş.

Karker'e göre bütün bu köyler 1994 yazında Gabar'da yapılan büyük bir operasyon sırasında boşaltılmış. Operasyona 45 bin askerin katıldığını iddia ediyor. Sadece kendi bölgesindekiler değil, Gabar'daki hemen bütün köyler bu kapsamlı operasyon sırasında aynı kaderi paylaşmışlar.

1994 yazına kadar köylülerle iç içe yaşıyorlarmış, şimdi yalnızlar. Kelimenin tam anlamıyla yalnız... Köylüler gitmiş, onlar arasında bir taban edinmişlerse, ki edinmişlerdir, onlar da gitmiş. Halk dağdakilerden koparılmış. PKK'nın destek aldığı köylü taban artık belki de Mersin'de, Diyarbakır'da, İzmir'de ya da İstanbul'da...

Geçmişte PKK'nın köylerde sayıları onbinlere ulaştığı söylenen bir milis örgütlenmesi vardı. Bu milisler yeri geldiğinde PKK eylemlerine katılır, sonra silahlarını saklayıp köydeki olağan yaşantılarına dönerlerdi. Gerilla faaliyeti için önemli bir destek oluştuyorlardı. Artık PKK'nın milis örgütlenmesi yok. Köyler boşaltılınca onlar da dağılmış. Bazıları ARGK'ya alınmışlar, geri kalanı da aileleriyle birlikte kentlere ve kasabalara göçmüşler.

Halk olmayınca, Bagok'takiler, Cehennem Deresi'ndekiler ve Gabar'dakiler devlet ile karşı karşıya kalmışlar.

Dağlar seyircisi olmayan bir arenaya benziyor.

İnsan namına dağdakilerin karşısında sadece düşman saydıkları var; askerler ve korucular...

Cehennem Deresi'nden Gabar'a yürürken, Gabar yakınlarında yüksek bir düzlükte ilerliyorduk; güneş henüz doğmamıştı. Önümüzde derin, karanlık bir vadi vardı; oraya inecektik. İki saat daha yürürsek sonrası Gabar'mış.

Çok uzakta köy ve kasabaların ışıkları görünüyordu. Karanlıklar

çölünde elektrik vahaları gibiydiler. Hüseyin, ışıklara baktığını görünce, "Şu en uzaktaki Cizre'dir, şu ortadaki İdil, onun yanında Güçlükönak, sonra şu en sağdaki Dargeçit," dedi... Eliyle Cizre yönünü işaret ederek, "Daha arkası var ya, Bagok'tur," diye sürdürdü.

Hüseyin biliyor, Bagok orada. Karşımızda bir yerde, ama görünmüyor. Cizre hizasında çok derinlerde göğü kızıla boyayan çok kuvvetli bir ışık kaynağı var. Bu olsa olsa Suriye topraklarında, Kamışlı civarındaki o rafinerinin gece gündüz alev saçan yüksek bacası olabilir. Bagok'ta katır sırtında doğuya doğru ilerlerken görmüştüm. Bilmesem, koca bir köyün cayır cayır yandığını düşüneneğim. O rafinerinin kuzeyi hep Bagok... Karşımızda.

Karanlıkta mesafeler yitiyor. Bir dağ, bir köy, her neyse görülen, sanki çok yakın, iki adım ötede. Göz aldanıyor. Uzak ya da yakın, Bagok orada, şimdi gündüz olsaydı görürdüm.

Peki bizi neden böyle dolaştırdılar? Beş günümüz yürüyüşte geçti. Vadiler katettik, nehirler aştık. Önce kuzeye, sonra doğuya, şimdi güneye... Bir yarım daire çizdik. Neden kestirmeden düz bir hat izlemedik? O kadar yorgunluk, ıstırap...

Tam, "Bagok karşımızdaysa, bizi neden böyle dolandıra dolandıra getirdiniz?" diye soracakken Hüseyin yeniden konuşmaya başlıyor.

"Şu yakındaki ışıkları görüyorsun? Hepsi taburdur, korucu köyüdür; TeCe başkasını bırakmamıştır."

Işık öbekleri, Cizre-İdil-Güçlükönak-Dargeçit hattı ile bulduğumuz noktanın arasına ip gibi dizilmişler. Yakında olmalılar çünkü ışıklar güçlü ve parlak. Aralarındaki mesafe aşağı yukarı aynı. Bazı öbeklerdeki ışıklar rasgele kümelenmişler. Bunlar korucu köyü olmalı. Diğerleri alabildiğine düzenli. Eşit güç ve eşit aralıkta altı yedi tane ışık; burası bir askeri birlikten başka ne olabilir? Böyle dört-beş tane var, on civarında da korucu köyü...

Kafamdaki sorunun cevabı bu manzarada gizli.

Devlet Bagok ve Gabar arasına etten bir duvar örmüş. PKK nasıl bu hattı yarıp geçsin? O birliklerin, korucu köylerinin arasından geçmek büyük risk. Elbette kenarından dolaşacak! Bir günde gideceği yere üç günde gidecek.

Bagok, yüksek bir plato. Arazi koşulları çok elverişsiz. Denetlenmesi güç. Gabar da öyle. Buralarda devletin alan hâkimiyeti kurması zor. Kurmuş olsaydı PKK böyle gündüz gözüyle büyük gruplar halinde dolaşamazdı zaten buralarda. Cehennem Deresi'nde ol-

duğu gibi gündüz saklanmak, gece dolaşmak zorunda kalırdı.

PKK Gabar'da serbestti... Ama aynı zamanda çepeçevre kuşatılmış gibiydi. Batıda; güneyden kuzeye uzanan, açılması neredeyse imkânsız bir hat; güneyde şırmak, kuzeyde Eruh'taki askeri birlikler...

Bölgedeki köyler boşaltılarak PKK kendisine düşman, boğucu bir atmosfer içine alınmış.

7.

Gabar'daki ilk günümüzdü. Mazlum, birkaç PKK'lı ve bir de biz, ateşin etrafındaydık. Noktaya ayak basmamızın ardından başlayan çatışma biteli bir saat falan olmuştu. Çatışmaya katılanlar üçlü beşli gruplar halinde geri dönüyorlardı. İçlerinden biri yanımıza geldi, ateşin başında yer açtılar ona. Yorgun görünüyordu, ter içindeydi. Önce su verdiler, sonra çay. Gençti, çok genç. Bıyığı bile terlemediği henüz, çocuk gibiydi. Oğlan çocuğu. On beşinde falan gösteriyordu. Boyu da kısaydı; taşıdığı "biksi" neredeyse boyu kadardı. Mazlum ona alaycı bir ifadeyle sordu:

"Kaç asker öldürdün bakalım?"

Ciddi bir edayla cevap verdi, gözlerini hafif kıсарak:

"Bilmiyorum. Mevzilerine baktık, kanlı sargı bezleri vardı. Kan izleri vardı."

Sesi kısık ve yumuşaktı. Ergenlik sesini çatlatmış ama tam erkekleştirememiş.

"Kaç fışek yaktın?"

"İki yüz tane yaktım."

"İki yüz taneyle en az on asker öldürmen gerekirdi."

O buna, "Kalaşlar hiç çalışmadı," diye karşılık verdi. "Kalaşlar" dediği, kalaşnikovlu arkadaşları. Kendisi askerlere uzaktaymış, kalaşnikovlular daha yakına sokulmuşlar ama pek ateş etmemişler. Çoğunlukla biksiciler ateş etmiş, fakat uzak mesafede olduklarından vurabilmişler mi bilmiyor.

Bir ara göz göze geldik. Tebessüm ettim. O da aynı şekilde karşılık verdi. O an en çok yaşını merak ediyordum.

Gülümseyerek, "Kaç yaşındasın?" diye sordum.

"On sekiz," dedi.

Hayretimi gizleyemedim: "O kadar büyüksün demek, ben seni daha küçük sandım."

"Yok, ben erkek değilim," dedi gülerek. "Kız"mış.

Bak şu işe şimdi! Hayretler içinde kaldım... "Hadi yaa... Hay Al-

lah!" sözleri çıktı ağızımdan. Sonra, "Kusura bakma, ben seni..." dedim ve orada durdum; "erkek sanmıştım" diyecektim, diyemedim.

Tebessüm etmeye çalıştım, bir parça mahcup, bir ona, bir etraftakilere baktım; herkes gülüyordu. Kızardım, tekrar "Kusura bakma," diyerek özür diledim. Ona ve çevremdekilere mahcup gülücükler dağıttım.

Bir genç kız için erkek sanılmak ne kadar utanç verici bir durumdur kimbilir. Kızı erkek sanmak da çok sıkıntı verici tabii... Çamın büyüğünü devirmek...

Ama baktım, hiç öyle bozulduğu falan yok. Hiç alınmamış, dakika geçmeden unutmuş gibi... Etrafındakilerle sohbet ediyor.

Çevremdekilere sezdirmemeye gayret ederek, androjeni fazla kaçmış gibi duran bu kadın gerillayı seyre koyuldum. Kendimle hesaplaşıyorum şimdi... Acaba görünüşünde, sesinde, bakışında, duruşunda hangi özelliği yakalasaydım bu hataya düşmezdim? Onu erkek sanma hatasına... Bakıyorum, bir ellerine, bir gözlerine, ayaklarına; sesinde kadınsı notalar arıyorum... Kadınsı bir şeyler bulayım ki onda, "Bak işte," diyeyim kendime, "bunu nasıl göremedin, hiç erkekte bu olur mu?" Kendimi affetmeyeyim...

Bütün mazohist gayretlerime rağmen, onda kadınsılık bulamadım. Suçsuzdum. Karar verdim ki o, erkek sanılmaya müstehaktı. Kısa saçlar, erkeksi, kaba yüz hatları, iri eller...

Göğüslerine baktım, kadınlığını ifşa edecek kadar belirgin değil diler. Gözden kaçabilirlerdi.

Çatallaşmış, buluğa eren erkek çocuk sesi. Bir de o cigara sarışı, dumanı üfürmesi, erkek gibi oturuşu, yürüyüşü... Sanki hemcinsleri arasında.

Adı Botan'mış.

Kürtçe konuşurken, birden Türkçe'ye dönüş yaptı. Bize duyurmak ister gibi...

"Biz yine iyisi mi kulak toplayalım."

Kulak toplamak? Neden söz ediyor? Kulak kesmekten mi?

Tekrarladı: "Boşver, biz kulak toplayalım."

Nasıl oldu bilmiyorum, biraz kendiliğinden, düşünmeden atılıp sordum, üzerime vazifeymiş gibi:

"Partiniz kulak kesmeyi yasaklamadı mı?"

Mazlum araya girdi:

Müstehzi, "Yasaklamıştır, kulak kesmek yanlıştır ama başka türlü olmuyor, bizi mecbur bırakıyorlar," dedi. "Onlar da yapıyorlar."

Ben cevap vermedim, sustum; Kürtçe'ye döndüler.

Önce 31 Mart günü, kaçırılmadan önce Kuzey Irak'ta gözlerimle görmüştüm. O üç ceset... Kulakları yoktu, kesilmişti.

Hain addettikleri kişileri, kulak keserek de cezalandırdıklarını daha önce duymuştum.

Sonra, Cehennem Deresi'nde içlerinden biri bana kulak kesmekten söz ettiğinde o cesetlerin olmayan kulaklarını hatırladım.

Gündüzü geçirdiğimiz noktaların birindeydik. Küçük aptes için oturduğum yerden kalkmıştım ki, o gün ilk defa gördüğüm biri yanıma geldi ve ayaküstü laflamaya başladı benimle. Artık kanıksadığım, "Nerede yakalandınız" gibi birkaç sorunun ardından propaganda yapmaya başladı. Derli toplu konuşuyordu. Eğitim görmüş biri olmalıydı.

Dakikalarca konuştu. Çok sıkışmıştım, hemen kuytu bir yere gitmeliydim ama olmuyordu işte, söylediklerine ilgisiz görünemedim. İkna sıkına dinledim.

Çektiğim ıstırabı bilseydi kısa keserdi ama o konuştukça konuşuyordu. O kadar ki, sonunda sözü silahlara getirdi:

"Gerillanın donanımı..."

"Bir kalaşnikov, altı dolu şarjör, dört el bombası ve bir de kulak ve burun kesmek için bıçak taşırsınız," dedi. Kulak ve burun kesmekten söz ederken sırttı.

O sırtınca ben de sırttım.

Sinirden...

Burun kestiklerini ilk defa duyuyordum.

Ardından, "Ama Parti kulak kesmeyi yasaklamıştır," dedi.

Ben, "Hımm, öyle mi," diyerek geçiştirdim. Kulak burun mevzuu kapansın istedim.

İşte, PKK'nın kulak kesmeyi yasakladığından bu şekilde habirim oldu.

Botan'ın "kulak toplamak"tan kastı, öldürdükleri Türk askerlerinin kulaklarını keserek yanlarında götürmekti. Kesip atmak değil, götürmek...

Bence iki yönü var bunun... Birincisi, öldürülen düşmanın bedeninden bir parçayı zafer nişanesi olarak almak... Düşman addolunana karşı o an kesin olarak üstün gelindiğinin belgelenmesi... "İşte, ben seni sadece öldürmekle kalmadım, sana cesedine sahip olacak kadar üstün geldim," demek... Boğa güreşçisinin hakladığı boğanın kulağını keserek coşku dolu seyircilere göstermesi gibi...

İkincisi, kulak toplamak o cenazeleri almaya gelecek olan diğer askerlerin moralini bozmayı, onları yıldırılmayı amaçlıyor kanımca. Bir tür manevi eziyet.

Dağdakiler arasında Botan, birkaç kelime de olsa konuştuğum ilk kadındı. Görünüşü, hali tavrı erkeğe benzeyen, kulak toplamaktan söz eden bir kadın...

Botan'ı bir an eğilmiş, elinde bıçak, bir cesetten kulak keserken canlandırdım gözümde. İrkildim. Bedenimde bir ürperti dolaştı. Bütün o erkeksi görünüşüne rağmen o bir kadındı ve bu işi bir kadına yakıştıramıyordum.

Vahşet erkeklere özgüdür ve kadınlar vahşete sapınca bu, hayatın sanatı taklit etmesine benzer. Gerçek hayatta canavar kadın tipi çok az rastlanan bir tiptir ve sanata konu olan canavar kadınların sayısı gerçek hayattaki canavar kadınlardan kat be kat fazladır. Sanattaki canavar kadınların yaratıcıları da genellikle erkeklerdir.

On sekizinde olduğuna göre, Botan en fazla birkaç yıldır dağdaydı. Birkaç yılda bu hale gelebilir miydi peki, karşı cinsin hal, davranış ve düşünce tarzını böylesine özümseyebilir miydi? Hiç sanmıyorum. Herhalde Botan okulda da erkeklerle top oynuyordu. Belki sapanla kuş avlamış, kedilerin kuyruğuna teneke bağlamıştır.

Botan erkek kılığında dolaşıyor.

Simgesel bir eşyasından, kefiyesinden belli oluyor... Botan erkeklerin kullandığı kefiyeden atıyor omuzlarına. Haki zemin üzerine yeşilin tonlarından ekose kenar desenli. Hepsi aynı. Aynı tezgâhın ürünü. Ama diğer kadınların kefiyeleri başka. Onlar çiçekli, güllü... Omuzlarında kefiye değil sanki eşarp taşıyorlar. Onlar dağda da kadın.

Dağdaki erkekler kadınlardan genel olarak söz ederken "bayanlar", "bayan arkadaşlar" diyorlar. Kadınlardan oluşan ve komutanlığı bir kadının yaptığı takıma da "Bayanlar takımı" diyorlardı. Bir kadına hitap ederken isimlerinin başına "yoldaş, arkadaş" anlamına gelen "hevala" sözcüğünü ekliyorlar. "Hevala Berivan", "Hevala Rojbin" gibi... "Heval", tek başına cinsiyet belirtmiyor ama bir erkek isminin başında kullanıldığında zaman "hevale" oluyor, sonuna bir "e" takısı alıyor, bir kadın için kullanıldığında ise "a" geliyor "heval"ın sonuna.

Erkeğin karşı cinsi kadın olduğu için "kadın" diyorum onlara. Oysa ki çoğu genç kızlık çağındaydılar. Henüz çok gençtiler. Aralarında yirmiden yukarı gösteren yok gibiydi. Belki komutanları...

"Bayan" resmiyet belirtiyor, mesafe koyuyor, samimiyeti kaldırıyor. Genç kadınlar ve erkeklerin arasına bir set çekilmiş oluyor böylece.

Uzaklık... Dağdaki kadınları tek kelimedede anlatmak gerekseydi, "uzaklık" derdim. O kadar uzaktaydılar ki...

Kelimenin her anlamında uzaktaydılar.

Bir kere yaşam alanları, yani yemek yedikleri, çay içtikleri ve uyudukları, kısacası ateşlerinin yandığı yer (çünkü dağdaki hayatın merkezinde ateş vardı), erkeklerinkinden çok uzakta ve hatta göz temasını engelleyecek ölçüde kuytuydu. Ve yaşamları gerçekten burada geçiyordu.

Zorunlu haller dışında erkeklerin arasına karışmıyor, onlarla sohbet etmiyor ve onlarla birlikte çay, sigara içmiyorlardı. Bir erkeğin de kadınların ateşine gidip, onlarla zaman geçirdiğini hiç görmedim.

Zorunlu haller, iş ve eylem... PKK'lı erkek ve kadınlar ancak iş ve eylem sırasında bir arada olabiliyorlardı.

Gündelik işlerin başında ekmek pişirilmesi geliyordu ve kadınlarla erkekler konuşma imkânına en çok bu esnada sahip olabiliyorlardı. Ne zaman birkaç kadın ve erkek ateşin üzerindeki ekmek sacının çevresinde bir araya gelseler onları izlemeye koyuluyordum. Yapacak işim olmadığından değil, belli bir niyetle izliyordum onları. İki cins arasındaki çekimin açığa çıktığı anlardı çünkü bu anlar ve ben bu anları takibe almaya bayılıyordum. Kaçamak, çapkın bakışlarını ve seslerindeki o letafeti yakalamak için. Erkeklerde de, kadınlarda da... Bir nevi röntgencilikti yaptığım. Yasaklanmış cinselliğin gizli flörtlerle vuzuha erişini yakalayarak doyuma ulaşıyordum.

Konuştukları dili anlamasam bile, dilin rengi bana hiç yabancı değildi. İki cinsin birlikte olduğu ortamların uçuculuğu, inceliği, kokusu hemen açığa çıkıveriyordu. Sesler yumuşuyor, dilin müziği güzelleşiyordu. Kikirdemeler, şen kahkahalar, erkeklerden dengeli, ince ayar edilmiş karşılıklar buluyordu...

Sacın başında sadece bir kadın ve bir erkek varsa o zaman sohbet mahrem bir hadiseye dönüşüyordu. Göz temasları fütursuz, ifadeler güçlü... Ne de olsa yakın çevrede tanık yok... Sesler kısık, fakat asla fiskos eder gibi değil. Çok ölçülü.

Ama hepsi bu kadar... Her şey buraya kadar, daha ötesi yok. Flörtler umutsuz. Dağda aşk ve cinsellik yasak. Bu kesinlikle böyle.

Aşk ağır suç.

Cezası idam.

Nereden mi biliyorum? Onlara sormadım. Bilgisine güvendiğim kişilerden daha önce duymuştum. Dağda gördüğüm manzara –erkek ve kadınlar arasına çekilmiş kalın duvar– duyduklarımı doğruladı ve sormanın gereği kalmadı. Ve zaten böyle sorular kolay sorulmaz, hatta sorulamaz.

Aşkı yasaklamanın bir mantığı var elbette.

Kadın, erkek tüm PKK'lıların bütün düşünce ve enerjilerini verdikleri mücadele üzerinde yoğunlaştırmaları isteniyor. Örgütle ve onun koyduğu hedeflerle bağı zayıflatacak türden ne varsa, militanın zihnini davaya yoğunlaştırmaktan çelebilecek ne varsa reddediliyor. İşte cinsellik böyle zayıflatıcı, çelici bir şey. İnsanların kendilerini asker olarak gördükleri, askeri bir disiplin içinde yaşayıp her an ölümü soludukları, ölüme hazırlandıkları bir yerde aşk herhalde en büyük bozguncudur.

Bir an dağdakiler arasında aşk yasağının kalktığını düşünseniz... Herhalde disiplin falan kalmaz...

Bozguncu aşkın önüne baştan set çekmek için kestirip atmışlar, cezaların en ağırını uygun görmüşler ki, kimse yeltenmesin. Böyle hareket etmeseler, hafif cezalarla geçiştirip göz yumsalar, ipin ucu öyle bir kaçır ki... Kadın ve erkeklerin birlikte yaşadıkları bir ortamda cinsel içgüdüyü zapturapt altına almak nasıl mümkün olabilir? En az cinsellik kadar güçlü ve hatta onun kardeşi olan başka bir içgüdüyü, yaşama içgüdüsunü kullanarak... Yasak meyveyi yedi mi, bilmeli ki aşağılanacak ve ardından hayata veda edecek, kovulmakla kurtulamayacak.

Gabar'daki PKK'lı kadınlarla konuştuğumuz anlar sayılı. Ona da konuşmak denirse... Birkaç kelimelik basmakalıp diyaloglar... Bizden hep uzak durdular. Ne de olsa erkektik; iki cinsi birbirinden ayıran o görünmez duvarın onlara ait olmayan tarafındaydık. Hal böyle olunca biz de onlardan uzak durmak zorunda hissettik kendimizi. Aksi durumda yanlış anlaşılma vardı.

Nezaket gereği hatırımızı soranlara kısa, kayıtsız cevaplar verdik.

Selamlaşırken, onlar gibi yanım ağızla, gözlerin içine bakmadan, vurgusuz ve coşkusuz "Merhaba!" dedik.

Mecburen bir arada bulunuyor isek, ki bu anlar çok enderdi, konuşmayı asla biz başlatmadık. Konuşmaya çok istekli görünmedik.

PKK'lı erkeklerle kurduğumuz olağan insani ilişkiyi onlarla ku-

ramazdık. Onlarla yaptığımız sohbetleri kadınlarla yapamadık. Öykülerini dinleyemedik. Dağda kadın olmak nasıl bir şeymiş soramadık. Oysa çok isterdim öğrenmeyi.

Mamafih, Fatih'le beni zaman zaman meraklı nazarlarla inceliyorlardı. Merak edeceklerdi elbet... Yabancı bir dünyadan getirilmiş tutsaklardık biz.

Dağdaki acemiliklerimizi, gülünç, sakar halimizi seyretmekten haz duyuyorlardı belki de, kimbilir?

Onları böyle merakla bizi süzerken yakalamak eğlenceli bir oyun halini almıştı benim için. Onlar yakınımızdayken, kendi halimde, ilgisiz, kayıtsız bir eda takınıyor, boşluğa veya yere bakıyordum; sonra bakışlarımı aniden onlara çevirerek temas arıyordum. Dalgın görüldüğüme aldanarak savunma kalkanlarını indiriyorlardı. Birçoğuyla bu şekilde göz göze geldim, ama saniye bile sürmedi, bakışlarını kaçırdılar. Hoş, benim de zaten onlarla bakışmak gibi bir gayem olamazdı zaten... Oyun oynuyordum sadece... Saklambaç... Onları sobeliyordum... O kadar.

İçlerinden sadece biri bize sıcak davrandı. Güler yüzlü, nazik, dostane tavırlıydı. Çok gençti, on sekizinde falan... Adını bilmiyorum. Ad sormak ve söylemek âdeti yoktu ki... Karşılaştığımızda mutlaka selam verir, hatır sorardı, hayatlarına alışmış mıyız diye... Bir keresinde kendileriyle çay içmeye davet etti bizi. Kabul etmemek çok ayıp olurdu, yanlarına gittik ama çok yakına değil, biraz ötelere oturduk. O ve beş arkadaşı toprağın üzerine serdikleri yeşil bir örtünün etrafında bağdaş kurmuşlardı. Yere örtü sermek kadınlara özgü olsa gerekti. Erkekler arasında hiç görmedim. Bizi teselli etmeye çalıştı. "Merak etmeyin en fazla bir ay kalırsınız, sonra bırakırlar," diyordu. Diğer kadınlar hiç konuşmadılar bizimle.

İçlerinde en yaşlı göstereni "bayanlar takımı" komutanıydı. Adı Berivan'dı. Yirmi beş yaşında vardı sanırım. Belki de gösterdiğinden daha gençtir, bilemem. Takım komutanlığına yükseldiğine göre kıdemli olmalıydı. Zor hayat şartlarının yıpratıcı etkisiyle yaşından büyük gösteriyor olabilirdi.

Birkaç defa hatırmızı sordu, o kadar. Kadınlar arasında en güzel kefiye onunkiydi. Kefiye denemez, şal, evet şal demek daha doğru... Üzerinde çiçek desenleri olan, vişne çürüğü bir şal. Bir de ayağında işlemeli yün çoraplar vardı. Morlu, kırmızılı, sarılı, kalın köylü çorapları. Böylece şalvarlı, şutikli, cepkenli üniformasında kadınsı rötuşlar yapıyordu Berivan.

Kadın erkek uzaklığı komutanlar arasında da vardı. Bölük komutanı Karker zamanının çoğunu Mazlum ve iki erkek takım komutanı ile geçirirken, üçüncü takım komutanı Berivan sadece görüşeceği bir şey varsa onların yanına geliyordu. Toplantı falan yapmıyorlarsa oturmuyor, ayakta durarak konuştuktan sonra yerine dönüyordu.

Erkekler arasında en rahat hareket eden kadın Rojbin'di.

En havalısı oydu.

Endamlı, uzun abanoz saçlı, beyaz tenli, oval yüzlü, iri kara gözlüydü.

O, yağmurun sanki hiç dinmeyecekmiş gibi yağdığı günde, yağmur altında pilav pişiriyordu. Mazlum, Rojbin'i işaret etmiş, sempatiyle, "Boğaziçi'ni bırakmış gelmiş bize pilav pişiriyor," demişti. Bu sözler üzerine Rojbin'e dönüp başımla selam verip tebessüm ettim. Nezaket böyle buyururdu. Atıfta bulunulan kişiye selam... Onun da bana aynı şekilde karşılık vermesini bekledim. Ama o öyle yapmadı, bize bir-iki saniye manasız gözlerle baktıktan sonra Mazlum'a dönüp Kürtçe konuşmaya başladı. Bize hiç yüz vermedi. Sözleri arasında sık sık "kahraman", "şehit" ve "hevale" kelimeleri geçiyordu. Çatışmalarda ölen arkadaşlarından söz ediyor olmalıydı. Neden bu konuyu açtı anlayamadım.

Rojbin Gabar'daki kadınların erkeklere karşı en girişken olanıydı aynı zamanda... Kendinden en emin olanı, kendine en çok güveneni... Belki sadece bu özelliği beni onun bir süre Boğaziçi Üniversitesi'nde okumuş olduğuna inandırabilirdi.

Sık sık Mazlum, Karker ve diğerlerinin ateşine gelir; ayakta durup konuşur, konuşurdu. Sözü aldı mı, bırakmak bilmezdi. Laflamak işte... Yüzünde hep güleç bir ifade olurdu. Hep keyifli konulardan mı söz ederdi, yoksa konuşmaktan mı çok keyif alırdı bilmiyorum. Biraz gevezeydi galiba.

Mazlum, "bayan yoldaşlar"dan pek memnun değildi ve bu memnuniyetsizliğini dışa vurmakta beis görmüyordu. "Bayan yoldaşları tanıdıkça sevmemeye başlıyorum," demişti. Bunu bizim yanımda bir kereden fazla söylediği için onlardan yana sıkıntısının ciddi olduğu sonucuna vardım. Bayanlar yaşam koşullarına uyum sağlamakta güçlük çekiyorlarmış. Disipline edilmeleri zormuş, duygusal oluyorlarmış.

Bir keresinde içlerinden birini yanına çağırdı. Gelen, zarif yürüyüşü ve hüznü bakışlarıyla daha önce dikkatimi çekmiş biriydi.

Sarışın, açık yeşil gözlü, minyon, güzel bir genç kızdı. Geldi, üç metre ötede durdu. Ne diyecek diye beklerken, Mazlum birden onu azarlamaya başladı. Artık nedense, çok kızmış gibi bir hali vardı Mazlum'un. Kızcağız kızardı, bozardı, yüzü allak bullak oldu. Han-diye ağlayacak. Bir şeyler diyecek gibi oldu, sesi titriyordu.

Mazlum'un azarı bitince, bedbaht, geri dönüp uzaklaştı.

Akşam Mazlum'dan öğrendik ki, kızcağız gittiği yerde bir köşe-ye çöküp ağlamış. "Laf söylenmiyor bunlara," diye şikâyet ediyordu Mazlum.

Kızı azarlamasının nedeni yanına gelirken silahını almamasıymış. Askeri disiplin gereği, komutanın yanına çağırdığı bir PKK'lı silahlı olarak gelmeliymiş.

Bu olay, Mazlum'un o minyon kızı azarlayarak ağlatması, Gar-bar'da erkek ve kadınlar arasında tanık olduğum tek nahoş hadiseydi. Bunu saymaz isek PKK'lı erkeklerle kadınların ilişkilerinin hayli medeni kalıplar içinde cereyan ettiği söylenebilir. Tamam, cinsler arası bir uzaklık var ama gündelik uğraş gereği yakınlaştıklarında birbirlerine karşı kibar ve güleryüzlüler.

Hemen hepsi köylü olan bu kadınlar PKK'ya katılıp dağa çıkma-salardı ne yaparlardı, ne olurlardı? Herhalde çok genç yaşta ebe-veynleri tarafından evlendirilir, 20'sine geldiğinde iki ya da üç ço-cuk sahibi olurlardı. Sonra da ömürleri evde kocalarını beklemek, yeni çocuklar doğurmak ve onları büyütmekle geçerdi. En fazla ya-kındaki büyük şehre, o da günü birliğine giderlerdi. Ya da ailecek bir büyük kentin varoşlarına göçer, aynı ev hayatını orada sürdürür-lerdi.

PKK'ya katıldıkları için bunlar gerçekleşmedi.

PKK'ya katılmayıp, kentli hemcinsleri gibi okumak isteseler; yüksek tahsil görüp bir meslek edinmek için... Bu mümkün olabilir miydi? Meslek edinip çalışmak, kariyer yapmak, para kazanmak, aile bütçesine katkıda bulunmak; bütün bu, kentli modern kadına özgü durumlar, onlar için de mümkün olabilir miydi? Meslek ve onun sağladığı ekonomik güç ile mümkün olan özgürlüğü elde edebilirler miydi? Sanırım pek azının bu şansı olabilirdi. Rojbin'in böyle bir şansı olmuş, ama o tercihini farklı yönde yapmış.

PKK'ya katılmak, zaten erişemeyecekleri için bu imkânı tepmek anlamına gelmiyor. Pek çoğu için bu böyle. Kentli modern kadınlar gibi özgürleşmek onlar için zaten ihtimal dışı. Onları çevreleyen geleneksel sosyal doku ve bir de yoksulluk, buna zor izin verir.

Mazlum bir keresinde çok sigara içmesiyle gözüne batan bir kadına şaka yollu çıkışmış, "Böyle giderse bayanların sigara içmesini yasaklayacağım!" falan demişti. Kadın da aynı yoldan cevap verdi: "Hevale Mazlum, biz özgür değil miyiz?" diye...

"Biz özgür değil miyiz" ne demek? "Biz özgürüz" anlamını taşıyor mu?

Sigara sağlığa zararlıdır ama onu içebilmek bir özgürlüktür. O kadın 18, bilemedin 19 yaşlarındaydı, demektir ki gelinlik çağında... Ailesini terk etmemiş olsaydı bu yaşta, böyle uluorta, serbestçe sigara içebilir miydi? Değil babasının, ağabeyinin karşısında sigara içebilir miydi?

Sigara bir sembol sadece... Bir özgürlük sembolü.

Kadınlık durumu açısından bakıldığında dağdaki kadınlar PKK'ya katılmış kadınlar olmaktan önce, ailelerini terk etmiş kadınlar oluyorlar... Köylü Kürt kızlarının dağa çıkması geleneksel dokunun dramatik bir biçimde parçalanması demek oluyor. Kadınlık durumunda benzersiz, radikal bir değişim.

8.

Yirminci günün sabahıydı. Bir ağacın altında uzanmış düşünüyordum. Fatih de kendi iç âlemindeydi. Birden içimde bir ferahlık, bir esenlik duygusu peydah oldu. Çok yakında bizleri bırakacakları doğdu içime. Hemen yarın, yirmi birinci gün bizi bırakacaklardı. Yirmi, sonu sıfırlı yuvarlak rakam. Bitecekti. Kendimden emindim. O kadar emindim ki, Fatih'e dönüp, "Bak görürsün, bir, bilemedin iki gün içinde bırakılacağız biz," dedim. Tebessüm ederek karşılık verdi. Ne yapsaydı ki; durup dururken, gaipten haber almış gibi konuşan bir adam vardı karşısında.

Altıncı his mi, yoksa artık bıkkınlık vermeye başlayan tutsaklığın kıskırttığı bir özgürlük eforisi mi, bilemiyorum... Yalnız, içimde duygu selleri boşanmıştı. Tahliyesi gelen mahkûm gibi içim heyecandan kıpır kıpırdı.

Sürü kaçırma olayından sonra Gabar'da hava elektriklenmişti. Geceler sakin değildi artık. Uzaklarda bir yerlerde sık sık havan atışı duyuluyordu. Birkaç mermi art arda patlıyor, bir iki saat süren sessizlikten sonra birkaç atış daha yapıyorlardı. Bu böyle bütün gece sürüyordu. PKK'lıları tedirgin etmek istiyor, belki de "Biz buradayız, uyanıgız" demek istiyorlardı. PKK'lıların aldıracağı yoktu bu atışlara. Karakolu kastederek, "Fındıke korkuyor, gelmeyelim diye yapıyor," diyorlardı.

Asker sık sık PKK telsizine girmeye başlamıştı. Sabahları tam çevredeki diğer gruplarla görüşme yapacakları sırada telsizden İstiklal Marşı duyuluyordu. Sonra, gün boyu "Teslim ol" çağrıları yapılıyordu. İtirafçı PKK'lıların açıklamaları yayınlanıyordu. Genç bir ses yöre aksanıyla şöyle diyordu: "Dağdaki arkadaşlarıma sesleniyorum, gelin siz de benim gibi teslim olun, ailenize kavuşun, kesinlikle işkence yoktur, yolunuz çıkmaz yoldur."

Bu çağrılara ya hiç duymamış gibi tepkisiz kalıyor, ya da alaya alıyorlardı; en hafifinden müstehzi bir tebessüm belirliyordu dudaklarında.

Akşam, ateşin başındaydık, kaçırıldığımız günden beri sürdürdüğümüz sessizliği bozmaya karar verdim aniden. Mazlum'a damdan düşer gibi, "Bizi ne zaman serbest bırakacaksınız?" diye sordum. "Yirmi gün oldu, eyleminiz artık amacına ulaşmadı mı?"

Mazlum, bu sorunun canını sıktığını ilan eden ekşi bir suratla "Biz nereden bilelim, eylem amacına ulaştı mı, ulaşmadı mı, onu Parti bilir," dedi. "Bizim görevimiz 'tut' dendiği kadar sizi tutmak," diye de ekledi.

"Ben istemez miyim, sizi bırakmak? Asker operasyona çıksa en az on adamı çatışmaya sokacağım yerde sizin güvenliğiniz için ayırmak zorundayım, eylemi bıraktık, sizi düşünüyoruz."

Ben bilmiyor muydum sanki bırakılmamıza Karker'le Mazlum'un karar veremeyeceklerini? Biliyordum ama, biraz kendimi kaptırdığım özgürlük heyecanı, biraz da ağız arama ihtiyacı beni, sanki işin aslını bilmiyormuşum gibi, böyle konuşturmuştu. Sonra anladım ki, fena da yapmamışım.

Mazlum bir süre düşündü sonra anlatmaya koyuldu.

Bestler adını verdikleri bir bölge varmış, Gabar'a uzaklığı dört gün. Bagok'tan Gabar'a bir daha yürümek demektir bu. Sanırım bu Bestler, Botan diye adlandırdıkları bölgenin iyice iç kısımlarında... "Botan Eyalet Komutanlığı" bizim Bestler'e getirilmemizi istemiş. Gabar'dan verdikleri cevapta ise bizim yürüyemediğimiz, bu uzun yola dayanamayacağımız söylenmiş. Bunun üzerine Bestler'den üst düzey bir PKK'lının Gabar'a yollanmasına karar verilmiş. Bizim serbest bırakılmamızı ayarlamak için... Şimdi Bestler'den gelecek yetkili PKK'lı bekleniyormuş. "Bazı aksilikler yüzünden gecikti, dedi Mazlum.

Yüzünde tebessüm, "Sizi bırakmak öyle kolay mı sanıyorsunuz?" diye devam etti. "Aha şimdi kalkın gidin en yakın askere teslim olun bakalım; askerin, kontranın eline geçerseniz sizi acımadan öldürürler, suçu da üzerimize atarlar, hayatınızın ne değeri var ki onlar için," dedi. Mutlaka emin ve planlı bir şekilde bırakılmalıymışız. Asker veya korucular tarafından fark edilmezden önce yakınlarımıza ve ajanslarınıza bırakıldığımızı bildirmeliymişiz.

Demek daha önümüzde günler vardı... Bestler'den adamlar gelecek, sonra bizim bırakılmamızı planlayacaklar, hazırlıklar yapılacak ve bizi yola çıkaracaklar... Tabii, bir aksilik çıkmaz ise... Keyfe bak...

Mazlum'un verdiği haberler tahliye heyecanımı söndürdü. İçim-

deki coşku yerini çöküntüye terk etti. Bestler denilen meçhul bölgeye doğru daha günlerce yollar yürüyüp, helak olmaktan kurtulduğuma sevinmem gerekirdi oysa; sevinemedim.

Canım kimseyle konuşmak istemiyordu. Ateşe dalıp gitmişim. Karker'in lafıyla uyandım.

"Siz sivilde kaç lira maaş alıyorsunuz?"

Soru ikimizeydi. İkimize sorulan her kritik sorunun ardından yaptığımız gibi bir iki saniye kim ne diyecek diye bakiştık.

Sonunda Fatih, "elli milyon," dedi.

Hayret nidaları yükseldi.

Ben de "elli milyon," dedim.

"Vay, vay... Siz çok zengin adamlarsınız yahu!" dedi Mazlum.

"Yok değiliz, bu parayla ancak geçinebiliyoruz," diye karşılık verdim. Fatih de beni doğruladı. Ev kiralardan, taksi ücretlerinden örnekler verdik. Hayret ettiler. Ekmek, bir kilo et, kaliteli bir takım elbise, sinema bileti... Bunlar kaçta satılıyor söyledik, inanamadılar. Verdiğimiz rakamlar onların tahayyül sınırlarını aşıyordu.

Diğer taraftan bizim, kuşkusuz astronomik buldukları bu ücretlerle "ancak" geçinebiliyor oluşumuza da inanmamış görünüyorlardı. Korkunç rakamların onlarda yarattığı şok, henüz taksi ücretleriyle aldığımız maaşlar arasındaki orantıyı bulmalarını engelliyor olmalıydı.

Mazlum, "Siz elli milyonla zor geçiniyorsanız emekçiler nasıl yaşıyor?" diye sordu.

Karker, "TeCe Türk halkını ne biçim sömürüyor yahu," dedi. "Bu kadar sömürüye karşı TeCe'ye neden isyan etmiyorlar?"

Mazlum, bize dönüp eşlerimizin çalışıp çalışmadığını sordu ve tabii ardından maaşlarını...

Önce yine Fatih konuştu, eşinin sekreter olduğunu ve ayda yirmi beş milyon kazandığını söyledi. Ardından ben de gazeteci olan eşim için aynı rakamı verdim.

Bu defa aralarında Kürtçe konuşmaya başladılar. Sözlerinin arasında sık sık "milyon" lafı geçiyordu. Herhalde hane başına aylık kazancımız üzerine konuşuyorlardı.

Dağdakiler ipin ucunu kaçırmışlardı bir kere. Türkiye'de enflasyon diye bir şey olduğundan haberleri vardı ama fiyat ve ücretlerin seyrinden bihaber yaşıyorlardı ister istemez. Öğrenince de işte böyle afallıyorlardı.

Uğradıkları şaşkınlıktan, uzun zamandır dış dünyadan kimse ile

temas kurmadıkları sonucunu çıkardım.

Geceyarısına doğru uykudan uyandık. Gelenler vardı. Dört kişi.

O gece Mazlum, Karker ve takım komutanları bizimle aynı ateşin çevresinde kalmışlardı. Ayağa kalktılar ve güler yüzle, gelenlerin ellerini sıktılar. Uykudan uyanmış gibi mahmur durmuyorlardı. Geleceklerinden haberi olsalar gerek; zira uyumamış, beklemişlerdi.

Onlara yer açtık. Oturdular. Şervanlar hemen ateşe odun attılar, çay için içi su dolu bir demlik ateşin kenarına konuldu. Sigara sardılar.

İçlerinden biri kırk yaşlarında falan gösteriyordu. M-16'sını bir kütüğe dayamıştı. M-16 taşıdığına göre PKK'nın bir komutanıydı bu adam. Belinde de dokuzluk bir tabanca vardı. Yanındakilerin birinin sırt çantasında dört köşe, ağır olduğu anlaşılan bir cihaz gözüme çarptı. Sahra telsizi olmalıydı bu. Diğerinin çantasında da metrelerce kablo vardı. "Bu adamlar Bestler'den beklenenler olmasın sakın?" diye geçti içimden.

Yaşlı olanı, güler yüzü sempatik bir adamdı. Kumral kıvrıkcık saçlı. Yuvarlak gözleri ve büyük kanca burnu yüzüne komik bir ifade veriyordu. Sohbeti koyulttular. Kürtçe sohbetin ninnisi uykumuza getirdi ve yeniden daldık.

Müjdeyi ertesi gün verdiler. Kanca burunlunun adı Koçer imiş, o söyledi. Yanında Mazlum da vardı. Güleç, "Sizi bırakıyoruz," dedi. Bir iki gün içinde gidermişiz.

Teşekkür ettik. Yüzümüz güldü ama sevinç gösterilerinde bulunmadık. "Öyle mi, iyi, güzel" demekle yetindik. Halbuki kaçırıldığımız günden beri beklediğimiz haber buydu.

Önce tıraş olmalı ve yıkanmalıymışız. Çamur ve kirden rengi değişmiş giysilerimizi de yıkamalı ve temizlemeliymişiz. Hemen bugün.

Denileni yaptık. Şervanlar Cemal ve Kerim'le kamp yerinin dışında bir mıntıkaya gittik. Yanlarına bir teneke, sabun, tıraş fırçası ve ayna almışlardı. Tenekede su ısıttılar. Çorap ve gömleklerimizi yıkayacaktık ya, leğen yoktu. Ona da gerilla usulü bir çözüm icat ettiler. Yerde orta boy leğen büyüklüğünde, uygun bir çukur buldular ve yağmurluklarımızdan birini, çukurun kenarlarını kaplayacak şekilde içine serdiler. Yağmurluk sayesinde su geçirmez olan bu çukur artık leğen vazifesi görecekti. Çukurun içinde çamaşırlarımızı yıkadık, duruladık ve çalıların üzerine sererek kuruttuk. Şansımıza

pırl pırl bir hava, sıcak bir güneş vardı.

Kamp yerine döndüğümüzde Mazlum'dan Karker'in başka bir bölgeye "tayin edildiğini" öğrendik. Akşam olmadan gidecekmış. Yeni görev yerini tanıyormuş, yabancıysa değilmiş. Bunları buruk bir edayla söyledi Mazlum.

Öğle yemeğimizi yiyorduk, Karker önümüzde durdu ve her zaman yaptığı gibi pattadak lafa girdi:

"Sen TeCe ordusuna askerlik yaptın mı?"

Bana bakarak konuştuğuna göre sorunun muhatabı bendim. "Evet yaptım," dedim.

"TeCe'ye hizmet etmişsin, şimdi Kürt halkına hizmet edeceksin!"

Ne diyor bu adam diye birkaç saniye düşündüm. Şaka mı yapıyordu? Evet, herhalde şaka yapıyordu.

Karker gözlerini gözlerime dikmiş, sabit, bakıyordu. Tepkimi ölçmek için olacak, bir iki saniye daha baktıktan sonra devam etti: "Kürt halkı için de iki yıl askerlik yapsan ne olur? İki yıl sonra terhis ederiz seni."

Yanımda duran Fatih'e döndü: "Sen yapamazsın, ama (beni kast ederek) ondan gerilla olur."

"Sizi bırakmayacağız!"

Bir şeyler demeliydim. Şaka yapıyor da olsa, söylediklerini çok ciddiye almak zorundaydım. Ne olur ne olmaz...

"Valla, şakası bile kötü; bizim vazgeçemeyeceğimiz o kadar çok şey var ki."

Karker bir süre durakladı; sonra suratında hınzır bir ifade belirdi; "Hehehee," diye gevrek gevrek güldü ve arkasını dönerek yürüdü, arkadaşlarının yanına gitti.

Yarım saat sonra arkadaşlarıyla teker teker vedalaştı. Hüzün müydü bilmiyorum, bir şeyler saklıyordu.

Ayrılmadan önce bizim de elimizi sıktı.

"Bizi sakın unutmayasınız ha!" dedi.

Sonra yanında bir şervan ile kamptan arkasına bakmadan yürüdü, kayaların arasında kayboldu gitti.

Karker'in gidişinin üzerinden yarım saat geçmemişti ki, Koçer yanımıza gelerek, serbest bırakılmadan önce bazı açıklamalar yapmamızı istediklerini söyledi.

Onlarla geçirdiğimiz sürede bize nasıl davranılmış... PKK hakkındaki görüşümüz ne yönde değişmiş... Basının devlet yanlısı tutu-

munun ve özellikle kendi kuruluşlarımızın özeleştirisi... Ve PKK'lıların insani ilişkileri hakkındaki gözlemlerimiz... Bütün bunları yazılı olarak istiyorlardı.

Bu istek beni hiç şaşırtmadı. Niyetleri bazı garantiler elde etmekti. Serbest bırakıldıktan sonra haklarında olumsuz beyanda bulunmamız ihtimalini bu yolla bertaraf etmek amacındaydılar.

"Yazmasak da anlatsak olmaz mı? Teybe kaydederez, bantı size veririz," dedim. Kabul ettiler.

Fatih'le yüksekte, uzak bir köşeye çekildik. Onlar bu arada yanlarında getirdikleri sahra telsizini kurmakla meşguldüler. On beş metre uzunluğunda kalın bir çelik kablonun bir ucunu yüksek bir ağacın tepesine bağladılar, diğer ucunu sivri bir kayaya dolayıp gerdiler. Kablonun tam ortasından aşağı sarkan bir tel cihaza bağlanmıştı. Bu kocaman "T" harfi, telsizin anteni idi.

Telsizi çalıştırdılar. Sesini sonuna kadar açmış olmalılar ki, cızırtılar, parazitler, dağın sessizliğini dağıtıverdi. Temas kurabilmek için uzun süre uğraştılar ve en sonunda başladılar. Karşılarında tok sesli bir adam vardı. Teklemeden, duraklamadan, tane tane konuşuyordu. Kürtçe tabii... Tokmak gibi vuran ses küçük vadide yankılanıyordu.

Kendi işimize dönüp kayıt yapmaya başladık... Sırayla, bir ben, bir Fatih...

Not almıştım; ilk soruları "Size nasıl davranıldı?" şeklindeydi.

Her ikimiz de herhangi bir kötü muamele ile karşılaşmadığımızı söyledik. Doğruydum.

(Kaçırılmamız başlı başına bir kötü muamele değilse, doğrusu bize kötü muamele edilmemişti. Sıkıntı ve cefaysa, onlar ne kadar çektiyse, biz de o kadar çekmiştik. Yok, biz biraz daha fazlasını çektik, çünkü bu hayat tarzına alışık değildik. Alışamadık da...)

Yalnız, "PKK hakkındaki görüşümüz" konusundaki soruda bir tuhafılık vardı. Bence bu soru "Görüşünüz değişti mi; cevabınız evet ise nasıl" şeklinde sorulmalıydı ama onlar, dağda gördüklerimizden sonra PKK hakkındaki düşüncelerimizin değiştiğinden emin olarak, bu değişimin ne yönde meydana geldiğini soruyorlardı.

PKK hakkındaki düşüncelerimizde hiçbir değişiklik olmamıştı belki de? Değil mi ama?

Soru "PKK hakkındaki görüşünüz nedir" değil de, "Bu görüşleriniz ne yönde değişti" şeklinde sorulduğuna göre, ben de bu formata uygun olarak cevaplamalıyım, yani değişen bir görüş bulmalı ve

onu söylemeliydim. Zihnimi yokladım ve buldum: sosyalizm... Dağda geçirdiğim günler PKK'nın sosyalistliği hakkındaki görüşlerimi değiştirmişti.

Kayıt düğmesine yeniden bastım:

"Ben PKK'nın sosyalistliğini sol kökenli kurucularından miras bir söylemden ibaret sanırdım. Oysa ki dağdakiler arasında sosyalistliğin söylemden öte, birçok kişi tarafından kalben benimsendiği izlenimini edindim. Özellikle de birleşik sosyalist Kürdistan vizyonu Ortadoğu'da önemli değişikliklerin hazırlayıcısı olabilir. Sosyalizmin dünya çapında yenilgiye uğradığı bir dönemden geçiyor iken, Ortadoğu'da Kürtler'i sosyalizm çatısı altında birleştirmek için yola çıkan güçlü bir hareketin varlığı ilginç bir durum yaratıyor."

İşte böyle... Bu kadar yeterdi sanırım.

"PKK hakkındaki görüşleriniz ne yönde değişti" sorusundaki mantık, sonraki soruda da vardı: "Gördüklerinizden sonra Türk basınının savaş hakkındaki TeCe yanlısı tutumunu nasıl eleştiriyorsunuz?" Doğru ya da yanlış, Türk basınının yanlı olduğunu kabul etmeden bu soruya cevap vermek mümkün değildi. Buna ek olarak, bizden çalıştığımız kuruluş adına özeleştirici yapmamız isteniyordu. Fatih Reuters'in, ben de AFP'nin Güneydoğu haberlerinin tarafı olduğunu peşinen kabul ederek bunun özeleştirisini yapacaktık.

Kendi adıma, basının Güneydoğu haberlerini verirken dengeli bir dil kullanmaya özen göstermesi ve haber kaynaklarını çeşitlendirmesi gerektiğini söyledim. "Basın" derken buna kendi kuruluşumu da dahil ettiğimi belirterek, "eleştiri" ve "özeleştirici"yi bir fasılda yapmış oldum.

Üçüncü başlık olan, dağdakilerin birbirleriyle ilişkileri hakkındaki düşüncelerime sıra gelmişti. Bu konuda olumlu gözlemlere sahip olduğumu söyledim. "Karşılıklı saygıya dayanan yoldaşlık ilişkileri" gözlemlediğimi kaydettim.

(Dağdakiler birbirlerine karşı mutedil insanlardı. Mazlum'un hasinlikleri dışında kendi aralarında kırıncı bir davranışa tanık olmadım. Güler yüzlü, nazik ve ölçülülerdi. Ve ağırbaşlılardı.

Gündelik yaşam pürüzsüz akıp gidiyordu. Nöbet tutmak, su getirmek, ateş yakmak gibi gündelik işler münakaşasız, itirazsız, tıkr tıkr yapılıyordu.

Bulduğum her bölgede, Bagok, Cehennem Deresi ve Garbar'daki topluluklarda, gözle görülür bir "uyum" hüküm sürüyordu.

Dağdaki yaşam koşullarının güçlüğü ve içerdiği riskler göz önü-

ne alınırsa, topluluk içinde uyumun her ne pahasına olursa olsun sağlanması sanırım zorunlu oluyor. Bu ise katı bir örgüt disiplininin hâkim kılınmasıyla oluyor. Uyum sağlayamayan insanların o koşullarda bir hafta bile yaşamaları bence mümkün değil. Uyumsuzlara dağda zaten yer yok. Bir doğal seçme cereyan ediyor.

İtidal, uyum, denge, bunlar insanın sosyal tabiatına ne kadar özgü ise, ona özgü olan başka durumlar da vardır ki, ben bunlara hiç rastlamadım desem yeridir. Örneğin, şöyle gülmekten kırılan, güreş tutan, birbirine el şakası yapan, türkü mırıldanan insanlara rastlamadım. Oysa bunlar çok genç insanlardı.

Bu açıdan bakınca ilişkileri fazlasıyla durgun ve hatta mesafeli görünüyordu.)

Kayıt işi neredeyse bir saat sürmüştü. Diyeceklerimiz hakkında birbirimize danışıyor ve hatta bazen "olmadı baştan" yapıyorduk. İş ciddiye almıştık. Ciddiye almak gerekiyordu tabii, onların hoşuna gitmeyen türden şeyler söylersek, bu laflar kaderimizi etkileyebilir, serbest bırakılmamızı güçleştirebilirdi. Dikkatli olmalıydık. Diğer yandan, onlara şirin görünmeye çalıştığımız şeklinde bir izlenim de uyandırmamak gerektiğini düşünüyordum. Dengeli ve inandırıcı olmak için... Biraz da entellektüel namusu kurtarma saplantısı nede niyle... Bu düşünceler hareket sığamı çok daraltmıştı.

Oysa ki, bu işi hiç ciddiye almasaydık da olurdu. Onlara teslim ettiğimiz bu belgenin ne değeri vardı ki? Açıkça söylenmese de esaretin uzaması tehdidi altında alınmış bir ifadeden dolayı kim bizi neyle suçlayabilirdi? Serbest bırakıldıktan sonra bize kötü davranıldığını söylesek, onlar da bizi yalanlamak için bu belgeyi kamuoyuna açıklasalar, esaret altında söylenmiş bu sözlerin gerçeği yansıttığına kim inanırdı?

Mazlum, 20 Nisan Perşembe akşamı ile ertesi sabahı yoğun telsiz görüşmeleri yaparak geçirdi.

Bırakılmamızı ayarlamak için konuşuyormuş. Niyetleri bizi kuzeyde, Siirt taraflarında serbest bırakmakmış. Bir gün ve bir gece yol yürümek gerekiyormuş. Bir de su geçecekmişiz, yine keklele...

Yürümek neyse de, su geçme işi durduk yerde canımı sıkıyordu.

Bizi yol kenarına bırakıp dönerlermiş; biz günün doğmasını bekler ve sonra oradan geçen bir araca binerek bize söyleyecekleri yere gider ve yakınlarımıza telefon edermişiz. Sonra da bir otobüse binip İstanbul'a gidermişiz.

"Yol paranız var mı?" diye sordu. "Var," dedik.

Cuma günü kampta bir hareketlilik yaşandı. Dijvar önce etrafına kızılı erkekli yaklaşık otuz kişi topladı ve onlarla yarım saat süren bir toplantı yaptı.

Sonra, iki kişinin bir makineli tüfeği tepeden indirmekte olduğunu gördüm. Getirdiler meydana koydular. Alıcı gözle baktım, Amerikan yapısı bir A-4'tü bu; artık demode olmuş ama etkili bir makineli tüfek... PKK'da ilk defa A-4 görüyordum. Bir eylem sırasında ordudan ele geçirmişlerdi herhalde. Yukarıda bir yerde silah depoları olmalıydı.

Gabar'da ve gördüğüm diğer alanlarda seçtikleri noktaların hemen hepsinde böyle silah, cephane ve yiyecek depolayıp, buraları birer lojistik üs haline getirmiş olmalıydılar. Bir noktadan ötekine hareket ederken yanlarına fazla yiyecek ve cephane almıyorlardı çünkü.

A-4'ü temizleyip yağladılar, mekanizmasını kontrol ettiler, şeridi taktılar, çıkardılar. Kabzası kırılmıştı. Silahı getiren iki kişi bu işle uğraşırken neredeyse herkes onları seyrediyordu.

Çay içtiler ve bir süre sonra toparlanıp tam teçhizatlı olarak yürüyüş kolu oluşturup, sakin, yola koyuldular. Ne tuhaf ki, veda töreni yapılmadı bu sefer. Gidenlerin yarıya yakını kadındı. Makineli tüfeği bir kişi omuzladı, sehpasını bir başkası. Dijvar en öndeydi. Kuzeye doğru kayalara tırmanıp birer birer gözden kayboldular. Akşam oluyordu.

Kimbilir nereye gidiyorlardı, nerede pusu kuracaklar, nereye saldıracak, kimleri öldüreceklerdi...

Bölüğün yarısı gitmişti. Gün batmazdan önce Mazlum kalanları akşam içtimasına topladı, Abdullah Öcalan'a bağlılık yemini ettirdi ve sonra yanımıza geldi.

Pazar günü gideceğimizi söyledi bize. Cumartesi geçeceğimiz güzergâha keşif kolu çıkartıp, asker falan var mı diye baktıracakmış. Temiz raporu gelirse ertesi gün sabah erkenden yola koyulacakmışız. Gerekli bağlantıları yapmış, her şeyi ayarlamış.

Telsiz görüşmelerinde kod adımız "fakirler" olmuş. Biz, onlara astronomik gelen maaşlarımıza rağmen zar zor geçinebildiğimizi söyledik ya, belli ki halimize acımışlar! O astronomik maaşlarla ancak geçinebildiğimize hiç inanmadılar, burası kesin.

Bize "iki demet lale" ve "fakirler" gibi kod adları takarken ironi var ama kendi aralarındaki ilişkilerde yok gibi. İroni, ağırbaşlılık ve ciddiyetin altında ezilmiş olmalı.

Cumartesi bekleyiş içinde geçti. "Gergin bekleyiş" deniyor ya, öyle işte.

Fatih istek üzerine onlar için fotoğrafçılık yaptı o gün. Toplu halde veya teker teker poz verdiler, o da çekti. Bir makara film bitirdi. Sonra makarayı ondan aldılar. O makara bir kurye ile yakındaki bir kasabaya ya da kente gidecek, orada banyo edilecek, filmler basılacak ve sonra yine aynı yoldan geri gönderilecek, dağdakilere. Böyle kente, kasabaya yollanan filmler sıklıkla kaybolurmuş, geri gelmezmiş. Gelse bile uzun sürermiş. Geldiğinde sahiplerinin bulunmadığı olurmuş. Ölüm veya bölge değiştirmek gibi nedenlerle...

Mazlum hariç hepsi silahlarıyla poz verdiler. Mazlum silaha pek düşkün değildi. Silahını zorunlu olmadıkça taşımazdı bile. Bir kayaya dayar, silahı bütün gün orada dururdu. O gün kalaşnikovunu, bir Suriyeli'nin silahıyla değiştirdi. Suriyeli'ninki de kalaşnikovdu ama kısa namlulu ve dolayısıyla hafifti. Küba yapımıymış, "Kubi" diyorlarmış; kromajlı, parlak, fiyakalı bir şeydi. Mazlum'un tabancası ise gerçek bir antikaydı. 1917 model bir Ruger.

Akşama doğru keşiften haber geldi... Negatif... Güzergâhımıza "asker çıkmış" Gidemezmışiz... Oysa ki, sabaha yola çıkmaya hazırlıyordum kendimi. İçimi heyecan sarmış, saatler geçtikçe artıyor, "Kazasız belasız şu gece de geçse," diyorum kendi kendime ve birden her şey altüst oluyor. Moral çöküntüsü, bıkkınlık bastırıyor. Tahliye sevinci kursağında kalmış mahkûm gibiyim.

Pazar günü, yarın, yeniden keşif kolu çıkaracaklarmış. Ondan sonra karar verilecekmiş gidip gitmeyeceğimize.

Pazar günü sıkıntıdan dünyam daraldı. Bir huzursuzluk, bir yürek çarpıntısı... Mazlum, bir dolu telsiz görüşmesi daha yaptı. Haber bekliyoruz, müthiş merak içindeyiz ama ağır adamları oynuyoruz ya, gidip sormuyoruz. Bekliyoruz ki, onlar gelip söylesinler "Hadi yarın gidiyorsunuz," diye.

Pazar akşamı nihayet müjdeyi verdiler. Yarın saat sekiz buçukta yola çıkıyoruz. Yol temiz, asker çekilmiş.

O gece yatmadan önce çevremdeki her şeye dikkatle baktım. İnsanlara, nesnelere. Ateş başındaki sohbetlerin garip müziğini dinledim. Duman kokusunu çektim. Son bir defa. Sonra bir sigara sarmalarını rica ettim. Yüreğimin üzerindeki ağır taş kalkmış gibiydi. Rahat uyudum.

Sabah her zamanki gibi beş buçuk-altı sularında uyandık. Peynir, ekmek ve çaydan oluşan kahvaltımızı yaptık ve hareket saatini

beklemeye koyulduk. Gökte bulut yoktu, güneşli bir gün olacaktı. Biraz terlerdik ama yağmur altında yürümekten iyiydi; ıslanmaz, çamura batmazdık.

Saat sekiz sularıydı. Bir kayaya yaslanarak oturmuş Mazlum'un "haydi" demesini bekliyorduk. Birden, garip, şimdiye kadar hiç duymadığım, kesik kesik uğultular kapladı ortalığı. İrkildik. Gerçekte olmayan, ancak efektle çıkartılan teknoloji ürünü sesleri andırıyordu. Ne olabilirdi ki? İlk saniyelerde hiçbir şeye benzetemedim.

Mazlum yerinden fırladı, yüzü kasılmıştı. Gözlerini kısmış yukarılara, tepelere bakıyordu ne olduğunu anlamak için. Ben de ona bakıyordum bir şey der diye. Sonra tek tek patlamalar duyduk. O zaman bunların silah sesi olduğunu anladım. Patlayan silahların sesleri tepeden tepeye yankılanırken kılık değiştiriyor, kulağımıza tanınmaz halde geliyorlardı.

Artık korkabilirdim.

İşte bu makineli tüfek tarakasıydı. Sağanak gibi bastırdı. Durmuyordu. Uzakta mı, yakında mı kestiremiyorduk. Tarakalar ve yankıları birbirine karışıyordu. Biz ayakta, Mazlum bizimle konuşsun diye bekliyorduk hâlâ.

Askerdi bu ya, başkası olamazdı. Neredeydiler? Yakınımızdalar mı? Tehlike ne kadar büyüktü? Kafamdaki soruların cevabını Mazlum'un suratında aradım; yüzü karşısına aniden dev bir etobur çıkmış gibi kasılıp kalmıştı. Neden sonra bizi fark etti ve yakınındaki birkaç kişiye bağırarak, el kol hareketleriyle bizi götürmelerini emretti. Bu arada bir havan mermisi yakınımızda bir yerde patladı. Hiç bu kadar şiddetli hissetmemiştim havan mermisinin patlayışını.

Mazlum'dan emri alanlar bize "Gelin, gelin, acele, acele," diyerek koşar adım kayalara tırmanmaya başladılar. Arada bir dönüp gelip gelmediğimize bakıyor ve hep kısık sesle "Acele!" diye sesleniyorlardı. Kampın bulunduğu küçük vadiyi kuşatan kayalıkların zirvesine vardığımızda engebeli, makilik bir araziyle karşılaştık. Hızla kaçmaya başladık. Yalnız değildik, kampta o koca sürüden arta kalan altı koyun ve iki keçi de bizimle geliyordu.

Beş-on dakika önce eve dönmeyi düşünüyordum, şimdiyse canımı kurtarmayı. O sıra bizi özgürlük değil, hayatta kalma içgüdüğü yönlendiriyordu ve serbest bırakılma işinin yatmasına üzülecek halde değildim.

Tarakalar yerini tek atışlara bıraktı. Sonra onlar da kesildi.

Biz nefes nefese kuzeye doğru ilerliyorduk. Bir an, dönüp arka-

ma baktım. Gözlerimi kısarak geldiğimiz yerleri taradım, arkamızdan gelen var mı diye... Makilerin, kayaların arasında hiçbir hareket göze çarpmıyordu.

Bizi götüren PKK'lılardan biri , "Islık sesi duyarsanız yere yatın, tamam?" dedi. "Yatarsan havandan bir şey olmaz."

Tam zamanında söylemiş. Lafının üzerinden dakika geçmedi ki havada bir ıslık duyduk. Sanki döne döne üzerimize gelen bir şey çıkıyordu. Çömeldim, patladı. Yarım dakika sonra bir tane daha ıslık çalarak geldi düştü. Kafamı kaldırdım, yüz metre kadar ardımızda dumanını gördüm. Biz kimseyi görmüyorduk ama birileri bizi izliyor muydu ne?

Koşturmaya başladık, yakınımızda bir tane daha patladı. Artık uzağımızda kalmış bir yerlerde makineli tüfekler yeniden konuşmaya başladılar.

Sonra havan mermileri çevremize beş-altı defa daha düştüler. Kısa zamanda kazandığımız tecrübe sayesinde havada ıslık çalarak gelmelerinden tehlikenin bize uzaklığını kestirebiliyorduk. Islık sesi sürekli artıyorsa üzerimize geliyor demektir. O zaman yatmak gerekiyordu işte. Islık cılız ise ve öyle kalıyorsa merminin uzağa düşeceğini anlıyorduk. Bu durumda onlar aldırıyordu, ben ise ne olur ne olmaz deyip eğiliyordum. Bütün bunlar, tehdidin çapını, yönünü anlama uyanıklığı falan, duyularımızı keskinleştirmişti. Islığın duyulması ile patlama arasındaki iki, bilemedin üç saniye içinde yatıp yatmamaya karar veriyorduk. Sürekli tetikteydik tabii.

Ateşin yoğunluğuna bakınca, bir, bilemedin iki havan topu ile atış yaptıkları anlaşıyordu. İmhaya yönelik geniş çaplı bir operasyon değildi bu, yerel düzeydeki askeri birliklerin çapı sınırlı müdahalesiydi yalnızca.

Bir saat kadar yol aldıktan sonra Gabar bitti. Evet, gerçekten dağın bittiği yere geldik. Karşımıza yüzlerce metre derinliğinde bir uçurum çıktı. Aşağıda, vadinin dibinde hayat belirtisi görülmeyen bir köy vardı. Etraf o kadar sessizdi ki, çağıldayan derenin sesini dağın tepesinden duyabiliyorduk. Kilometrelerce, alabildiğine uzanan platoda Dargeçit küçük bir nokta gibi duruyordu. Manzara muhteşimdi. İnsanda uçma isteği uyandıracak kadar...

Havan sesleri çok uzakta kalmıştı artık... Tek tük atış yapıyorlardı.

Uçurumun kenarında sağı solu kayalarla korunan siperlik bir

yerde beş on dakika soluklandık. Dört PKK'lı, koyunlar, iki keçi, bir de biz. Sonra "Haydi!" dediler.

Doğuya doğru yürümeye başladık. Nereye gittiğimizi sordum, "Noktaya," dediler. Çok hızlı yürütüyorlardı. Can korkusu da geçmişti ya, birden çok yorulduğumu hissettim ama nafile, durmaya, dinlenmeye izin yoktu. Kabalaşmadan, nazikçe, noktaya varana kadar hiç durmadan ilerlememiz gerektiğini söylediler.

Yürürken yerde infilak ve darbe izleri dikkatimi çekti. Sordum, Cobra roketinin bıraktığı izmiş. Kayanın üzerinde bir metre çapında bir çukur açmış roket. Etrafta bomba parçaları da vardı. Gövdesi kavrulmuş ağaçlar göze çarpıyordu.

Yürürken bu son olaydaki tuhaflığı düşündüm; tam serbest bırakılmak üzere yürüyüşe geçmeye yarım saat kalmış iken üzerimizde havan mermilerinin uçuşması... Bu bir tesadüfse, çok garip bir tesadüf olmalıydı. Aslında Cehennem Deresi'nden beri böyle bir dizi garip tesadüfle karşılaşmıştık.

Cehennem Deresi'ndeki üçüncü günümüzde kanyonu çevreleyen tepelere askerın çıkması ve orada en az iki gün kalmaları ile başlıyordu bu garip tesadüfler zinciri. Sonra, Dicle'yi kekle geçip Gabar'a yürüyeceğimiz gece, bir saat sonra geçeceğimiz güzergâhta bir PKK kolunun korucular tarafından pusuya düşürölmesi... Ardından tam Gabar'a ayak basmışken, bizim iki saat önce indiğimiz tepeye askerlerin çıkması ve bunu izleyen çatışma... İki gün önce, askerın yürüyüş güzergâhımızda mevzilendiği haberinin gelmesi ve bu nedenle serbest bırakılmamızın ertelenmesi... Ve bütün bunların üzerine tüy diken bu sonuncusu. Sanki bizim ne zaman yürüyüşe geçeceğimizi biliyorlarmış gibi başlattıkları bu dakik operasyon...

Parçaları bir araya getirince bulmaca çözölüyordu. Eminim ki, güvenlik güçleri bizim hangi bölgede tutulduğumuzu kaçırılmamızın üzerinden bir süre geçtikten sonra tespit etmişlerdi. Bunu herhalde PKK'nın telsiz görüşmelerini dinleyerek başarmışlardı. Zaten Dicle'yi geçtikten sonraki pusu ve Gabar'daki çatışma ile bu sonuncusu, bizi tutanlarla bölgedeki diğer PKK gruplarının yoğun telsiz görüşmeleri yapmasından sonra meydana gelmişti.

Müdahalelerinin hepsi de, bu sonuncusu dahil, PKK'lıların imhasından ziyade, tacize, onları destabilize etmeye yönelikti. Peki, güvenlik güçlerinin böyle yapmakta amacı ne olabilirdi? Sanırım PKK'nın bizle ilgili planlarını bozmaktı niyetleri. Bence PKK'nın

bizi bir propaganda malzemesi olarak dilediği gibi kullanmasını önlemek istemişlerdi. PKK'nın bizi burunlarının dibinden kaçırıp sonra bölgede günlerce dolaştırarak istediği yerde –tahminim, kaçırıldığımız noktanın yaklaşık yüz kilometre kuzeydoğusunda– kılımıza zarar gelmeden bırakması, sınır ötesinde Çelik Harekâtı gibi iddialı bir eylem sürerken, güvenlik güçlerinin bu bölgedeki hâkimiyeti hakkında bazı kuşkular doğurabilirdi. Bunu önlemek için bizi tutan PKK'lılar üzerinde askeri baskı kurarak onları mümkün olduğunca bunaltmak istemişlerdi. Bu baskı sayesinde PKK'nın planları bozulacak ve biz er veya geç, şurada veya burada –ama PKK'nın istediği yer, biçim ve zamanda değil– serbest bırakılacaktık. Bu baskı, kaçırıldıkları gazeteciler yüzünden militanların karşı karşıya kaldığı bu büyük risk, PKK'nın, sonraki gazeteci veya turist kaçırma fırsatçılığını önlemede caydırıcı bir rol de oynayabilirdi kuşkusuz.

Mazlum bir keresinde itiraf etmişti, "Sizin yakalanmanız siyasi-dir," diye. PKK'nın yabancı haber ajansları için çalışan iki gazeteciyi kaçırması siyasi bir eylemdi, evet... Güvenlik güçlerinin buna cevabı da o oranda siyasi olmuştu işte... Siyasi eyleme, askeri gücün planlı kullanımıyla verilen siyasi bir cevap... Ha, bu arada biz ölebilirdik. Gabar yolundaki o pusuya biz düşseydik ikimizden biri yiyebilirdi o kurşunu. Ya da bu sonuncusunda, başımıza bir havan mermisi düşebilirdi. Olsun, kimsenin buna aldıracağı yoktu ki; siyasetin silahlarla yapıldığı bir yerde herkes her an ölebilir. Bu risk hep vardı.

Ölmek için kurşuna da gerek yoktu aslında. Cehennem Deresi'nde gecenin bir vakti bizi habersiz geçirdikleri o uçurumdan aşağıya yanlış bir adım atıp düşüp parça parça olabilirdik. Ya da Bagok Cehennem Deresi yolunda o mayına basıp sakat kalabilirdim. O zaman bundan kim sorumlu olacaktı? Tabii ki, bizi kaçırانlar... Oysa ki PKK can güvenliğimize büyük önem veriyordu. Bütün çatışmalarda bizi güvence altına almak için çaba sarfettiler. Bizi sağ ve sağlam olarak bırakmak istediklerinden emindim.

Buna karşılık güvenlik güçlerinin PKK'lıların yanında ölümümüze neden olmak ve bunun sorumluluğunu PKK'ya yüklemek gibi bir amaç gütmediklerinden de emindim. Böyle bir amaçları olsa bizi tutan grupların üzerine büyük güçlerle gider, onları kuşatır ve sonuna kadar çatışmaya mecbur bırakırlardı. Bu arada biz de bir şekilde ölürdük. Bu yoldan gitmeyip kontrollü askeri baskı uyguladılar bizi tutanların üzerinde. Fakat bu operasyonlar sırasında da ölebilirdik

biz... Ne fark eder? Askerler de ölebilirlerdi, PKK'lılar da... Kaçırıldığımız andan itibaren oyunun parçası haline gelmiştik; ölüm dağdakiler için hesapta ne kadar varsa bizim için de o kadar vardı. Artık, olacak o kadar...

Bir operasyonda ölseydik, bu sefer oyunun kuralları gereği her iki taraf da birbirini suçlardı, biz de öldüğümüzle kalırdık.

Kimse hayatlarımıza kastetmedi ama değişik biçimde onlarla ölümüne oynadı.

Güneydoğuya doğru, Gabar'ın iç bölgelerinde bir saat kadar yürüdük. Koçer ve bölükten kadınlı erkekli on kadar PKK'lıyla karşılaştık. Koçer elinde dürbün, yüksek bir kayanın üzerine tünemiş uzakları gözlüyordu. Kayayı kendimize siper ederek oturduk, soluklandık. Müthiş yorulmuş, feci susamıştım. Hava da güneşli ve hatta üzerimizdeki kışık giysiler için fazla sıcaktı. Fatih'e bir sigara sarıldılar, ben uzandım.

Vücudumu ve zihnimi tam bir gevşemeye bırakacakken havada bir ısıklık duydum; ısıklık sesi yükseldi, yükseldi... "Aman," deyip yüzü koyun yere kapandım, "baaammm" diye patladı. Çok yakınımızda. Kafamı kaldırdım, baktım herkes tam siper. Aradan yarım dakika geçmeden bir tane daha düştü.

Koçer, bizi getirenlere eliyle "Yallah!" der gibi bir hareket yaptı. Onlar da bize aynısından... Kalktık, yola koyulduk.

Yön değiştirerek iki saattir kaçıyorduk ama bu yerimizi tespit etmelerine engel olmamıştı. Tüfek menziline dışındaydık, o kadar yakın olsaydık ateş ederlerdi. Yine de bizi görüyor ve havanla nokta atışı yapıyorlardı. Mesafeyi koruyarak takip ediyorlardı demek.

İki saat daha patikaları takip ederek yürüdük. Yolda Gabar'ın eski sakinlerinden kalma sarnıçlardan su içtik. Geçtiğimiz güzergâhın bir zamanlar ekili arazi olduğu anlaşılıyordu. Köylüler taş yığarak oluşturdukları alçak duvarlarla bölmüşler. Tüm arazi yığma taşlarla parsellenmişti.

"İşte yetiştik," dediler, durduk. Geldiğimiz yer bir çöplüğü andırıyordu. Pet şişeler, konserve kutuları, paslı tenekeler, yüzlercesi etrafa gelişigüzel atılmıştı. Eğilip baktım, çeşit çeşit konserve; ton balığı, yaprak sarma, fasulye pilaki... Sonra tenekeler... Zeytin, beyaz peynir, helva, reçel...

Burası artık kullanmadıkları bir "nokta" imiş. 1994 yazındaki büyük operasyon sırasında "deşifre olmuş". Zaruret nedeniyle, ge-

ceyi geçirmek için gelmişiz bu noktaya. Bu tenekeler, konserve kutuları onlardan kalmamış.

İki sığınak gözüme ilişti. Biri insan yapısıydı. İçe kavisli bir kayanın etrafına taş ve balçıktan, yarım daire çizen bir duvar örmüşler, sonra kütüklerle üstünü kapatmışlar, bunun üzerine de toprak serpmişler. Havadan bakınca belli olmaz. Diğeri, korunaklı, dar girişli bir mağaraydı. Hayvanları içine soktular.

Burası diğer noktalar gibi bir çanağın ortasında değildi. Tam tersine yassı bir tepenin az eğimli yamacına sırtını dayamıştı. Doğuya doğru görüş alabildiğine açıktı. Gabar'daki ilk noktadan uzaktaymış gibi duran zirveleri karlı "Çırav Dağları"na şimdi iyice yaklaştıktık.

Çayıra uzandım, adım atacak halim kalmamıştı. Yorgunluktan dalıp gitmişim. Biri beni dürterek uyandırdı, heyecanlı; "Siz gelin, acele, acele," diyor, bir taraftan da mağarayı işaret ediyordu. "Ha buraya girin, Kobralar gelmiştir."

"Bu sefer süper gelmiştir ha!" dedi biz mağaraya girerken. Sürüyü kaçırdıklarında gelen Cobra helikopterleri eski modeldi, şimdi gelenler daha gelişmiş olan Süper Cobra imiş, bunu kastediyordu.

Mağara, büyükçe bir oda kadardı, yirmi beş-otuz metre kare falan. Bir sac soba duruyordu ortasında. Bir köşede koyunlar, birbirlerine sokulmuş bekliyorlardı. Biraz ötelerinde bir koyun postu ve işkembesi, bağırsağı gözüme ilişti; bir de kelle... İçlerinden birini akşam yemeği için kesmişler.

Sobanın yanındaki kütüğe oturup helikopterlerin gitmesini bekledik. Bulunduğumuz yere çok uzaktaydılar, belli belirsiz patlamalar duyuyorduk. Roketlerle bölgeyi bombalıyorlardı herhalde. Yaram saat sonra çıktık.

Koçer anlattı; çatışmanın ilk anlarında askerlerin arasında sivil giyimli kişiler görmüş; "Bu sefer MİT de gelmiş," dedi. Çatışma, askerlerin tepecilere ateş açmasıyla başlamış, Koçer ve Mazlum, karşı koyacak yeterli güçleri olmadığı için çekilmeye karar vermişler. Dijvar'ın grubu o sırada dönüş yolunda, kampa bir-iki saatlik mesafedeymiş; Koçer ve Mazlum'un adamları çekilirken Dijvar onları izleyen askerleri ateş altına almış.

"Sizin hiç şansınız yoktur ha!" dedi Koçer, gevrek gevrek gülererek. Havan mermilerinin altında köşe kapmaca oynadığımız günün telaşından bir süredir dert etmeyi unutmuşum; biz güya serbest bırakılacaktık ya! Dört gündür uğraşıyorlardı bizi serbest bırakmak için

ama bir türlü başaramıyorlardı! Hakikaten çok şanssız adamlardık. Oysa şimdi Gabar'ın bu Allah'ın ihmal ettiği köşesinde değil, İstanbul'da evimizde olabilirdik. Tam bir belirsizlik! Yarını düşündüm, sonrasını; yeniden telsiz görüşmeleri yapacaklar, bırakılmamızı ayarlamak için; ayarladıklarını sanacaklar ve yine bir aksilik çıkacak, olmayacak, gidemeyeceğiz... Hep burada kalacağız! Karamsarlık, kötü bir koku gibi yayıldı içimde.

"Mazlum da beceriksiz adammış," dedi Koçer, bana bakarak. Ne diyeyim ki? Beceremediği şey bizi serbest bırakmaktı.

Sonra, "Siz bizim esrarımız oldunuz," dedi yine o sempatik gülüşüyle.

O an anlayamadım "esrar" derken ne kastettiğini. Sormadım da... Tebessüm etmekle yetindim.

Sonra düşündüm. Kurtulmak istedikleri halde kurtulamadıkları bir illet miydik biz şimdi? Bir bakıma evet. Varlığımızla onların hareketini kısıtlıyor, güçlerinin bir kısmını bizim güvenliğimiz için ayırdıklarından onların ateş gücünü azaltıyorduk, onları zayıf düşürüyorduk. Tıpkı esrarın insanın enerjisini tükettiği gibi. Bunu anlatmak istemişse yerinde bir mecazdı.

Birden sağanak bastırdı. Allahtan burada sığınak falan vardı; hemen o insan yapısı olanına girdik. İçerde sekiz-on kişi kadardık. Sığınağın tavanından sular sicim gibi sızıyordu ama olsun. Ateş yakıldı. Bu arada haber geldi, asker çekiliyormuş. Neredeyse akşam olmuştu.

Yemek getirdiler. Koyun ciğeri; imtiyazlı yemeğimiz. Karnımızı doyurduk; çay demlediler, içtik; dışarıda şakır şakır yağmur yağıyordu. Dışarıya bakarak kendimi emniyette hissettim. Dijvar ve adamları geldiler sonra. Sırlıslık ve yorgun. Çatışmada kayıp vermediklerini söylüyorlardı. Askerlerin arasında ise yaralananlar varmış. Görmüşler.

Son gelenlerle birlikte sığınağa sığmaz olduk. Mağaraya gitmemizi söylediler, kalktık gittik.

Mağara balık istifiydi. Kimisi yorgunluktan sızmış, kimisi sigara tellendiriyor. Kadınlar ateş başında kakara kikiri laflıyorlar. İçerisi duman, göz yakıyor, solunmuyor. Ateş sadece etrafını aydınlatıyor, mağaranın duvarları görünmüyor, sonu olmayan bir mağaradayız. Koyunlar, onlar da orada. Bir köşeye sığınmış, büzülmüşler.

Kendimize güçlkle oturacak bir yer açtık. Bilgisayar çantamı mağaranın duvarına dayayıp, ona yaslandım, çünkü duvar soğuk ve

ıslaktı.

Sadece kadınların sesi çınılıyordu mağarada. Erkekler ender olarak laf atar gibi karanlıktan söze giriyorlardı. Çoğu derin uykudaydı. Ama kadınlar fasılasız konuşuyor, birbirlerinin sözüne atlıyorlardı. Koyu muhabbet... Bir ara "gazeteci" lafı geçti. Kafamı kaldırıp baktım, bize mi sesleniyorlar diye. Yok, seslenmiyorlardı, içlerinden biri gülererek bizden bahsediyordu. Baktım ona, o da gözlerinin içine bakarak, cüretkâr, konuşmasını sürdürdü. Kürtçe tabii... Yine "gazeteci," dedi. Fingirdeye fingirdeye, "gazeteci"nin her hecesinde başka bir nota üfleyerek... Alay mı ediyordu ne? Kıvrıkcık saçlı, uzun boylu, güçlü kuvvetli genç bir kadındı. Ne güzeldi ne de çirkin. Yalımlarla yüzünün her aydınlanışında, gülen ağzındaki altın dişler çevresine parlak ışıklar saçıyordu.

Belki nezaket icabı hakkımızda ne dediklerini söyleyen biri çıkar diye bekledim, çıkmadı. Laflamaya devam ettiler, bir daha da "gazeteci" diyen olmadı.

Dalmışım. Ama uzun sürmedi, uyandım. Bacaklarımı hareket ettiremiyordum. Üzerimde bir patates çuvalı vardı sanki. Biri bacaklarımın üzerine yatmış, horul horul uyuyor. Dürttüm, kalkmadı, tınmadı bile. Bacaklarımı çektim, bu sefer kafası yere çarptı, söylenecek sırtını döndü, soğuk zeminde kıvrıldı. Bacaklarımı uzattığım yeri işgal etmişti. Bacaklarımı uzatmak için yer aradım; yoktu. Her yer insan doluydu. İki büklüm kaldım. Aslında ben de bacaklarımı onun üzerine koyabilirdim, koymadım. Çekindim.

Sağ yanımda, bedeni kendi bedenime boylu boyunca temas eden biri vardı. Başını da omzuma dayamış uyuyordu. Onu da dürttüm, itekledim; uyanmadı. Öteki yanında bir başkası da ona yaslanmıştı. Sol yanımda ise Fatih uyuyordu.

Horultular, hırıltılar, sayıklamalar ve tıslamalar kakafonisine tavandan damlayan suların şıp şıpları karışıyordu.

Hava soğuktu, ateş ölmek üzereydi; koyun, keçi ve insanların nefesleri soğuğu kırmaya yetmiyordu. Yorgunluktan sızıyor ama her seferinde titreyerek uyanıyordum. Bu böyle saatlerce devam etti. Dalıp dalıp uyanmak.

Aklıma yağmurun bütün bir öğleden sonra, akşam ve gece aralıksız yağdığı o gün geldi. Sığınağımız yoktu, tam 13 saat yağmur altında beklemiştik. Şimdi yine yağmur yağıyordu ve sığınağımız vardı; o da işte böyle bir şeydi.

Saçları yüzüme değdi. Yanımdakinin kadın olduğunu anladım.

Dağdakilerden bir kadınla ilk ve son defa bu kadar yakın oldum.

Sabaha doğru saat üç suları dışarıdan nöbetçi geldi ve içerdekileri uyandırmaya başladı. O zaman anladım ki herkes bu mağaraya dolmuş. Yaklaşık 60 kişi, 6-7 baş da hayvan, ancak büyükçe bir yatak odası kadar olan mağarada geceyi geçirmişiz. Öteki sığınakta bıraktığım Dijvar, Mazlum ve Koçer de aralarında idi.

Grubun yarısı, yanımda uyuyan kadın dahil, silahını omuzlayıp dışarı çıktı. Gün doğmadan bir yerlerde mevzileneceklerdi galiba.

Gidenlerin boşalttığı yer sayesinde mağaramız daha yaşanılır oldu da, biraz kestirebildim.

Sabah, gün doğarken dışarı çıktım. Ateş yakmışlardı. Taş zeminde yatmaktan ağrıyan eklemlerimi ısıtmak için ateşe yaklaştım. Aşağıda bir yerde keçi kesiyorlardı. Hayvan bir iki defa acı acı miledi, sonra sesi kesildi. Sabah kahvaltısı olarak ciğer yedik.

Saatlerce yağın yağmurdan sonra havada toprak kokusu vardı. Güneş yükselince yağmurluğumu çayıra serdim ve kâh uyuyup, kâh gökyüzünü seyrederek saatler geçirdim. Etraf, çünkü patırtıdan sonra şaşılacak kadar sakindi.

Öğlen, "Hadi, gidiyorsunuz," dediler. Ani olmuştu, heyecanlandık tabii... Ne biz onlara sormuştuk, ne de onlar bize bir açıklama yapmışlardı bu ana kadar. Önceki teşebbüslerde olduğu gibi yoğun telsiz görüşmeleri yapılmamış, keşif kolları falan da çıkmamıştı. Sanki birdenbire bizim gitmemize karar vermişlerdi.

Koçer geceyi iki saat mesafedeki başka bir noktada geçireceğimizi, ertesi sabah da bırakılacağımızı söyledi. Oradakilerin geleceğimize haberleri varmış. Teşekkür ettik. Sonra etrafımızdakilerle alelacele el sıkıştık. Uzakta duranların yanına gitmedik, onlar da gelmediler. Bu soğuk ve kuru bir vedalaşmaydı. Törensiz... Yan yana dizilip "Serkeftin" diyen olmadı. Hele Mazlum çok soğuk davrandı biz giderken. Tebessüm ederken bile zorlanıyor gibiydi.

Yağmurluklar bizde kalsın istedik, "giderken o arkadaşlarınıza bırakırsınız," dedik ama razı olmadılar.

Yanımıza bizi o noktaya götürmeleri için iki kişi verdiler. Arkamıza bakmadan uzaklaştık.

Yürüyüşümüzün ilk saati boyunca hava iyiydi. Sonra bozdu. Feci bir sağanak bastırdı. O sırada Karageçit köyünden geçiyorduk. Köyün en eski sahipleri olan Ermeniler kayaları oyarak mahzenler inşa etmişler. Bunlardan birine sığınıp yağmurun dinmesini bekle-

dik. Bir saat geçti, dinmek ne kelime daha da şiddetlendi. Köyün yollarında dereler akmaya başladı. Bizi uyardılar, "Daha fazla beklersek akşam olacak," dediler. Yürümeliymişiz, elbiselerimizi noktaya varınca kuruturmuşuz. İki seçeneğimiz vardı: bu yağmurda aydınlıkta yürüyüp ıslanmak, ya da akşam karanlığında yürüyüp ıslanmak... Aydınlıkta ıslanmayı tercih ettik.

Sulara bata çıka bir buçuk saat daha yürüyüp bir mağaranın önüne geldik. Karageçit köyünden güneye inen yola yakın bir mağaraydı burası. Tepelerin arasına sıkışmış, yemyeşil, sulak bir vadide... Çevrede birkaç katır gördüm. PKK'lılara ait olmalıydılar.

Mağarada on beş kişiydiler, ateşin etrafında... Biz içeri girince hepsi birden ayağa kalktılar. Teker teker elimizi sıktılar, merhaba-laştık. Ateşin başında yer açtılar hemen. Burası gördüğüm en konforlu mağaraydı. Bir kere mağaranın taş zeminine bolca saman serpilmişti, bu soğuğu geçirmiyordu; ikincisi, döşekleri vardı. Döşegi sırtımızı dayamamız için bize verdiler.

Meraklı bakışlarla süzüyorlardı bizi. Sohbet koyultmak için dinlenmemizi bekliyor gibi bir halleri vardı. Çay ikram ettiler, sonra sigara sardılar. Hikâyemizi dinlemek istediler. "Nerede, ne zaman yalandınız?" diye sordular. Anlattık.

İçlerinden biri, sanırım komutanlarıydı, çünkü en çok o konuşuyordu; "Çok mühim anılarınız oldu, artık torunlarınıza anlatırsınız," dedi.

Yemek ve ekmek getirdiler. Taze soğan ve dağ otlarıyla pişmiş ciğer yahnisi. Korucubaşı Baho'nun sürüsünden onların da payına düşmüş. Doğrusu "Fit Mutfak"tan yediğim en lezziz yemektir.

Yemekten sonra komutanları "Burada insanlık dışı olaylar yaşadık, dönünce yazmalısınız," dedi ve ardından anlatmaya koyuldu. Yaklaşık on gün önce askerler dört arkadaşlarını çembere almışlar. Buraya yakın bir başka bölgede, sarp bir tepede... Arkadaşları tepenin zirvesinde, asker yamaçtaymış. Gün boyu yaman çatışma olmuş. Çatışmanın sonunda arkadaşlarının dördü de öldürülmüş. "Kimyasal silahla öldürdüler," dedi. Başka türlü olamazmış, çünkü arkadaşlarının bulunduğu mevzi savunmaya o kadar elverişliymiş ki, asker günler boyu saldırıya ele geçiremezmiş.

Öldürülen arkadaşlarının cesetleri askerler tarafından parçalanmış. Yüzünü ekşiterek, "Yani, çok kötü hale getirmişler," dedi.

Bu dört kişi, Karker'in telsizden öğrenip Mazlum'a bahsettiği o "cahar şehit" olmalıydı.

İddiasına göre askerler o gün civarda yakaladıkları on kadar köylüyü de kurşuna dizmişler. Bölgede dolaştıklarına göre PKK'ya yardım ediyorlardı diye... Bir de, ihtiyar bir adamı gözaltına almışlar. Civarda tanınan, dini bütün bir adammış. Onu da "Niye buralarda geziyorsun?" diye günlerce dövmüşler. Oysa ki adam odun toplamaya çıkmışmış. Dayak sonucu akli dengesini yitirmiş, kendini asmış.

"Dört PeKeKe'li ölü ele geçti derler ama esasen on beş kişi öldürmüşlerdir," dedi, sözünü bitirirken.

Geceyi gruptan ayrı, açık havada, kayalığın içine doğa tarafından inşa edilmiş vadiye yukarıdan bakan bir yerde geçirdik. Büyük bir balkona benziyordu.

Yağmur dinmişti, yağsa da zararı olmazdı çünkü kayalık, üzerimizi yüksek bir tavanla örtüyordu. Önümüz, vadiye bakan taraf bizi gizleyecek kadar kapalıydı. Burada her bakımdan emniyettedik.

Balkona tırmanmadan önce bana bir çift yeni çorap verdiler. Eski çorabımı çıkartmıştım kurutmak için... Çamurdan rengi değişmişti. Komutanları bunu görünce yanındakine işaret etti, o da sırt çantasından bir çift çorap çıkardı, etiketi üzerinde, hiç giyilmemiş. Açık renkli, üzerinde lokomotif desenleri olan ince çoraplardı bunlar. Karşılığında benim kirli çorapları istediler, uzattım.

Sabah ilk dikkatimi çeken şey, vadideki katırlar oldu. Saydım, tam on dört tane vardı. Hepsi serbestti. Yine şaşırttılar beni... Bagok'ta şaşırttıkları gibi... Hiçbir yere gitmiyor, orada, mağaranın yakınında bekliyorlardı. Buradaki PKK'lılar, levazımcı falan olmalıydı. Bu kadar katırı ne yapacaklardı yoksa? Adam başına bir katır düşüyordu.

Saat dokuz buçuk suları, baktım, bütün manga aşağıda toplanmış, tek sıra halinde silahlarıyla saf tutmuşlar. Komutanları bizi görünce aşağıya çağırdı. Eşyamızı alıp indik.

Bu saf tutmalar, bizi uğurlamak içinmiş. Önce komutan saftakilere hitaben Kürtçe kısa bir konuşma yaptı. Konuşma biter bitmez yüzlerini bize dönüp alkış tuttular... Alkıştan sonra komutan, alçak sesle arkadaşlarıyla vedalaşmamızı istedi. Hepsiyle teker teker el sıkıştık. Güleryüzlülerdi. "Serkeftin," dediler.

Bu arada bir köşede gruptan ayrı duran genç bir adam dikkatimi çekti. Silahsızdı ve normal giyimliydi. Diyarbakır sokaklarındaki insanlar gibi. Bir deri mont, kazak ve kumaş pantolon. Ancak montu eprimiş, pantolonu kirlenmişti. PKK'lılarla tek benzerliği Mekap

ayakkabılarıydı.

Belki şehir kadrosundandır, bize refakat edecektir diye düşündüm.

Bu veda törenine bizim de bir jest ile katılmamız gerekiyordu. Akşamdan beri gösterdikleri yakınlığa, sıcak ev sahipliğine bir karşılık olarak... Yüksek sesle hepsine teşekkür ettim ve "Hoşçakalın!" diyerek selamladım. Ardından, adını hiç öğrenemediğim komutanları, iki refakatçi ve o köşede duran genç adam yola koyulduk.

Biraz uzaklaşmıştık ki, dönüp arkama baktım; hâlâ safta duruyorlardı. Herhalde biz gözden kaybolana kadar öyle kaldılar.

Sonra, yürüdük; vadilerden, sulardan geçtik. Hava açıktı, güneş tepemizde pırl pırl parlıyordu. Serbest kalmak için güzel bir gündü.

Sorduk, "Nereye gidiyoruz?" diye. "Şırmak tarafına," dedi. Akşam olmadan yetişirmişiz.

"Su falan geçmek yok değil mi?"

"Yoktur!"

"Bak sen," diye geçti aklımdan; Mazlum Şırmak'tan hiç bahsetmemişti bize. Oysa böyle bir imkân her zaman varmış. Askerin son saldırısı planlarını bozmuştu demek. Bizi Siirt taraflarına bırakmaktan vazgeçmişlerdi. Bir an önce bizden kurtulmak için...

Komutan, devamlı "Sizi köyümden geçireceğim, görün nasıl yakılmış, harap edilmiştir," diyordu. Köyünü fotoğraflamamızı istiyordu bizden. Sonunda, ancak arazi araçlarının geçebileceği bir yolda ilerleyerek köyüne vardık. Bir vadinin ortasından geçen suyun etrafına kurulmuş birkaç yüz hanelik büyük bir köydü, komutanın köyü... Bagok'tan beri gördüğümüz hayalet köylerden biri... Bütün evlerin damları çökmüştü. Ateşin izini göremedim, aradan geçen zaman o izleri silmişti belki de... Ama köydeki hayata dair izler yerli yerinde duruyordu. Sofalarda çinko leğenler, bakraçlar, testiler... Duvarları çökmüş odalarda somyalar... Öyle duruyorlardı.

Sessizlik dağa karakterini kazandırıyor ama burada sinir bozucuydu. Sanki bir mezarlıktaydık. Ölü ruhlar mezarlığı...

Bir tilki, kapısı açık duran sağlık ocağından çıktı, evlerin arasından süzülerek çalıların içinde kayboldu.

Sağlık ocağı gördüm, taştan bir ilkokul binası gördüm ve bir de trafo... Bir zamanlar ilkokulun bahçesinde Atatürk büstü varmış. Büst gitmiş, kaidesi kalmış.

Zamanında, Gabar dağının bu köyüne, eğitim ve sağlık hizmeti

ve de elektrik getirilmiş.

Demek zamanında burası ülkenin kaderine terk edilmiş bir köşesi değildi.

Oysa şimdi yok.

Fatih komutanın ricası üzerine harabelerin fotoğraflarını çekti, sonra yolumuza devam ettik.

Bir su kenarında mola verdik ve taze soğan, zeytin ve sac ekmeğinden oluşan kumanyamızı yedik.

Komutan soğanları suda yıkadı, püsküllerini kesti, sırt çantasından naylon torba içinde çıkardığı zeytinlerle birlikte, getirdi, önümüze taşın üzerindeki ekmeklerin yanına koydu. Önce komutan ve biz yedik. Bitirince, bizden arta kalanları da diğerleri.

O genç adam, silahsız olanı, elindeki torbada bir çift ayakkabı taşıyordu. Bana yaklaştı, "Bu torbayı senin çantaya koyabilir miyim?" diye sordu. Ben "Olmaz," karşılığını verdim, "yer yok, içinde bilgisayar var" "Ver ben taşıyayım," dedi. Yorulmuştum hani, fena olmazdı ama kabul etmedim. Bunun üzerine komutan araya girdi, "Bırak taşısın yahu!" dedi. Ben de bıraktım, o taşıdı.

Öğleni devirmiştik ki, yıllankavi patikanın bittiği yerde, aşağıda, geniş bir düzlük peydah oldu. Yemyeşil bir mera. Tam ineceğiz, ku-lağımıza helikopter sesi geldi. Dikkat kesildik. Yaklaşıyordu. İçimi bir korku kapladı. "Aman," dedim içimden, "ne olur bela bizden uzak dursun" Şimdi özgürlüğe gidiyor olmasak, helikopteri o kadar dert etmezdim. Günde en az on kere tepemizden geçmiyorlar mıydı zaten?

Rotor sesi arttıkça arttı. Göğü tarıyor ama göremiyordum. Kendimi bir çalının dibine atıp sindim. Fatih de aynısını yaptı. Ötekiler hâlâ meydandaydı. Biri çömeldi, biri dimdik ayakta hareketsiz kaldı. Diğerleri de art arda çömeldiler. Rotor sesi yükseldikçe yükseliyordu. Şimdi daha iyi ayırt ediyordum, iki helikopter vardı. Ve sonra onları gördüm. İki Cobra; güneyde, yüksekte uçuyorlardı. Tıpkı o günkü gibi, biri önde, diğeri onun birkaç yüz metre arkasında. Kuzeybatıya doğru gidiyorlardı. Bizim geldiğimiz yerlere doğru. Mazlum, Dijvar ve Koçer'in adamlarına.

Bizi görmediler, uzaklaşıp gittiler. O, ayakta hareketsiz kalan PKK'lı, tehlike geçene kadar esas duruşunu bozmadı. Helikopterlere selam durmuştu sanki. Sonra yürüyüşe devam ettik.

Yarım saat geçmedi, çok uzaklardan belli belirsiz patlama sesleri gelmeye başladı. Tok, derinden... Cobralar bombalıyor olsa ge-

rekti.

Dört saatlik bir yürüyüşün ardından, saat iki suları Gabar'ın bittiği noktaya geldik. Çok yükseklerden, dik bir uçurumun kenarından bakıyorduk. Aşağımızda kilometreler genişliğinde bir vadi uzanıyordu. Karşımızdaki heybetli dağ silsilesi Cudi'ye onun arkasında Silopi bulunmalıydı ve daha güneyde Habur... Güneydoğuda, çok uzaklarda Şırnak bir ada gibi görünüyordu. Yüksek kamu binaları olmasa bir köy irisiydi.

Bu, çok uzaklarda, sicim gibi görünen yol, Şırnak-Cizre yoluydu. Uzun zaman olmuştu motorlu taşıt görmeyeli. İşte orada tek tük gidip geliyorlardı.

Yol bir köyün ortasından geçiyordu. Bize en yakın yer o köydü.

Komutan, uçurumun kıyısında çömeldi, bizden de aynısını yapmamızı istedi. Çömeldik. Dürbünle bir süre uzaklara baktı. Sonra anlatmaya koyuldu. Şu aşağıda görünen köy yoluna çıkmalıymışız. O yolu takip edersek doğruca Şırnak-Cizre yoluna varırmışız. Şu köprü var ya, orada kontra-korucular olabilirmiş, dikkat etmeliymişiz. Yola çıkınca bir minibüse el etmeli ve Kumçatı'ya gitmeliymişiz. O ortasından yol geçen köy... O köyden yakınlarımıza telefon edebilirmişiz.

Bundan sonrasını artık yalnız yürüyecektik. Onlar döneceklerdi. "Biz bir saatte gideriz, ama siz üç saatte ancak varırsınız Kumçatı'ya," dedi.

Sağ ve sağlam serbest bırakıldığımızı ve de bize kötü muamele yapılmadığını beyan eden bir kâğıt yazıp imzalamamızı istedi. Değini yaptık. "Yirmialtı Nisan Çarşamba günü saat 14.00'te serbest bırakıldık. Alıkonulduğumuz süre zarfında kötü muamele ile karşılaşmadığımızı beyan ederiz," diye yazıp, altına imzalarımızı attık. Kâğıdı aldı, güzelce katlayıp yeleğinin iç cebine yerleştirdi.

O silahsız genç adam, o da bizimle geliyormuş. Refakatçi falan değil, adamı bırakıyorlarmış, çünkü onu da vaktiyle bize yaptıkları gibi kaçırmışlar.

Komutanları, "Bu arkadaşta yardımcı olun," dedi.

Sonra, el sıkışarak vedalaştık. Onlar Gabar'dan aşağıya ilk adımı atmamızı beklediler. Biz Gabar'dan aşağıya inerken, onlar da dönüp uzaklaştılar.

Genç adam, buralardan değil. Siirtli. Bir gündüz vakti PKK Siirt taraflarında yol kesiyor. Adamın amcası korucu, yol kesenler amcasını tanıyorlar. Kimlik kontrolü sırasında soyadı benzerliğinden ak-

rabasıdır diye şüphelenip bizimkini yanlarında götürüyorlar. Sonra korucunun yeğeni olduğu ortaya çıkıyor. Bunun üzerine korucu amcası silahını iade etsin, koruculuğu bıraksın diye adamı rehin tutuyorlar. Tam üç ay...

Amcası silah bırakmış mı, bilmiyor.

İki saattir yürüyoruz. Gabar'da sırtımıza konan ve ne kadar kovsak gitmeyen kara sinekler de bizimle Kumçatı'ya geliyorlar.

Hayalet köyler peşimizi bırakmıyor. Gabar'ın yamaçlarındaki köyler boş. Geçilmeyen yolları otlar kaplamış, görünmüyor.

Bir saat oldu, hâlâ yamaçtan iniyoruz. Dönüp arkama bakıyorum. Gabar'ın güneş altında ayna gibi parlayan devasa duvarını görüyorum. Dev bir giyotinle kesilmiş gibi düz. Bu manzara, çok tanıdık... Nerede görmüştüm?

Hay Allah, nerede görmüştüm?

Hah! O fotoğraf albümünde. Bagok'taki ilk günümüzdü... Roketçi Rogeş'in albümünde... Rogeş, işte tam buralarda bir yerde, kalaşnikovunu havaya dikmiş, arkasına Gabar'ın aynasını almış, poz vermiş. Rogeş buralarda dolaşmış.

İki saat sonraköy yoluna çıkıyoruz. Üzerimizden bir Cobra geçiyor. Bir ürperti kaplıyor içimi, sadece bir an için. Sonra, "Artık bitti, görürse görsün," diyorum.

Gabar'dan Kumçatı'ya kadar karşımıza bir Allah'ın kulu çıkmıyor. Kimsecikler yok. Geçtiğimiz yol, yamaçtaki köylerin yolu, tahrip olmuş ya da tahrip edilmiş. Yer yer göçmüş. Palet izleri gözümüze iliştiriyor. Tank mı, iş makinası mı?

Akşam saat altı. Kumçatı yolunda çapa yapan köylüler, işlerini bırakıp, artık kimsenin kullanmadığı bu yoldan gelen üç adamı meraklı bakışlarla seyre koyuluyorlar.

Cizre-Şırnak karayoluna çıkınca yaklaşmakta olan bir traktöre durmasını işaret ettik. Şoför bizi römorkuna aldı. Çakıl yüklü römorkta bir de korucu vardı; yaşlı, 60'ının üzerinde biri. Kumçatı'yı sorduk, "Nereden telefon edebiliriz?" dedik. "Osman Ağa'dan," diye cevap verdi. Osman Ağa korucubaşıymış. Kumçatı'daki tek telefon onun evindeymiş. Şoförden bizi "Osman Ağa"ya götürmesini rica ettik. O da götürdü.

Osman Ağa'nın evinden eşlerimize ve ajanslarınıza telefon ederek serbest bırakıldığımızı haber verdik. Osman Ağa da tugaya haber vermiş, yarım saat geçmedi geldiler. Önce tugayda, sonra Şırnak Valisi Kamil Acun'un makamında bir süre misafir edildik. Ardından Şırnak Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulandık.

Ertesi gün öğleden sonra, işlemlerimiz tamamlanınca güvenlik konvoyu eşliğinde Diyarbakır'a yola çıkarıldık. Şırnak-Cizre yolunda yan yatmış bir kamyon vardı. PKK'nın yola döşediği mayına çarpmış. Şoförü hastanede can çekişiyormuş.

Diyarbakır'da Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı tarafından da sorgulandık. Artık bütün prosedür sona ermişti; geceyi Diyarbakır'da geçirdikten sonra 28 Nisan sabahı ajanslarımızın kiraladığı özel bir uçakla İstanbul'a geldik. Tıbbi kontroller sonucunda bende hafif anemi ve enfeksiyon tespit edildi, Fatih'te aşırı kilo kaybı dışında bir anormallik yoktu.

Dağdakiler'in metnini oluşturmaya, Mayıs ayında gittiğim İzmir-Seferihisar'daki bir tatil köyünde başladım.

Bu kitabı yazma düşüncesi dağdaki ikinci günümüzde doğmuştu. Geceydi ve yağmur altında bilmediğimiz bir yere götürülüyorduk. Bizi birkaç gün içinde bırakmayacakları belli olmuştu ve daha ilk günden görüp iştiklerim gerçeğin ta orta yerinde olduğumuzu hissettiriyordu. Ülke gündeminin ilk sırasını işgal eden, on iki yılda en az yirmi bin cana, benzersiz acılara, kitlesel göçlere neden olan bir çatışmanın bir tarafındaki insanlarla beraberdik. Bu hiç istemediğimiz, son derece tehlikeli ve zor beraberlik bize diğer yandan bu insanları yakından tanımak için eşsiz bir fırsat sunuyordu. Olağandışı bir deneyim, benzersiz bir tanıklıktı bu...

On iki yıldır onları sadece iki durumda görmüştük: televizyon ekranlarında sıralanmış cesetler ve konuşan itirafçılar olarak... Bu insanlar şimdi dağdaki gündelik halleriyle karşımızda duruyorlardı. Bir bakıma en mahrem halleriyle...

Dağdaki ikinci gün bir kitap yazmak kafamda fikir olarak vardı; bu ilerleyen günlerde bir karara dönüştü. Çünkü dağda yaşadıklarım, orada tanıdığım çok sayıda PKK'lı ve onlarla aramızda kurulan diyalogun derinliği, dolaştırıldığımız geniş coğrafya ve çatışmalar, eylemler, bir kitabın oluşmasına yetecek boyutta ve zenginlikteydi.

Serbest bırakılıp İstanbul'a döndükten sonra dağdakiler hakkındaki bana sorulan sorular da bu kitabı yazmamın doğru bir karar olduğunu gösterdi. Oturduğum semtteki esnaftan en yakınımındaki insanlara kadar herkes onlar hakkında büyük bir merak içindeydi. Gündelik hayatlarından, duygu ve düşünce dünyalarına kadar uzanan bir merak, bir bilgi açlığı... "Gerçekten kazanabileceklerine inanıyorlar mı?", "Moralleri nasıl?", "Ne yiyip içiyorlar?", "Seks yapıyorlar mı?", "Uyuşturucu kullanıyorlar mı?" gibi birçok soru soruldu bana. Demek ki insanlar içine hapsoldükleri "Şu kadar terörist ölü ele geçirildi" parantezinin dışına çıkmak istiyorlardı. İşte *Dağdakiler*'in yazılış amacı, bu bilgi açlığını mümkün olduğunca doyurmaktı.

Çalışmanın adından da anlaşılacağı gibi sorunun sadece bir tarafındakileri, dağdaki PKK'lıları konu edindim. Dağda 26 günü onlarla geçirdik, tanıklığımız onların dünyasıyla sınırlı kaldı. Dolayısıyla bütünlüklü olma iddiası taşımadım. Sadık kalmadığım tek gerçek PKK'lıların kod adlarıdır. Doğrusu, kod adlarına çok önem vermedim. Zaten her mangada birer Agit, birer Munzur, birer de Sınar vardı.

Dağdakiler üzerinde çalışırken amacım metni hemen her siyasi görüşten, toplumun hemen her kesiminden okur için hazmedilebilir kılmaktı. Bu nedenle nesnellikten uzaklaşmamaya gayret ettim.

İstanbul'a döndüğümde, artık onları yakından tanıyan bir olduğum düşüncesiyle sanırım, bana bir de şu soru çok soruldu: "Bu işin sonu nereye varacak?" Bu kitap bu soruya cevap verme, nokta koyma iddiasında değil. *Dağdakiler*, sorunun cevabı üzerine kafa yoranlara düşünce gıdası sağlayabilmişse, amacına ulaşmış sayılır.

KADRI GÜRSEL DAĞDAKİLER BAGOK'TAN GABAR'A 26 GÜN

31 Mart 1995 günü, o tarihte Fransa Basın Ajansı muhabirliği yapan gazeteci Kadri Gürsel ve Reuters için foto muhabirliği yapan arkadaşı Fatih Sarıbaş PKK'liler tarafından kaçırılmış ve 26 gün Bagok-Gabar bölgesinde dağlarda dolaştırıldıktan sonra bırakılmışlardı. Dağdakiler, bu kaçırılmanın ve dağlarda PKK'liler arasında geçen 26 günün hikâyesidir.

O zamandan bugüne, binlerce cana, benzersiz acılara, kitlesel göçlere sebep olan ve bugün de devam eden bir çatışmanın bir tarafında "dağa çıkmış" insanlar... Bütün bu yıllar boyunca medyada ya "terörist"tiler, ya "itirafçı", ya da "ölü ele geçirilmişlerdi". Dağdakiler'de anlatılan hikâye ise ailelerinden ayrılıp dağa çıkmış, dağlarda yaşayan, etten kemikten insanlara dair bir hikâye... Dağdakiler kim? Nasıl yaşıyorlar? Ne düşünüyorlar?

Kadri Gürsel'in Dağdakiler röportajı, ilk kez yayımlandığı 1996 yılında bu sorulara cevap arayan ilk röportajlardan biri olmuştu. Yazar şimdi kitabı için şunları söylüyor:

"Anlattığım insanlardan hiçbiri muhtemelen artık o dağlarda değil. Uzun zaman geçti. Dağdakiler bir şekilde yerlerini kendilerinden sonra gelenlere bıraktı. 30 yıldır değişmeden süren de işte bu. Nesiller gelip geçiyor. Bu kitabı yazmama neden olan olayın başımızdan geçtiği yıl doğan Kürt çocuklarının bazılarının şimdi dağda olduğunu kolaylıkla tahmin edebiliriz. Bir yanıyla iç sızlatıcı bir şey ama şimdi okuduğumda kitabın hâlâ eskimediğini görüyorum. Çocuk denecek yaşta Kürtler bugün de bu kitapta anlatılan nedenlerden ötürü dağa çıkıyorlar."

Metis Siyahbeyaz

ISBN-13: 978-975-342-116-4

Metis Yayınları
www.metiskitap.com